RZEPIŃSKI

OBJAŚNIENIA DO PIEŚNI HORACEGO

KRAKÓW 1922
NAKŁADEM D. E. FRIEDLEINA

STANISŁAW RZEPIŃSKI

OBJAŚNIENIA
DO
PIEŚNI HORACEGO

WYDANIE CZWARTE

KRAKÓW 1922
NAKŁADEM D. E. FRIEDLEINA
K. V.

I.

Szczegóły życia Horacego zebrane z pism.

(C. = Carmina, Epod. = Epodon liber, Ep. = Epistulae, S. = Satyry.)

---

1. Całe nazwisko swoje „Quintus Horatius Flaccus“ podaje poeta w trzech miejscach pism swoich a mianowicie.

S. II. 6, 37: De re communi scribae magna atque nova te
Orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.

C. IV. 6, 44: Reddidi carmen docilis modorum Vatis Horati.

S. II. 1, 18: nisi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Caesaris aurem ...

2. Jako miejsce rodzinne podaje Horacy Wenuzyę w Apulii.

C. III. 4, 9 sqq.: Me fabulosae Volture in Apulo
Nutricis extra limina Pulliae.

IV. 9, 2: Longe sonantem natus ad Aufidum.

S. II. 1, 34: Sequor hunc, Lucanus an Apulus, anceps:
Nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus.

3. Rok urodzenia poety (65. a. Chr. n.) poznajemy z następujących miejsc.

C. III. 21, 1: O nata mecum consule Manlio . . .

Epod. 13, 6: Tu vina Torquato move consule pressa meo.

Ep. I. 20, 27: Me quater undenos sciat implevisse Decembris,
Conlegam Lepidum quo dixit Lollius anno.

4. Ojcem Horacego był wyzwoleniec.

S. I. 6, 5: Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.

S. I. 6, 45: Nunc ad me redeo libertino patre natum.

I. 6, 86: . . . olim
Si praeco parvas aut, ut fuit ipse, coactor
Mercedes sequerer.

Ep. I. 20, 20: Me libertino natum patre et in tenui re.

5. Ojciec Horacego oddał syna do Rzymu, aby się kształcił w naukach gramatycznych u surowego i przykrego Orbiliusza Pupilla Beneweutusa.

S. I. 6, 71—99; nadto Ep. II. 1, 69 sqq.:
Non equidem insector delendave carmina Livi
Esse reor, memini, quae plagosum mihi parvo
Orbilium dictare.

Ep. II. 2, 41 sqq.: Romae nutriri mihi contigit atque doceri,
Iratus Grais quantum nocuisset Achilles.

6. W wieku młodzieńczym obyczajem ówczesnej młodzieży rzymskiej udał się do Aten dla wykształcenia się w filozofii.

Ep. II. 2, 43—45: Adiecere bonae paulo plus artis Athenae,
Scilicet ut vellem curvo dinoscere rectum
Atque inter silvas Academi quaerere verum.

7. M. Brutus, wygnany po śmierci Cezara przez M. Antoniusza z kraju, przybył pod koniec r. 44. do Aten i zaciągnął w swoje szeregi wielu z bawiącej tu młodzieży rzymskiej, a między innymi także Horacego.

Ep. II. 2, 46—48: Dura sed emovere loco me tempora grato
Civilisque rudem belli tulit aestus in arma,
Caesaris Augusti non responsura lacertis.

8. Horacy służył w wojsku jako tribunus militum.

S. I. 6, 48: Quod mihi pareret legio Romana tribuno.

9. Z Brutusem odbywał podróże po Grecyi, Macedonii, Azyi dla zaciągnięcia żołnierzy. S. I. 7, 18.

10. Po bitwie pod Philippi (42) umknął szukając ocalenia w ucieczce.

C. II. 7, 9: tecum Philippos et celerem fugam
sensi, relicta non bene parmula . .

III. 4, 26: non me Philippis versa acies retro,
. . . extinxit.

Ep. II. 2, 49: unde simul primum me dimisere Philippi,
decisis humilem pennis inopemque paterni
et laris et fundi paupertas impulit audax,
ut versus facerem: . . .

Utratę ojcowizny, która przeszła na rzecz weteranów, podaje w ostatnim cytacie Ep. II. 2, 49.

11. To skłoniło go do zarabiania na chleb codzienny pisywaniem wierszy (l. c.).

12. Wydaniem kilku satyr i epod zwrócił uwagę na siebie, szczególnie zaś poetów P. Wergilego Marona i L. Waryusza. Zażyły stosunek Horacego z nimi poznajemy z miejsc:

C. I. 3, 6: Vergilium finibus Atticis
reddas incolumem precor
et serves animae dimidium meae.

S. I. 5, 40: Plotius et Varius Sinuessae Vergiliusque
occurrunt, animae, qualis neque candidiores
terra tulit, neque quis me sit devinctior alter.

I. 5, 48: lusum it Maecenas, dormitum ego Vergiliusque.

I. 6, 55: . . . optimus olim
Vergilius, post hunc Varius dixere, quid essem.

I. 10, 45: . . . molle atque facetum
Vergilio adnuerunt gaudentes rure Camenae.

I. 10, 81: Plotius et Varius, Maecenas Vergiliusque.

Ep. II. 1, 247: dilecti tibi Vergilius Variusque poëtae.

Ars poët. 54, 55: ... quid autem
Caecilio Plautoque dabit Romanus ademptum
Vergilio Varioque?

Waryusza oprócz w cytatach powyższych wymienia nadto:

C. I. 6, 1: Scriberis Vario fortis et hostium
Victor Maeonii carminis alite.

S. I. 5, 40, 93: flentibus hinc Varius discedit maestus amicis.

I. 9, 23; 10. 44: ... forte epos acer,
ut nemo, Varius ducit.

II. 8, 21: Summus ego et prope me Viscus Thurinus et infra,
Si memini, Varius.

II. 8, 63: Varius mappa compescere risum
vix poterat.

13. Horacy, polecony przez Wergilego i Waryusza 39. r. Mecenasowi, po dziewięciu miesiącach roku następnego zaliczony w poczet jego przyjaciół.

S. I. 6, 60—65: ... respondes, ut tuus est mos,
pauca: abeo et revocas nono post mense iubesque
esse in amicorum numero. magnum hoc ego duco,
quod placui tibi, qui turpi secernis honestum,
non patre praeclaro, sed vita et pectore puro.

C. II. 17, 3, 4: ... Maecenas mearum
grande decus columenque rerum.

Nierozerwalnej z nim przyjaźni dowodzi:

... ibimus, ibimus,
utcunque praecedes, supremum
carpere iter comites parati (l. c. 10—12).

Epod. I. 5—8: quid nos, quibus te vita si superstite
iucunda, si contra, gravis?

Cytaty miejsc odnoszących się do Mecenasa:

C. I. 1, 1; 20, 5; II. 12, 11; 17, 3; 20, 7; III. 8, 13; 16, 20; 29, 3. Epod. 1, 4; 9, 4. S. I. 1, 1; 5, 27, 34, 48; 6, 1, 47; 9, 43; 10, 81; II. 6, 31, 38, 41; 8, 16, 22. Ep. I. 1, 3; 7, 5; 19, 1.

W r. 37. towarzyszy Mecenasowi do Brundisium. Opis tej podróży czytamy w S. I. 5.

W r. 33. otrzymuje od Mecenasa w Sabińskiem willę niedaleko Tyburu. W C. I. 7, znajduje się opis tej willi.

C. II. 18, 14: Satis beatus unicis Sabinis.

Epod. I. 31, 32: satis superque me benignitas tua
ditavit.

S. II. 6, 1—3: Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
hortus ubi et tecto vicinus iugis aquae fons
et paulum silvae super his foret. auctius atque
di melius fecere. bene est. nil amplius oro.

Cf. C. III. 16, 29.

Ep. I. 16, 1—14: opis posiadłości ziemskiej Horacego w Sabińskiem.

14. Dzięki Mecenasowi zaznajomiony z Oktawianem coraz bardziej uznawał jego zasługi, a choć sam był wyznawcą zasad republikańskich, jednak zasługi Oktawiana należycie oceniał w pismach i składał im hołd należny; mimo to sąd niezależny nawet wobec Oktawiana zachował, a nadto nie przyjął ofiarowanego mu przez niego zaszczytnego urzędu sekretarza nadwornego.

15. *α)* S. I. 6, 110—131, opisuje tryb życia swego codziennego i zajęć powszednich.

β) S. II. 6, 61, znajduje się śliczny opis przyjemności życia wiejskiego i porównanie go z życiem miejskiem wraz z jego kłopotami (bajka o myszy miejskiej i wiejskiej). W tejto satyrze znajduje się wspaniała apostrofa do wsi:

o rus, quando ego te aspiciam, quandoque licebit
nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
ducere sollicitae iucunda oblivia vitae?

γ) Ep. I. 7, 12. (Mecenas żali się na dłuższą nieobecność Hor. w Rzymie, lecz ten oświadcza, że z powodu nadwątlonego zdrowia nie będzie mógł wrócić przed nadejściem wiosny.)

16. Najchętniej przebywał (zwłaszcza w starości) w swej włości albo w Tyburze, bardzo rzadko w Rzymie.

C. I. 7, 10: me nec tam patiens Lacedaemon
nec tam Larisae percussit campus opimae,
quam domus Albuneae resonantis
et praeceps Anio ac Tiburni lucus et uda
mobilibus pomaria rivis.

II. 6, 5: Tibur Argeo positum colono
sit meae sedes utinam senectae,
sit modus lasso maris et viarum
militiaeque.

IV. 2, 30: circa nemus uvidique
Tiburis ripas operosa parvus
carmina fingo.

Ep. I. 7, 44—5: parvum parva decent: mihi iam non regia Roma,
sed vacuum Tibur placet aut inbelle Tarentum.

I. 8, 12: Romae Tibur amem ventosus, Tibure Romam.

Powody, dla których na wsi najchętniej przebywał, wyłuszczone w cytatach sub nr. 15. *β) γ)*.

Wypowiedział też dosadnie tęsknotę za Tarentem w pamiętnym wierszu:

C. II. 6, 13, 14: ille terrarum mihi praeter omnes
angulus ridet.

17. Odbywał także niewielkie wycieczki dla pokrzepienia się umysłowo i fizycznie.

Ep. I. 7, 10: quodsi bruma nives Albanis inlinet agris,
ad mare descendet vates tuus et sibi parcet
contractusque leget.

18. W stanie bezżennym wytrwał do końca życia. Alluzya do stanu bezżennego (z r. 29.). C. III. 8.

19. Życia dokonał 27. list. r. 8. a. Chr. n. nagle wkrótce po śmierci Mecenasa i pogrzebany obok jego grobowca na wzgórzu Eskwilińskiem stosownie do gorącego swego życzenia, aby się nie rozłączać z ukochanym przyjacielem nawet na drugim świecie. Porównaj C. II. 17, 10—12 (sub nr. 13).

20. Powierzchowność Horacego: wzrost nizki, czoło wązkie, oczy czarne, włosy czarne, lecz wcześnie szronem siwizny posrebrzone.

Ep. I. 7, 25: quodsi me noles usquam discedere, reddes
forte latus, nigros angusta fronte capillos.

I. 20, 24: corporis exigui, praecanum, solibus aptum.

cokolwiek otyły, Ep. I. 4, 15:

me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

Zdrowia był wątłego, w starości często nie domagał. Ep. I. 8.

Następstwem tego był pewien niepokój ducha, zaduma, częsta myśl o śmierci. Porównaj cały szereg miejsc z Wyboru zdań i uwag poety o tym przedmiocie §. 28, tudzież uwagi w Komentarzu do pieśni III. ks. II.

Popędliwy w gniewie dawał się udobruchać i rozbroić. Ep. I. 20, 25: irasci celerem, tamen ut placabilis essem.

II.

Wybór

miejsc z pieśni Horacego, zawierający zdania, przysłowia, nauki, uwagi, rozważania.

---

1. O zuchwalstwie człowieka:

Audax omnia perpeti
gens humana ruit per vetitum nefas. (I. 3, 25, 26.)

2. Zuchwalstwo ludzi łamie wszelkie trudności:

Nil mortalibus ardui est. (I. 3, 37.) = I. 35, 35.

3. Śmierć zrównywa wszystkie stany:

Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
regumque turris.[1]) (I. 4, 13.)

Cf. I. 28, 15, I. 28, 15, 19; II. 18, 29.

4. Życie krótkie — nie snuj długiej nadziei:

Vitae summa brevis spem nos vetat incohare longam.
(I. 4, 15.) Cf. I. 11, 6 = spatio brevi
spem longam reseces.

5. Porzuć smutek!

tu sapiens finire memento tristitiam. (I. 7, 17.)

6. Porzuć troski!

O fortes peioraque passi
mecum saepe viri, nunc vino pellite curas:
cras ingens iterabimus aequor. (I. 7, 30—32.)

7. *a)* Zdaj się na Boga:

Permitte divis cetera. (I. 9, 9.) = I. 17, 13—14.

---

[1]) Jednym ciągiem Kosy drągiem Sięga pana I Iwana.
(Baka Uwagi o śmierci.)

7. *b)* Nie dociekaj przyszłości:

Quid sit futurum cras, fuge quaerere, et
quem fors dierum cumque dabit, lucro
appone. (I. 9, 13 nast.) Cf. IV. 7, 17, 18.[1])
Tu ne quaesieris (scire nefas), quem mihi, quem tibi
finem di dederint. (I. 11, 1.)
... ut melius, quicquid erit, pati. (I. 11, 3.)

7. *c)* Korzystaj z chwili:

Carpe diem, quam minimum credula postero. (I. 11, 8.)
Cf. Epod. 13, 3—4.

8. Węzeł nierozerwalny:[2])

Felices ter et amplius,
quos inrupta tenet copula nec malis
divolsus querimoniis
suprema citius solvet amor die. (I. 13, 17—20.)

9. Boska opieka:

Di me tuentur, dis pietas mea
et Musa cordi est. (I. 17, 14.) Porównaj pieśń:
Integer vitae scelerisque purus. (I. 22, 1):
Kto ma czyste sumienie, nie zaginie.

10. Cierpliwość łagodzi cierpienia:

durum: sed levius fit patientia,
quicquid corrigere est nefas. (I. 24, 19—20.)

11. Tajemnicę powierzaj zaufanemu:

quicquid habes, age
depone tutis auribus. (I. 27, 18.)

---

[1]) *Ἄνθρωπος ἐὼν μήποτε φάσῃς, ὅτι γίνεται ἄὔριον.*
32. fragm. Symonidesa.
τὸ σήμερον μέλει μοι, τὸ δ' ἄὔριον τίς οἶδεν; Anacr. 7.

[2]) Kochanowski Pieśni II. 10, 20:
Trzykroć szczęśliwy, któremu ty zdarzysz
Ten związek, Panie: ale zły towarzysz
Odeymie wszystko, że troski w pół wieka
Zgryzą człowieka.

12. Smierć wszystkich czeka:

omnis una manet nox
et calcanda semel via leti. (I. 28, 15, 16.)
Mixta senum ac iuvenum densentur funera, nullum
saeva caput Proserpina fugit. (I. 28, 19, 20.)

Cf. I. 4, 13; II. 3, 25—28; II. 18, 29.

13. Życzenie pogodnej starości:

Frui paratis et valido mihi,
Latoë, dones et, precor, integra
cum mente nec turpem senectam
degere nec cithara carentem. (I. 31, 17—20.)

14. Do lutni:

O decus Phoebi et dapibus supremi
grata testudo Iovis, o laborum
dulce lenimen, mihi cumque salve
rite vocanti! (I. 32, 13—16.)

15. Wszechmoc Boża:

. . . valet ima summis
mutare et insignem attenuat deus,
obscura promens. (I. 34, 12 nast.)[1])

16. Bezbożne czasy:

Eheu cicatricum et sceleris pudet
fratrumque. quid nos dura refugimus
aetas? quid intactum nefasti
liquimus? unde manum iuventus
metu deorum continuit? quibus
pepercit aris? (I. 35, 33 nast.) Cf. I. 3, 25, 35.

---

[1]) *ὠκεῖα γὰρ οὐδὲ τανυπτερύγου μυίας*
οὕτως ἁ μετάστασις. Simonid. fr. 32.

Τοῖς θεοῖς τίθει τὰ πάντα· πολλάκις μὲν ἐκ | κακῶν ‖ ἄνδρας ὀρθοῦσιν μελαίνῃ κειμένους ἐπὶ χθονί, ‖ πολλάκις δ' ἀνατρέπουσι καὶ μάλ' εὖ βεβηκότας ‖ ὑπτίους κλίνουσ' . . . Archil. frg. 56.

17. Niebezpieczne przedsięwzięcie, stąpanie po ogniu:

Periculosae plenum opus aleae,
tractas et incedis per ignes
suppositos cineri doloso. (II. 1, 6 nast.)

18. Srebro blask traci, jeśli źle użyte:

Nullus argento color est avaris
abdito terris . . .
. . . nisi temperato
splendeat usu. (II. 2, 1—4).

19. Równowaga umysłu:

Aequam memento rebus in arduis
servare mentem, non secus in bonis. (II. 3, 1—2.)

20. Wszyscy do wspólnej dążymy mety:

Omnes eodem cogimur, omnium
versatur urna serius ocius
sors exitura et nos in aeternum
exsilium impositura cumbae. (II. 3, 25—28.)

Porównaj nr. 12.

21. Tęsknota za ulubionem miejscem pobytu:

Ille terrarum mihi praeter omnis
angulus ridet. (II. 6, 13, 14.)

22. Radość z odzyskania przyjaciela:

. . . recepto
dulce mihi furere est amico. (II. 7, 28.)

Cf. IV. 12, 27.

23. Nie zawsze tosamo:

Non semper imbres nubibus hispidos
manant in agros. (II. 9, 1—2.)
. . . non, si male nunc, et olim
sic erit. (II. 10, 17.)

24. Srednia droga najlepsza. Złote umiarkowanie:

Auream quisquis mediocritatem
diligit, tutus caret obsoleti

sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula. (II. 10, 5—8.)

Cf. II. 10, 13 nast. II. 10, 21—24.

25. Krótkie są dni młodości:

... fugit retro
levis iuventas et decor. (II. 11, 5, 6.)

Cf. Epod. XVII. 21, 22.

26. Człowiek nigdy dość przezornym być nie może:

Quid quisque vitet, numquam homini satis
cautum est in horas. (II. 13, 13.)

27. Potęga śmierci:

inprovisa leti
vis rapuit rapietque gentis. (II. 13, 19, 20.)

28. Znikomość życia: Cała pieśń II. 14.

Cf. I. 4, 13; I. 4, 15; I. 11, 6; I. 11, 8; I. 28, 15; I. 28, 19; II. 3, 25; II. 13, 19; II. 18, 15; II. 18, 29; III. 12, 27; III. 29, 19; IV. 7, 7; IV. 7, 17; Epod. XIII. 3—4; Epod. XVII. 25.

29. Żadny skarb troski nie wybije z głowy (Kochan.):

Non enim gazae neque consularis
summovet lictor miseros tumultus
mentis et curas laqueata circum
tecta volantis. (II. 16, 9—12.) Cf. III. 1, 37.

30. Przestawanie na małem droga do szczęścia:

vivitur parvo bene. (II. 16, 13.)
Cf. III. 16, 43, 44; IV. 9, 45.

31. Nic nie daje szczęścia zupełnego:

nihil est ab omni
parte beatum. (II. 16, 27.)[1]

---

[1]) Porównaj Werg. Aen. VI. 743:
Quisque suos patimur Manes.
Ovid.: Et quis non causas mille doloris habet.
Malcz.: Robak się lęgnie i w bujnym kwiecie.
Theogn.: Eleg. 441. *Οὐδεὶς γὰρ πάντ' ἐστὶ πανόλβιος.*

32. Czas ucieka:

truditur dies die. (II. 18, 15.) = Epod. XVII. 25.

33. Apostrofa do gminu:

Odi profanum volgus et arceo.
favete linguis! (III. 1, 1.)

Dla charakterystyki stosunku Horacego do gminu porównaj nadto: I. 35, 25 (volgus infidum); II. 2, 18 (virtus dissidens plebi); II. 16, 40 (malignum spernere volgus); III. 2, 20 (arbitrio popularis aurae).

34. Równe dla wszystkich prawo konieczności:

aequa lege necessitas
sortitur insignis et imos,
omne capax movet urna nomen. (III. 1, 14 nast.)

Cf. I. 4, 13; II. 18, 29, 30.

35. Troska wszędzie towarzyszy człowiekowi:

sed Timor et Minae
scandunt eodem quo dominus, neque
decedit aerata triremi et
post equitem sedet atra Cura. (III. 1, 37 nast.)

Cf. II. 16, 9—12.

36. Zahartowanie młodzieży:

Angustam amice pauperiem pati
robustus acri militia puer
condiscat. (III. 2, 1 nast.)
. . . tenerae nimis
mentes asperioribus
formandae studiis. (III. 24, 53, 54.)

37. Swięta miłości kochanej Ojczyzny (Krasicki):

Dulce et decorum est pro patria mori. (III. 2, 13.)

38. Virtus według zasad Stoików:

Virtus repulsae nescia sordidae
intaminatis fulget honoribus

nec sumit aut ponit securis
arbitrio popularis aurae. (III. 2, 17 nast.)

Cf. III. 24, 21.

39. Kara zawsze doścignie zbrodniarza:

raro antecedentem scelestum
deseruit pede Poena claudo. (III. 2, 31, 32.)

40. Pochwała sprawiedliwości i stałości charakteru:

Iustum et tenacem propositi virum
non civium ardor prava iubentium,
non voltus instantis tyranni
mente quatit solida neque Auster,
dux inquieti turbidus Hadriae,
nec fulminantis magna manus Iovis:
si fractus inlabatur orbis,
inpavidum ferient ruinae. (III. 3, 1—8.)

41. Do Muz:

Vos lene consilium et datis et dato
gaudetis almae. (III. 4, 41.)

42. Kruche podstawy mocy bezrozumnej:

Vis consili expers mole ruit sua. (III. 4, 65.)

43. Cnota nie wraca do wyrodnych:

Nec vera virtus, cum semel excidit,
curat reponi deterioribus. (III. 5, 29, 30.)

44. Bojaźń Boża podstawą władzy:

Dis te minorem quod geris, imperas.
hinc omne principium, huc refer exitum!

(III. 6, 5, 6.)

45. Moralny upadek ludzi (4 wieki odmalowane w 3 wierszach):

Aetas parentum, peior avis, tulit
nos nequiores, mox daturos
progeniem vitiosiorem. (III. 6, 46—48.)

46. Srebrny włos miarkuje młodociane porywy:

Lenit albescens animos capillus
litium et rixae cupidos protervae. (III. 14, 25.)

47. Potęga złota:

Aurum per medios ire satellites
et perrumpere amat saxa potentius
ictu fulmineo. (III. 16, 9, 10.)

48. Nienasycona żądza pieniędzy:

crescentem sequitur cura pecuniam
maiorumque fames. (III. 16, 17, 18.)

49. Odmawianie sobie samemu większą jeszcze korzyść przynosi:

Quanto quisque sibi plura negaverit,
ab dis plura feret. (III. 16, 21, 22.)

50. Przestawanie na małem do szczęścia droga:

. . . multa petentibus
desunt multa: bene est, cui deus obtulit
parca quod satis est manu. (III. 16, 43, 44.)

Cf. II. 16, 13; IV. 9, 45.

51. Grosz ubogiej wdowy:

Immunis aram si tetigit manus,
non sumptuosa blandior hostia
mollivit aversos Penatis
farre pio et saliente mica. (III. 23, 17—20.)

52. Największy posag — cnota:

Dos est magna parentium
virtus. (III. 24, 21.)

53. Uznanie dla cnoty następuje często dopiero po śmierci:

Virtutem incolumem odimus,
sublatam ex oculis quaerimus invidi.
(III. 24, 31, 32.)

54. Nieprzydatne prawa bez dobrych obyczajów:

Quid leges sine moribus
vanae proficiunt? (III. 24, 35, 36.)

55. Namiętność doszczętnie w zarodku wykorzenić potrzeba:

eradenda cupidinis
pravi sunt elementa. (III. 24, 51, 52.)

56. Zawżdy na czemś schodzi państwu niesporemu (Kochan.):

Curtae nescioquid semper abest rei. (III. 24, 64.)

57. Przyszłość zakryta:

Prudens futuri temporis exitum
caliginosa nocte premit deus. (III. 29, 29.)

58. Co się stało, odstać się nie może:

... non tamen inritum,
quodcumque retro est, efficiet neque
diffinget infectumque reddet,
quod fugiens semel hora vexit. (III. 29, 45 nast.)

59. Poczucie dumy poetyckiej:

Non omnis moriar. (III. 30, 6.)

60. Dzielnych rodziców dzielne potomstwo:

Fortes creantur fortibus et bonis. (IV. 4, 29.)

61. Nauka doskonali wrodzone zdolności:

Doctrina sed vim promovet insitam. (IV. 4, 33.)

62. Występki plamią szlachetne porywy:

Indecorant bene nata culpae. (IV. 4, 36.)

63. Nie snuj zbyt długich nadziei:

Immortalia ne speres, monet annus et almum
quae rapit hora diem. (IV. 7, 7.) Cf. I. 4, 15; I. 11, 6.

64. Prochem i cieniem jesteśmy:

Pulvis et umbra sumus. (IV. 7, 16.)

65. Krótkość życia, niepewność jutra:

Quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
tempora di superi? (IV. 7, 17, 18.) Cf. I. 9, 13.

66. Wieszcz zapewnia nieśmiertelność:

. . . . . lingua potentium
vatum divitibus consecrat insulis. (IV. 8, 27.)

67. Zapomniane męstwo równe pogrzebanej gnuśności:

Paulum sepultae distat inertiae
celata virtus. (IV. 9, 29, 30.)

68. Prawdziwie szczęśliwy:

Non possidentem multa vocaveris
recte beatum. (IV. 9, 45.) Cf. III. 16, 43; II. 16, 13.

69. Czasem można poszaleć:[1])

Misce stultitiam consiliis brevem:
dulce est desipere in loco. (IV. 12, 27.) Cf. II. 7, 28.

70. Szczęśliwi ziemianie:

Beatus ille, qui procul negotiis,
ut prisca gens mortalium,
paterna rura bobus exercet suis,
solutus omni faenore. (Epod. II. 1—4.)

71. Przekleństwo spada na głowę wnuków:

Sic est: acerba fata Romanos agunt
scelusque fraternae necis,
ut inmerentis fluxit in terram Remi
sacer nepotibus cruor. (Epod. VII. 17—20.)

72. Korzystajmy z chwili:

rapiamus, amici,
occasionem de die. (Epod. 13, 3—4.) Cf. I. 11, 8.

---

[1]) Aliquando et insanire iucundum est. (Seneca.)

73. Młodość szybko mija:

Fugit iuventas et verecundus color
reliquit ossa pelle amicta lurida. (Epod. XVII. 21, 22.)

Cf. II. 11, 5, 6.

74. Czas ucieka:

Urget diem nox et dies noctem. (Epod. XVII. 25.)

Cf. II. 18, 15.

III.

Metryka pieśni Horacego.

α) Metra jednopostaciowe[1]) (simplicia, *μέτρα καθαρὰ* albo *μονοειδῆ*).

***A.* Daktyliczne:**

I. metrum Alcmanium.

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –, ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ hexam. dactyl. catalect.
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ tetrameter[2]) dact. catal. (Alcmanius)
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –, ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ hexam. dact. catalect.
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ tetrameter dact. catal. (Alcmanius).

Zarówno hexameter jak i tetrameter kończą się spondejem albo trochejem. Zamiast daktyla może być wszędzie spondej z wyjątkiem 5. stopy hexametru i 3. tetram. C. I. 7, 28.

II. metrum Archilochium primum.

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ hexam. dact. catalect.
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – trimeter dactyl. catal. (v. Archilochius minor)
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ hexam. dact. catalect.
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – trimeter dactyl. catal. (v. Archilochius minor).

W hexametrze wszędzie zamiast daktyla może być spondej, w 5. stopie zwykle jest tylko daktyl. Wiersz drugi i czwarty zwrotki równa się w zupełności drugiej

---

[1]) Takiem mianem nazywamy wiersze, w których stopy nie tylko szeregu rytmicznego (*κῶλον*, membrum), ale i całej zwrotki są jednolite n. p. daktyliczne *γένος ἴσον* 2 : 2 albo jambiczno-trocheiczne (*γένος διπλάσιον* 1 : 2 i 2 : 1).

[2]) W wierszach daktylicznych metrum (*μέτρον*) = pes (*πούς*), dlatego dimeter jest tosamo, co dipodia, tetrameter tosamo, co tetrapodia; w wierszach zaś jambicznych i trocheicznych 2 stopy (dipodia, *συζυγία*) odpowiadają jednemu metrum tak, że dipodia = metrum, tetrapodia = dimeter, hexapodia = trimeter.

połowie t. zw. pentametru daktylicznego (– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –) t. j. nie dopuszcza zastępstwa daktyla spondejem. C. IV. 7.

***B.* Jambiczno-trocheiczne:**

III. metrum Hipponactēum.

– ⏑ – ⏑ – ⏑ × dimeter trochaicus catal.
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ∪ trimeter iambicus catal.
– ⏑ – ⏑ – ⏑ × dimeter trochaicus catal.
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ∪ trimeter iambicus catal.

Przez wprowadzenie spondejów i rozwiązanie arsis może wiersz jambiczny przybrać postać:

∪ – ″ ⏑ ⏑ ∪ ‖ – ⏑ – ⏑ – ∪. C. II. 18.

Uwaga ogólna o wierszach jambicznych i trocheicznych: W czterech pierwszych stopach jambicznych zamiast zgłoski długiej mogą być użyte dwie krótkie, skutkiem czego powstaje tribrachys (⏑ ⏑ ⏑); w miejscach nierównych, t. j. w 1., 3., 5. stopie występuje często spondeus (– –), a po rozwiązaniu w nim drugiej długiej zgłoski w 1. i 3. stopie przez dwie krótkie otrzymujemy niekiedy daktyl (– ⏑ ⏑) albo jeszcze rzadziej przez rozwiązanie pierwszej zgłoski długiej w 1. i 5. stopie otrzymujemy anapest (⏑ ⏑ –). Tribrachys spotykamy najczęściej w imionach własnych. W członach *(κῶλα)* trocheicznych spondej występuje zamiast trocheju tylko na miejscach parzystych.

IV. metrum iambicum primum (epodicum) *(δίκωλον δίστιχον)*. Dwa wiersze stanowią zwrotkę jak w ogóle w epodach. Zasadnicza postać tej zwrotki

⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – – trimeter iambicus acatal.
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – – dimeter iambicus acatal.

może skutkiem zmian i zastępstw, omówionych w uwadze do nr. III. przybierać następujące kształty:

∪ – ″ ⏑ ⏑ ∪ ‖ ⏑ ⏑ (⏑) ∪ – ⏑ ⏑ ×
∪ – ″ ⏑ ⏑ (⏑) ∪ – ⏑ ⏑ ×

W tem metrum pisane są Epod. 1—10.

β) Metra złożone[1]) (composita, *ἐπισύνθετα*).

V. metrum Archilochium secundum.

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ hexameter dactyl. catalect.
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – versus Iambelegus.

Wiersz jambelegiczny stanowią dimeter iambicus acatalecticus i v. Archilochius minor (tripodia dactylica catalectica z długą albo krótką końcową zgłoską. Por. uwagę do nr. II.). Stosownie do możliwych zastępstw w pierwszej połowie drugiego wiersza tej zwrotki t. j. w części jambicznej może się przedstawiać drugi wiersz jak następuje:

– ⏑ – ⏑ – ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –

W tem metrum napisana Epoda 13.

VI. metrum Archilochium quartum.

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ – Archil. maior
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – – trimeter iamb. catal.
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ – Archil maior
⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – ⏑ – – trimeter iamb. catal.

C. I. 4.

Pierwszy i trzeci wiersz zwrotki t. j. versus Archilochius maior stanowią tetrapodia daktylica acatalectica i versus Ityphallicus (tripodia trochaica)[2]). W tetrapodyi daktylicznej zamiast daktyla może być zawsze spondej

---

[1]) Tak nazywamy wiersze, w których stopy szeregu rytmicznego t. j. grupy stóp połączonej głównym akcentem (ictus) w jedną rytmiczną całość są wprawdzie jednolite, ale w różnych szeregach są różnego rodzaju n. p. w jednym członie *(κῶλον)* daktyle, w drugim trocheje albo jamby (daktylo-trocheje).

[2]) Ściślej rzecz biorąc należy uważać Ityphallicus za tetrapodyę trocheiczną brachykatalektyczną, t. j. taką, w której dwóch ostatnich stopach brakuje tezy. Zamiast niej jest w przedostatniej stopie wzdłużenie długości, w ostatniej pauza (*λεῖμμα* = ∧). Ityphallicus przedstawia się więc jak następuje:

– ⏑ – ⏑ – . – ∧

veris et Favoni.

z wyjątkiem stopy czwartej. W trymetrze jambicznym (catal.) ostatnia zgłoska jest zawsze długa.

γ) Metra mieszane[1]) (mixta, μικτά).

VII. metrum Asclepiadēum primum (minus).

– ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ v. Asclepiadēus minor

cztery razy powtórzony stanowi zwrotkę.

Wiersz asklepiadejski mniejszy stanowią dwa człony t. j. tripodia logaoedica catalectica z daktylem na drugiem miejscu (Pherecratēus alter)[2]) i tripodia logaoedica catalectica z daktylem w pierwszej stopie (Pherecratēus primus). W pierwszej stopie pierwszego członu (Pher. alter) jest zawsze spondej zamiast trocheju. Horacy użył tej strofy w C. I. 1; III. 30; IV. 8.

VIII. metrum Asclepiadēum secundum.

– ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑
– ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ } trzy razy powtarza się v. Asclepiadeus minor, zwrotkę kończy
– ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑

– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ versus Glyconēus alter.

Wiersz glikonejski jest tetrapodyą logaedyczną, tutaj katalektyczną z daktylem na drugiem miejscu, dlatego Gly-

---

[1]) T. j. takie, w których poszczególne człony *(κῶλα)* czyli szeregi rytmiczne mają stopy różnorodzajowe *(μικτά)*. Szeregi rytmiczne złożone ze stóp daktylicznych i trocheicznych nazywamy logaedycznymi. *Λογαοιδικὰ ταῦτα καλεῖται, ὅτι ὁ μὲν δάκτυλος ἀοιδοῖς μᾶλλον ἐπιτήδειος, ὁ δὲ τροχαῖος λογογράφοις* (t. j. do mowy potocznej). Człony logaedyczne występują jako dypodye, trypodye, tetrapodye, pentapodye i hexapodye. Rytmiczna jedność w obrębie członów mieszanych wyrównywa się przez to, że dwuzgłoskowe i trzyzgłoskowe stopy odpowiadają sobie co do wymiaru czasu. Ponieważ trochej co do czasu jest stopą trzymorową (2+1), więc daktyl w logaedach należy mierzyć $1^1/_2 + {}^3/_4 + {}^3/_4$.

[2]) Według stopy, którą zajmuje daktyl w szeregu logaedycznym, nazywamy Pherecrateus primus, alter, tertius. Taksamo Glyconeus primus, alter, tertius.

coneus alter. W pierwszej stopie zamiast troch. zawsze spondej. C. I. 6, 15, 24; II. 12; III. 16; IV. 5, 12.

IX. metrum Asclepiadēum tertium.

– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓ Glyconēus alter
– ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓ Asclepiadēus minor
– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓ Glyconēus alter
– ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓ Asclepiadēus minor.

C. I. 3, 19; III. 9, 24, 25, 28; IV. 3.

X. metrum Asclepiadēum quartum.

– ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓ Asclepiadēus minor
– ⏑ – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓ Asclepiadēus minor
– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏒ Pherecratēus alter acatalect.
– ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓ Glyconēus alter catalecticus.

C. I. 14, 21; III. 13.

XI. metrum Asclepiadēum maius.

– ⏑ – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓ v. Asclepiadeus maior

powtarza się 4 razy tworząc zwrotkę.

Wiersz ten ma trzy części:

a) Pherecratēus alter catalecticus

b) dipodia dactylica catalectica

c) Pherecrateus primus catalecticus, a więc różni się od wiersza asklepiadejskiego mniejszego tylko tem, że pomiędzy oba wiersze ferekratejskie wstawiona jest dypodya dakt. (– ⏑ ⏑ –). C. I. 11, 18.

XII. metrum Sapphicum minus.

– ⏑ – – – ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏓ v. Sapphicus minor
– ⏑ – – – ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏓ v. Sapphicus minor
– ⏑ – – – ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏓ Sapphicus minor
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏓ Adonius.

Zwrotka ta, jedna z najczęstszych u Horacego, bo 26 razy użyta, składa się z 4 wierszy (podobnie jak wszyst-

kie zwrotki w pieśniach), z których trzy pierwsze są versus hendecasyllabi Sapphici minores, a czwarty Adonius jako Epodikon. Wiersz sapficki mniejszy jest jedenastozgłoskową (hendecasyllabus) pentapodyą logaedyczną akatalektyczną z daktylem w trzeciej stopie, po którego arsis następuje średniówka (caesura) t. j. po 5. zgłosce. Czwarta zgłoska tego wiersza jest zawsze długa, tworząc w ten sposób spondej zamiast trocheju w 2. stopie. U Horacego znajduje się w tej zwrotce hiatus i syllaba anceps na końcu wiersza nawet po trzecim wierszu, który w jego greckich pierwowzorach łączył się ściśle przez *συνάφεια* z końcowym wierszem zwrotki, Adoniusem. Atoli i u Horacego łączył się wiersz trzeci z czwartym niekiedy ściślej przez elizyę końcowej zgłoski (n. p. IV. 2, 23) albo przez rozerwanie wyrazu, z którego początek należał do wiersza trzeciego, a koniec rozpoczynał wiersz czwarty n. p. I. 2, 19. Łagodny i spokojny charakter tej zwrotki nadawał się wybornie do oddania swobodnego nastroju duszy. Czwarty wiersz strofy (– ⏑ ⏑ – ⏑) v. Adonius[1]) jest dypodyą logaedyczną, chociaż może być uważany także za dypodyę daktyliczną katalektyczną. C. I. 2, 10, 12, 20, 22, 38; II. 2, 6, 10, 16; III. 8, 11, 18, 22; IV. 2, 6, C. saec.

XIII. metrum Sapphicum maius.

– ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑	v. Aristophanēus
– ⏑ – – – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ – – ⏑	Sapphicus maior
– ⏑ ⏑ – ⏑ – ⏑	v. Aristophanēus
– ⏑ – – – ⏑ ⏑ – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ – – ⏑	Sapphicus maior.

Pierwszym i trzecim wierszem tej zwrotki jest versus Aristophanēus t. j. Pherecrateus primus acatalecticus (trypodya logaed. z daktylem w pierwszej stopie), drugim i czwartym jest wiersz sapficki większy, który stanowią

[1]) Nazwa wzięła początek od wiersza końcowego w pieśniach na śmierć Adonisa (*ὦ τὸν Ἄδωνιν*).

versus Glyconēus tertius (tetrap. log. katal. z daktylem na trzeciem miejscu) i versus Aristophanēus tejsamej postaci, co w wierszu pierwszym. C. I. 8.

XIV. metrum Alcaicum.

⏑ – ⏑ – – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ – Alcaicus hendecasyllabus
⏑ – ⏑ – – ‖ – ⏑ ⏑ – ⏑ – Alcaicus hendecasyllabus
⏑ – ⏑ – – ‖ – ⏑ – – Alcaicus enneasyllabus
– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ – – Alcaicus decasyllabus.

Pierwsze dwa wiersze tej zwrotki są Alcaici hendecasyllabi, t. j. katalektyczne pentapodye logaedyczne z daktylem w 3. stopie i odbitką (anacrusis) przed stopą pierwszą. Zgłoska piąta jest zawsze długą tak, że drugą stopę stanowi spondej, a nie trochej. Wiersz trzeci jest Alcaicus enneasyllabus t. j. dimeter trochaicus acatalecticus z odbitką przed stopą pierwszą. Piąta zgłoska jest i tutaj wzdłużona. Zwrotkę kończy versus Alcaicus decasyllabus (tetrapodya logaedyczna). Cezura w trzech pierwszych wierszach przypada regularnie po 5. zgłosce z wyjątkiem I. 16, 21; 37, 14; IV. 4, 17. Wiersze tej strofy nie są przez *συνάφεια* ściślej zespolone, elizya znajduje się atoli na końcu trzeciego wiersza II. 3, 27; III. 29, 35. Charakter tej zwrotki dziarski i krewki, a pełen polotu i różnorodniejszy niż strofy sapfickiej nadawał się wybornie do wylewu uczuć duszy pobudzonej i namiętnej. Horacy pierwszy przeszczepił ten rodzaj zwrotki na grunt liryki rzymskiej i nie raz o tem z chlubą wspomina. (Cf. uwagę w Komentarzu do III. 30, 13.) A wstępując w ślady swoich wielkich greckich pierwowzorów, umiał zachować samodzielność. Użył tego metrum 37 razy: I. 9, 16, 17, 26, 27, 29, 31, 34, 35, 37; II. 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 20; III. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 17, 21, 23, 26, 29; IV. 4, 9, 14, 15.

Nazwę otrzymały poszczególne wiersze i metra od poetów, którzy je albo pierwsi wprowadzili do literatury albo najwięcej używali. Metrum Alcmanium nazwane od

poety Alkmana (*Ἀλκμάν*), Archilochium od Archilocha z wyspy Paros, słynnego jambografa około r. 700., Hipponacteum od Hipponaxa, (r. 540.), który jadowitem żądłem swoich uszczypliwych jambów (*ἰάπτω*, szczypię) dotknął do żywego wiele osób, a niektóre nawet do samobójstwa popchnął, gdyż nie mogły przeżyć zniewagi i obelgi im wyrządzonej. Metrum Asclepiadeum wzięło nazwę od poety Asklepiadesa, versus Pherecrateus i Glyconeus od poetów Pherecratesa i Glycona, metrum Sapphicum od Sapfony (628—568) tudzież Alcaicum od jej rodaka z Lesbos Alceusza (około r. 612.), versus Aristophaneus od Arystofanesa. Nazwę Adonius wyjaśniono w uw. do nr. XIII. Ityphallicus versus zawdzięcza innym powodom swą nazwę.

I, 1.

Do Mecenasa.

Metrum Asclepiadeum I.

C. Cilnius Maecenas, należący do stanu rycerskiego, wywodził swój ród od najdawniejszych królów etruskich, urodził się 13. kwietnia 70. r., żył w najściślejszej przyjaźni z Oktawianem, w r. 40. pośredniczył w doprowadzeniu do skutku pokoju między Oktawianem a Antoniuszem w *Brundisium*, a w 3 lata później w podobnej misyi udawał się powtórnie do *Brundisium*. W r. 36. w czasie wojny morskiej z S. Pompejuszem i w r. 31. miał sobie poruczony nadzór nad Rzymem *(praefectus urbi)*. Zresztą urzędów żadnych nie piastował, ale żyjąc w zaciszu życia domowego żywo zajmował się literaturą i sztuką i otaczał swą opieką poetów, szczególniej Horacego i Wergiliusza.

regibus, dopowiedzenie zamiast przydawki.

dulce decus, alliteracya.

sunt quos stanowi jedno pojęcie = *nonnullos*, dlatego bez wpływu na składnię (*indic. iuvat*).

curriculo, na wyścigach wozowych.

Olympicum, *enallage adi.* = *Olympico;* przymiotnik ten zastępuje określenie przysłówkowe miejsca = *Olympiae*. Nie należy jednak sądzić, że jest tu mowa wyłącznie o igrzyskach olimpijskich. Poeta mógł mieć na myśli igrzyska, zaprowadzone przez Augusta w Rzymie na wzór greckich.

collegisse, *inf. perf.* na oznaczenie radości (*iuvat*) z dokonania faktu: jedni radują się (znajdują zadowolenie w tem), że się okryli kurzem na...

evitata meta, wyminięcie mety. 5.

nobilis, zaszczytna (gałązka palmowa). Konstr. *evehit ad deos, terrarum dominos* (appozycya do *deos*), t. j. okrywa ich chwałą

nieśmiertelną. Całe to miejsce oznacza gonienie za sławą (gonienie za zaszczytami, godnościami).

hunc, sc. iuvat.

mobilium, niestałych, chwiejnych w swem zdaniu i przekonaniach, a więc działających pod wpływem chwilowego usposobienia. Zaszczyty więc owe nie mają trwałej wartości, a jednak cieszą tych, którzy się o nie ubiegają.

Quiritium; według Liv. I. 13, 5 nazywano połączony naród z Rzymian i Sabinów *Quirites* od sabińskiego miasta *Cures*. Niektórzy wyprowadzają tę nazwę od sabińskiego wyrazu *quiris*, włócznia, a więc *Quirites* = *hastati*, zbrojni włócznią. Najprawdopodobniej ma ten wyraz wspólność ze słowem *curia*, a wówczas *Quirites* = *Curites*, oznacza obywateli należących do kuryi, t. j. obywateli, cieszących się pełnem prawem obywatelskiem. W uroczystych przemówieniach do narodu używano formuły: *Populus Romanus Quiritium* (*genet. explic.*), albo *populus Romanus Quirites*, lub nawet *populus Romanus Quiritesque* (ogół narodu rzymskiego, t. j. Kwirytowie jako jednostki). Tutaj więc *Quiritium* = obywateli rzymskich.

certat tollere, na wyścigi wynosi, zaszczyca.

honoribus, abl. instr.

tergemini honores są edylat, pretura, konsulat, jako urzędy kurulskie.

illum (*sc. iuvat*) (gonienie za majątkiem).

horreo, abl.

10. *Libycis*, jako słynących z nadmiernej urodzajności. Bogaci Rzymianie mieli swe dobra w Afryce (*latifundia*). Przysłowiowo użyte Sat. II. 3, 87. Niemcewicz[1]). Ów (cieszy się), kiedy w swych obszernych stodołach zawiera — Plon żniw obfity, co się z pól Libijskich zbiera.

Attalicis, Attalus III., król pergameński, zapisał Rzymianom w r. 133. przed Chr. swoje królestwo wraz z olbrzymimi skarbami. Przymiotnik więc ten oznacza: „nawet pod najświetniejszymi warunkami.“

---

[1]) Horacyusza Ody, Satyry i Listy. Przekłady i naśladowania. Lipsk 1867.

demoveas, nie zdołałbyś odwieść od zamiaru [1]).

ut, epexeg., „aby nie.“

trabe (pars pro toto), statek, łódź ładowna; *trabe Cypria*, okręt kupiecki, prowadzący handel z Cyprem. Niektórzy rozumieją przez *trabs Cypria* okręt zbudowany z wybornego drzewa Cypryjskiego. Cf. I. 35, 7. *Bithyna.*

Myrtoum mare, południowa część morza Egejskiego.

nauta, jako ż...

secet, Mick. (Child Harold Byrona): Już okręt piersią kraje głębinę...

fluctibus (*dat.* na wzór greck. czasowników jak *πολεμέω τινί*) *luctantem*, pasujący się z... 15.

Icariis fluctibus, właśc. południowo-wschodnia część morza Egejskiego, tu ogólnie za: „morskie bałwany“ (Mick.).

Africus. Obacz Różę wiatrów na ostatniej stronicy.

Laudat otium et rura (*Hendiadys*) *sui oppidi* [2]), zachwala spokojne życie wiejskie w sąsiedztwie miasta (w przeciwstawieniu do pełnych przygód podróży morskich).

rates, tratwę, łódkę. Tak nazywa poeta okręt w przeciwstawieniu do rozhukanego morza.

indocilis, ponieważ się nie nauczył...

Massicum, gatunek wina, zwanego od góry *Massicus* na pograniczu Lacyum i Kampanii. Horacy wymienia nadto następujące gatunki wina: *Sabinum*, I. 20, 1, *Falernum*, II. 3, 8 (najlepsze i najdroższe), *Calenum*, I. 20, 9, I. 31, 9 (kampańskie), *Formianum*, I. 20, 11 (latyńskie), *Caecubum* (znakomite wino kampańskie), I. 20, 9, I. 37, 5, III. 28, 3.

solidus dies, dzień powszedni, roboczy, trwający do godz. 3. 20.
(hora nona).

demere de die, na drzemkę poobiednią zwaną *meridiatio.*
nec spernit demere, „i chętnie urwie.“

stratus membra (*acc. relat.* na wzór greckiego *acc.* względu): „rozciągniony,“ „leżąc,“ Niemc.:

---

[1]) *dimoveas*, nie poruszyłbyś z domu, aby...

[2]) Qu. Horatii opera illustravit Mitscherlich. Lipsiae MDCCC.: „Amplificatur haec tranquillitatis notio, per rura oppidi sui, oppido suo patrio adiacentia, secessum in suburbano suo.“

„tacy, co nie gardzą Falernem wystałym,
I lubią się wysypiać po poranku całym,
Czyli to rozciągnieni pod chłodnym drzew cieniem,
Czyli też nad mruczącym po cichu strumieniem.“

caput, źródło.

lene, łagodnie szemrzące.

castra, życie obozowe.

lituo, Brachyl. = *litui sonitu. lituus*, trąbka zakrzywiona nakształt rogu, używana przez jazdę. *tuba*, trąba, surma, używana przez piechotę. *Cf. Ov. Met.* I. 98. *non tuba directi, non aeris cornua flexi.* Tłómacz: „trąb i surm pomięszane dźwięki“ (F.). Monotonność tej muzyki plastycznie malują łacińskie wyrazy.

25. *detestata matribus* = *detestata a matribus* (*poet. dat.* przy *passivum* na wzór grecki).

sub Jove (Metonymia), Jowisz zamiast: niebo, powietrze. *manet sub Jove frigido*: siedzi na zimnem powietrzu (Fiałkowski)[1]). Niemc. „stoi pod mroźnem niebem.“

tener, delikatny, czuły.

catulis, dat. przy *pass. visast, catuli*, ogary, *visast*, wytropią *(perf. gnom)*.

teretes = *tortas*.

plagas, sieci.

Marsus, przymiotnie: marsyjski; *Marsi*, szczep w Lacyum nad jeziorem Fucyńskiem, należał do najdzielniejszych i najbitniejszych ludów italskich.

frontium, skroni.

hederae, plur., gałązki bluszczu, jako symbol natchnionych przez Bakchusa poetów.

30. *miscent me*, podnoszą, wywyższają, łączą.

populo (abl. separ.) secernunt, odłączają od... wynoszą ponad poziom gminu.

si, wyraz skromności poety, który o swych zdolnościach poetyckich jest sam przekonany. Zamiast zdania warunkowego oczekiwalibyśmy raczej przyczynowego.

---

[1]) Poezye Horacego przełożone przez M. Fiałkowskiego. Wrocław, 1818, 2 tomy. W następnych cytatach używane będzie skrócenie: (F.).

Euterpe i *Polyhymnia*, użyte ogólnie zamiast Muzy bez znacznej różnicy. Właściwie zaś *Euterpe* jest Muzą śpiewu lirycznego z towarzyszeniem fletu, *Polyhymnia* Muzą hymnów.

barbiton, ἡ i ὁ βάρβιτος, także τὸ βάρβιτον, instrument o 7 strunach, podobny do lutni. W struny uderzano pałeczką zwaną πλῆκτρον.

Lesboum, Lesbos, ojczyzna liryków greckich, osobliwie Alceusza i Sapfony, których Horacy naśladował.

tendere, nastroić (niektórzy tłomaczą: zagrać, uderzyć w struny lutni).

quodsi, przeto, jeśli... 35.

sublimi vertice, wyniosłą, dumną głową.

feriam, dosięgnę, uderzę o...

I. Różne są skłonności i różne dążenia ludzi: jedni gonią za sławą, zaszczytami, drudzy za bogactwami; jedni zadowalają się spokojnem i skromnem życiem w zaciszu domowem, drugich nie odstraszą żadne niebezpieczeństwa od chęci zysku; jedni gonią za rozkoszami i używaniem, drudzy z zamiłowaniem oddają się twardej żołnierce i znojom (1—28).

II. Ja lepszą cząstkę obrałem: mnie gałązka bluszczu, nagroda lutnisty, zastąpi wszystkie skarby świata (29—34).

III. A jeśli ty, Mecenasie, zaliczysz mnie w poczet lirycznych poetów, dostąpię nieśmiertelnej sławy (35—36).

Uwaga. Do w. 35 i 36 należałoby zaliczyć jeszcze w. 1 i 2 poematu, gdyż te cztery wiersze, stanowiące wspaniałą apostrofę do Mecenasa, są jakby ramami całego poematu.

I, 2.

Do Oktawiana.

Metrum Sapphicum.

Końcówki w *satis terris nivis, grandinis* dosadnie malują smutną, pełną grozy jednostajność, nieustanną monotonność nieszczęść, spadających na Rzym w postaci zasp śnieżnych, gradów, wylewów, co rzeczywiście miało miejsce w r. 27.

pater, róz. się Jowisz.

rubente, abl. na *e* oznacza chwilę przejściową; w ściśle przymiotnem znaczeniu kończyłby się *abl.* na *i*.

arcès, wyżyny, wyniosłości, pagórki Rzymu z ich świątyniami i wspaniałemi budowlami.

iaculatus, ciskając pioruny. Por. Koch. [1]) Pieśni ks. II. 1, 1—4.

Przeciwne chmury słońce nam zakryły
Y niepogodne deszcze pobudziły,
Wody z gór szumią, a pienista Wilna
Już brzegom silna.

5. *Terruit*, bardzo stosownie użyta *anaphora*; *terruit* przeraził miasto, przejmując je trwogą, obawą (dlatego później *ne*).

saeculum Pyrrhae, t. j. potop. *Pyrrha*, *Πύρρα*, córka Epimeteusza i Pandory, małżonka Deukaliona, z którym sama jedna ocalała w powszechnym potopie.

nova, nigdy przedtem nie widziane.

Owo dłuższe zatrzymanie się poety przy opisie potopu Deukalionowego jest próbką zdolności opisowych (epeicznych) Horacego, który się nieraz zastrzega, że nie dorósł do pisania epopei, jako poeta *κατ' ἐξοχήν* liryczny. Takich miejsc jest u H. wiele.

Proteus (dwuzgł.), *ei*, *eos*, bóg morski, miał poruczony sobie nadzór nad zwierzętami morskiemi, osobliwie fokami. Posiadał dar proroczy, a nadto moc czarodziejską przemieniania się w dowolne postaci.

omne pecus, trzody wszelakiego rodzaju.

visere, *inf.* celu po czasowniku *egit*.

piscium et = *et piscium*, *transpositio particulae*. Koch. II. 1, 21—24.

Ryby po górach wysokich pływały,
Gdzie ledwie przedtym pióra donaszały
Mężney orlice, gdy do miłych dzieci
Z obłowem leci.

haesit, ustrzągł, uwiązł.

summa ulmo, na szczycie, wierzchołku wiązu.

---

[1]) Jana Kochanowskiego Dzieła Wszystkie. Wydanie pomnikowe. Warszawa. 1884. Porównania z Horacym zestawione tamże.

quae gram. łączy się z *sedes.*

superiecto sc. terris, wezbranem, zalewającem ziemię.

flavus, jasny, płowy, żółty (ξανθός), Tyber zamulony, *epith. ornans,* I. 8, 8, II. 3, 18. Tutaj jako bóg rzeki Tybru: jasnowłosy, o jasnych kędziorach [1]).

undis, abl. instr.

retortis, sc. a litore Etrusco, Tyber odepchnięty gwałtownie od brzegu etruskiego, odepchnięty od prawego, etruskiego brzegu wystąpił poza lewy brzeg i zalał Rzym, jako niżej leżący.

ire deiectum (supin.), toczył wody na rozwalenie (F.).

monumenta regis, zamek królewski Numy, połączony z świątynią Westy u stóp wzgórza Palatyńskiego.

Ilia = Rea Sylvia, matka Romulusa, z rozkazu Amuliusza, wrzucona do Tybru, ocalała przez boga tej rzeki i została jego małżonką. Tu skarży się na śmierć Cezara, jako swego potomka i wzywa męża do zemsty.

Konstr. *dum uxorius amnis Iliae quer. se ultorem iactat, et sin. ripa vagus labitur.*

nimium, acc. treści. Cf. I. 22, 24. *dulce loquentem.*

nimium querenti (dat. eth.), zbyt rozżalonej [2]).

ripa sinistra, abl. loci, albo *separat.*

labitur ripa, występuje z brzegu, zalewa brzeg lewy.

Jove non probante, wbrew woli Jowisza, który chciał naród rzymski tylko ukarać, ale nie zgubić.

u-xorius amnis („bóg rzeki Tybru, jako małżonek Ilii," Tyber-małżonek), dosłownie znaczy *uxorius* zbyt oddany, uległy żonie; bardzo malowniczo rozerwany wyraz: jak Tyber z brzegów, tak poeta występuje z karbów miary wierszowej.

Konstr. *audiet, audiet (anaph.) rara* (przerzedzona) *iuventus cives* (obywatele przeciw obywatelom, dlatego nie *milites*) *acuisse ferrum,* aluzya do Antoniusza, który zamiast broczyć swój miecz w krwi obywateli, powinien był go użyć na pokonanie Partów *(Persae).*

---

[1]) G. A. Koch. Vollständiges Wörterbuch zu den Gedichten des Q. Horatius Flaccus. Hannover. 1879. Temu autorowi zawdzięczam także wiele objaśnień w następnych pieśniach. Skrócenie K. W.

[2]) Mitscherlich łączy *nimium* z *ultorem* (?).

melius perirent (Brach.), lepiejby było, by od niego zginęli; *perirent, potentialis* przeszłości.

rara, ludność Rzymu w tym czasie zmalała o 330.000.

25. *divûm, genet. partit.*

rebus (sc. sustentandis), na ratunek.

res ruentis imperii, upadające państwo, upadek państwa.

fatigare, zmiękczyć, ułagodzić, ubłagać.

minus audientem, głuchą na...

carmina tyle co *preces*, wyraz użyty w znaczeniu liturgicznem.

Vestam, por. uw. do III. 5, 11.

dabit partes, poruczy rolę...

scelus, poeta ma na myśli zamordowanie Cezara.

30. *amictus umeros candentes (acc. rel.) nube*, okrywszy barki, mając obłokiem okryte ramiona, od których blask bije *(candentes)*, t. j. zjaw się w ludzkiej postaci.

augur, świadom przyszłości, udzielający wyroczni. Poeta wzywa Apollina jako pośrednika pojednawczego z bogami (*καθάρσιος*).

mavis sc. venire.

Erycina, Venus, tak nazwana od góry Eryx w Sycylii, gdzie Eneasz, jej syn, wystawił świątynię. Jak Apollo miał być mitycznym ojcem Augusta, tak Wenus była protoplastką rodu Julijskiego, z którego August pochodził.

35. *respicis*, spoglądasz łaskawie, masz wzgląd, troszczysz się; *respicis neglectum*, „jeśliś na zawsze nie zapomniał.“

auctor, Mars, ojciec Romulusa, *Cf.* Liv. I. 4, 2, *quia deus culpae honestior auctor fuerat Martem incertae prolis patrem nuncupat.*

ludus, igraszką losu ciągnących się w nieskończoność krwawych zapasów, widowiskiem walk.

lêves = gładkie, połyskujące, *λεῖαι.*

Konstr. *et acer vultus*, (wzrok ostry), *Marsi*[1]) *peditis in cruentum hostem; Marsi pedites*, stanowili najdzielniejszą część wojska rzymskiego.

---

[1]) *Mauri peditis*, w znaczeniu „jeźdźca Maur., który spadł z konia.“

sive tu filius Maiae (Mercurius). Konstr. *sive tu (venias) filius ales Maiae, (qui) imitaris... nom. filius,* zam. *voc.* w uroczystych przemówieniach. *iuvenem imitaris,* t. j. w ludzkiej postaci Oktawiana (który liczył wtedy 35 lat wieku i rzeczywiście był czczony jako Merkury).

patiens vocari, pozwalający się nazywać, gdyż wystąpił jako *Caesaris ultor.*

intersis, pozostań wśród...

populus Quirini = Rzymianie, gdyż *Quirinus*[1]), sabiński Mars, którego kult *T. Tatius* sprowadził do Rzymu, był identyfikowany z apoteozowanym Romulusem.

iniquum, zagniewanego, obrażonego.

vitiis, abl. causae.

ames z dwojaką składnią, naprzód z *acc. obi.*, następnie z *inf.*; tu: pozwól się nazywać, chętnie pozwól, racz pozwolić...

triumphos, za powrotem w sierpniu odbył r. 725. odbył Oktawian trzy tryumfy.

hic, tutaj.

Medos, u Hor. równoznaczne z *Persae, Parthi.*

equitare, zaganiać się zapuszczać zagony.

Caesar, efektownie użyty wyraz na końcu zwrotki i całej ody, daje odpowiedź na temat poematu.

I. Już dość klęsk elementarnych i krwawych wojen domowych spadło na nieszczęsny naród rzymski (1—24).

II. Któż go z tak okropnego położenia wybawi (25—28)?

III. Jedyną rękojmię ukrócenia nieszczęść i przywrócenia pomyślności w państwie daje Merkury w postaci Oktawiana (29—52).

I, 3.

Do Wergilego.

Metrum Asclepiadeum III.

potens Cypri, κύπρου μεδέουσα, jako *Venus marina,* opiekunka szczęśliwej podróży morskiej.

---

[1]) Por. uw. do I. 1, 8.

Helena, córka Jowisza i Ledy, żona Menelausa, króla Sparty.

lucida sidera, Dyoskurowie, *Castor* i *Pollux*, bracia Heleny, opiekunowie żeglarzy (elektryczne światełka pojawiające się niekiedy u szczytu masztów i innych wysokich przedmiotów w czasie burzy).

pater, Aeolus.

obstrictis aliis, skrępowawszy inne.

praeter Japyga, wiatr wiejący od Apulii, zwanej także Japygia, potrzebny był dla tych, którzy udawali się w podróż na Wschód. Obacz Różę wiatrów.

5. *navis*, apostrofa do okrętu wiozącego Wergiliusza do Aten.

creditum debes, reddas, wyrazy wzięte z mowy kupieckiej, dosł. „w zastaw ci powierzonego jesteś winien, zwróć, oddaj, uiść się z niego.“

finibus, dat.; *fines Attici*, ziemia Attycka występuje tu jak osoba, wskazana przez wierzyciela, której dłużnik ma dług zaciągnięty spłacić.

anima, życie, dusza; u nas tasama przenośnia.

9. *robur*, tarcza z drzewa dębowego. Niektórzy rozumieją: ów miał hart duszy, odznaczał się nieugiętością, *robur* w znaczeniu nieugiętość używa się w łać. zarówno jak *ferrum, saxum* (Porównaj nasze: to człowiek z kamienia, to istny głaz); *robur* = *animus ferreus*. Można także brać *robur et aes* (Hend.) = *aes firmissimum*.

aes triplex, pancerz z potrójnej warstwy spiżu.

Silne przeciwstawienia *fragilem truci, pelago ratem* malują plastycznie wielkość niebezpieczeństwa i zuchwałą odwagę.

Africum, Aquilonibus, obacz Różę wiatrów. *Aquilonibus*, dat. podobnie jak I, 1, 15.

Hyades (Ὑάδες od słowa ὑειν) u Rzymian *Suculae*, konstellacya, wschodząca w maju i sprowadzająca deszcze.

rabies Noti, wściekły Notus. Obacz Różę wiatrów.

quo (ablat. comp.) non arbiter maior, największego mocarza.

15. *Hadria* i *Hadrias*, m., Adryatyk, *mare Superum*.

Konstr. *maior (est seu) ponere seu... ponere*, wygładzić, uspokoić, uciszyć.

gradus, kroczenie do taktu, w takt, stąpanie, zbliżanie się, *gradus mortis*, groza zbliżającej się śmierci (uosob.) [1]).

siccis oculis, w pols. dosłownie; wyraz obojętności i odwagi.

infames, nikczemne, przeklęte, będące powodem częstego rozbicia statków.

Acroceraunia, przylądek w Epirze.

prudens, przewidujący, troskliwy.

dissociabilis, czynnie: dzielący. Podobnie *flebilis*, *volubilis*, *terribilis*.

impiae, Enall. w miejsce przysłówka.

non tangenda, dosł., albo „zakazane".

audax, gotów w swem zuchwalstwie.

omnia perpeti, narazić się na wszelkie niebezpieczeństwo, stawić czoło...

ruit per vetitum nefas, pomimo zakazu rwie się do nieprawości; dosłownie *per*: od jednej zbrodni do drugiej. Por. Ovid. *Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata. Am.* III. 4, 17.

Japeti genus, potomek, syn: Prometeus (Antonomazya).

mala fraus = *nefas; mala fraude i. e. furto.*

intulit, wydał.

nova (Enall. adi.) febrium cohors = tłum nowych, nieznanych przedtem chorób.

incubuit, zaległ.

leti, uosobienie.

gradum corripere = przyspieszyć kroku, cwałem przybieżać.

expertus aëra, doświadczył powietrza, odważył się bujać w p...

Herculeus labor = *labor Herculis (Enallage)*. Trudy Herkulesa, chcącego sprowadzić na świat Cerbera [2]) zmogły Ach., rzekę w świecie podziemnym. Przenośnie Acheron = świat podziemny.

perrumpere, wedrzeć się, przemocą utorować sobie drogę.

nil ardui, nic niepodobnego.

---

[1]) Düntzer (Oden u. Epoden des Qu. Hor. Fl. erklärt von Heinrich D.) uważa *gradum* = *genus, modum*: „jakiegoż rodzaju śmierci, jakiejże śmierci uląkł się?"...

[2]) Düntzer rozumie wyzwolenie Alkestis od śmierci.

stultitia, nierozwaga, zapamiętałość, szaleństwo.

iracunda Enall. adi. = *iracundum.*

ponere, odłożyć.

I. Wezwanie poety skierowane do okrętu, aby szczęśliwie odwiózł Wergilego do Grecyi (1—8).

II. Widok kołyszącego się na falach morskich i znikającego w oddali okrętu, jakoteż myśl, że przyjaciel Horacego odważnie puszcza się na morze, nasuwa poecie szereg refleksyi o bezgranicznej odwadze pierwszych żeglarzy (9—24) i

III. o zuchwalstwie nadmiernem rodu ludzkiego, który wdzieraniem się aż do nieba ściąga na świat ciągłe kary bogów (25—40).

I, 4.

Do L. Sestyusza.

Metrum Archilochium III.

vice veris et Favoni, alliteracya, malująca łagodność tchnienia wiosennego.

Favonius, obacz Różę wiatrów.

machinae, walce, na których ściągano okręty w morze.

stabulis, *abl. causae.*

ignis, ognisko.

canis pruinis, od srebrnego szronu.

5. *Cytherea*, Wenus zawodzi tany (pląsy) w towarzystwie Nimf i Gracyi.

imminente luna, gdy księżyc góruje na stropie niebios, przy blasku księżyca, w noc księżycową.

alterno pede, w takt.

graves, żmudnie pracujące.

Volcanus, małżonek Wenery, bóg ognia.

ardens, ognisty.

urit, zapala, rozżarza.

officinas, kuźnice. Poeta rozumie przez nie góry ogniem zionące, w których pomocnicy Wulkana, Cyklopowie kują pioruny na lato.

nunc, nunc, anaphora.
impedire, przystroić, uwieńczyć.
nitidum, lśniącą od olejków, wonnościami zlaną. (F.)
flore, kwieciem. 10.
solutae, wyzwolone od mrozu, które zmiękły, odtajały.
Faunus, bóg lasów i pól, opiekował się trzodami.
agna, haedo, abl. zawisłe od domyślnego *immolari.*
W. 13. malownicza alliteracya *(lit. p.),* naśladująca pukanie.
aequo pede, uderza swą stopą bez różnicy.
tabernas, turres, chaty, pałace.
Kochan. P. I. 5, 21—23.

Więc śmierć nieużyta
Ta za gardło chwyta
Bogate pany, iako proste sługi.

L. Sestius, konsul r. 23. W r. 29, kiedy mu poeta tę odę poświęcił, należał do doborowej młodzieży rzymskiej.
vitae summa brevis, ogół krótkiego życia. 15.
incohare, zaczynać, snuć, żywić.
premet, zagarnie, ogarnie, przytłoczy.
fabulae manes, bajeczne cienie.
fabulae, dopowiedzenie zamiast przydawki.
Manes, królestwo Cieniów, Mar.
exilis, szczupły. Wyraz ten tworzy z *Plutonia* sarkastyczne *oxymoron.*
Domus Plutonia, przybytek Hadesa.
regna vini. Za pomocą rzucania kostek *talus, tessera,* wybierano króla uczty, zwanego *συμποσιάρχος.* Cf. II. 7, 25.
calet, żywo się zajmuje, kocha się w...
tepebunt, zapłoną do...
I. Nastała wiosna (1—8)
II. Korzystajmy z życia i bawmy się wesoło (9—12),
III. bo życie jest krótkie (13—20).

I, 6.

Do Agryppy.

Metrum Asclepiadeum II.

Varie, dat. przy *pass.* = *a Vario* (*dat.* I. 24, 14). *L. Varius Rufus,* ceniony epik rzymski, przyjaciel Horacego i Wergilego. Pisywał także tragedye (Thyestes).

aliti, dopowiedzenie do *Vario* (*ales,* łabędź).

Carmen Maeonium, poemat homerycki, epicki. (*Maeonia,* część Lidyi, *Maeonius* odnoszący się do Homera, gdyż lidyjskie miasto Smyrnę podawano za jego ojczyznę); łabędź meońskiej pieśni, t. j. śpiewak homerycki.

quam (rem) cunque, Tmesis. Zdanie to jest zawisłe od domyślnego *et scribetur...*

M. Vipsanius Agrippa, serdeczny przyjaciel i doradzca Augusta, znakomity wódz i mąż stanu, zwycięzca Pompejusza w r. 36 pod *Mylae,* przyczynił się w r. 31 głównie do odniesienia zwycięstwa pod *Actium.*

haec dicere, takie czyny opiewać.

stomachus o nieubłaganym *(gravis)* gniewie (*μῆνις*) Achillesa *(Pelidae).* Wyraz ten użyty z pewnem humorystyczno-ironicznem zabarwieniem, jakby dla okazania, że nie potrafiłby pisać epopei. Aluzya do Iliady.

cedere nescius, nieustępujący, nieugięty, zatwardziały, głuchy na prośby.

cursus per mare duplicis U., aluzya do Odyssei; *duplex, πολύτροπος,* o charakterze dwoistym, niepewnym (por. człowiek dwujęzyczny).

Pelops, syn Tantala, ojciec Atreusza, popełnił zbrodnię przez strącenie w morze swego woźnicy Myrtilosa, któremu zawdzięczał swe zwycięstwo nad królem Enomaosem (Oenomaos) w wyścigach wozowych w Pizie. Na rodzie jego ciążyła klątwa bogów, a dom jego był widownią strasznych mordów i zbrodni (Atreus, Orestes, Thyestes, Agamemnon). Tu jest zarazem aluzya do dzieła Waryusza.

tenues, przydawka do *nos* (w. 5): *nos tam tenui ac parvo ingenio*. Przeciwstawienie do nast. *grandia*, godne pióra epików.

dum, tak długo, jak.

potens z *genet.* cf. I. 3, 1.

vetat (sc. me) deterere, osłabiać, uszczuplać.

tuas sc. laudes, gdyż nie dorósł do ich opiewania.

culpa, z winy, t. j. braku.

quis: jeśli nie jest poetą bohaterskim w rodzaju Waryusza.

Meriones, przyjaciel i woźnica Idomeneusza.

Tydiden (Dyomedesa) *ope P. superis parem* (mogącego sprostać bogom), gdyż wsparty pomocą Pallady zranił Wenerę, a nawet samego Aresa. Cf. I. 15, 28.

in iuvenes, zawisłe od *acrium* = *acriter pugnantium virginum*.

sectis unguibus, zarówno przyzw. jak *instrum.* One mają broń, choć nie niebezpieczną (R.). *vacui sc. amore.*

quid, przysł. („czy nas tam coś pali.“)

non praeter solitum (litotes): zawsze; dosł. nie przeciw memu zwyczajowi, t. j. całkiem zgodnie z mem usposobieniem. Te wyrazy należą do *cantamus (vacui sive etc.* nawiasowo). *leves, ad levitatem ac hilaritatem propensi.*

I. Poeta bohaterski będzie sławił twe czyny (1—4).

II. Ja nie mogę pisać epopei, gdyż do tego nie dorosłem (5—16).

III. Lekka, krotochwilna Muza jest moim żywiołem (17—20).

I, 7.

Do Munacyusza Plankusa.

Metrum Alcmanium.

claram, słynny z pięknego położenia.

bimaris, nad dwoma morzami, nad Sarońską i Koryncką zatoką.

Baccho-Apolline, abl. instr., z kultu B...

sunt quibus z *indicat.* w znaczeniu: niektórzy drudzy, czemu 5. odpowiada *alii* w w. 1.

unum opus est, zajmują się jedynie.

carmen perpetuum, ciągła, nieprzerwana, pieśń n. p. epos.

fronti praeponere olivam, gałązką oliwną wieńczyć swe skronie (Drzewo zam. jego gałązki, liści). *praep. ol. undique decerptam fronti*, skroń uwieńczyć wieńcem oliwnym, do którego się zgromadziło zewsząd gałązki (o poecie, który zewsząd zbiera treść do chwały Aten; drzewo oliwne było poświęcone Minerwie, opiekunce Aten i uchodziło za godło sztuk, pielęgnowanych w czasie pokoju (KW.).

plurimus, niejeden, wielu. Do tego orzeczeniem *dicet*. Niektórzy biorą jednak *plurimus* w znaczeniu *in aliquid intentus* i łączą z wyrazami *in honorem Junonis*, komu najbardziej na sercu leży cześć Junony.

10. *aptum equis*, ἱππόβοτον, ἱπποτρόφον.

patiens, wytrwały, cierpliwy.

Larisa, zamożne miasto w Pelasgiotis w Tessalii, w żyznej równinie Peneusa. Poeta przeciwstawia Laryssie i Sparcie uroczą okolicę Tyburu. *n. percussit*, nie wywarła wrażenia.

domus, grota Nimfy. W grocie wieszczej Albunei wytryska siarczane źródło, którego wody płyną następnie przez gaj, poświęcony Nimfie. W tem źródle bierze początek także *Anio*, który koło Tyburu tworzy znaczne wodospady.

resonantis, *enall. adi.* = *resonans*.

Albunea, nimfa wodna w gaju Tyburu.

praeceps, w kaskadach płynący, tworzący wodospady.

Tiburnus, założyciel Tyburu. Por. uw. do I. 18, 2, a nadto II. 6, 5, III. 4, 23, III. 29, 6 i. t. d.

mob. rivis, *abl. instr.*

pomaria, sady.

15. *albus*, pogodny, pogodę sprowadzający.

sapiens, *enall.* rozumnie [1]).

molli [2]), kojącem, łagodzącem troski.

Plancus, konsul 42 r. był stronnikiem Cycerona, później Antoniusza, wreszcie Oktawiana. Podobno pochodził z Tyburu (cf. *tui*, w. 21).

---

[1]) Niektórzy biorą w znaczeniu zd. warunk.: jeśli masz rozum.

[2]) *molli* można uważać za *imperat.* od *mollire*, koić, łagodzić.

Teucer, syn Telamona, króla Salaminy, wygnany z kraju przez ojca za obojętność w sprawie przyrodniego brata Ajasa, którego popiołów z pod Troi nie przywiózł do ojczyzny. Według Cic. Tusc. V. 108 jest autorem zdania: *patria est ubicunque est bene.* 20.

Lyaeus, (*Λυαῖος*), „rozpraszający troski," przydomek Bakchusa, tutaj przez metonymię *Lyacus* = wino.

tempora, skronie, głowa.

populea, wieniec topolowy, gdyż topola była poświęcona Herkulesowi zw. *Viator*, którego opiece poruczali się podróżni.

Teucro [1]), powtórzono z emfazą.

auspice Teucro, pod kierownictwem, opieką T.

quo nos cumque, Tmesis = quocumque. 25.

melior, łagodniejszy, łaskawszy.

certus, niezawodny, niezawodzący.

ambiguam, będzie, stanie się wątpliwą, dwoistą, dwuznaczną, drugą, gdyż powstanie nowe miasto *Salamis* na wyspie Cyprze, dokąd Teucer wylądował.

tellure nova, przez nową ziemię, t. j. przez miasto, które T. założy w nowej ziemi. Pewna ciemność tych słów jest naśladowaniem dwuznaczności w odpowiedziach dawanych przez wyrocznie.

iterabimus, puścimy się znowu na...

I. Różne są miejsca urocze na świecie, ale dla mnie najpiękniejszym i najmilszym Tybur (1—14).

II. Plankusie, czy to na wojnie, czy w domu, w ojczystym Tyburze, porzuć troski, a znoje staraj się winem łagodzić (15—21).

III. Takiej zasady trzymał się Teucer, kiedy jako wygnaniec szukał nowej ojczyzny (22—32).

Pieśni tej braknie na pozór jedności tak, że niektórzy uczeni dopatrywali się w niej fragmentów z dwóch różnorodnych poematów I. (1—14) i II. (15—32). Tak jednak nie jest, a myślą przewodnią całej ody, tak jak nam ją przekazały najpoważniejsze rękopisy, jest myśl następująca: Nie miejsce uszczęśliwia człowieka, ale sposób myślenia, który tkwi w człowieku samym. Spokój i szczęście są indywidualne [2]).

---

[1]) Niektórzy czytają *Teucri* i rozumieją przez to Apollina.

[2]) Rosenberg, Oden und Epoden des Horatius erklärt. Gotha, 1890, str. 34. W następnych cytatach skrócenie (R.).

I, 8.

Do Lidyi.

Metrum Sapphicum maius.

Sybaris, zmyślone nazwisko zniewieściałego młodzieńca. Pojęcie zniewieściałości tkwi w samej nazwie, gdyż Sabarytowie (mieszkańcy miasta Sybaris w dolnej Italii) słynęli z życia wyuzdanego. Poeta zwraca się w tym poemacie nie tyle do Lidyi, ile raczej do Sybarisa, któremu cierpkie czyni wyrzuty, że przez swą zniewieściałość doprowadził do takiego upadku, chociaż go dawniej zdobiły najpiękniejsze męskie zalety.

te połącz z *oro*.

oderit, stroni od...

campum sc. Martium.

patiens, on niegdyś tak wytrzymały (w znaczeniu zdania przyzwal.).

5. *militaris* należy do *aequales*, wśród młodych towarzyszów broni.

Gallica ora = *ora Gallicorum equorum*, najdzikszych rumaków, gdyż takimi były konie galickie. Zresztą *ora* = *equos Gallicos (pars pro toto)*.

lupatus, adi. uzbrojony zębami wilczymi *(lupi, λύκοι)*, wędzidle *(frena)* dla dzikich koni.

flavum, epithet. ornans.

tangere, jako pływak.

olivum (= *oleum*) wskazuje na mocowanie się w zapasach, gdyż przed ich rozpoczęciem namaszczano się oliwą.

sanguine viperino, abl. comparat.

10. *armis (abl. causae) livida*, zsiniałe od...

saepe nobilis, on który się dawniej nieraz tem wsławił, że... właśc. ponieważ (*abl. disco expedito etc.*). Niektórzy łączą *saepe* z *disco expedito*.

discus, soczewkowata tarcza do rzutu z ołowiu lub żelaza.

iaculum, dzida, włócznia.

finis, cel, meta.

quid latet ut dicunt (sc. latuisse), czemuż się ukrywa tak, jak według podania krył się Achilles *(filius Thetidis)*, który w przebraniu jako dziewica przebywał w gronie córek króla Likomedesa.

sub funera, w czasach blizkiej zagłady.

cultus, ubranie, strój, tryb życia.

caedes, krwawe zapasy w wojnie.

Lycias z domyśl. *in* w znaczeniu: przeciw, do walki z... *Lyciae* = trojańskie zastępy *(catervae)*.

I. Powiedz Lidyo, czemu uwikłałaś w swe sidła Sybarisa ($1—2^1/_2$).

II. Dawniej był dziarskim młodzieńcem ($2^1/_2—13$).

III. Dziś zniewieściały stroni od rycerskich zabaw i zajęć, które mu mogły zjednać sławę nieśmiertelną (14—16).

I, 9.

Przy kominku w zimie.

Metrum Alcaicum.

stet, sterczy.

Soracte, góra w kraju Falisków, dziś monte di S. Silvestro, kilka mil od Rzymu.

laborantes, uginające się pod nim, przywalone.

constiterint, u nas taksamo: stanęły, zamarzły.

dissolve, usuń, rozpędź. 5.

focus, komin.

deprome Sabina diota (abl. separ.) roz. z *fumarium*; *diota sc. amphora*, dzban o dwóch uchach (οὖς). *Attributum Sabina* przy wyrazie *diota* odnosi się raczej do wina w nim zawartego.

Thaliarchus, niektórzy biorą ten wyraz w znaczeniu *rex bibendi*, inni uważają = *θαλίας τὸν ἄρχοντα*.

simul = *simulatque*.

sternere, uspokoić, uciszyć. 10.

Deproeliantes, pasujące się.

fuge, równe przeczeniu. Można dosłownie: Chroń się, strzeż się.

quem dierum cunque: Tmesis.

15. *appone lucro,* zwrot wzięty z życia kupieckiego: „licz na karb zysku.“

puer, dopowiedzenie do *tu*, odnosi się do obydwóch części =za młodu.

morosa canities, zrzędna siwizna.

virenti, będącemu w kwiecie wieku.

campus sc. Martius.

areae, wolne miejsce *(loca pura)* osobliwie koło świątyń lub miejsca przechadzek w alejach, kolumnadach, miejsca schadzek podobnie jak *campus M.*

susurri, szepty.

20. *repetere,* szukać, wyszukiwać, odwiedzać, uczęszczać, powtarzać; *repetantur* służy jako orzeczenie do wszystkich podmiotów *campus, areae, susurri.*

composita hora, o umówionej godzinie.

nunc, nunc anaphora.

Konstr. *risus gratus puellae latentis ab intimo angulo proditor* (zabawa w chowanego). *risus proditor,* śmiech, chychot, który ją zdradza. *ab intimo angulo, sc. exauditus,* zasłyszany, dolatujący.

pignus dereptum, porwanie zadatku miłości, t. j. naramiennika *(armilla),* jak na to wskazuje wyraz *lacertis (abl. separ.).*

aut pignus dereptum digito, t. j. pierścień *(anulus).*

male, prawie w znaczeniu negacyi. *male pertinax,* słabo się opierający.

I. Zima rozpostarła dokoła swe wszechwładne panowanie, potrzeba rozniecić ogień na kominku i zagrzać się winem (1—8).

II. Duszę troski zaległy: potrzeba je zdać na bogów wszechmocnych (9—12)

III. Korzystajmy z uroczych dni młodości, nim szron siwizny głowę nam przyprószy (13—24).

I, 10.

Do Merkurego.

Hymn.

Metrum Sapphicum.

nepos, przez matkę Maję.

cultus, obyczaje, sposób życia.

catus = *acutus*, zdolny; tutaj przez *enall. adi.* zręcznie, dowcipnie.

voce, mową, skąd otrzymał przydomek *λόγιος ἀπὸ τῆς ἑρμηνείας*.

more, przez zastosowanie, wprowadzenie w życie. Jako wynalazca ćwiczeń fizycznych miał w gimnazyach posąg, jako *ἀγώνιος*.

decorae, nadającej piękność fizyczną.

nuntium deorum (*κῆρυξ ἀθανάτων*, *διάκτορος*). 5.

lyrae parentem = *auctorem*, twórcę lutni, którą miał wynaleźć, napiąwszy struny na skorupę żółwia (*μουσικός*), ofiarowaną Apollinowi za skradzione mu woły i do Arkadyi zagnane.

callidum condere, zręcznie usuwającego, zabierającego.

iocoso furto, żartobliwą kradzieżą, albo *iocoso* przez *enall.*, żartobliwie.

Konstr. *Olim Apollo, dum terret te... nisi reddidisses...* 9. *amotas, viduus pharetra, risit.* „Kiedy Apollo upominał się o woły, pozbawiony *(viduus)* przez zręczną kradzież sajdaka, rozbrojony tą śmiałością dziecka, rozśmiał się.“ Merkuryusz bowiem w pierwszym dniu życia wynalazł lutnię i ukradł woły Apollinowi.

W wzrocie *dum terret minaci voce* tkwi elipsa domyślnego *acc. c. inf.* (n. p. *se graviter in M. consulturum*), jako następnika warunkowego okresu *nisi reddidisses.* Za tę zręczność otrzymał M. u Greków tytuł *δόλιος*, *κλέπτης*, *λῃστήρ*.

dives Priamus, udający się do obozu greckiego z bogatymi dary, celem wykupienia ciała Hektora.

ignes, ogniska czat Myrmidonów. 15.

iniqua, z *dat.* nieprzyjazny.

fefellit, zmylił (Porównaj Mick. Alpuh.: „Uciekł i zmylił pogonie“).

reponis sedibus (abl.), jako *ψυχοπομπός, ψυχαγωγός,* odprowadzasz na miejsce wiecznego spoczynku.

virga aurea (χρυσόῤῥαπις).

levem turbam, wiotką rzeszę cieniów.

superis deorum gratus et imis, ulubieniec bóstw niebieskich i podziemnych.

I. Merkury, dobroczyńca ludzkości (1—4).
II. „ bóg zdolny i zręczny (5—16).
III. „ towarzysz zmarłych (17—22).

I, 11.

Do Leukonoi.

Metrum Asclepiadeum maius.

ne quaesieris, nie badaj, nie dochodź.

finem, sc.: vitae.

nec, zdanie od *nec* zaczynające się jest tylko wyjaśnieniem myśli poprzedniej; gdyby było zdaniem samoistnem, musiałoby być *neu; tentare,* zajmować się.

Babylonii numeri, są to astrologiczne horoskopy o przyszłości człowieka.

ut melius, sc. est, jakżeż lepiej jest, o ileż lepiej.

tribuit, perf.

5. *debilitat mare,* osłabia, rozbija, roztrąca morskie fale o..., tłucze morze o skaliste...

pumicibus oppositis, abl. instrum.

sapias, bądź rozumną (która dotąd nią nie jesteś, jak sama nazwa wskazuje: *Leuconoë* = głupiutka, naiwna, *λευκαὶ φρένες* = nierozum).

liquare vinum, wino klarowano i odświeżano przy ucztach cedząc je przez sito napełnione śniegiem *(colum vinarium)* lub woreczek lniany, służący do filtrowania *(saccus vinarius).*

spatio brevi, abl. absol., ponieważ czas krótki, krótkie chwile życia.

reseces, ograniczaj, stosuj do krótkości życia, nie snuj zbyt długich nadziei.

dum loquimur, w mgnieniu oka.

fugerit, fut. exact. Jeśli się *dum loquimur* przełoży dosłownie, wówczas *fugerit* należy tłómaczyć przez *praes. Fut exact.* na oznaczenie czynności, mającej niewątpliwie nastąpić.

carpe diem, korzystaj z chwili.

postero (sc. diei) quam minimum credula F.: jak najmniej spuszczając się na jutro.

I. Nie warto dociekać przyszłości (1—3).

II. Niech się dzieje wola nieba (4—6).

III. Korzystajmy z chwili obecnej (7—8).

Przesądne wierzenia i zabobony, uprawiane na wielką skalę przez Babilończyków i Chaldejczyków zapuściły w Rzymie tak silne korzenie, że nawet poważne nauki, jak matematyka i astronomia nie były wolne od ich nalecialości, a senat musiał kilkakrotnie wydawać uchwały *de pellendis magis, Chaldaeis, mathematicis, astrologis ceterisque maleficis.* *Cf. Tac. Ann.* II. 27, 32, 69, XII. 52, hist. I. 22. Horacy, jako zwolennik nauki Epikura, wolny był od przesądów, czemu dał wyraz w tym krótkim poemacie (S.)[1]).

I, 12.

Do Oktawiana.

Metrum Sapphicum.

lyra, abl. instr.; przed *lyra* dodaj *vel* „przy wtórze lutni“.

Clio, jedna z Muz; por. uw. do I. 1, 33.

sumis, przedsiębierzesz.

iocosa imago, żartobliwy, przedrzeźniający odgłos; *imago*, właściwa nazwa łacińska = ἠχώ.

Myśl zdania: „jakaż pieśń odpowie uczuciom mojej duszy natchnionej, potrafi być oddźwiękiem mego zapału?“ (R.).

---

[1]) Q. Horatius Flaccus. Oden u. Epoden von Hermann Schütz. Berlin. 1880. W następnych cytatach skrócenie (S.).

Helicon, Pindus, Haemon, siedziby Muz, góry w Beocyi, Tessalii i Tracyi.

vocalis, śpiewny.

temere, na oślep.

materna: Orfeusz był synem Kaliopy. Połącz *blandum ducere* (*inf.* celu), który czarem pieśni pociągał za sobą...

fidibus canoris, dźwiękiem śpiewnej lutni.

auritas, słuchające.

solitis laudibus parentis (sc. Jovis), nad zwykłe pochwały ojca stworzenia. *solitis,* znane są przysłowia, greckie Arata ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, łać. Wergilego *(Buc.* III. 60*) Ab Jove principium.*

res, losy.

horis, abl. instr. porządkuje przez zmianę pór roku (Starop. „miarkuje").

unde = *ex quo.*

viget = *floret dignitate atque potentia.*

simile, podobne co do własności.

secundum, równe co do stopnia dostojeństwa (następujące, to, co następuje po nim bezpośrednio w stopniu dostojeństwa).

certa, niechybiającą.

proximus, najbliższy, drugi.

virgo, Diana.

Alciden, Herkulesa, nazwanego po dziadku.

pueros Ledae (et Jovis), Dyoskurów, Kastora i Polluxa. *Cf.* I. 3, 2.

hunc—nobilem, o jednym, sławnym w ujeżdżaniu koni, o drugim sławnym w szermierskiej walce.

alba, jasna.

concidunt, cichną, ustają.

fugiunt, rozpraszają się, pierzchają.

quod voluere, roz. Dyoskurowie, *Castor* i *Pollux.*

quod = ponieważ.

ponto, abl. loci.

recumbit, układa się do poziomu.

superbus, En. adi. = *superbi.*

Tarquinius sup., ostatni król, o którym wielu pisarzów rz. z uznaniem się wyraża.

M. Porcius Cato Uticensis, ostatni republikanin, który po klęsce republikanów pod *Thapsus* (46 r.) odebrał sobie życie w mieście afrykańskiem *Utica,* nie mogąc przeżyć upadku wolności.

Scauri, należeli do sławnej *gens Aemilia. M. Aem. Scaurus,* konsul r. 116, później *censor* i *princeps senatus,* słynął jako historyk i znakomity mówca.

Regulus, M. Atilius, konsul r. 256, wzięty w niewolę Kartagińczyków 255 i wysłany 250 r. celem nakłonienia Rzymian do pokoju, odwiódł ich od tego, potem dotrzymując słowa wrócił do Kartaginy, gdzie zginął śmiercią męczeńską.

Paulus, padł w 216 r. pod Kannami; dlatego *animae prodigum,* nieoszczędzającego swego życia, swej krwi w walce za ojczyznę. Liv. XXII. 49.

C. Luscinus Fabricius, prawy Rzymianin, nie dał się prze- 40.
kupić Pyrrhusowi, z którym szczęśliwie wojował (282—272).

gratus, z wdzięczności.

insigni Camena, w pieśni wyszczególniającej, podnoszącej ich zasługi.

Camena (Casmena, carmena) = Muza, pieśń.

Curii, sławni członkowie *gentis Curiae,* z której osobliwie odznaczył się *M. Curius Dentatus,* zwycięzca Samnitów w r. 290 i Pyrrhusa 275 r.

incomptis capillis (abl. qual.), zaniedbanego, niedbającego o powierzchowność. Pierwsi *tonsores* przybyli do Rzymu po r. 300 a. C.

bello, dat.

utilem tulit, usposobiła, stworzyła na pożytek.

Camilli, z pośród nich osobliwie zasłynął *M. Furius Camillus,* zdobywca Wejów r. 396 i zwycięzca Gallów 390 r.

saevus, twardy, żmudny.

aptus, odpowiedni, wystarczający, skromny.

lar, dom. Por. uwagę do III. 23, 15.

occulto aevo należy łączyć z *crescit* nie z *arbor,* wśród nie- 45.
spostrzeżonego upływania czasu (*sensim sine sensu.* Cic. Sen. 11), niepostrzeżenie. Inni łączą te wyrazy jako *abl. qual.* z *arbor,* drzewo, którego czasu się nie zna, a więc stare drzewo, t. j. stary pień Marcellów (*M. Marcellus,* zwycięzca z pod Noli 215 r. i zdobywca Syrakuz 212) nowe latorośle wypuszcza w osobie pełnego nadziei Marcellusa, za którego August wydał w 23 r. swą córkę Julię.

Julium sidus odnosi się do całego rodu Julijskiego, którego słońcem był August. Także i Marcellus jako jego zięć, należał do tego rodu. Pojmując rzecz bez przenośni możnaby *Julium sidus* odnosić do tego, że po śmierci J. Cezara obserwowano kometę, w której lud dopatrywał się apoteozy Cezara.

50. *tibi fatis cura data*, tobie wyroki powierzyły...

secundo Caesare, abl. abs. a C. obok ciebie niech panuje, pozwól, aby C. był drugim władcą po tobie.

Latium, w obszerniejszem tego słowa znaczeniu = państwo Rzymskie.

iustus, prawdziwy, zasłużony.

55. *subiectos*, sąsiadujących, graniczących.

te minor, tobie jedynie podległy.

laetus, wesoły, szczęśliwy z powodu sprawiedliwych *(aequus)* rządów.

parum castis lucis, na lasy zbrodniami skażone. *parum* równa się negacyi; *parum castus* = *incestus*.

I. Poeta pełen natchnienia zapytuje, którego bohatera lub boga ma opiewać (1—12).

II. Po bogach należy się sława w pieśni bohaterom Rzymu, a szczególniej rodowi Julijskiemu, z którego August pochodzi (13—48).

III. Modlitwa do Jowisza o pomyślność dla Cezara i o błogosławieństwo dla państwa kończy tę odę (49—60).

I, 14.

Do rzeczypospolitej.

Metrum Ascl. IV.

navis, nawo (państwa); państwo porównane z okrętem.

referre, zanieść. Miaskowski [1]) tak parafrazuje:

Korabiu Lechów! znowu cię zażoną
Przeciwne wiatry od brzegów twych stroną...

[1]) Zbiór rytmów K. Miaskowskiego, wydanie Turowskiego. Kraków. 1861.

o quid agis? co poczynasz, czemu nie zwracasz uwagi na niebezpieczeństwa, które ci grożą przez nową wojnę domową?

portum occupare, przybić do portu.

nudum, ogołocony, pozbawiony.

latus, pokład.

malus, maszt.

celer, niespokojny.

saucius, strzaskany.

gemo, jęczę, skrzypię, trzeszczę.

sine funibus [1]), które okręt skutkiem burzy postradał.

imperiosius, pojęcie, łać. *comparat.* tkwi w polsk. przym. „rozhukany".

durare aliquid (aequor), wytrzymać, znieść, oprzeć się.

carinae, w pols. *sing.*, dno okrętu, okręt. Miaskowski (l. c).

A jeślić wpadnie wicher zaś szalony,
Urwieć u kotwie linę ustalonej;
Pokruszy i maszt, podrapawszy nagle
Twe na nim białe zawieszone żagle;
Ani ster mądry zadzierży od wstrętu,
Opłakanego na skały okrętu.

integra, całe.

Di, posążek bóstwa umieszczony był na rufie [2]).

vocare, wzywać.

non di, quos... voces, Miaskowski:

Ale zgniewany głuche ma Bóg uszy.

iterum (należy do *pressa malo*), przez bitwę Aktyjską, pierwszym razem przez Sycylijską przeciw Sext. Pompejuszowi.

Pontica pinus (jako), zrobiony z sosny pontyjskiej, znakomitego drzewa budulcowego na okręty.

nobilis, genet.

iactes, chełpliwie (z dumą) wskazujesz na...

inutile = nihil profuturum.

nomen, wskaz. na *Pontica.*

genus sc. silvae nobilis.

---

[1]) Inni uważają *sine funibus = nisi funibus continerentur.*

[2]) Słusznie może każe się Düntzer domyślać z wyrazu *integra* do wyrazu *Di* słowa w rodzaju, jak *propitii.*

15. *tu cave*, przeto strzeż się.

nisi debes, jeśli nie masz być...

Konstr. *quae nuper mihi (fuisti) soll. taed. (quae) nunc (es) desiderium, vites aequora interfusa nitentes Cycladas.*

nuper, po bitwie pod *Philippi*.

taedium, przedmiotem smutku, przykrości.

curaque non levis, przedmiotem nie małej troski.

interfusa = *fusa inter*, oblewające.

nitentes, błyszczące z powodu pokładów zdala lśniącego marmuru.

tu nisi ventis, aż do końca ody możnaby porównać z słabą parafrazą Miaskowskiego (str. 148) również przy końcu:

Ale zgniewany głuche ma Bóg uszy,
I jeśli pójdzie tym chrapem czas dłuższy
Albo się sami wyniszczymy, abo
Nieprzyjaciołom odeprzemy słabo.

Horacy przestrzega okręt, który chce znowu wypłynąć na otwarte, rozhukane morze, pomimo że niedawno ledwie uniknął rozbicia. Poeta się trwoży i woła z stroskanej piersi: „Ostrożnie! Miej się na baczności!“ Oda ta jest allegoryą rzeczypospolitej tuż przed stoczeniem bitwy pod *Actium*. Poeta rozumie przez okręt państwo Rzymskie, przez bałwany i burze wojny domowe, a spokój i zgodę przez przystań. Naśladował poeta dość niewolniczo poemat Alceusza (fr. 18 Bergk). Czas napisania tej pieśni rok 32. Rosenberg tak rozumuje o tej odzie Horacego (str. 9). Coraz bardziej występowała na jaw hańba Antoniusza, na każdą z Egiptu nadchodzącą wieść odstręczało się coraz bardziej serce prawego Rzymianina od tego, który zapomniał, że był Rzymianinem. Powoli dokonywała się także przemiana w politycznych przekonaniach Horacego, który ze stronnika Antoniusza stawał się coraz większym wielbicielem Oktawiana. Wyraz tej zmianie dał poeta w odzie I. 14, III. 24, I. 12 (koniec), III. 2, III. 4, I. 15 (smutne następstwa uprowadzenia Heleny z alluzyą do Antoniusza).

I. Znowu się puszczasz okręcie na wezbrane morze ($1—2^1/_2$).

II. Dopiero niedawno ledwie uniknąłeś groźnego rozbicia ($2^1/_2—10$).

III. Przestrzegam cię, miej się na baczności.

I. 15.

Przepowiednia Nereusza.

Metrum Asclepiadeum II.

Pastor navibus, dla zaakcentowania kontrastu stoją te wyrazy obok siebie. W podobnych zestawieniach lubuje się Horacy.

Idaeus pastor, t. j. Parys, który płynął na okrętach, zbudowanych z drzewa góry *Ida* pod Troją.

perfidus hospitam, porównaj uwagę do pierwszego wyrazu.

hospita, gościnną, t. j. z jej domu.

Konstr. *Nereus obruit ventos ut caneret fata.*

obruit otio (allit.), pogrążył w ciszy, uciszył, zesłał ciszę na...

ingrato, niemiłą samym wiatrom, gdyż nie jest ich żywiołem.

Nereus, bóstwo morskie, obdarzone mocą przepowiadania przyszłości.

mala avi, pod złą wróżbą.

ducis sc. eam.

quam repetet, której zwrotu domagać się będzie.

Graecia (Meton), imię kraju zam. narodu: Grecy.

multo milite, z licznem wojskiem.

coniurata połącz z *rumpere:* zobowiązawszy się przysięgą do...

adest, czeka.

moves prawie w znaczeniu *fut.:* ściągniesz, ile... będziesz miał na swojem sumieniu.

funera = *caedes.*

currus, plur. zamiast *singul.*

rabiem, zapamiętałą, szaloną walkę.

ferox, rozzuchwalony, nadmiernie dufając.

pectes, będziesz trefił (F.).

dividere, kunsztownie śpiewać przy dźwięku.

thalamo, abl. instr. niejako: kryjąc się za plecy bezsilnej niewiasty, lub dosłownie z uwzgl. Hom. Z. 321.

thalamus, komnata.

Cnosii, od miasta *Gnosos* na Krecie, której mieszkańcy słynęli jako wyborni łucznicy.

celer sequi Aiax, szybki w pogoni A., syn Oileusza (u Hom. ταχύς).

serus (enall.), acz późno.

adulteros crines, wszeteczne włosy, właśc. *adi.* użyte zam. *gen.* rzeczown. *cr. adulteri (enall. adi.)*.

20. *Laërtiades*, Odysseus z Itaki, syn Laertesa.

non respicis, nie uważasz, nie widzisz? prawie w znaczeniu: czy ciebie nie przywiedzie do upamiętania widok...

te te, anaphora.

Teucer, brat Ajasa, słynny łucznik.

Sthenelus, syn Kapaneusza, woźnica i towarzysz Dyomedesa.

sciens pugnae, tęgi w boju.

25. *sive*, a jeśli.

non piger (Litotes), dziarski.

Meriones, woźnica Idomeneusza.

furit, z *inf.* celu *reperire.*

atrox, przysłówkowo.

Tydides, Dyomedes, syn Tydeusza, przy pomocy Pallady zranił nawet Wenerę i Aresa. Wspominany częściej przez Hor. jako założyciel Wenuzyi i innych miast italskich.

melior, dzielniejszy (Hom. Il. 4, 405, według słów Stenelosa).

cervus, symbol tchórzostwa i szybkości w ucieczce.

30. *immemor*, zapomniawszy, porzuciwszy *(graminis)*.

quem należy do *fugies.*

visum należy do *in altera parte vallis.*

vallis, zapewne rzeczką przerzniętej.

mollis, lękliwy, tchórz.

sublimi anhelitu, zadyszany, tak będziesz uciekał, aż ci tchu braknie *(sublimis)*.

tuae, twojej Helenie, twojej najdroższej. Stosunek w. 33 i 34 do w. 35 i 36 jest następujący: wprawdzie — jednak.

iracunda, enall. adi. = iracundi (Achillei).

proferet, przedłuży dni ziszczenia się nieszczęścia przez wstrzymanie się od walki z powodu gniewu na Agamemnona za porwanie Bryzeidy.

diem = d. supremum, Hom. αἴσιμον, μόρσιμον ἦμαρ.

matronisque, a zwłaszcza... (Hom. *δούλειον ἦμαρ*).

post certas hiemes, licząc od rozpoczęcia wojny. 35.

uret, obróci w perzynę (F.).

I. Kiedy Parys uprowadzał porwaną Helenę, wstrzymał Nereusz jego okręt i taką mu ogłosił przepowiednię (1—4):

II. Czyn twój spełniony pod złą wróżbą zgotuje ci zgubę nieuniknioną (5—20)

III. i na ojczyznę twoją tysiączne klęski i upadek jej sprowadzi (21—36).

Porównaj końcową uwagę do pieśni 14. ks. I.

I, 17.

Zaproszenie na wieś.

Metrum Alcaicum.

Velox (enall.) należy do *Faunus*. Tłomacz przez przysłówek.

Lucretilis, góra sabińska w pobliżu posiadłości Horacego 5.
(dziś monte del Corgnaleto). Majątek Horacego znajdował się na dziś. Colle del Počtello.

mutat, składnia jak I. 29, 15, I. 34, 12, II. 12, 23, III. 1, 47. Epod. 1, 28, 9, 28 i t. d. (*abl.* prawie = *abl. pretii*).

Lycaeus, *Λύκαιον ὄρος*, w Arkadyi, główna siedziba i miejsce kultu Pana, identyfikowanego z rzymskim Faunusem, bogiem lasów i gór, łąk i pól, opiekunem trzód.

capellis, *dat. commodi* jak przy *ἀμύνειν*.

impune, bez szkody. 10.

latentes arbutos et thyma zawisł. od *quaerunt*.

uxores olentis mariti, żartobliwa nazwa = *capellae*.

Martiales lupi, poświęcone Marsowi w., ponieważ wilczyca wykarmiła swą piersią synów Marsa, Romulusa i Remusa.

Haedilia, lesista, górska okolica w pobliżu Sabinum; *Haediliae lupi*, które tam mieszkają.

Tyndaris (= Helena), zmyślone nazwisko przyjaciółki Horacego.

fistula, *σῦριγξ* Pana, tutaj Faunusa. Potędze jej głosu przypisuje poeta bezpieczeństwo okolicy.

Ustica, upłazowata *(cubans)* wyżyna w sąsiedztwie posiadłości Horacego; *cubans*, łagodnie wyciągnięta, rozścielona. Gładkie *(levia)* jej skały odbrzmiewały echem *(personuere)*.

Usticae, połącz z *valles* i *saxa*.

15. Konstr.: *hic opulenta copia ruris honorum tibi manabit ad plenum benigno cornu. ruris honores*, darami i ozdobą pól są kwiaty i bujne plony.

ad plenum, w pełni.

benigno cornu, z rogu błogosławieństwa, symbolu bogini obfitości *(copia)*.

manabit, u nas z tąsamą przenośnią: będzie spływać.

reductus, ustronny, samotny.

Canicula, cf. III. 13, 9.

fide Teia (abl. instr.), przy wtórze lutni śpiewaka z Teos (Anakreonta, poety z miasta Teos na wybrzeżu Jonii w Azyi Mn.).

fides, struna, lutnia.

dices, śpiewać będziesz o...

20. *Penelope*, wierna małżonka Odysseusa.

Circe, czarodziejka, nimfa na mitycznej wyspie Aeaea, znana ze swej miłości do Odysseusa.

vitrea, jaśniejąca tak jak kryształy wód, których była nimfą.

laborantes in, płonące żarem miłości do...

uno, tegosamego męża, t. j. Odysseusa.

ducere, ciągnąć hausty.

Lesbii sc. vini. Lesbium, wyborny gatunek wina, którego użycie nie sprowadzało oszołomienia *(innocens)*.

Semeleius, Bakchus nazwany imieniem matki *Semele*, zwanej także *Thyone*. Tutaj S. T. = *vinum*.

confundet proelia (praegnans) = *confusus excitabit*, wśród zamieszania wywoła, wznieci (jako skutek użycia wina).

cum Marte = *cum Martis proeliis, similia Martis proeliis.*

25. *suspecta, sc. ei*, ściągająca jego podejrzliwość, ponieważ stałaś się przedmiotem podejrzliwości w oczach Cyrusa.

male dispari = *impari viribus, imbecilliori, sc. tibi; male dispar*, za nadto nie równy co do siły.

incontinentes manus (enall. adi.) = *suas hominis non continentis*, niepowściągliwy w gniewie.

iniciat manus, źle się nie obchodził.

immeritus, niewinny.

I. Faunus umiłował i upodobał sobie moje Sabinum (1—12).

II. Bogowie sami opiekują się mną, jako poetą (13—14).

III. W ustronnem zaciszu mojej wioski i ty zaznasz błogosławieństwa spokoju, a w lubym cieniu uroczych drzew i przy dźwięku lutni, jakoteż miernem użyciu wina zapomnisz o przykrościach wielkiego świata (15—28)

I, 18.

Do Warusa.

Metrum Asclepiadeum maius.

Quintilius Varus z Kremony, przyjaciel Horacego, a osobliwie Wergilego.

serere, siać, sadzić, szczepić.

moenia Catili oznaczają *Tibur,* stare miasto w Lacyum, dziś Tivoli, po obu brzegach Anienu, głównie jednak po lewym brzegu u stoków wzgórza (dlatego zwane *supinum,* III. 4, 23) w okolicy nader uroczej i żyznej. Rzymianie majętniejsi posiadali tam swoje wille, a także Horacy ulubione swoje *Sabinum.* Trzej bracia *Tiburtus, Coras* i *Catilus,* wnukowie argiwskiego księcia Amfiarausza, założyli Tibur, który nazwę otrzymał od imienia najstarszego z braci.

siccis, trzeźwym (przeciwstawienie do *uvidus*).

dura, jako twarde, jako ciężkie, nie do zniesienia.

mordaces, zgryźliwe.

Cf. Kochan. P. I. 24, 39. A nam wina przynoście,
Z wina dobra myśl roście,
A frasunek podlany
Taie by śnieg zagrzany.

diffugiunt, pierzchają, dają się usunąć.

quis, asyndeton adversativum. 5.

gravem crepat, narzeka na ciężar. Wyraz *crepat,* którego się należy domyślać w w. 6., użyty w pierwotnem znaczeniu: „mieć na ustach," „wspominać kogo, mówić o kim często."

pater, czcigodny.

ac, atoli (niektórzy czytają *at*).

ne modici Liberi munera transiliat, nie przekroczył granicy darów Bakchusa, t. j. aby nie przebrał miary w używaniu wina.

Centaurea rixa, na weselu króla Lapitów Piritousa z Hippodamią, którą chciał porwać Centaur Eurytos. Spór ten skończył się wymordowaniem Centaurów. Centaurowie byli dzikim ludem tessalskim, słynnym z jazdy konnej. Stąd powstał mit o dwupostaciowych potworach (pół człowieka, pół konia).

super mero, przy winie, wśród sutych libacyi (inni czytają *super* (= *inter*) *merum*).

debellata, prowadzony na zabój, toczony do upadłego.

non levis (Litotes), zgubny.

Sithonii, lud tracki, słynni opoje.

Euhius, εὔιος, Bakchus, na którego cześć wznoszono w czasie orgii okrzyk εὐοῖ.

Bassareus. Tak zwano Bakchusa od wyrazu βασσάρα, oznaczającego w trackiej gwarze lisa, którego skórą βασσαρίς okrywały się Bakchantki.

10. *exiguo fine libidinum, libidinum gen. subi.* zawisły od *fine*: według tych szczupłych, ledwie istniejących granic *(fine)*, jakie znają namiętności (t. j. ludzie roznamiętnieni).

avidi, niepomiarkowani, zacietrzewieni.

candidus, cudnej urody.

quatiam = *provocabo, quatiendo thyrsum lacessam* (= nie nadużyję ciebie) *nec sub divum rapiam*, nie zdradzę, na jaw nie dobędę, nie znieważę (nie wyjawię świętości ukrytych, nie zdradzę ich niewtajemniczonym w misterye).

obsita (sc. vasa) variis frondibus, skrzynkę przykrytą liśćmi winogradu, bluszczu i sosny, w której się znajdowało serce Dyonizosa Zagreusa i symbole jego potęgi, obnoszono w czasie tajemnych uroczystości, misteryów i orgii, urządzanych na cześć Bakchusa. Wtajemniczeni (μύσται) dzierżyli gałązkę bluszczu *(thyrsus)* i byli obowiązani do ścisłego przestrzegania tajemnicy; *obsita* są właśnie owe sprzęty, naczynia...

Berecyntia, tak nazwane od góry *Berecyntus* we Frygii, gdzie czczono boginię Cybelę, której kult miał wiele podobieństwa do kultu Bakchusa. Rogi *(cornua)* i bębny *(tympana)* były głównymi instrumentami muzycznymi w czasie obchodów.

tene, powściągnij, trzymaj w ukryciu, t. j. powściągnij twój dziki szał.

gloria, samochwalstwo.

plus nimio, więcej, niż zbyt wiele.

fides, sposób myślenia, dochowania tajemnicy; *fides* jako *vox media* oznacza zarówno wierność w dochowaniu tajemnicy, jak i gadatliwość.

fides arcani prodiga, niewierność przez zdradzenie tajemnicy.

perlucidior, uważaj na cezurę w tym wierszu. Samodzielność prepozycyi w wyrazie złożonym.

I. Zachęcam cię, Warusie, do szczepienia winogradu (1—2).

II. Dobre jest wino, lecz w miarę użyte; po przebraniu miary staje się źródłem nieszczęść (3—11).

III. Lękając się złych następstw będę zawsze ostrożnym (12—16).

1, 20.

Do Mecenasa.

Metrum Sapphicum.

Sabinum, sabińskie wino, jednak nie nazwane od posiadłości Horacego, gdyż tam nie miał winnicy. Cf. I. 1, 19.

cantharus, pękate, brzuchate kubki, puhary, kieliszki.

Graecâ testâ conditum levi = condidi et levi (od *lino*, 3), w greckim gąsiorze (dzbanie) schowałem i opieczętowałem, zlane do gr. gąsiora opieczętowałem.

levi sc. pice, po zakorkowaniu naczynia oblewano smołą lub gipsem.

plausus datus, w r. 30. a. C. oklaskami powitano Mecenasa, wchodzącego po dłuższej chorobie po raz pierwszy do teatru Pompejusza, zbudowanego na polu Marsowem w pobliżu Tybru, naprzeciw góry Watykańskiej.

paterni fluminis, gdyż Tyber płynie w górnym biegu przez Etruryę, ojczyznę Mecenasa.

iocosa imago, żartobliwy odgłos, cf. I. 12, 3.

redderet, powtarzał.

Caecubum, cf. I. 1, 19.

domitam, wyciskaną.

Caleno, Enall. adi. = *Calenam uvam.*

temperant, wypełniają, właść. zaprawiają, mięszają *(Person.).*

vites zam. *vina.*

colles Formiani, wino z pagórków F., albo krócej: wino falerneńskie.

I. Zapraszam cię na skromną wprawdzie ucztę, ale zaproszenie moje pochodzi z gorącego serca: przeto niem nie pogardzaj (1—3).

II. Uczcimy pamiętny dzień twego radośnie przyjętego przez Rzymian pojawienia się w teatrze (4—8).

III. Kiedy indziej będziesz pijał lepsze gatunki wina, jakimi rozporządza twoja piwnica (9—12).

I, 21.

Do Dyany i Apollina (hymn).

Metrum Asclepiadeum IV.

Dianam z wzdłużonem *i,* podobnie jak II. 12, 20, IV. 7, 25, *carm. saec.* 70.

dicite, opiewajcie, śpiewajcie na cześć.

intonsus, mający bujne kędziory, bujne włosów sploty.

Jaki jest szyk wyrazów w w. 1. i 2.?

Cynthius, Apollo, tak nazwany od góry *Cynthus* na wyspie Delos, gdzie się urodził.

dilectam Jovi (*dat.* przy *pass.*), którą serdecznie ukochał, jako matkę obydwóch bóstw, Apollina i Dyany.

5. *vos (sc. dicite).*

lactam (sc. Dianam): laeta fluviis, Ἄρτεμις ποταμία.

Czytaj *coma* nie *comam; coma* = *folia, frondes,* IV. 3, 11, IV. 7, 2. (Mick. „strumienie warkoczy“ o brzozie).

prominet, wystercza, góruje, wieńczy, jest koroną.

Algidus, lesista góra w Lacyum, niedaleko Rzymu, miejsce czci Dyany z powodu grubego zwierza, tamże przebywającego.

Erymanthus, góra w Arkadyi z ciemnymi, czarnymi, sinawymi borami sosnowymi (stąd *nigrae silvae*).

Cragi, góra w Licyi, *viridis,* o jaśniejszem liściu, bo okryta lasami liściastymi.

Zwrotka druga odnosi się wyłącznie do Dyany. W następnych zwraca się poeta do chłopców *(mares)*, wzywając ich, aby śpiewali hymn na cześć Apollina.

Tempe, urocza dolina w Tessalii, ulubione miejsce pobytu Apollina. *Delos*, miejsce rodzinne Apollina. Uważaj na alliteracyę.

umerum, pars pro toto, zastępuje zaimek: *ipsum*. 10.

lyra fraterna, Cf. I. 10, 6.

hic (Apollo), *hic, Anaphora*.

Persas atque Britannos, jako najdalszych nieprzyjaciół Rzymu.

I. Wezwanie chóru chłopców i dziewcząt do śpiewania na cześć dzieci Latony (1—4).

II. Dziewczęta niech sławią Dyanę (5—8), chłopcy Apollina (9—12).

III. Bóg modlitwy wysłucha i odwróci nieszczęścia od Rzymu (12—16).

I, 22.

Do Arystyusza Fuskusa.

Metrum Sapphicum.

Integer vitae, przez poetów łacińskich używany na wzór składni greckiej *genet.* względu *(relationis)*; *integer vitae*, człowiek nieskalanego życia, mający czyste sumienie.

sceleris, genet. przy *purus* = *expers*, wolny od zbrodni, nieskalany zbrodnią.

Maurus mauretański; *Mauri*, koczowniczy lud w północnej Afryce, (dziś. Marokko), słynęli jako jeźdźcy i łucznicy. Król Juba I. pokonany przez Cezara w bitwie pod Thapsus i pozbawiony swego tronu i państwa. August przywrócił jego synowi Jubie II. tron w r. 25. Stąd *Jubae tellus* w. 15.

pharetra gravida venenatis sagittis, kołczan pełen strzał zatrutych.

Aristius Fuscus, przyjaciel Horacego, słynął z dowcipu.

Uporządkuj słowa: *iter facturus sive per Syrtes*... 5.

aestuosus, gorący, wypalony żarem słonecznym. Mowa o pełnych niebezpieczeństw podróżach po spiekłych piaskach afryk.

Syrtis, u Hor. zawsze *plur. Syrtes* (od greck. słowa *σύρειν*, opłukiwać), zatoki na północnem wybrzeżu Afryki, nader niebezpieczne dla żeglarzy. Nazwa ta obejmuje zarazem pas lądu nadbrzeżnego. Cf. II. 6, 3.

fabulosus, bajeczny, pełen mitycznych podań.

Hydaspes, dopływ Indu. Nazwa ta wskazuje tu na pełen cudów natury kraj indyjski.

lambo, spłukuję, podmulam, skrapiam.

Wiersz 10. i 11. połóż w przekładzie po *namque; namque*: i tak, tak.

10. *Lalage* (*λαλαγή*), słodka (w. 24.). Szczebiotka.

ultra terminum, poza granicę, dalej niż zwykle.

vagor, posuwam się, zapuszczam się.

curis expeditis = *curis expeditus,* prózen trosk (Kochan.), zbywszy się trosk, wolny od trosk.

quale portentum = *erat tale portentum quale...; portentum,* potwór, *δεινὸν πέλωρον.*

militaris, wydający dobrych żołnierzów.

Daunias = Apulia, tak nazwana od mitycznego króla Daunusa.

15. *Jubae tellus,* Numidia i Mauretania.

arida nutrix, Oxymoron.

17—20 „przenieś mię do strefy zimnej".

21—22 „przenieś mię do krajów podzwrotnikowych".

pone, przenieś, zaprowadź.

Konstr.: *pone me (in) pigris campis, ubi...*

piger, strętwiały, jałowy. Kraj żyzny nazywa Herodot *σπουδαίη τις χώρη.*

recreo, rzeźwię (czynnie).

aura aestiva, wiatry letnie.

Konstr.: *pone me in eo latere mundi, quod...*

20. *malus Juppiter,* przykre powietrze. Cf. I. 1, 25.

propinqui, Ennalage adiectivi, połącz z *curru.*

domibus negata, poet. uosobienie, w przekładzie wolniej: w ziemiach, gdzie stopa ludzka nie postała.

dulce, acc. treści w znaczeniu przysłówkowem. Sappho: *ἄδυ φωνείσας καὶ γελαίσας ἱμερόεν.*

Zwraca się uwagę na częste alliteracye i anafory w tej pieśni. W którym w. jest paronomazya?

Wybujała wyobraźnia wrażliwego poety fantastycznie przystraja przygodę w lesie i jest bodźcem dla niego do napisania pieśni o błogości niewinnej duszy (R.).

I. Czyste sumienie użycza człowiekowi zawsze i wszędzie błogiego spokoju i bezpieczeństwa (1—8).

II. Poeta sam tego doświadczył w przygodzie z wilkiem w lesie sabińskim (9—16).

III. Spodziewa się więc i w przyszłości wszelkiego bezpieczeństwa, jako niewinny śpiewak miłości (17—24).

I, 24.

Do Wergilego (Nenia).

Metrum Asclepiadeum II.

desiderium tam cari capitis, tęsknota za tak drogą istotą, duszą.

modus, umiarkowanie, kres.

praecipe, naucz, natchnij mię. Mitscherlich: *κατάρχου μολπῆς, praei, monstra, doce leges ac modos carminis, luctui aptos.*

Melpomene, właśc. muza tragedyi. Poeci jednak często nie uwydatniają tej różnicy i nie przywiązują znaczenia do nazw poszczególnych, biorąc je ogólnie w znaczeniu: Muza. Cf. I. 12, 2.

liquidam, czysty, dźwięczny, melodyjny.

pater, Jowisz.

Porównaj Kochan. P. II. 6, 1—4.

Królewno lutnie złotey y rymów pociesznych,
Ochłodo myśli tesznych (tęsknych),
Ty sama powiedz, a kres naznacz, póki mamy
Płakać, gdy przyiaciela miłego stradamy.

Ergo? „Czy być może?“ „Więc to prawda?“ Poeta nie 5.
może oswoić się z myślą, że jego przyjaciel już nie żyje.

incorrupta, nieskazitelna, niezachwiana.

Pudor, Justitia, Fides, Veritas, uosobienie.

Por. Koch.: II. 6, 11.

„Którey dobroć, którey wstyd jest niewysłowiony.“

Multis — occidit, F.: wielu poczciwych ma przyczynę płakać *(flebilis)* nad śmiercią jego *(occidit)*.

flebilis, przedmiot płaczu i żalu.

10. Uważaj na samogłoskę *i* w w. 9. i 10., wyrażającą monotonność płaczu i narzekania.

frustra należy do całej myśli, zarówno do *pius*, jak *poscis*.

pius, mimo twej pobożności.

non ita creditum (sc. tibi), nie pod tym warunkiem, przez bogów tobie powierzonego, abyś miał prawo żądać go od nich napowrót, gdy go z tej ziemi zabiorą. Niektórzy uzupełniają *diis* do *creditum*, którzy nie pod tym warunkiem wzięli go do siebie, aby go mieli zwracać.

non ita, powierzonego ci nie jako nieśmiertelnego (jako śmiertelnika).

quid si? w przekładzie wystarczy „i gdybyś, chociażbyś“.

auditam arboribus (*dat.* przy *pass.*), której drzewa słuchały.

fidem moderari, grać na lutni, uderzać w struny lutni.

15. *imago*, cień, mara.

virga horrida, abl. instr. Cf. I. 10, 19.

non lenis, nieskłonny do... niechętny w... niechcący, *ἀμείλιχος*, *inexorabilis*.

precibus fata recludere, na prośby (mimo próśb) więzy przeznaczenia t. j. śmierci potargać.

grex, rzesza, zwana *niger*, bo w świecie podziemnym jest wszystko czarne.

durum (sc. est), twarda to rzecz, przykra to.

corrigere, zmienić.

Wiersz, skierowany do poety Wergilego, kończy się przysłowiem w duchu Werg. (*Aen.* V. 710):

Quidquid erit superanda omnis fortuna ferendo.

Oda ta jest pieśnią żałosną (*nenia*, *θρῆνος*) na śmierć serdecznego przyjaciela Wergilego, Kwintyliusza Warusa, który umarł w r. 24. Bliższych szczegółów o nim nie znamy. Jestto, jak się zdaje, tensam, do którego skierowana pieśń 18. ks. I. Pochodził z Kremony.

I. Wezwanie Muzy o natchnienie i pomoc przy pisaniu trenu na cześć zmarłego przyjaciela (1—4).

II. Strata jego jest niepowetowana: to też wszyscy go żałują, ale najbardziej ty, Wergiliusie! (5—10).

III. Jednakże nieszczęścia odwrócić nie można: potrzeba się tylko uzbroić w cierpliwość (11—20).

I, 26.

Do Lamii.

Metrum Alcaicum.

amicus, ulubieniec, kochanek. Jako Muz ulubieniec nie znam trosk ani smutku.

protervis, zuchwałym, swawolnym.

mare Creticum oznacza morze burzliwe.

portare, aby zaniosły, rozniosły po... *(inf.* zawisły od *tradam).*

Konstr.: *quis sub arcto rex gelidae orae metuatur* (sieje postrach, jest przedmiotem postrachu roz. dla sąsiednich ludów).

unice securus, zupełnie niedbając. W w. 4. i 5. silna hiperbola.

quid Tiridatem terreat, co przeraża T., co się dzieje u Par- 10.
tów. *Tiridates* uciekł w r. 29. przed Phraatesem do Syryi do Oktawiana, który go uprzejmie przyjął. Przez pewien czas bawił T. w Rzymie, oczekując zmiany stosunków w ojczyźnie.

integris, z czystych, niezamąconych.

gaudes, znajdujesz upodobanie.

coronam dopowiedzenie do domyślnego *(eos),* splataj z nich wieniec.

L. Aelius Lamia, konsul w r. 3. po Chr., pochodził ze starodawnego rodu szlacheckiego, w młodości przyjaciel Horacego. Por. nadto uwagę do III. 17.

necte, necte, hunc, hunc, anaphora.

Pimplei, Muzo pimplejska, tak zwana od źródła *Pimplea* w Pieryi. *Pimplei, voc.* do *Pimpleis, idis.* Niektórzy czytają *Pimplea* od *adi. Pimpleus.*

honores, dary, pochwały, pieśni, t. j. cała sława poetycka 5
nie ma dla niego znaczenia bez przychylności Muzy *(sine te).*

fidibus novis, nowym nieznanym dotąd dźwiękiem lutni, t. j. pieśnią liryczną na wzór grecki, na co wskazuje także wyraz *Lesbio plectro* (tonem, pieśnią lesb.). *plectrum* znaczy dosłownie: pałeczka do uderzania w struny lutni.

sacrare, uwiecznić w pieśni.

I. Poeta chce być wolnym od trosk i obawy (1—3).

II. Porzuca zajmowanie się poważną polityką (3—6).

III. Przy dźwiękach lutni greckiej chce śpiewać pochwałę przyjaźni (6—12).

I, 28.

Metrum Alcmanium.

mensorem, miernika, któryś mierzył, usiłował wymierzyć.

numero carentis harenae mensorem: Oxymoron w znaczeniu: „któryś się kusił o rzeczy niedościgłone".

Archytas, słynny Pitagorejczyk, filozof i matematyk, przyjaciel Platona.

cohibent [1]), okrywają, otaczają. W temsamem znaczeniu *cohibeo* II. 20, 8, III. 4, 80.

parva munera exigui pulveris, niewielki dar odrobiny piasku (u nas: garść ziemi ojczystej).

Matinus mons w Apulii, cf. IV. 2, 27.

temptasse, żeś badał.

5. *prodest* w znaczeniu: przydało.

percurrisse, tłomacz dosłownie.

polum, sklep niebios.

W. 7. i nast. znaczy: pomarli także ulubieńcy bogów tacy, jak Tantal, Titonus i Minos.

Pelopis genitor, Tantalus.

Tithonus, syn króla trojańskiego, Laomedonta, mąż Aurory, zamieniony w konika polnego. Cf. II. 16, 30.

---

[1]) Niektórzy wydawcy rozumieli, że ciało Archytasa leży niepogrzebane i pozbawione grudki ziemi, a duch jego nie może wejść do podziemia; *cohibent* w znaczeniu: wstrzymują od królestwa zmarłych. Całe to pojmowanie jest błędne.

remotus in auras, przez Aurorę uniesiony do nieba, osiągnął wprawdzie nieśmiertelność, ale nie mógł uzyskać wiecznej młodości.

Minos, syn Jowisza i Europy, król kreteński, brat Radamanta, słynął jako sprawiedliwy i rozumny władca i prawodawca. Prawa swoje miał otrzymać od samego Jowisza *(admissus arcanis)*. Po śmierci był sędzią w świecie podziemnym.

Panthoides t. j. *Euphorbos*, zabity przez Menelausa. Pita- 10.
goras uczył, że już raz żył na świecie za czasów wojny trojańskiej jako *Euphorbos* i mówił, że tarczę *Euphorbosa* w świątyni Junony koło Myken poznał jako swoją, a na dowód prawdziwości słów swoich kazał ją zdjąć *(clipeo refixo)*, po czem wyczytano na niej nazwisko Euphorbosa. (Nauka o wędrówce dusz *μετεμψύχωσις*).

iterum Orco demissum, raz jako Euphorbosa, drugi raz jako Pitagorasa.

refixo, „ponieważ ją kazał zdjąć“.

nihil ultra, nic oprócz.

nervos et cutem, my mówimy: prócz skóry i kości, które jedynie były śmiertelne w człowieku według nauki Pitagorasa.

quamvis z *indic. (concesserat)* na oznaczenie faktu niezawodnego.

iudice te, gdyż Archytas był uczniem Pitagorasa.

non sordidus (Litotes) auctor, wyborny, nie ladajaki badacz, 15.
znawca, tłómacz (F.). Wyrazy te wskazują na Pitagorasa, poważnego badacza w dziedzinie przyrodoznawstwa *(naturae)* i etyki *(veri)*.

sed, bądźcobądź.

calcanda sc. est: raz umrzeć potrzeba.

una nox, tasama noc śmierci.

Furiae, Jędze, Zmory, boginie zemsty. Były trzy: *Τισιφόνη*, uosobienie krwawej zemsty, *Ἀληκτώ* uos., nieprzebłaganego gniewu, *Μέγαιρα*, Zawiść ze złem spojrzeniem. Tutaj jako bogini śmierci (*κήρ*).

avidum, wszystko chłonące.

mixta — funera: starych i młodych śmierć bez ładu do grobu tłoczy (F.).

densco, staroświecka forma = *denso*, gromadzę, tłoczę.

fugit (perf. gnom. = aor. gnom.), nie pogardza, nie wzdry- 20.
ga się.

obruit undis, zatopił, pogrążył w...

devexi, skłaniającego się, chylącego się ku zachodowi, mianowicie z początkiem listopada.

Orion, olbrzym, syn Neptuna, zapalony myśliwy, zabity przez Dyanę, którą chciał uwieść, uprawiał namiętnie łowy nawet w świecie podziemnym. Jako konstelacya na niebie (łać. *Jugula*) zachodzi z początkiem listopada, sprowadzając gwałtowne burze. W. 21. *v. spondiacus.*

Notus, obacz Różę wiatrów.

Illyricis undis, t. j. w morzu Adryatyckiem.

ne parce dare, daj, nie odmawiaj.

25. *particulam vagae harenae*, garstkę lotnego piasku.

capiti inhumato, Hiatus.

sic, a wówczas, a w takim razie.

Eurus, obacz Różę wiatrów.

plectantur, niech odpokutują, niech przez nie (od nich) ucierpią lasy za twe ocalenie *(te sospite)*.

potest sc. defluere = zewsząd.

defluat, tłómacz dosłownie.

Neptunus był czczony jako πολιοῦχος w Tarencie, założonym przez jego syna Tarasa.

30. *neglegis*, ty się nie lękasz?

te committere fraudem, popełnienia grzechu.

nocituram natis, który na złe twoim dzieciom wyjdzie, którego klątwa spadnie na twe dzieci.

debita iura, prawa do ostatniej posługi, śmierć [1]).

vices superbae, dumna odpłata, zasłużona kara (*vices* = zapłata.

precibus-inultis, prośby moje nie zostaną niepomszczone.

resolvent, od winy i kary.

iniecto p. licebit curras, rzuć i możesz dalej popłynąć.

Bardzo podzielone są zdania wydawców co do znaczenia zagadkowej tej bądźcobądź pod względem osnowy ody. Zdaje się, że najbardziej przemawia do przekonania zapatrywanie Rosenberga (wydanie str. 66.), który uważa ją za monolog upiora

[1]) Düntzer: *fors* = los, *debita iura* = zasłużona kara, *vices superbae* = odpłata za dumę.

(mary) jakiegoś rozbitka, wyrzuconego przez fale na brzeg morski. Według Rosenberga poemat cały składa się z dwóch części: α) w. 1—22, β) 23—36. W pierwszej części cień zmarłego rozbitka czyni apostrofę do Archytasa, którego mogiłę spostrzega i snuje refleksye na temat, że chociaż Arch. był niezwykłym człowiekiem, którego duch rwał się w wyżyny nadziemskie, jednak uległ konieczności, umarł, a dziś prochy jego grudka ziemi pokrywa. Tensam los spotkał biednego rozbitka. W drugiej części zawarta apostrofa rozbitka do żeglarzy, aby pamiętając o wspólnym losie wszystkich ludzi, nie odmawiali zmarłym ostatniej posługi pogrzebania zwłok, przez co przynajmniej w części złagodzą straszną dolę umarłych. Zarazem zaklina ich na szczęście dzieci i na to, co ich samych czeka, aby się nie uchylali od tego obowiązku. O taką ostatnią, acz skromną, posługę prosi także dla siebie.

Uwaga. W ten sposób jest tu pojęta owa część druga w. 23.—36., jako wezwanie ogólne, jako prośba i przestroga żeglarzy ze względu na wszystkich niepogrzebanych rozbitków. Nauck[1]) uważa, że poemat ten napisany pod wpływem morskiej podróży poety i widoku skromnej mogiły Archytasa na wybrzeżu. Według Naucka przenosi się poeta myślą w taką chwilę, kiedy sam, doznawszy rozbicia okrętu i postradawszy życie, błaga przejeżdżających koło brzegu morskiego żeglarzy o pogrzeb i daje im w tym duchu napomnienia.

I, 29.

Do Ikcyusza.

Metrum Alcaicum.

beatis, Enall. adi. = *beatorum.* Bogactwa Arabów były przysłowiowe, na co wskazuje sama nazwa *Arabia beata sive felix*, zwana także *Sabaea* (w. 3.).

invides, z zazdrością spoglądasz.

gaza, skarb (wyraz perski).

---

[1]) Oden und Epoden d. Horaz erklaert von Nauck. 1880.

paras, gotujesz się, sposobisz się do... Przyjaciel Horacego *Iccius*, który się dotąd filozofią zajmował, postanowił wziąć udział w wyprawie, którą w 25. r. przygotowywał do Arabii namiestnik Egiptu, *Aelius Gallus*. Poeta widząc tę nagłą zmianę w przyjacielu, żartuje z niego i przypuszcza, że zapewne w chęci zbogacenia się zamienił poważne zajmowanie się naukami na twardą żołnierkę. Poeta chce wpłynąć na zmianę postanowienia swego przyjaciela i wskazuje mu na poważne trudności podobnej wyprawy, nazywając królów Arabii niezwyciężonymi, a ludy Wschodu *(Medo)* strasznymi.

regibus, Medo, dat.

5. *nectis catenas*, z ironią powiedziane: splatasz łańcuchy, kujesz kajdany, (chociaż jeszcze ich nie pokonałeś).

quae barbara virginum, którażto z dziewic zamorskich (barbarzyńskich).

serviet, dostanie się w twoją niewolę.

puer ex aula = puer regius, jaki królewicz.

ad cyathum statuetur, stanie do nalewania kielicha, stanie przy puharze jako podczaszy. Tacy zwali się w Rzymie *servi a cyatho*.

cyathus, mały kubek do czerpania wina z mieszalnika.

necato, gdy ty zabijesz...

Sericas (*Seres, um*, Σῆρες, lud w zachodniej części Azyi środkowej) *sagittas*, wyborne były, gdyż żelazo syryjskie uchodziło za najlepsze.

10. *quis neget*, któż powie, że nie...

arduis montibus (dat.) relabi, cofnąć się w... (figura nieprawdopodobieństwa *ἀδύνατον*).

pronos, płynące w dół.

reverti, zawrócić się ku źródłu.

undique coëmptos, tyle co: mozolnie, z zapałem kupowane.

Panaetius, Rodyjczyk, należał do sekty Stoików, przyjaciel Scypiona i Leliusza, znakomity filozof swojego czasu, któremu Cycero wiele zawdzięczał, zwłaszcza w opracowaniu dzieła *de officiis*, w którem naśladował Panetyusza rozprawę *περὶ καθήκοντος*.

Socraticam domum, szkołę, t. j. księgi Sokratesowej sekty filozofów, do której należeli Plato, Xenophon i inni.

domus = secta = familia.

mutare, Składnia inna niż I. 34, 12.

Hiberis, słynne były pancerze hiszpańskie, ponieważ Hiszpania dostarczała wybornego żelaza.

pollicitus, któryś sobie obiecywał. Cf. I. 15, 32.

I. Przemieniasz się w syna Marsa, Ikcyusie (1—5).

II. Zapewne cię nęcą zaszczyty wschodnie, wschodnie bogactwa i stosunki (5—10).

III. Taka zmiana w twych zasadach i twym trybie życia jest dla mnie prawdziwą niespodzianką (10—16).

I, 31.

Do Apollina.

Metrum Alcaicum.

dedicatus Apollo (łać. wyrażenie *deum dedicare, consecrare*), Apollo, któremu poświęcono świątynię. August poświęcił mu świątynię wraz z posągiem na wzgórzu Palatyńskiem w r. 28. na pamiątkę odniesionego pod *Actium* zwycięstwa.

poscit, błaga.

orat, modli się.

novum liquorem, tegoroczne wino *(vinum hornum).*

grata, w przekładzie dosłownie: wdzięczne, miłe oku, gdyż są wypasione. 5.

aestuosae, cf. Epod. 1, 27.

rura, obszary kampańskie słynęły z najpiękniejszej pszenicy, najlepszych oliwek i wybornego wina.

mordet, opłókuje.

taciturnus, spokojna.

quietâ, cichą.

Liris, teraz Garigliano, na granicy Kampanii.

premere, obcinać (= *coërcere, castigare*).

Calena falce vitem, Enall. adi. = Calenam.

dives et = et dives. 10.

exsiccet, wychyla do dna, wysącza do kropelki.

culullus, lampka.

Syra merce, za towary syryjskie, szczególnie olejki i wonności. Cf. II. 11, 16, IV. 12, 17.

dis ipsis carus, powiedziane z ironią, gdyż za ich śmiałe podróże zamorskie, odbywane z chciwości, celem nagromadzenia dostatków, zasługiwaliby raczej na karę niebios, mianowicie rozbicie okrętu.

15. *me pascunt,* ja żyję, żywię się.

cichorcum tosamo co *intubum,* endywia, sałata.

leves, lekko strawne.

Latŏe, synu Latony (forma eolska).

dones frui paratis, pozwól mi używać zebranego mienia.

et mihi valido, w czerstwem zdrowiu fizycznem.

et integra cum mente = et integro mentis. Analogicznie do *frui* jest w drugim członie *et degere nec... nec*: jakoteż pozwól mi przy zupełnych siłach umysłu pędzić starość nieszpetną i niepozbawioną natchnienia poetyckiego *(nec cithara carentem).*

I. O co modli się wieszcz do Apollina, któremu świątynię poświęcono? (1—3).

II. Nie o bogactwa ani dostatki (4—15).

III. Wieszcz przestaje na małem i prosi tylko o zdrowie fizyczne i umysłowe, jakoteż o starość pogodną i ciągłą zdolność poetycką (15 - 20).

I, 32.

Do lutni.

Metrum Sapphicum.

Poscimur, „budzi się we mnie natchnienie". Niektórzy wydawcy pojmują ten wyraz w znaczeniu: „wzywacie mię przyjaciele, abym pienia moje wydał lub większą pieśń napisał". Inni wreszcie czytają *poscimus*: „wzywam cię, lutnio, abym przy dźwięku twoim łacińską pieśń stworzył".

vacui = otiosi.

sub umbra, cf. I. 17, 22.

ludere, o śpiewie lekkim, lirycznym. Do tego przeciwstawieniem ma być pieśń trwała *(quod vivat)* o poważnym nastroju. Pieśni lesbijskiej przeciwstawiona pieśń łacińska.

Konstr. *age dic, barbite, carmen Latinum, quod vivat et in hunc et in plures annos; — barbite,* I. 1, 34.

modulate, biernie z *dat. civi = a cive.*

Lesbio civi, poeta ma na myśli Alceusza (cf. II. 13, 27), który był nie tylko poetą, ale i żołnierzem, a pisywał pieśni nie tylko erotyczne, ale także polityczne i wojenne. 5.

Po *tamen* (w. 6.) należy uzupełnić *sive.*

litore navim religarat, przymocował, utwierdził na brzegu, roz. się w powrocie do ojczyzny z pola chwały.

haerentem z *dat. illi (Veneri) puerum,* nieodstępujące od boku Wenery pacholę *(Cupido).* 10.

Lycus, ulubieniec Alceusza.

Konstr.: *o testudo, decus Phoebi et grata dapibus supremi Jovis.*

supremus, najwyższy.

rite, z namaszczeniem.

mihicunque, cunque = quandoque, zawsze. 15.

salve z *dat. mihi vocanti,* który (jeśli) cię wzywam, witaj (χαῖρε), przybywaj.

I. Śpiewak lekkich piosnek greckich, chcę teraz zanucić trwałą pieśń łacińską (1—4).

II. Wzorem mi będzie Alceusz, który oprócz pieśni erotycznych tworzył poematy wojenne ku chwale ojczyzny (5—12).

III. Muzo słodka, przybywaj i uderz w struny lutni (13—16).

Pieśń tę Horacego przełożył Kochanowski (P. II. 22.). Dla porównania przytaczam dwie pierwsze zwrotki:

Proszę, ieśli sye z tobą co śpiewało
Coby y ten rok y daley trwać miało,
Powiedz Słowieński rym, o wielostrona
Lutni złocona,
Mytileńskiego mieszkańca przed laty
Zabawo, który, choć w boiu zębaty [1]),
Przedsię śrzód mieczów lub też nawę [2]) w biegu
Przybył do brzegu.

---

[1]) Który, choć dzielny bojownik, jednak i wśród mieczów i w cichej przystani opiewał Muzy parnaskie.

[2]) nawę = nawą.

I, 34.

Nawrócenie.

Metrum Alcaicum.

parcus, skąpy, czczący małemi ofiarami.

infrequens, nieskory, niepilny, obojętny, czczący rzadko.

insaniens sapientia: *ὀξύμωρον*. Poeta rozumie tu naukę Epikura, który twierdził, że bogowie o świat się nie troszczą.

erro, błąkam się, brnę w wątpliwościach, chodzę po manowcach, zbaczam z prostej drogi.

consultus z *gen.* (jak *iuris consultus*, *genet. relat.*), zatopiony, cały oddany.

retrorsum vela dare, zawrócić mój okręt; wypłynął bowiem na otwarte morze bezbożności, gdzie mu zewsząd burze grożą; teraz się chce cofnąć i wrócić na opuszczone szlaki, aby bezpiecznie do portu bojaźni bożej zawinąć (S.).

5. *Diespiter*, Jowisz, jako bóstwo światłości dziennej *(dici pater*, gdyż *dies* jest dawna forma *genet.* = *dieis*, *diei)*.

igni corusco, piorunem.

tonantes equos, grzmiące konie, ciągnące wóz, na którym Jowisz jadąc, wywołuje grzmoty.

per purum, przez czyste powietrze tak, że piorun uderzył z pogodnego nieba, co było znakiem złej wróżby.

volucrem, skrzydlaty, lotny, szybki.

10. *sedes Taenari* tosamo co *Taenarum* (w Lakonii przylądek). Przepaść tamże znajdującą się uważano za wejście do świata podziemnego.

brutus, ciężki, ociężały, gnuśny.

Atlanteus finis, kraj, kraniec świata, na najdalszym Zachodzie. Tu stanowi wogóle jako „świat na powierzchni ziemi“ przeciwstawienie do świata podziemnego *(Styx)*.

concutitur, doznawa wstrząśnienia.

valet z *inf.* ma moc, aby..., zdoła, potrafi...

ima summis mutare, wyniosłe poniżyć; Horacy prawie stale używa składni *acc.* przy czasownikach zamiany na oznaczenie

przedmiotu, który się przez zamianę *(ablat.)* uzyskuje. I. 12, 22. Epod. 9, 28, I. 28. Porównaj Kochan. P. II. 9, 27:

„Siła Bóg może wywrócić w godzinie,
A kto mu kolwiek ufa, nie zaginie.“

insignem attenuat, świetność przyćmiewa.

promens, wydobywając na jaw, podnosząc, wywyższając.

apex, purpurowa tyara osobl. królów perskich, królewska korona, właśc. oznacza nakrycie głowy ofiarników *(flamines)*.

sustulit, *perf. gnom.* = *aor. gnom.*

posuisse gaudet (greckie *part. praed.*), z lubością, z przyjemnością nakłada, wkłada innemu na głowę.

Kochan. Pieśni II. 9, 23—24:

Bo z nas fortuna w żywe oczy szydzi:
To da, to weźmie, iako sye iey widzi.

I. Muszę zmienić dotychczasową obojętność w sprawach religii (1—4).

II. Do nawrócenia się skłania mnie grom, który padł z jasnego nieba (5—12).

III. To mnie przekonało o wszechmocnej potędze Nieba i Losu (13—16).

I, 35.

Do Fortuny.

Metrum Alcaicum.

Antium, miasto w ziemi wolskiej w Lacyum ze słynną świątynią Fortuny.

praesens z *inf.*, potężna, zdolna, mogąca.

mortale corpus, śmiertelnika.

vertere z *abl. instr.* (podobnie jak *mutare*) *funeribus*, jakąś rzecz usunąć przez co, zamienić na..., zamienić w..., obrócić w...

ruris colonus, wieśniak. 5.

Bithynus, należący do Bitynii, krainy małoazyatyckiej nad m. Czarnem, dostarczającej wybornego drzewa budulcowego na okręty.

lacessit, zaczepia, wyzywa, odważa się puszczać.

Carpathium mare (pelagus), morze oblewające wyspę *Carpathus*, leżącą pomiędzy *Kretą* a *Rhodus*.

Daci, bitny lud naddunajski w okolicy dzisiejszego Siedmiogrodu.

Scythae, koczujący lud nad m. Czarnem.

profugi, pomykający, ucieczkę udający, aby napaść nagle na nieprzygotowanego nieprzyjaciela. Niektórzy biorą ten przymiotnik w znacz.: koczowniczy.

10. *pes* z przym. *iniuriosus* ze stanowiska tyranów, lękających się rokoszu.

stantem columnam, symbol niezachwianej władzy.

cessantes, F. spokojnych mieszkańców; dosłownie *cesso*, zwlekam, jestem opieszały. Połącz ten wyraz z *concitet*.

15. *ad arma*, anaforycznie użyty okrzyk rewolucyjny.

Necessitas, cf. III. 24, 6, znajduje się w towarzystwie Fortuny i dźwiga dla niej wszystkie narzędzia budownicze, potrzebne do niewzruszonego ustalenia ludzkiego losu. Gwoździe belkowe, kliny i klamry wraz z ołowiem, którym je oblewano dla wypełnienia otworów i luźnych spojeń, to wszystko jest symbolem nieodwołalnej konieczności (*Ἀνάγκη*).

20. *velata albo panno*, osłoniona białą tkaniną, symbolem niewinności i szczerości. Ci, którzy *Fidei* ofiarę składali, owijali prawą rękę białem suknem.

nec comitem abnegat, pozostając przy tobie, nie opuszczając ciebie nawet wtedy, gdy *(utcunque)*...

mutata veste, odmieniwszy szaty szczęścia i wesela na strój żałobny... Myśl całego zdania: *Spes et Fides* nie opuszcza nieszczęśliwych, których tu przedstawia sama *Fortuna mutata veste*.

25. *at*, natomiast, przeciwnie.

diffugiunt, odbiegają nieszczęśliwego, pierzchają.

cadis cum faece siccatis, wysuszywszy beczki aż do dna, wysączywszy wino aż do ostatniej kropelki.

dolosi ferre, podstępnie nie chcąc dźwigać, chytrze unikając dźwigania.

iugum, jarzmo, brzemię nieszczęścia.

30. *examen*, rój, świeży kwiat młodzieży.

timendum, groźny, jako postrach.

cicatricum sceleris fratrum, wstyd nas ogarnia na widok (wstydzić się musimy) blizn zbrodniczych, otrzymanych w bratobójczych wojnach domowych. *cic. et scel. (Hend.) fratrum sc. caesorum.*

nos dura aetas, my, pokolenie nieużyte, bez litości, bez serca, twarde jak głaz.

quid refugimus, przed czemże się wzdrygamy?

nefasti, nom. plur., my niegodziwcy.

diffingas ferrum in M., przekuj i zwróć przeciw M. (obyś przekuła Fortuno).

retusum, stępione w wojnach domowych.

Massagetae, dziki naród koczowniczy po wschodniej stronie m. Kaspijskiego (w dzisiejszej Mongolii). Tutaj użyty wyraz ogólnie oznacza najodleglejszych i najstraszniejszych nieprzyjaciół.

I. O wszechwładna bogini szczęścia (1—16),

II. której nieodstępnemi towarzyszkami są Konieczność, Wiara i Nadzieja (17—28),

III. wspieraj swem potężnem ramieniem Cezara w walce z nieprzyjaciółmi zewnętrznymi (29—40).

I, 37.

Do towarzyszów.

Metrum Alcaicum.

nunc, t. j. w r. 30., gdy Rzym przyszedł wreszcie do równowagi po ostatnich burzach politycznych, po zwycięstwie pod *Actium* (31 r.), po zdobyciu Alexandryi, śmierci Antoniusza i Kleopatry (r. 30.).

libero, wolną, wyzwoloną po ostatnich przesileniach, które groziły niewolą ze strony Kleopatry.

Saliares dapes, uczty urządzane przez Saliów, kapłanów Marsa *(Salii)*, z wielką wystawnością z okazyi uroczystego korowodu (pochodu) przez miasto wśród ruchów tanecznych i śpiewów corocznie na początku marca. Saliów ustanowił Numa. *Cf. Liv.* I. 20, 4.

Salios item duodecim Marti Gradivo legit, tunicaeque pictae insigne dedit et super tunicam aëneum pectori tegumen; caelestiaque arma, quae ancilia appellantur ferre ac per urbem ire canentes carmina cum tripudiis sollemnique saltatu (wśród uroczystych pląsów trzytaktowych) *iussit.* Szczątki pieśni Saliów (*carmina Saliorum*, zwane także *Axamenta)* są najstarszym pomnikiem poezyi łacińskiej i już za czasów Cycerona były niezrozumiałe n. p.:

Divum émpta cante dívum — deo supplicánte
Cozeúlo dori éso — ómina vero
Ad pátula coemisse — Iáni cusiánes etc.

(Wiersz saturnijski, rodzima miara wierszowa rzymska ⏑ ˊ ⏑ ˊ ⏑ ˊ ⏑ | ˊ ⏑ ˊ ⏑ ˊ ⏑). Por. nadto uw. do III. 5, 10. *(anciliorum).*

pulvinar (lecti) z posążkami bogów i przygotowanemi dla nich potrawami ustawiano na ulicy, co się zwało *lectisternium*, poczem zanoszono modły dziękczynne i błagalne.

tempus erat, praeteritum i ze względu na dopiero co minione czasy nieszczęsne i ze względu na to, że ucztę przyrządzano najpierw, a potem przystępowano do libacyi *(nunc est bibendum).*

5. *antehac*, jako dwuzgłosk.

nefas, sc. erat.

Caecubum, cf. I. 1, 19.

depromere, uważaj na średniówkę w środku wyrazu.

dementes, enall. adi. = *demens*, w swem szaleństwie.

funus et = *et funus.*

ruinas et funus imp. parabat, gotowała się państwo w gruzach pogrzebać (F.).

contaminato — virorum, z plugawą rzeszą chorobliwie oszpeconych mężczyzn (mężów). Cf. Epod. 9, 13.

10. *impotens (sc. sui)*, nie władnąca sobą, nie panująca nad sobą, zuchwała, w zuchwalstwie odważająca się (z *inf.*).

impotens quidlibet sperare, w bezgranicznych, nadmiernych nadziejach, w bezgranicznem zuchwalstwie spodziewając się wszystkiego, snująca szalone nadzieje; nietylko Antoniusza opanowała, ale uwikłała w swe sidła także Cezara. Tylko Oktawian jej nie uległ.

ebria, upojona, oszołomiona.

vix una sospes, cała flota Antoniusza spłonęła pod *Actium* doszczętnie prócz jednego okrętu, który ocalał *(sospes)*.

Mareotico (sc. vino) lymphatam, zmieszany, oszołomiony winem, doprowadzony do szaleństwa wskutek użycia wina. *Mareoticum* wogóle zam. *vinum*, tak nazwane od jeziora *Μαρεία* pod Alexandryą, gdzie otrzymywano wino słodkie i wonne.

redigere in, nabawić. 15.

ab Italia. Kleopatra zamierzała z pod *Actium* popłynąć do Italii, jednak po klęsce zwróciła się ku Egiptowi.

accipiter velut, sc. adurguet, ściga, goni.

Haemonia, dawna nazwa Tessalii. 20.

fatale monstrum, nieszczęsną zmorę, złego ducha (Rzymu).

quae, przeciwstawne: ale ona.

generosius perire quaerens, zaszczytniejszej szukając śmierci.

non expavit ensem, nie zbladła na widok miecza (F.).

latentes oras, odległych zakątków w swym kraju, kryjówek.

reparavit, nie zamieniła królestwa Egiptu na bezpieczne kryjówki, t. j. nie szukała przy pomocy swej floty oddalonych kryjówek.

ausa, partic. w znacz.: ale odważyła się. 25.

iacentem visere, patrzeć na upadek...

regia, pałac, zamek królewski.

fortis tractare (sc. manibus), śmiało biorąca do rąk, lub krócej: nie lękająca się.

ferocior, jeszcze bardziej odważna, która okazała tem większą odwagę.

deliberata morte, przez śmierć rozmyślną.

invidens — Podobnie IV. 2, 24. *(invidet Orco)*, wydzierająca się, nie dozwalając z nast. *nom. c. inf.*

saevis Liburnis, dat.; *Liburnus, adi.* należący do Liburnów, 30. szczepu illiryjskiego, który się trudnił korsarstwem. Liburnijskie okręty były dwuwiosłowe, małe, a rączе, którym głównie zawdzięczał Oktawian zwycięstwo nad potężną flotą Antoniusza, składającą się z olbrzymich wieżystych okrętów.

privata, pozbawiona królewskiej godności.

deduci, aby ją sprowadziły z ojczyzny srogie statki liburnijskie jako niewolnicę.

non humilis (Litotes), niezwykła, górująca ponad poziom.

superbo triumpho, abl., w pysznym tryumfie. Można uważać także za *dat.* celu.

I. Wreszcie nadeszła pora swobody, wesela i radości (1—12).

II. Zmora nieszczęścia, mająca swe uosobienie w Kleopatrze, przepadła na zawsze (13—21).

III. Niebezpieczeństwo było tem groźniejsze, ponieważ Kleopatra była niewiastą niezwykłą (22—32).

Czas napisania tej ody: jesień r. 30. a. C.

I, 38.

Metrum Sapphicum.

puer, chłopcze; poeta przemawia do niewolnika.

odi, nie lubię, nie znoszę.

Persicos apparatus, perskich przepychów.

philyra, łyczko z lipy, z kory lipowej, używane do wiązania wieńców.

mitte, zastępuje negacyę; *mitte sectari*, nie wyszukuj, nie trudź się w wyszukiwaniu.

quo locorum, składnia tasama, co w zwrocie: *ubi terrarum*, „gdzie“.

moretur, jeszcze się znajduje, późno kwitnie.

Kochan. P. II. 16, 3—4.:

Nam kwoli, kędy róża późno kwitnie,
Nie szukay zbytnie.

5. Konstr.: *curo nihil adlabores sedulus simplici myrtho* = *non curo quicquam adl...*, nie dbam, nie troszczę się wcale o to, czy co dodasz, proszę cię nic nie dodawaj do...

neque dedecet (*Litotes*), ani tobie nie uwłacza, t. j. i tobie, jako słudze, przystoi i mnie, który...

artus, gęsty, gęsto liśćmi okryty, zacieniony.

I. Nie lubię przepychu (1—4).

II. Skromny wieniec mirtowy jest najmilszą dla mnie ozdobą (5—8).

Krótki ten wierszyk jest naśladowaniem anakreontyka tejsamej treści.

II, 1.

Do Polliona.

Metrum Alcaicum.

Horacy zwraca się do Polliona, który zamierza pisać historyczne dzieło począwszy od konsulatu Metella i Afraniusza, t. j. od r. 60. przed Chr. Poeta nazywa to przedsięwzięcie niebezpiecznem *(periculosae plenum opus aleae)*, gdyż za tło opowiadania mają służyć wojny domowe. Poeta takiem uwielbieniem jest przejęty dla pisarskich zdolności Polliona, że już teraz zdaje mu się, iż słyszy dolatującą wrzawę z pola walki, tentent rumaków, szczęk oręża i widzi błysk lśniących zbroi. Sam jednak, jako śpiewak miłości nie chce się podobnymi utworami zajmować.

ex Metello, od r. 60., w którym konsulami byli *Q. Caecilius Metellus Celer* i *L. Afranius*.

civicum, staroświecka forma prawie w znaczeniu: *civile*.

bellique; que łączy tu części główne, *et* poboczne: *et* można przetłómaczyć przez „z“.

modos, zwroty, fazy, obroty.

amicitias, związki.

principum, Cezara, Pompejusza i Krassusa.

graves, srogie, zgubne.

arma uncta cruoribus, broń w strumieniach krwi zbroczona. 5.

opus jest dopowiedzeniem do całego zdania, *opus plenum p. aleae*, dzieło (co jest dziełem) niebezpieczeństw pełne, gdyż jako zagorzały obrońca dawnej wolności, opisując wojny domowe, mógł jednem nierozważnem słówkiem ściągnąć na siebie podejrzenie i niełaskę Augusta.

alea, kostka do gry hazardowej, ryzyko, niebezpieczeństwo.

suppositos, leżące, ukryte pod...

dolosus, zdradliwy; *per ignes cineri doloso suppositos incedere*, przysłowie jak w grecz.: πῦρ ὑπὸ τῇ σποδιᾷ.

Musa desit severae tragoediae (dativ.) theatris (abl. loci). Jak można łączyć te słowa inaczej?

desit z wyrazem pochlebstwa: „Niech zabraknie“. Jego Muza 10.
tragedyi ma się teraz zajmować historyą.

res, zdarzenia, stosunki.

ordinaris, porządnie przedstawisz.

munus, zadanie, dzieło.

Cecropio cothurno. Bohaterowie tragedyi używali wysokiego obuwia *(cothurnus)*. *Cecropius*, ateński, bo tragedyę wynalazł *Thespis* w Atenach i tam ją doprowadzono do doskonałości.

repetere, powrócić do...

insigne praesidium, znakomity obrońco.

reis, obżałowanych (-ym).

consulenti = *deliberanti*.

curia, senat.

C. Asinius Pollio, konsul w r. 40., pokonawszy r. 39. Partynów w Illiryi, odprawił tryumf. Od tego czasu poświęcił się wyłącznie naukom i pracom literackim, mianowicie w dziedzinie dramaturgii i historyografii z okresu wojen domowych. Wsławił się także obronami sądowemi. Z Horacym żył w wielkiej przyjaźni.

W przekładzie należy *vocativus* Pollio wraz z dopowiedzeniami z w. 13. i 14. położyć na czele poematu.

15. *Delmatico* = *Illyrico*. Z dochodów uzyskanych z łupów partyńskich założył Pollio pierwszą publiczną bibliotekę w Rzymie.

fugaces, pierzchliwe.

20. *indecorus*, szpetny; *non indecoro sordidos*, *Oxymoron*.

cuncta terrarum (scil. video), cały świat (por. nasze: „od końca do końca“). Takiego połączenia *neutr.* przym. z rzeczownikiem nawet odmiennego rodzaju używają zwłaszcza poeci, celem uwydatnienia pojęcia przymiotnika. Por. *Verg. Aen.* II. 332, *angusta viarum*; VI. 633, *opaca viarum*; Hor. IV. 12, 19, *amara curarum*; Tac. hist. V. 10, *cuncta camporum*; *ann.* I. 9, *alia honorum*; 3, 52, *alia sumptuum*, 35, *cuncta curarum*.

atrox animus, niezłomna, nieugięta dusza.

Cato, M. Porcius Cato Uticensis, Kato Młodszy, który jako zagorzały republikanin pozbawił się życia po bitwie pod *Thapsus* (r. 46.), nie mogąc przeżyć upadku wolności. *Neque Cato post libertatem, neque libertas post Catonem (Seneca)*.

25. *Juno* (Uważaj na silne *asyndeton* = *at Juno*). Myśl całego zdania jest następująca: Juno (Astarte), patronka Kartaginy, złożyła ofiarę cieniom Jugurty *(rettulit inferias Jugurthae)* z zabitych wnuków zwycięzców t. j. Rzymian *(victorum nepotes)*, którzy pod-

bojami w wojnach punickich, ukończonych zagładą Kartaginy w r. 146. i zwycięstwami oręża swego w Numidyi w r. 106. (tryumf Maryusza), ściągnęli gniew bogini za krzywdy wyrządzone jej ukochanej Kartaginie. Wówczas to bogini Juno, widząc nieodwołalne wyroki przeznaczenia *(fatum)* i niemożność sprostania Rzymianom *(impotens)*, ustąpiła *(cesserat)* z ziemi, której pomścić nie mogła *(inulta tellure)*.

deorum quisquis amicior, co przyjaźniejsze bóstwa, każdy z bogów, który cokolwiek *(comparat.)* tylko sprzyjał *(amicior)*.

cesserat, dawniej (r. 146. i 106.) musiała ustąpić (dawniej = *plusqmpft.*).

inferiae, ofiara na cześć zmarłych; ofiarą taką starano się przebłagać cienie zamordowanych, których chciano pomścić przez to, że im w ofierze składano zabitych nieprzyjaciół. Cienie zmarłych wychodziły ze świata podziemnego i piły krew ofiar.

nepotes, którzy polegli w bitwie pod *Thapsus*. Padło wtedy 10000 Pompejańczyków.

quis non? = *nullus non*, każde, któreż nie (zaświadcza)?

pinguior, Compar. bezwzględny: obficie użyźnione.

sepulcris, mogiłami. 30.

Hesperiae ruinae, upadku Italii.

Medis, dat. przy *pass.*, Medowie, na oznaczenie najdalszego Wschodu.

gurges, wód odmęty.

Daunia = *Apulia*, przez Synekdoche = Italia.

decoloravere, = zabarwiły, zaczerwieniły (właść. odbar- 35.
wiam, pozbawiam barwy naturalnej).

Po wyrazie *nostro* należy dać w przekładzie myślnik. Poeta spostrzega, że sam zaczyna się unosić zapałem poetyckim, który mu zsyła natchnienie, godne poety eposowego, lecz sądzi, że to rzecz niedościgniona dla niego, wraca więc do liryki.

ne retractes. Cf. III. 3, 70 *desine referre*.

munera = ἔργα, dzieła, będące zadaniem *neniae*.

Ceae = *Simonideae*. Simonides z Keos, żyjący w czasach wojen perskich, był twórcą pieśni żałobnych (θρῆνοι, *neniae*) na cześć Greków, poległych w zapasach o wolność. Dlatego użył tu poeta wyrazu: *retractes*, wznawiaj. *Lacrimae Simonideae* stały się przysłowiem. (Podobnie Kochan. Tren: łzy Symonidowe.)

procax, uparta, zuchwała. Poeta przestrzega swą Muzę, aby się nie dała porwać zapałowi, który jej, jako lirycznej, nie przystoi.

Dionaeo, poświęconej Wenerze, gdyż *Dione* jest matką Wenery. *Dionaeo sub antro*, aluzya do pieśni erotycznych, stanowiących żywioł poetycki Horacego.

modi leviore plectro (enall. adi.), rytmy, pieśń, melodya, nuta o lżejszym nastroju.

Zakończenie tej ody nadaje się wybornie jako wstęp do księgi nowej, stanowiąc niejako program pieśni następnych i zwracając uwagę czytelnika na właściwe pole działania poety.

I. Chociaż twoja Muza dramatyczna jest koroną utworów scenicznych, jednak niepospolity twój talent pisarski usprawiedliwia cię, że zamierzasz opisywać wierszem epicznym wojnę domową, niezważając na niebezpieczeństwa podobnego zadania (1—16).

II. Posiadasz niezrównaną zręczność w piórze i mistrzowski dar plastycznego przedstawienia wypadków dziejowych, w które tak obfituje historya rzymska z ostatnich czasów (17—36).

III. Moja jednak Muza nie sprostałaby zadaniu w rodzaju pieśni Symonidesowych, wraca więc do piosnek erotycznych o lżejszym nastroju (37—40).

II, 2.

Do Sallustyusza Kryspusa.

Metrum Sapphicum.

color, świetność, blask.

terris, ablat.

lamna, blacha, kruszec, moneta, w pogardliwem znaczeniu.

Crispe Sallusti, vocat. należy w przekładzie położyć na czele okresu. *Sall. Crispus*, siostrzeniec historyka (który go adoptował i uczynił dziedzicem olbrzymiej fortuny), pan milionowy, właściciel kopalń srebra.

5. *extento aevo*, w potomne wieki = *extendet aevi* (o wieku życia ludzkiego) *sui spatium, vitam suam, memoria eius recens erit apud posteros* (M.).

Proculeius, znakomity rycerz rzymski, należał do koła zaufanych przyjaciół Augusta, słynął z miłości braterskiej, gdyż majątek swój podzielił z braćmi, którzy całe mienie swoje utracili w czasie wojen domowych.

animi, genet. relationis, w polsk. „z“.

aget fama superstes (enallag. adi.), zaniesie do potomności.

penna metuens solvi, pióro, skrzydło chroniące się od zbutwiałości, spróchniałości, nie ulegające zniszczeniu.

Gades, dziś Cadix, słynne ognisko handlu w starożytności nad oceanem Atlantyckim poza słupami Herkulesa. Tutaj użyty ten wyraz na oznaczenie najdalszego Zachodu.

iungas = iunctas possideas.

uterque Poenus, libijski (afrykański) i hiszpański = obie Kartaginy.

serviat, podlegał(y).

Latius — uni. Por. Kochan. P. I. 5, 7—12.

Kto więcey szuka, iawnie to znać daie
Sam na sie, że mu ieszcze nie dostaie.

Siła posiadł włości,
Kto uiął chciwości:

Trudniey to przyidzie, niż Turki zhołdować
Albo waleczne Tatary woiować.

hydrops, puchlina wodna (uosob.), która w miarę, jak sobie pobłaża, coraz bardziej pragnie, wzrasta, wzmaga się.

pellit, usuwa, gasi.

venis, abl. separat.

aquosus languor, ociężałość wodna, z wody.

albo, z wybladłego.

Phrahates, król Partów, słynął z okrucieństwa, które przypłacił utratą tronu, zajętego przez Tyrydatesa. Dopiero w r. 25. pomogli mu Scytowie do odzyskania korony. Cf. I. 26, 5.

beatorum (v. hypermeter) przez elizyę przed *eximit* skrócone o jedną zgłoskę.

solium, tron.

dissidens plebi, różniąca się od zdania gminu.

dedocet, oducza.

Co rozumie przez *falsae voces*, powiada Horacy IV. 9, 45, sq.

deferens, nadając, *regnum et diadema (Hend.)*, królewską koronę.

acervos, stosy bogactw.

oculo irretorto, nie wlepiając w nie oka (chciwego) = patrzy na nie okiem obojętnem.

I. Bogactwa mają wartość tylko wówczas, gdy są rozumnie użyte (1—4 i 9—16).

II. Przykład takiego używania bogactw mamy w osobie Prokulejusza (5—8).

III. Mędrzec, wyższy nad chciwość, znajduje szczęście w sobie samym (17—20).

II, 3.

Do Delliusza.

Metrum Alcaicum.

Prawidło życia: Ciągła pamięć o śmierci zachęca nas do rozumnego używania krótkich chwil życia i zachowania umysłu w ciągłej równowadze.

Quintus Dellius, człowiek niestałego charakteru, przechodził w czasie wojen domowych z jednego stronnictwa do drugiego i porzucając swe dawne przekonania polityczne przenosił się do obozu, którego do niedawna był zagorzałym przeciwnikiem.

aequa mens, umysł spokojny, stateczny, równowaga ducha, *aequam mentem servare* tłómacz dosłownie albo: nie upadaj na duchu.

in rebus arduis, w przeciwnościach, przykrych stosunkach, ciężkich życia kolejach. Niemcewicz tłómaczy: w ciężkich przygodach, w ciężkich strapieniach.

non secus, nie inaczej, taksamo.

in bonis, w powodzeniu.

in bonis — lactitia, wtrącone tylko dla symetryi i przeciwstawienia, gdyż do tego tematu poeta w całej pieśni nie wraca.

ab insolenti temperatam laetitia, wolny od nadmiernej, wyuzdanej radości.

morituro: „bo umrzesz“ podaje powód i służy za motyw całego poematu. Koch. P. II. 11, 5: „śmierci podległy człowiecze“.

in remoto gramine reclinatum, położywszy się na murawie w ustroniu. Niemcewicz: „na zielonym smugu rozciągniony“. 5.

remotus, usunąwszy się od zgiełku miejskiego w ustronne wiejskie zacisze.

bearis te, będziesz się uszczęśliwiał. Fiałkowski tłómaczy: czyli we dni uroczyste będziesz popijać do wesołości Falerneńskie pieczętowane wino.

interiore nota Falerni, Enallage adiectivi = nota interioris Falerni, „gatunkiem wytrawnego wina.“

nota, tyle znaczy co u nas etykieta na butelce, tutaj: gatunek, rodzaj.

interior, in interiore cellae vinariae parte recondita. Kochan. P. II. 11, 6—8. Choć wszytek twóy wiek będzie frasowliwy;
Chocia też czasem siedząc z przyiacioły,
Przy dobrym trunku strawisz dzień wesoły.

quo? w znaczeniu pytania przyczynowego: w jakimże celu? dlaczego? *(scilicet: si ea umbra non utimur).*

W temsamem znaczeniu użyte *quid*[1]) w zdaniu następnem. Na co (się przyda szemrzący strumyk)? komuż? dla kogo? (*sc.* jeżeli ty go nie używasz do spędzenia wesołych chwil życia).

consociare amant: łączą, zespalają z lubością, w grec. *partic. praedic.* 10.

Co do myśli porównaj Kochanowskiego: Na lipę w Czarnolasiu (Fraszki. II. 6).

Gościu, siądź pod mym liściem, a odpoczni sobie,
Niedoydzie cię tu słońce, przyrzekam ia tobie,
Choć sie nawysszey wzbiie, a proste promienie
Sciągną pod swoje drzewa rozstrzelane cienie.

Takąsamą składnię ma następne zdanie *obliquo laborat lympha fugax trepidare rivo,* wartka fala z szmerem ucieka w krętym strumyku.

consociare = consociando efficiunt. Możnaby to całe retoryczne pytanie, odpowiadające więcej duchowi języka łacińskiego, zgodnie z duchem polszczyzny rozpocząć od „wszak“.

---

[1]) *quid?* Niektórzy czytają *quo et* (z anaforą) bez zmiany znaczenia tego wyrazu.

laborat trepidare, usilnie się stara pospieszać ze szmerem (greck. *part. praed.*), spiesznie ze szmerem pomyka.

vina. Cf. Kochan. P. I. 24, 37—40.

„A nam wina przynoście,
Z wina dobra myśl roście:
A frasunek podlany
Taie by śnieg zagrzany.“

unguenta, wonności.

nimium breves: ach! niestety zbyt krótko trwające.

flores rosae, róże do uwieńczenia. Niektórzy czytają *brevis rosae amoenos flores.*

iube ferre scil. puerum, dlatego *inf. act.*

15. *res*: stosunki, okoliczności.

aetas, lata; wiek młody, krzepki. Niemcewicz *(l. c.)*: „póki dni służą“.

atra, czarne, bo niosące kres życia, wysnute w czarnej godzinie.

trium sororum, Park, któremi były *Clotho, Lachesis, Atropos* (*Parcae* = *Μοῖραι*). Kochan. Pieśni II. 11, 9—12.

Tu przy ciekącym, przezornym[1]) strumieniu,
Każ stół gotować w iaworowym cieniu:
Każ wino nosić, póki beczka leie,
Póki wiek służy, a śmierć nie przyśpieie[2]).

cedes: musisz ustąpić.

flavus, stała przydawka, jak u nas: „srebrna Wisła“, u Niemców die „blaue Donau“, die „grüne Spree“. Por. uwagę do I. 2, 13.

lavit = *lavat, lambit* (I. 22, 8.), obmywa, opłókuje, podmywa. Horacy używa w odach stale formy *lavere.*

exstructae in altum, napiętrzone, stosy bogactw. Por. Koch. P. II. 11, 13—16.

Postąpisz z włości drogo zapłaconych,
Postąpisz z dworu y gmachów złoconych:
A co zebrania twego kolwiek będzie,
To wszystko przyszły namiastek[3]) osiędzie.

---

[1]) przeźroczystym.

[2]) przyśpiać = dojrzewać; przenośnie: nadejść.

[3]) potomek.

Por. także Koch. P. I. 5, 29—32, tudzież I. 24, 17—20.

priscus, prastary. 20.

Inachus, starożytny król argiwski, syn Oceanosa.

nil interest, nie zależy bynajmniej, obojętna to... wszystko to jedno.

Fiałkowski: „nic to nie pomoże“.

Niemcewicz: „nic to nie znaczy“.

sub divo moreris, sub divo = *in terris*, o ludziach, dla których życie doczesne jest tylko pielgrzymką, chwilowym przystankiem *(moreris)*, a nie wieczne. Por. Hom. (A, 88). *Ζῶντος καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο ὁρᾶν φάος Ἠελίοιο.*

victima, scil. tamen es lub *eris.*

nil miserans, Hom. I. 158, *ἀμείλιχος ἠδ' ἀδάμαστος.*

omnes eodem cogimur: wszyscy do tegosamego celu zdążamy. 25.
Niemcewicz: „wszyscy do jednej dążyć musim mety“.

urna (ablat. instrum. versatur (πάλλεται), podmiot *sors*, a *exitura* tłom.: który prędzej czy później wypadnie. *urna* = urna przeznaczenia, losu, urna Park, w której się znajdowały losy człowieka i wypadały przez potrząsanie.

aeternum, Versus hypermeter przed następną samogłoską w wyrazie *exsilium.* (Por. Koch. Pieśni II. 6, 14. „Wstąpił w łódź Charonową“.)

in aet. exs. imp. cumbae, wsadzi nas do łódki na wieczne wygnanie, wsadzi nas do łódki wygnańczej na wieki.

Koch. II. 11, 17—20.

Bądź sye kto zacnym rodził y bogatym,
Bądź niewolnikiem; u śmierci nic na tym:
Czyykolwiek naprzód los wynidzie, wsiaday
Wieczny wygnańcze, ani więc odkładay.

Por. także Koch. P. I. 24, 15—16, tudzież co do myśli I. 9. Vers. mem. 1—4 i 25—28.

Reguła życia.

I. Równowagi umysłu wszystkim potrzeba na zmienne życia ludzkiego koleje (1—8).

II. Powinniśmy roztropnie i z umiarkowaniem krótkich chwil życia używać (9—16),

III. tem bardziej, że śmierć jest nieunikniona (17—28).

Z pieśni tej odnosimy wrażenie, jakgdyby pełen rezygnacyi

poeta, po przesileniach politycznych, starał się pocieszyć jakiegoś sojusznika i towarzysza niedoli wzmianką o wiecznem wygnaniu. Po pieśni o stoickim nastroju (II. 2) następuje pieśń w duchu Arystyppa na temat: używaj (*scil.* rozumnie, umiarkowanie) świata, póki służą lata i zapomnij trosk przebytych [1]).

Pieśń ta, pełna sentymentalizmu, ma tensam motyw, co tyle innych pieśni Horacego. Owe wyrażenia jak „*dum licet*“, „*memor ignium nigrorum*“, „*cedes*“, „*non semper*“ przypominające ciągle, że „życia maj raz kwitnie i nie wraca“, owo nieustanne „*memento mori*“, zachęcające do *carpe diem, quam minimum credula postero* to żywy obraz rezygnacyi poety, który doznawszy niepowetowanych porażek w życiu politycznem, szukał ochłody i osłody po trudach w ustronnem zaciszu życia domowego. A jednak myśli czarne, ponure piętnują i te chwile wesołości i swobody cechą znamienną. I tu, gdy poeta zachęca do wesołości wśród lubego cienia zapraszających do wczasu srebrzystych topól na murawie, przerzniętej szemrzącym strumykiem, wyrywa się z duszy poety smętny okrzyk: „Wszystko to piękne i słodkie, lecz niestety, czemuż trwa tak krótko?“ Ten okrzyk boleści, tę przedwczesną myśl o śmierci, usprawiedliwiają następujące pobudki. Poeta zrezygnował wprawdzie ze swych marzeń politycznych, wysnutych w złotych snach młodości, patrzał z bolem serca na upadek republiki, ale i pogodził się z losem, uznał istniejący porządek rzeczy w państwie, a nawet coraz częściej i wyraźniej składał hołd wdzięczności potężnemu władcy, Oktawianowi. Lecz te nadzieje ograniczały się na czas krótki. Smętnem okiem Kassandry spoglądał w niepewną przyszłość i to zatruwało pogodniejszy horyzont myśli. Do tego przyłączały się cierpienia fizyczne i ciągły rozstrój nerwowy. Poeta w 44. roku życia był jak gołąb siwy; cierpieniom nerwowym i nieustannemu rozdrażnieniu nie pomagały ani zdroje siarczane w Bajach ani zimne kąpiele w potoku Dygencyi. Temto tłomaczy się ciągła myśl o śmierci, ustawiczny rozstrój ducha i pełen pessymizmu ton jego poezyi, nie będący bynajmniej wypływem jego przekonań, charakteru i poglądu na świat [2]).

---

[1]) Rosenberg Oden u. Epoden str. 88.

[2]) Rosenberg. Lyrik des Horaz. str. 4.

II, 6.

Do Septymiusza.

Metrum Sapphicum.

Rezygnacya i tęsknota za domowem ustroniem.

Septimius, przyjaciel Horacego, który go polecał młodemu Tyberyuszowi.

Gades, Por. uw. do II. 2, 11.

aditure odpowiada zdaniu głównemu w okresie warunkowym = który poszedłbyś ze mną w razie potrzeby do G... (do najdalszego Zachodu, na kraj świata).

Cantaber, Metonymia, nazwisko ludu zamiast kraju. Kantabrowie mieszkali w północnej Hiszpanii; naród dzielny, który uległ potędze oręża rzymskiego w r. 19. pokonany przez Agryppę. Cf. III. 8, 22.

Barbaras Syrtes, niegościnne, dzikie S., których się lękano dla dzikości ich mieszkańców zarówno, jak dla gorącego klimatu. Por. uw. do I. 22, 5.

Maura, adi., mauretańska, cf. I. 22, 2.

aestuat, wre, kipi.

ubi, około których.

Argeo colono, dat. przy pass. Cf. I. 18, 2 i I. 7, 12. 5.

sedes, przystań, schronienie, przytułek.

senectae, dat.

lasso, z *genet. relationis: maris, viarum, militiae,* dla mnie znużonego, zmordowanego tułaczkami po morzu, podróżami po lądzie i żołnierką, podróżami morskiemi i żołnierką; *mare et viae* można także uważać za *hendyadys.*

modus = finis, kresem, ostatniem miejscem pobytu.

unde = Tibure, (u *Cyc. Tiburi*) *unde petam,* pójdę do...

iniquae, nieżyczliwe.

Parcae, cf. II. 3, 16.

Galaesi, genet. epexeg., podobnie jak *oppidum Antiochiae, arbor fici, fons Timavi.* Tutaj: nad rzeką *Galaesus* w Kalabryi w pobliżu Tarentu.

pellitus, wełnisty, bujnokędziorny, mający delikatne runo, 10. dosłownie: zaszyty w skórę, skórą okryty, gdyż tak czyniono

z owcami tarentyjskiemi, aby ich wełnę uszlachetnić i uchronić od wpływów zewnętrznych.

petam, coni.

Phalanto, dativ. przy *pass.*, rządzone przez...; *Phalanthus*, syn Arata, założyciel Tarentu w r. 708., wychodźca ze Sparty na czele drużyny Parteńczyków (*Παρθένιοι*).

Ille terrarum mihi praeter omnis Angulus ridet, napis ten umieszczony na murze tarasy zamku w Podhorcach, skąd Jan III. spoglądając w niezmierzoną okiem równinę, na owe obszary, należące do niego i na mlekiem i miodem płynącą ruską krainę, miał powtórzyć te słowa za starożytnym poetą.

Hymetto, Comparatio compendiaria (Brachylogia w porównaniach) = *Hymettiis*, podobnie w w. 16. *Venafro* = *Venafranae*. W Italii słynął miód tarentyjski, w Sycylii hyblejski, a w Atyce z góry *Hymettos*.

15. *decedunt*, ustępują *sc. mellibus Hymettiis.*

baca certat, oliwka walczy o pierwszeństwo z oliwką Wenafru.

Venafrum (teraz Venafro) w Kampanii, w pobliżu *Minturnae*, słynęło z przedniej oliwki.

ver longum — tepidas brumas, a b b a szyk?

amicus = carus, ulubiony; dosłownie daje myśl równie dobrą: sprzyjając Bakchusowi t. j. uprawie wina.

Aulon, urocza dolina z winnicami w pobliżu Tarentu.

fertili = fertilitatis datori, darzącemu urodzajem.

minimum, bynajmniej.

Falernis, tak nazwanym od miejscowości Falernum w Kampanii, słynnej z uprawy wina. Cf. I. 1, 19.

20. *invidet*, nie potrzebuje zazdrościć.

te mecum, zarówno mnie, jak ciebie; *arces*, wyżyny, wzgórza, szczęśliwe mieszkanie na górach *(beatae arces)*.

postulant, zapraszają, wzywają do siebie.

ibi, tam, t. j. w Tarencie.

debita lacrima, łzą powinną, należącą mi się od ciebie, jako mego przyjaciela.

favillam, popioły spalonych zwłok przechowywano starannie w urnach.

Strofy I. II. wyrażają tęsknotę za Tyburem, III.—VI. tęsknotę za Tarentem; nadto strofa VI. stanowi cel całego poematu:

Urocza okolica Tarentu zdaje się zapraszać obydwóch. Poeta chciałby tam także życia dokonać.

Poeta zrażony zawodami życia w bitwie pod *Philippi* i jako stronnik Pompejusza nie mając widoków na przyszłość, w tonie rezygnacyi pełnym, tęskni za ojczyzną i postanawia cofnąć się w zacisze życia domowego.

II, 7.

Do Pompejusza Warusa.

Metrum Alcaicum.

Poeta cieszy się z powrotu przyjaciela, który rozstawszy się z Horacym po bitwie pod *Philippi*, dalej odbywał żołnierkę, jako stronnik Sextusa Pompejusza, a następnie Antoniusza, i dopiero w roku 30. powrócił do Rzymu.

tempus in ultimum połącz z *deducte*, na największe niebezpieczeństwo. Ma na myśli walki w Azyi pod wodzą Brutusa.

deducte duce, umyślna *Parechesis*.

militiae dux, kierownik siły zbrojnej t. j. Brutus.

quis te redonavit? któż cię zwrócił...

Quiritem, jako obywatela rzymskiego, cf. uw. do I. 8.

Italo, z krótkiem *i*. Zresztą u Hor. zawsze i długie w tym wyrazie.

Pompei, Synaloiphe. Niezawodnie jest to *Pompeius Varus*, 5.
przyjaciel Horacego, który mu wyjednał za pośrednictwem Mecenasa u Oktawiana pozwolenie powrotu do kraju. A była w tem wielka zasługa Horacego, gdyż Pomp. po bitwie pod *Philippi* ciągle walczył po stronie przeciwników Oktawiana.

morantem diem, długie dni, nudne dni, nudy życia obozowego.

mero fregi, skracałem z czarą w ręku (Fiałkowski).

coronatus nitentes capillos, z wieńcem na głowie lśniącej, zlanej wonnościami syryjskiemi.

malobathrum nazywa się roślina, z której liści Syryjczycy i Indowie wyciskali olejki wonne. Indyjska nazwa brzmi *Tamâlipathram* (Düntzer).

Philippos et fugam, ἐν διὰ δυοῖν.

non bene, bez chwały, niezaszczytnie, niepięknie, niestety.

relicta, porzuciwszy. Poeta przyznaje się do tego czynu, podobnie jak wyznali tosamo o sobie Archilochos i Alceusz, jego pierwowzory, tudzież Pindar.

minaces — mento: Kiedy złamano męstwo, a dzielni wojownicy trupami szpetne pole walki zasłali.

minaces, groźni, dzielni ojczyzny obrońcy.

turpe solum, ziemię zhańbioną rozlewem krwi bratniej w wojnie domowej.

tetigere mento, cf. Hom. B. 418. ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας.

Mercurius, jako patron poetów, wynalazca lutni i opiekun uciśnionych.

celer, skrzydlaty.

paventem, strwożonego.

unda resorbens, pochłaniająca, porywająca wstecz fala (walki), burzliwa nawałność. Obraz ten jest tem stosowniejszy, że Pomp. udał się na wojnę morską.

fretis aestuosis, abl. instr., na wezbranem morzu.

redde obligatam dapem (zwykle *plur.*) dopełnij należnej uczty, biesiady.

depone fessum latus, skłoń skołataną głowę, złóż członki, spocznij.

sub lauru mea, w cieniu mego wawrzynowego drzewa, (które stało wewnątrz domu w t. zw. *cavaedium.* Drzewo wawrzynowe osłaniało zwykle ołtarz domowy, znajdujący się przy *impluvium*); *abl. lauro,* znaczyłby: liściem wawrzynu (D.).

Massico, cf. I. 1, 19.

exple levia ciboria, spełniaj gładko puhary (F.).

levis, gładki, lśniący, cf. I. 2, 38.

ciboria, kubki, kieliszki, szersze u góry, wązkie u dołu.

capacibus de conchis, z pojemnych, szerokich konch.

deproperare = przyspieszać, szybko sporządzać, *apio coronas,* wić wieńce z opichu, osobliwie z rosnącego na bagnach (σέλινος), który dla giętkości łodygi i silnej woni nadawał się na wieńce.

curatve myrto = *myrtove curat.*

Venus = *iactus Veneris,* rzut Wenery przy grze w kostki; *iactus Veneris* był wówczas, gdy wszystkie cztery kostki miały

różne liczby 1, 3, 4, 6, *iactus caninus*, gdy wszystkie miały liczbę 1. Kostki były opatrzone liczbą tylko na czterech ścianach.

arbiter bibendi, rex bibendi = συμποσίαρχος. Cf. I. 4, 18.

bacchabor non sanius Edonis, podpiję sobie, jak Trakowie w święto Bakchusa (F.).

Edoni, Ἤδωνοί, lud tracki nad rzeką *Hebrus* (dziś Marica), słynęli z opilstwa, podobnie jak Sytończycy, cf. I. 18, 9.

I. Pompejusie, stary druhu, z którym troski i niewygody życia obozowego dzieliłem, z którym patrzałem wspólnie na klęskę pod Philippi (1—12),

II. Długi czas nas rozdzielił, ja wróciłem do Rzymu, tyś się poniewierał w twardej żołnierce (13—16);

III. Teraz i ty powracasz — zabawmy się wesoło (17—28).

II, 9.

Do Walgiusza Rufusa.

Metrum Alcaicum.

hispidi agri, pola zjeżone ścierniskami, ścierniska, jako obraz żałoby pól po żniwach.

imbres, łzawe strugi deszczu, deszcze.

inaequalis, czyniący nierównym, wzburzający (n. p. *procellae*, które wzburzają morza).

vexo, miotam, wzburzam, mącę do dna.

C. Valgius Rufus, przyjaciel Horacego, retor, gramatyk 5.
i poeta elegiacki. Horacy pociesza przyjaciela, nieutulonego w żalu po stracie ukochanego Mystesa. *Vocativus* w tłómaczeniu na czele ody.

Armeniis in oris, mianowicie w górach *Taurus*.

stat, zalega stężały, stwardniały.

iners, nieruchomo, bez życia, martwy.

Aquilonibus, obacz Różę wiatrów.

laborant, pasują się z...

Garganus mons, góra w Apulii.

viduantur, są pozbawione, są obnażone z... „zawodzą skargi sieroce po stracie“ (Rosenberg). Koch. Pieśni II. 7, 8.

Patrzaj teraz na lasy
Jako przez zimne czasy

Wszystką swą krasę drzewa utraciły,
A śniegi pola wysoko przykryły.

urgues, urguere = temptare, sollicitare, vexare, „jesteś natrętny“, gdyż nadmierne skargi były uciążliwe dla umarłych: „dokuczasz“, „naprzykrzasz się“.

flebilibus modis, żałosnymi, żałobnymi tonami (*urges fleb. modis,* nieustannie opłakujesz).

10. *adcmptum = ereptum tibi* (śmierć M.).

amores, gorąca, namiętna tęsknota.

vespero, gwiazda wieczorna. Z wyrazu *vespero* przez rodzaj zeugmy należy uzupełnić do *fugiente* wyraz *Lucifero.*

ter aevo functus, który żył trzy wieki, który oglądał trzy pokolenia.

omnis annos, u Hom. *ἤματα πάντα.*

amabilem Antilochum, syn Nestora szybkonogi, cudnej urody, odważny w boju, nie lękał się śmierci, aby uratować ojca. Był przyjacielem Achillesa i zginął z ręki Memnona.

15. *Troilos,* najmłodszy z 50 synów Pryama, padł z ręki Achillesa.

Phrygiae sorores, Polyxena, Kassandra i t. d.

desine querelarum, składnia grecka po *λήγω* z *genet.*

20. *rigidus Niphates,* sterczący lodami Nifates, góra w Armenii; *rigidus = νιφόβλητος, νιφετώδης, νιφόεις,* przez co sama nazwa Niphates jest objaśniona (Schütz). Przydawka ta właściwie odnosi się do okolicy, do rzeki i stepów okalających górę Nifates, gdyż *tropaea et rigidum N.* jest rodzaj Hendyadys.

Medum flumen, Eufrat.

minores vertere vertices, mniej dumnie toczyć swe wody, fale.

Geloni, scytyjski lud nad Istrem = Scytowie (II. 20, 19, III. 4, 35).

exiguus, uszczuplony, ściślej zakreślony (przez Augusta).

equitare, malowniczo i charakterystycznie zamiast zwykłego *degere* albo *se continere* (N.), harcują na koniach.

Pieśń tę można podzielić na 3 części:

I. W przyrodzie nie zawsze dzieje się tosamo: po deszczu nastaje pogoda (1—8).

II. Ty Walgiusie ciągle opłakujesz Mystesa, chociaż kobiety i starcy przestawali, jak uczą przykłady, płakać nad stratą osób ukochanych i umieli się z losem pogodzić (9—16).

III. Śpiewaj raczej pieśń wojenną, pełną męskiego ducha (17—24).

Ukojenia dla strapionego serca radzi szukać w zajęciu się rzeczami ważniejszemi.

Pierwsze dwie zwrotki tej pieśni przedstawiają w części obraz jesieni i zimy: deszcze leją na ponure ścierniska, jesienny wicher wyprawia harce w dąbrowach, a wyjąc i skomląc obnaża drzewa z resztek liści; burze i nawalnice mącą do dna morza, zimny wiatr mrozi lodowatem tchnieniem, roślinność i cała przyroda zaumiera.

Co do treści porównaj Koch. P. II. 9.

Nie porzucay nadzieię,
Jakoć sye kolwiek dzieie...

jakoteż Koch. 15, ks. II. w. 5—8, które odpowiadają Hor. 1—4.

Nie zawżdy grad z góry leci
Albo burza niebo szpeci,
Chmury czarne wiatr woiuie,
A pogoda następuie.

Por. nadto Miaskowskiego Pociechę do żalu.

II, 10.

Do Licyniusza Mureny.

Metrum Sapphicum.

Średnia droga w życiu najlepsza *(aurea mediocritas)*.

Licinius, po adopcyi *Terentius Varro Murena* był bratem Prokulejusza (II. 2) i Terencyi, żony Mecenasa, w r. 23. ukarany śmiercią za udział w sprzysiężeniu na życie Augusta.

urguendo, altum urguere, płynąć po głębinie, rwać się na otwarte morze (u nas iść, dążyć, piąć się w górę), cf. II. 9, 9.

dum horrescis, z obawy.

nimium premere litus, zbyt blizko trzymać się wybrzeża.

iniquus, zdradliwy z powodu skał. (Przecinek należy położyć po *tutus*.)

diligit, obiera.

caret, unika, nie zaznaje, nie mieszka.

obsoleti, chylącego się ku upadkowi.

tectum, Synekdoche.

sobrius, roztropny.

invidendus, będący przedmiotem zazdrości pospólstwa, godny zazdrości w oczach ludu, wzbudzający zazdrość.

aula, pałac.

ingens, wyniosła.

10. *decidunt*, walą się w gruzy.

feriunt, biją w...

infestis (scil. rebus), dat. commodi.

secundis, dat. incommodi.

bene praeparatum pectus, uzbrojony na drogę życia, dobrze usposobiony doświadczeniem człowiek (F.).

alteram sortem, zmiany losu.

15. *informes*, brzydkie (w znaczeniu naszej słotnej, ponurej jesieni).

Słuszną czyni uwagę Rosenberg, że zimy w krajach południowych nie przedstawiają dla pędzla malarza tak uroczych obrazów, jak u nas.

reducit, w „właściwej porze...“.

male scil. est.

quondam = *quodam tempore*, niekiedy, w stosownej chwili = *aliquando, quandoque.*

Por. Koch. Pieśni II. 15, 1—2.

Nie zawżdy Apollo strzela,
Ale łuk z lutnią podziela.

20. *animosus atque fortis appare*, okaż rozum i hart duszy.

sapienter, Brachylogia: mądrze postąpisz, jeśli...

idem, z drugiej strony, nawzajem.

nimium należy do *secundo.*

W ostatniej zwrotce wraca poeta do tej samej allegoryi, co w zwrotce pierwszej.

contrahes, fut. w znaczeniu *imperat.*

I. Zachowaj miarę w swoich dążeniach (1—12).

II. Nie wynoś się zbytnio w pomyślności, nie upadaj na duchu w nieszczęściu (13—24).

II, 12.

Pochwała Licymnii.

Metrum Asclepiadeum II.

nolis, nie każ, nie żądaj odemnie...

ferus, namiętny, jakimi są ludy hiszpańskie.

Numantia, w hiszpańskiej prowincyi *Tarraco* (wojna numantyńska trwała od 141—133. przed Chr. i skończyła się zdobyciem i zburzeniem Numancyi przez Scypiona Afr. Młodszego).

durus, bez serca.

Hannibal, wskazuje na drugą wojnę punicką (218—201).

Siculum mare. Bitwy morskie stoczone pod *Mylae* (260) i koło wysp Egackich (241) w pierwszej wojnie punickiej.

purpureum, zarumienione.

mollibus, ten wyraz podaje powód, dlaczego gatunek poezyi, uprawianej przez Horacego, nie nadaje się do opisu strasznych wojen.

aptari, sc. a me.

nimium mero, zuchwałego po przebranej miarce wina, pi- 5.
jaństwem szalonego.

Hylaeus, Centaur, wywołał rzeź straszną na weselu króla Pirithousa z Hippodameją. Cf. I. 18, 8, uw. do *Lapithas*.

Telluris iuvenes, płód, plemię Ziemi, Olbrzymowie.

unde = *a quibus periculum exortum, a quibus periculum imminens; periculum*, *acc.* zawisły od *contremuit*, zawierającego pojęcie czasownika *pertimesco*.

domus, cf. I. 3, 29.

tuque, zresztą ty, zato ty; *que* po przeczeniu prawie w znaczeniu przeciwstawnem.

pedestribus historiis = πεξῷ λόγῳ, prozą. *Maecenas* za- 10.
mierzał opisać wojny Cezara.

vias, szczególniej przez *via Sacra*, którędy posuwały się pochody tryumfalne w kierunku Kapitolu.

colla, plastyczne wyrażenie, może być w przekładzie opuszczone, jak się opuszcza często *os, oculus, manus, mens, animus*.

domina, na oznaczenie „dostojnej pani“, przyszłej małżonki Mecenasa.

Licymnia = *Ligyhymnia, Ligymnia* = *voce canens acuta. Licymnia* z tąsamą miarą zgłosek = *Terentia,* narzeczona Mecenasa.

15. *lucidum fulgere,* jak *dulce ridere, dulce loqui* (I. 22); *lucidum fulgentes oculi,* żywe i pełne ognia oczy (F.).

pectus, serce.

bene = całkiem (do wzmocnienia *fidum*).

fidus = wierny, ufny, oddany.

nec dedecuit, litotes.

pedem ferre choris, pląsać, tany wywijać.

certare ioco, walczyć dowcipnymi żartami. Inni rozumieją żartobliwe pantomimiczne tańce.

ludentem, wśród...

nitidae, nadobne, przystrojone w szaty odświętne.

20. *celebris,* uroczyście czczonej Dyany w domu Mecenasa przez tańce choralne.

W. 20. Bogactwa Persów, Frygów i Arabów były przysłowiowe u Rzymian. (Cf. I. 29, 1.)

Achaemenes, pradziad Kambyzesa i praojciec staroperskich królów.

Mygdonias, od frygijskiego króla Mygdona.

permutare, cf. I. 29, 15; I. 34, 12.

25. *flagrantia,* płomienne, ogniste.

facilis saevitia, Oxymoron: miła, udana srogość, nie groźna srogość (*Amantium irae amoris integratio est,* zdanie Terencyusza).

Konstr.: *quae eripi gaudeat magis poscente. poscente, abl. comparat.* = *quam is, qui ea poposcerat.*

rapere occupat = *φθάνει ἁρπάζουσα partic. praed., prior rapit oscula, osculatur nec poscentem.*

occupat, uprzedzając, z uprzedzającem przymileniem.

I. Lekka Muza moja nie usposabia mnie do opiewania bohaterskich czynów (1—12).

II. Będę sławił twoją Licymnię (13—28).

Piękna pod względem budowy i formy pieśń miłosna, nie wychodzi co do treści ponad poziom erotycznych ód Horacego. Głębszej myśli szukasz tu nadarmo: poeta sławi tylko wdzięki, urodę i filuterne zaloty. O ileż wyższą jest 10. pieśń ks. II. Kochanowskiego p. t. Pochwała uczciwej żony.

Ważną raczej z tego względu jest ta pieśń Horacego, ponieważ dokumentuje nią wyraźnie, do jakiego gatunku poezyi czuje się na siłach, odmawiając sobie wręcz talentu poety bohaterskiego, a zapewniając, że Muza jego do lekkiej, krotochwilnej stworzona poezyi, tchnącej prostotą i świeżością życia, czarującej wdziękiem słów i blaskiem obrazów. Rosenberg zestawił skrupulatnie wszystkie ody mające ten sam charakter, co II. 12, świadczące o lirycznym nastroju muzy Horacego. Miejsca te są: I. 1, III. 30, I. 31, IV. 8, 9, 2, 3, II. 12, I. 6, I. 22, I. 32, III. 1, III. 3, II. 1.

II, 13.

Do drzewa.

Metrum Alcaicum.

nefastus, nieszczęsny, fatalny.

primum, sc. te posuit (zasadził).

sacrilega, w ogóle: zbrodniczą, niecną.

produxit, wyhodował.

opprobrium, hańba.

et parentis, et = etiam.

cervicem frangere, udusić.

penetralia, wnętrze domu z ołtarzem Penatów.

nocturno, Enall. „w nocy“.

tractavit, miał do czynienia, zajmował się. Kolchickie trucizny, osławione przez Medeę.

Colchus = Colchicus, należący do Kolchów, ludu na wschodniej stronie m. Czarnego, nad rzeką *Phasis*. Kolchowie słynęli z sztuk czarnoksięskich.

quidquid concipitur nefas, zbrodnia, jaką tylko wymyśleć można.

triste, przeklęte.

caducum, które poważyło się padać. Tu się kończy apostrofa do drzewa, a zaczynają się refleksye nad nieubłaganą potęgą niespodziewanej śmierci.

quid quisque... horas, myśl jest następująca: „chociażby się człowiek, nie wiem jak, wystrzegał, nigdy się dość nie uchroni“.

cautum est = nunquam satis cavemus.

in horas, w każdej godzinie, t. j. niebezpieczeństwa są niezliczone.

caeca = *improvisa*.

15. *navita Poenus*, kupiec fenicki.

fata, nieszczęścia śmierci.

timet, ma końcową zgłoskę wzdłużoną.

miles = rzymski żołnierz.

celerem fugam, roz. wrzekomej, udanej ucieczki; rodzaj manewru Partów, którzy nagłą ucieczką wojska obce do ścigania pobudzali, a gdy już siły nieprzyjaciół były rozprószone, nagłym zwrotem uderzali.

20. *robur sc. Italum*, kwiat doborowego wojska rzymskiego, dzielność wojska rzymskiego. Niektórzy biorą *robur* w znaczeniu „dyby“, więzienie (państwowe więzienie rzymskie *Tullianum*).

quam paene vidimus, jakże nie wiele brakowało, abym oglądał...

Proserpina ze skróconem *o*.

sedes discretas piorum, t. j. *Elysium*.

Aeoliis fidibus, przy dźwięku lutni eolskiej.

popularis, ziomek, rodak; tutaj: krajanka.

querentem, narzekającą, że są za chłodne, zbyt obojętne.

25. *plenius, scil. quam Sappho* (*Σαπφώ*, liryczna poetka z Mityleny albo Eresos na wyspie Lesbos około r. 600.); *plenius*, dlatego, że Alceusz tworzył także pieśni polityczne. Anaforycznie użyty wyraz *dura* maluje ślicznie *ciężkie* koleje życia Alceusza.

Alcaeus, grecki liryczny poeta z Mityleny na Lesbos, około r. 600., z powodu zaburzeń w ojczyźnie żył na wygnaniu (*dura mala fugae*).

mala navis, przygody na morzu.

dura mala belli, twarde, ciężkie losy wojny, którą jego ojczyzna prowadziła z Atenami.

30. *Konstr. umbrae mirantur utrumque* (Sappho i Alcaeum) *dicere digna sacro silentio*.

sacrum silentium, uroczysta cisza.

umbrae, duchy.

mirantur etc., z podziwem słuchają was obojga, gdy...

pugnas et exactos tyrannos, t. j. śpiewu Alceusza, który opiewa walki i wygnanie ciemiężycieli swojej ojczyzny.

bibit aure, poi swój słuch.

densum umeris, w natłoku, w ścisku.

mirum ubi = mirum si.

illis, (roz. się Safony i Alceusza): z powodu...

belua centiceps, Cerber (zwykle trójgłowy).

recreantur, ożywiają się, doznają rozkoszy. 35.

Eumenides, t. j. życzliwe, łaskawe boginie, eufemistyczna nazwa Furyi, które miały węże wplecione we włosy. Porównaj I. 28, 17.

Prometheus, cf. I. 3, 27.

Pelopis parens, Tantalus, cf. I. 28, 7; I. 6, 8.

decipitur laborum = τῶν πόνων κλέπτεται, λήθεται, ἀπολήγει, odrywa się od mozołu, cierpienia.

Orion, (cf. I. 28, 21), który nawet w świecie podziemnym oddaje się ulubionemu swemu zajęciu jako zapalony myśliwy.

lynx, zwykle *femininum*.

I. Przeklętym niech będzie hodowca nieszczęsnego drzewa, od którego upadku omal nie zginąłem (1—12).

II. Tak byłbym zginął, kiedy się najmniej tego spodziewałem (13—20).

III. Atoli jako poeta nie uląkłbym się nawet tego, gdyż wszechwładną jest potęga śpiewu (21—40).

Drobne wydarzenie w skąpem w wypadki życiu poety wkłada mu w usta złorzeczenia, miotane na głowę tego, kto drzewo przeklęte zasadził.

Wrażliwy umysł poety snuje w dalszym ciągu refleksye o nagłej i najmniej przewidywanej śmierci, a wreszcie wypowiada główną myśl poematu o potędze śpiewu, który targa okowy nieubłaganego losu nawet w świecie podziemnym.

II, 14.

Do Postumusa.

Metrum Alcaicum.

Postume. Osoba P. bliżej nieznana, może nazwisko zmyślone. Powtórzenie tego wyrazu wskazuje na głębokie wzruszenie poety.

moram adferre, opóźnić.

non, (nie unikniesz śmierci) ani nawet, gdybyś...

quotque eunt dies = *quotidie.*

treceni tauri: po trzy hekatomby lub ogólnie: niezliczoną ilością wołów.

ter amplus, trimembris, trino corpore monstrosus.

Geryones (Geryon), potężny olbrzym o trzech głowach i trzech ciałach, odłączonych od siebie od bioder, mieszkał na wyspie Erytei na dalekim Zachodzie, zabity przez Herkulesa, który uprowadził jego woły. *Tityos*, syn Ziemi, olbrzym, za zamach na cześć Latony, zabity przez Apollina, rozciągnięty na 9 morgach pola w świecie podziemnym. Dwa sępy wyżerają mu wątrobę, która ciągle odrasta.

quicunque terrae munere vescimur = Hom. Il. 6. 142, *οἳ ἀρούρης καρπὸν ἔδουσιν.*

sive reges... coloni, cf. Kochan. P. II. 14.

...ani sye pyta,
Jeśli kto chłop, czyli sye Grofem poczyta:
W siermiędzeli go widzi, w złotychli głowach... nadto Koch. I. 5, 21—23. Por. uw. do Hor. I. 4, 13, 14.

carere, unikać, cf. II. 10, 6.

rauci, huczącego, rozhukanego.

corporibus, zdrowiu albo „nam".

metuere, z trwogą unikać.

Auster, obacz Różę wiatrów.

flumen languidum, nurt leniwy.

Cocȳtos, rzeka jęku w świecie podziemnym.

errans, wijący się.

Danai genus, Danaidy, córki króla egipskiego Danausa, wymordowały swych mężów prócz jednej Hipermnestry. Zato w świecie podziemnym ustawicznie czerpią wodę do naczyń podziurawionych.

genus, plemię.

placens, miła, hoża.

Sisyphus, toczył pod górę skałę, która ciągle opadała. (Praca Syzyfa, przysł.)

cupressi, jako drzewo żałoby stawiano przed domami, gdzie były zwłoki, i sadzono na grobach.

brevem = aevi brevis.

absumet. Por. Koch. Pieśni I. 24, 26, 27.

Bo co ieden zgromadził, To drugi wnet rozciska.

Caecuba centum clavibus servata, wina drogie w najskrytszym kącie piwnicy schowane; *centum,* hiperbola.

dignior, tyle co rozumniejszy, bo je wypije; zresztą wyraz ten użyty ironicznie.

pavimentum superbum, pyszna, marmurowa posadzka (niektórzy czytają *superbo* odn. do *mero*). Cf. Kochan. P. I. 5, 35.

„A winem, co sie ty frasuiesz o nie,
Będzie zamaczał potomek twoy konie.“

mero potiore cenis, comparatio compendiaria (Brachylogia w porównaniach), lepsze, niż wino, wypijane na ucztach...

Co do treści porównaj tę odę z 24. pieśnią ks. I. Kochanowskiego. Myśl w obydwóch tasama: Śmierć nie oszczędza nikogo, ani króla, ani chłopka; chciwość jest potępienia godna, gdyż nieoględny spadkobierca wszystko zmarnuje.

Kochanowski zachęca przeto do wesołości i umiarkowanego używania, którą to myśl jako główną myśl poematu i u Horacego między liniami się czyta.

Kochanowski tak kończy pieśń 24. ks. I.

A nam wina przynoście:
Z wina dobra myśl roście;
A frasunek podlany
Taie by śnieg zagrzany.

O znikomości świata tego i marnościach ziemskich.

I. Nic niema trwałego na świecie. Wszystko przemija i ginie, a z więzów śmierci nie wybawi nas ani pobożność, ani ofiara, ani żadna potęga (1—12).

II. Nadaremne są przeto wszelkie nasze zabiegi i przezorność (13—16).

III. Ustąpimy, a z nagromadzonych przez nas mozolnie bogactw korzystać będzie marnotrawny spadkobierca (16—28).

Ta oda Horacego jest powtórzeniem i nowem opracowaniem ulubionych tematów: *non semper, cedes* i t. d., tylko tło jej więcej ponure, przypomina tem natarczywiej nieuchronność śmierci, znikomość rzeczy ludzkich i marności świata. Ton pełen rezygnacyi, ponure tło może są echem niepowodzeń doznanych, może w chwi-

lach posępnej zadumy stworzyły zwierciadło skołatanej i zrezygnowanej duszy poety. Porównaj tę pieśń z Hor. II. 3.

II, 15.

Niegdyś a teraz.

Metrum Alcaicum.

aratro, t. j. do uprawy roli. W czasach Augusta ubolewano nad upadkiem rolnictwa. Cała Italia w czasach cesarstwa była zamieniona w ogrody.

regiae = *regales*.

moles = gmachy, pałace, zamki.

Lucrino lacu, abl. compar. przy *latius*. Znajduje się przy Bajach w Kampanii i oddzielone jest od morza tylko groblą. Łowiono w niem ostrygi.

stagna, sadzawki, w których na wielką skalę prowadzono gospodarstwo rybne.

caelebs, dziewiczy, jałowy, osamotniony jako *vitibus vidua*, gdyż platany z powodu cienia, jakiego użyczały mniej były użyteczne przy uprawie wina, gdzie główną rolę odgrywały wiązy i topole, jako *arbores maritatae* (*cf. epod.* 2, 10).

evincere, wyprzeć.

myrtus, gaje mirtowe; *myrtus, plur.*

omnis copia narium, gen. poss., co tylko jest dla nosa (powonienia), wszelkie możliwe wonne zioła, osobliwie róże i lilie.

olivetis = *in olivetis*.

fertilis, żyzny, wydający owoce = na wydatnych niegdyś plantacyach oliwkowych.

priori łączy się z *fertilibus, sc.* dawniej swemu panu, baczącemu tylko na materyalne korzyści.

laurea (sc. arbor) oznacza gatunek: drzewa wawrzynowe tak gęsto będą sadzone obok siebie, że chociaż same nie wiele dają cienia, utworzą rodzaj altany lub cienistej alei.

ictus, promienie.

intonsi, cf. I. 12, 41, *incomptis*.

Catonis; M. Porcius Cato konsul 190., censor 184. przed Chr. otrzymał przydomek „Starszego“ *(maior)*, zwany także *sapiens* z powodu starorzymskich cnót obywatelskich, prostoty i surowości obyczajów. *Tonsores*, zawitali do Rzymu dopiero około r. 300.

auspiciis = *legibus, exemplis.*

illis = *veteribus.*

census, majątek.

brevis, szczupły.

commune, dobro wspólne *τὸ κοινόν.*

Konstr. *nulla porticus decempedis metata excipiebat op.* 15. *Arcton.*

privatis, dat. commodi (tutaj: u ludzi prywatnych, do użytku ludzi prywatnych); możnaby ten *dat.* przy *pass.* uważać = *a privatis.*

decempeda, pręt jako miara długości = 10 stóp.

metatus, part. pf. ze znaczeniem biernem od *metor*, mierzyć.

Myśl jest następująca: ludzie prywatni nie mieli kolumnad zwróconych ku północy, dostarczających w porze południowej chłodu.

excipiebat, zachwycała (chwytała) chłodu północnego.

sinebant, roz. przy budowie domów prywatnych.

caespes, darnina, jako materyał na domy (dachy) (= „skromnej chatki“). Można jednak uważać *caespes* w dosłownem znaczeniu = murawa, na której w dawniejszych czasach chętnie spoczywano i ucztowano.

novo, niezwykłym t. j. marmurem. Poeta potępia zbytki współczesnych, budujących okazalsze domy od świątyń i zakładających parki i obszerne ogrody zamiast zajmowania się rolnictwem. August lubił się przechwalać, że zastał Rzym z gliny ulepiony, a zostawia marmurowy.

I. Wszędzie wdzierający się zbytek usuwa prostotę dawnych czasów i pożyteczne zajmowanie się rolnictwem (1—10).

II. Starzy Rzymianie nie dbali o wygody własne, ale dobro publiczne mieli przedewszystkiem na uwadze (11—20).

II, 16.

Do Pompejusza Grosfusa.

(Prawdziwe szczęście jest w tobie samym.)

Metrum Sapphicum.

Kamiński: Kochaj bliźnich, bądź poczciwy,
Znajdziesz szczęście w samym sobie.
(Krak. i Górale.)

in patenti Aegeo, w polsk. tensam zwrot: na otwartem morzu Egejskiem.

prensus, podmiot do *rogat.*: ten, kogo złapie, zaskoczony żeglarz.

simul = *simulatque*.

certa, bezpieczne, pewne, niezawodne.

nautae, jako kupcy są ludźmi niespokojnymi i narażają się z chęci zysku na największe niebezpieczeństwa.

5. *Thrace (meton.)*, kraj zamiast mieszkańców. *Thrace furiosa bello* (uosobienie).

otium—otium, anaphora. (Tęsknota za spokojem tkwi nawet w duszy ludzi najniespokojniejszych).

Pompeius Grosphus, słynny bogacz w Sycylii; ten *voc.* należy przetłómaczyć na czele poematu.

enim, uzasadnia myśl, że za żadne skarby świata *(gazae)* ani potęgę *(lictor)* nie można okupić spokoju.

10. *miseros tumultus mentis* = *perturbationes animi* (Cic.), nieszczęsny niespokój duszy — tłum zgryźliwych myśli (F.); *tumultus*, zaburzenie, namiętności. Por. Koch. I. 5, 17—20.

Cóż pomoże zbroia,
Albo władza twoia?
Serca nie zleczą żadne złotogłowy.
Żadny skarb troski nie wybiie z głowy.

laqueata tecta, stropy, pułapy wspaniałe. *laqueata tecta* = *lacunaria* albo *laquearia* nazwane od *lacus*, *lacuna*, oznaczającego zagłębienie pomiędzy belkami sufitu. Owe *lacus* bywały wykładane złotem lub kością słoniową albo malowane, albo zdobione mozaiką.

Konstr. *curas volantes circum...* aż do *vivitur*, logicznym podmiotem jest zd. wzgl. *cui splendet; vivitur bene (ei), cui...* żyje się dobrze temu, któremu, w którego domu..

tenuis, skromny.

salinum, solniczka bywała srebrną nawet w średnio zamożnych domach. Bardzo trafnie tłómaczy F. *cui splendet salinum*, czyj stół zdobi chędoga solniczka, gdyż w wyrazie *splendet* tkwi przedewszystkiem pojęcie czystości. Por. Koch. I. 5, w. 5, 6.

To Pan zdaniem moim,
Kto przestał na swoim.

levis, łatwy i lekki, chętny. Porównaj II. 11, 8, *facilis*. 15.

timor, obawa straty.

cupido, (u Hor. zawsze *masculinum*); *cupido sordidus*, brudna chciwość.

quid? czemuż więc?

brevi aevo, w tak krótkiem życiu.

fortes, F. bardzo trafnie: z całą siłą, z odwagą godną lepszej sprawy.

multa iaculari, strzelać do wielu celów (u nas: upolować szczęście).

mutamus sc. nostrā terrā, t. j. nasz kraj mieniamy na... *(terras alio sole calentes)*.

patriae exsul = patriae expers (o dobrowolnem wydalaniu się z ojczyzny).

Całe zdanie: = *quis patriam cum fugit se quoque fugit?* 20.
Fiałkowski: Czyż ten, kto z ojczyzny uchodzi i od siebie samego ucieczę? *Ov. Met.* IX. 409. *exsul mentisque domusque*, ma całkiem tosamo znaczenie. Ep. I. 11, 27. *Caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt.*

cura, zmora troski.

Scandit, asyndeton, uzasadniające: bo nie masz tak szybkiego okrętu, ani tak rączego rumaka, któryby cię od troski uwolnił. Cf. Koch. I. 16, 25.

Ale boiaźń y groza pana prowadzą,
Y z wysokich pałaców pchać się nie dadzą;
Na okrętli budowny, na końli wsiędzie,
Troska w okręcie, troska za siodłem będzie.

vitiosa, F. skażona, zatruwająca życie, trująca (cf. „chodzi jak struty“).

25. *quod ultra est*, co jest dalekie. Koch. P. I. 5, 7. Kto więcey szuka.

oderit curare, niech się nie troska (frasuje). *Oderit* u poetów zastępuje osobliwie w *imperat.* negacyę, podobnie jak *fugio, parco, metuo*, a w prozie *noli, cave*, (cf. I. 9, 13).

lentus, powolny, spokojny.

temperare, łagodzić.

ab omni parte, pod każdym względem, żadne szczęście nie jest doskonałem.

30. *Tithonus*, cf. I. 28, 8.

greges Siculaeque vaccae, Hendyadys: sto trzód sycylskich krów.

circum mugiunt, Tmesis.

tollit hinnitum, rży; plastycznie wyraża się poeta w znaczeniu: *tibi est* (gwoli ciebie), *tibi, dat. commodi.*

35. *apta* = *iuncta quadrigis* = *curru quadrigarum*, ma na myśli klacze wyścigowe.

bis tinctae, najdroższa purpura.

spiritum tenuem, iskierkę ducha poetyckiego (greckiej Kameny).

Parca, cf. II. 3, 15, II. 6, 9, II. 17, 19.

malignum = *invidum*, zazdrosny gmin uwłaczał Horacemu, uważając go za pochlebcę wobec Oktawiana.

dedit spernere, uczyniła mię obojętnym (*dedit* z *inf.* greck.) wszczepiła we mnie uczucie pogardy dla...

Pieśń 5, I. ks. Kochanowskiego ma za przedmiot tensam temat, co 16. oda II. ks. Horacego.

I. Spokój i przestawanie na małem zapewnia człowiekowi najwyższe szczęście (1—16).

II. Szczęście tkwi w nas samych, gdyż wewnętrzne zadowolenie i swobodne korzystanie z chwili obecnej daje spokój prawdziwy. Doskonałego szczęścia niema na świecie (17—28).

III. Takie zadowolenie osiągnął sam poeta (29—40).

W w. 17—20 jest zawarta główna myśl poematu, którego początek ją uzasadnia, koniec wyjaśnia i pogłębia.

II, 17.

Do Mecenasa.

Metrum Alcaicum.

exanimare, zabijać, do rozpaczy doprowadzać.

non est dis amicum, nie życzą sobie bogowie.

grande decus, Complosio syllabarum z alliteracyą *d (cf.* III. 4, 68, *omne nefas animo moventes).*

mearum rerum, „mojego życia“, albo krócej „moja“ jak I. 1, 2.

a, interiectio.

maturior, Enallage, pierwej.

partem sc. alteram = dimidium animae I. 3, 8. *altera (sc. pars), appositio* do *ego.*

superstes należy do *carus* i do *integer* (gdybym pozostał, gdybym cię przeżył).

carus sc. nobis, nie miły sam sobie.

integer, sposobny do życia.

utramque, Hypallage = utriusque.

ruinam ducere, przynieść zgubę.

non perfidum, świętą, niezłomną.

ibimus, ibimus, Duplicatio. Por. I. 35, 15.

utcunque, kiedykolwiek.

ibimus... comites parati, tłóm. przez *sing.*

supremum iter, ostatnią podróż.

Chimaera, potwór ogniem zionący u wejścia do podziemia. Według Hom. Il. VI. 181.

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Prima leo, postrema draco, media inde capella.

Gyas, (forma eolska) syn Nieba i Ziemi, sturęki o 50 głowach olbrzym. Braćmi jego byli *Kottos* i *Briareus.* Zeus zabił ich piorunem.

divellet, nie oderwie od ciebie, nie rozłączy z tobą.

placitumque, Transpositio przyczepki *que* dla zaokrąglenia obydwu członów zdania.

Parcis, cf. II. 16, 39.

Iustitia, córka Jowisza i Temidy, siostra Park.

w. 17—20, jednakie gwiazdy albo towarzyszyły naszym

urodzinom albo przynajmniej odczuwamy je w sobie, w naszym sposobie myślenia jednakim.

libra, Waga, konstellacya.

scorpios, Niedźwiadek.

20. *capricornus*, Koziorożec.

pars violentior natalis horae, jako uczestnik w... panujący płaneta w czasie urodzin, o zgubnym wpływie *(violentior)*.

seu me adspicit, t. j. jakikolwiek jest mój horoskop; *ὡρόσκοπος* jest znak niebieski wschodzący w czasie urodzin; *adspicit vox propria*, o znaku Zwierzyńca niebieskiego, w którym słońce wschodzi w dniu urodzin. Tym znakom niebieskim przypisywano wpływ na całe życie ludzkie. Horacy urodził się pod znakiem Strzelca.

tyrannus Hesperiae undae, władca wód zachodnich.

nostrum, gen. plur.

impio, zgubnemu, przynoszącemu zagładę.

Saturno połącz z *eripuit*, domyśl się przy *refulgens*.

refulgens, Hypallage = gen.

25. *theatris = in theatris*, cf. I. 20. Oklaskami powitano Mecenasa wchodzącego do teatru po raz pierwszy po długiej chorobie.

ac, a wtedy to.

sustulerat zam. *sustulisset*, gdyż czynność była blizką spełnienia: omal nie zabił.

cerebro, mózg, głowa (na głowę).

Faunusowi przypisuje ocalenie, gdyż Faunus, jako bóstwo wieszcze, był także opiekunem poetów, lubujących się w samotności lasów, zostających w pieczy Faunusa.

Mercurialium virorum t. j. poetów, zostających pod opieką M. Cf. II. 7, 13.

30. *reddere*, uiścić się, jakby z długu, cf. II. 7, 17.

aedem, kapliczkę na cześć Jowisza, zwanego *Conservator* albo *Depulsor* albo też bogini *Salus*.

humilis, mały, skromny, nieznaczny.

Poeta wzywa Mecenasa trapionego z powodu częstych chorób (gorączki i bezsenności) czarnemi myślami, aby je porzucił, gdyż sam nie zdołałby go przeżyć (1—16). Jednakowa gwiazda widocznie opiekuje się obydwoma i jednakowo sprzyja obydwom, skoro jednego wyrwała z ciężkiej choroby, drugiego ocaliła od

niechybnej śmierci. Z tego powodu tylko cieszyć się należy i bogom podziękować (17—32).

Przepowiednia poety: *ibimus, ibimus supremum carpere iter comites parati,* spełniła się rzeczywiście.

I. Nie myśl o śmierci, gdyż ja ciebie nie przeżyję (1—16).

II. Tasama gwiazda przyświeca nam obydwom w życiu (17—22).

III. Nie dawno doznaliśmy obaj łaski niebios, złóżmy więc za nią należną bogom podziękę (23—32).

II, 18.

Przestawanie na małem.

Metrum Hipponacteum.

non ebur neque lacunar, Hendiadys = *eburneum lacunar,* strop zdobny w kość słoniową. Cf. II. 16, 11.

trabes Hymettiae, poprzeczne belki (architraw, ἐπιστύλιον) marmurowe, opierające się *(premunt)* na słupach. Marmur z gór Hymettu był niebieskawo biały, afrykański żółty z czerwonawemi żyłkami.

ultima, Enall. Daleko w A. albo na ostatnich krańcach Afryki.

Attali. Cf. I. 1, 12. 5.

ignotus, dotychczas nieznany.

Laconicas purpuras, z wyspy Cytery, którą dlatego nazywano πορφυρίς. Lakońska purpura najlepsza w Europie.

trahere purpuras, wyrabiać tkaniny purpurowe = *ducunt fila lanea, nent lanam purpura tinctam* (Mitscherlich).

clientae, nie niewolnice, ale szanowne kobiety z jego otoczenia.

at, za to.

fides, uczciwość, zacność, szlachetność, czyste sumienie (niektórzy przez *fides* rozumieją lutnię).

ingenii vena, żyłka poetycka. 10.

est sc. mihi.

peto, szukam, przychodzę.

lacesso, naprzykrzam się; cf. *fatigo* I. 2, 26.

largiora, o powiększenie majątku.

Sabinis, neutr. plur. = *eis, quae mihi sunt in Sabinis, praedio Sabino,* darowane 33 r.

unica, jedyna, ukochana wioska *Sabinum*.

pergunt (interire), ciągle, tak jak dotąd, nieustannie.

sub ipsum funus, u samego schyłku życia, na krótki czas przed śmiercią.

locas, najmujesz robotników do..., zamawiasz przedsiębiorcę (*redemptor* III. 1, 35) do...

secanda, gdyż marmury krajano piłą w płyty, któremi wykładano ściany i posadzki *(pavimentum)*.

urgeo z *inf.* dążę, usiłuję. Cf. III. 1, 35; III. 24, 3.

Bogacze rzymscy sypali przy Bajach groble wysunięte w morze *(mare Baiis obstrepens)* i budowali na nich okazałe pałace *(domos)*.

ripa continente = *terra*, na lądzie stałym, na brzegu morskim. Naturalnemu brzegowi morskiemu na lądzie stałym przeciwstawiany brzeg sztuczny, wysunięty w morze.

continente, imiesłowowo, dlatego *abl.* na *e*.

quid (de eo dicam) quod? cóż dopiero o tem mówić, że...

quid quod, co większa, ba nawet.

termini, kamienie graniczne.

limites, granice, miedze.

avarus, nienasycony.

salire, zuchwale przekraczać.

paternos deos, bogi domowe *Lares*.

sordidos, nędznie odziane.

aula, pałac.

finis, tutaj *feminin.* = *sedes*.

Konstr. *nulla tamen aula certior destinata fine rap. Orci manet divitem erum.*

ultra, ponad to, co posiadasz.

tendis, zapędzasz się.

Satelles Orci = Charon.

Prometheus, cf. I. 3, 27; II. 13, 37; I. 6, 8.

Tantali genus: Pelops, cf. II. 13, 37 (antonomazya).

revexit, napowrót przez Styx.

audit non vocatus: Oxymoron. *audit*: gotów jest, jest skłonny.

levare pauperem, zdjąć ciężar ubogiemu.

laboribus functus, spracowany.

I. Ja przestaję na małem, które mi do szczęścia wystarcza (1—14).

II. Przeciwnie postępują moi ziomkowie, którzy takie zabiegi czynią, jak gdyby wiecznie żyć mieli (15—28).

III. Tensam koniec czeka ubogiego i bogacza (29—40).

II, 19.

Do Bakchusa (hymn).

Metrum Alcaicum.

rupibus, dla tego miał Bakchus przydomek *ὄρειος*.

carmina docentem, jako *χοροδιδάσκαλος*.

discentes należy zarówno do *Nymphas* jak i *aures*.

Satyrorum, cf. I. 1, 31. W przekładzie przemień zawisłość: *capripedes satyros acutis auribus*.

recenti: „jeszcze“. 5.

mens: „ja“ (drżę). Tak można zawsze w przekładzie postąpić z wyrazami jak *mens, manus, os, oculus, animus, caput, corpus*, służącymi tylko do plastycznego wyrażenia.

turbidum, acc. treści w znaczeniu przysłówkowem. F. tłómaczy: „cieszy się jakąś pomieszaną radością“.

Bacchi, połącz z *pleno*.

parce, parce, Anadiplosis służy do wzmocnienia prośby. Poeta uważa się za niegodnego patrzeć twarzą w twarz bóstwa.

metuendus, groźny.

thyrsus, laska, berło w ręku B. owinięte liściem winogradu i bluszczem.

Thyiades = Μαινάδες.

pervicaces: niestrudzone w szale (*θύειν*), od czego nazwę otrzymały.

uber, obfity, płynący czem. 10.

labor, z *abl.* na pytanie: skąd? płynące, spływające, sączące się z...

iterare, powtarzać w pieśni, śpiewać na nowo.

fas est = etiam.

beatae, błogosławionej.

coniugis, małżonką B. była *Ariadne*, córka Minosa, opuszczona przez niewdzięcznego Tezeusza na wyspie Naxos.

additus stellis honor, „ozdoba gwiazd“, złota korona Aryadny, świecąca jako konstellacya na niebie.

Pentheus, król tebański, nie chciał dopuścić wprowadzenia kultu Bakchusa, którego nawet przebranego za kapłana uwięził. Za tę zbrodnię spotkała Penteusza kara, gdyż własna matka i siostry, popadłszy w szaleństwo, rozszarpały go. Dom zaś jego został przez Bakchusa w gruzy obrócony.

15. *Lycurgus*, król Edonów w Tracyi, który usunął z kraju Bakchantki, za karę oszalał, zabił żonę i siostrę, aż go wreszcie rozszarpały pantery.

tu, tu, Anaphora.

flectis amnes, zwracasz (przejście B. suchą stopą przez rzeki *Hydaspes* i *Orontes*, które cofnęły swe wody za dotknięciem tyrsosa).

mare barbarum: Indyjskie, które B. w czasie burzy uspokoił.

separatis = odległych.

uvidus, oszołomiony winem.

sine fraude, bez szkody, bez obrazy, nie wyrządzając im szkody.

coërcere nodo viperino, oplatać żmijami, wplatać żmije w...

20. *Bistonides*, trackie Bakchantki.

per arduum, po spiętrzonych górach. Bakchus pomagał Jowiszowi pokonać Gigantów w postaci lwa.

Rhoetus, jeden z Gigantów. *Rh. ret., alliteracya.*

mala, paszczęka.

25. *ferebaris (sc. esse):* mówiono, żeś...

eras: Fiałkowski: „pokazałeś, żeś był“.

medius = *arbiter, minister.*

Do podziemia udawał się Bakchus celem sprowadzenia stamtąd swej matki Semeli.

insons, nieszkodliwy dla ciebie.

decorum, zdobnego.

30. *cornu*, róg był u starożytnych symbolem siły. Plastyka przedstawia B. z rogiem w ręku, z którego leje wino na dzikie zwierzę, leżące u jego stóp i łaszące się ogonem.

atterens sc. tibi, łaszące się ogonem koło ciebie.

Konstr.: *pedes et crura recedentis trilingui ore tetigit.*

recedentis, gdyś wychodził, oddalał się, „przy rozstaniu“.

Pieśń ta zawiera hymn na cześć Bakchusa, który się poecie objawił *(Theophania).*

I. Objawienie się Bakchusa, którego poeta spostrzega okiem ducha, w otoczeniu nimf i Satyrów. Pierś poety, wezbrana uczuciem radości, wdzięczności i świętego przerażenia (1—8).

II. Natchniony poeta uzasadnia postanowienie swe opiewania błogosławieństw Bakchusa, sławi niebiańską koronę jego matki Semeli, nie przemilcza jednak kar, jakie B. wymierzał na winowajców (9—16).

III. Pieśń właściwa na cześć Bakchusa z wyłączną apostrofą do niego. Sławi jego potęgę na niebie, na ziemi i w podziemiu, w pokoju i wojnie (17—32).

Niektórzy z objaśniaczy dopatrują w tej odzie allegorycznej pochwały Oktawiana.

II, 20.

Do Mecenasa.

Metrum Alcaicum.

non usitatus, niezwyczajny.

non tenuis, potężny.

ferar, polecę, wzbiję się.

biformis, dwukształtny, jako poeta w postaci łabędzia. Koch. II. 24. Nie zwykłym y nie leda piórem opatrzony Polecę precz poeta ze dwoiey złożony Natury.

invidia (abl.) maior wyższy nad... K. „więtszy nad zazdrość“.

non ego... non ego, Anaphora: zaiste nie. 5.

quem vocas, wyjaśnienie tych słów nastręcza nie mało trudności i zdaje się, że pomimo obszernych komentarzy nigdy należycie wyjaśnione nie będą. Schütz (na str. 380, 381, 382 kritischer Anhang) oświadcza, że, jeśli się taką lekcyę przyjmuje, nic innego nie pozostaje, jak przyjąć objaśnienie Lehrsa: „ja, jako ten, kim mnie ty nazywasz t. j. jako poeta,“ Nauck.: „którego ty przyjaźnią zaszczycasz“.

nec Stygia — unda, Kochan. l. c.:

Ani mię czarnemi
Styx niewesoła zamknie odnogami swemi...

cruribus, dat. zawisły od *residunt* w znaczeniu i składni wyrazu *circumdantur:* osiadają na goleniach.

asperae pelles, szorstka („gęsia“) skóra, chropawa, pomarszczona.

10. *superne,* u góry, na głowie i szyi.

nascuntur, wyrastają, porastają.

lēves, gładkie. Kochan. l. c.:

Już mi skóra chropawa padnie na goleni,
Już mi w ptaka białego wierzch sye głowy mieni:
Po palcach wszędy nowe piórka sye puszczają,
A z ramion sążeniste skrzydła wyrastaią.

tutior, nie *notior* ani *ocior.*

15. *Syrtes,* cf. I. 22, 5; II. 6, 3.

Hyperboreus, północny, leżący na dalekiej północy.

canorus ales połącz z *visam.*

Colchus, cf. II. 13, 8.

Daci, cf. I. 35, 9.

Marsus, I. 2, 39.

Geloni, mieszkali nad Donem w Scytyi.

20. *Hiber* = *Hispanus.*

dissimulat, ukrywa, nie okazuje, „udaje, że się nie boi“ (F.).

potor zamiast *accola.*

peritus, proleptycznie: (przez moje pieśni) wykształcony.

absint, przeto niech nie będzie.

inane funus = *sine corpore f.* = *Κενοτάφιον,* gdyż poeta jako łabędź odleciał.

nenia, śpiew płaczek, idących przed marami.

supervacuos = *supervacaneos,* zbytecznych, niepotrzebnych.

clamor, ostatnie wołanie, ostatnie pozdrowienie, słowa pożegnania: *Vale, have anima candida!*

compesce = *mitte,* zaniechaj.

sepulcri honores, zaszczyty pośmiertne, mianowicie nagrobek wspaniały z napisami pochwalnymi. Kochan. (l. c.):

Niech przy próżnym pogrzebie żadne narzekanie,
Żaden lament nie będzie, ani uskarżanie.

I. Nie umrę, ale w postaci łabędzia będę żył wiecznie (1—12).

II. Będę na ustach najodleglejszych w świecie narodów, przeto smutek i narzekanie po mojej śmierci są całkiem zbyteczne (13—24).

Niektórzy uczeni uważają tę odę jako podrobioną parafrarę ody końcowej następującej księgi III. 30.

III, 1.

Metrum Alcaicum.

profanus, niewtajemniczony gmin, który nie rozumiał i nie oceniał należycie jego poezyi, pisanych na sposób grecki; wyrażenie wzięte z uroczystości eleuzyńskich misteryów, przy których herold oddalał obcych i niewtajemniczonych słowami: *procul este profani.* Obecni zaś musieli strzedz języka, aby nie zamącić uroczystości słowami złowróżbnemi; stąd pochodzi wyrażenie: *favete linguis:* milczcie, uciszcie się. Przeciwstawienie do tego — *εὐφημα φωνεῖν (bona verba facere).*

prius non audita, na wzór Alceusza i Sapfony *(Sappho, us).*

virginibus puerisque, jako nadziei przyszłości.

timendus, groźny. 5.

in proprios greges, względem poddanych.

cuncta, cały świat.

moventis, cf. znane miejsce z Iliady I. 528, *sq.* Kochanowski P. I. 16. Królom moc na poddane y zwierzchność dana,
A królowie zaś maią nad sobą pana,
Który wszystkiemu światu sam roskazuie
Na ziemi y na niebie wiecznie króluie.

esto ut = chociaż (grecyzm), *est ut,* zdarza się, że...

arbusta, krzewy winogradu uszykowane w *quincunx* (forma 10. rzymskiego V), o dwóch ścieżkach.

generosior, z dawniejszej szlachty.

descendat, gdyż *campus Martius,* gdzie się wybory odbywały, znajdował się niżej.

petitor, jako kandydat ubiegający się o godności.

moribus hic meliorque fama contendat, Kochanowski P. I. XVI. 7, 8:
Ten ma wiele nad insze w zacności domu,
Ten dobrą sławą nieda naprzód nikomu.

contendo, walczę o lepsze, rywalizuję.

aequa lege: następnik do poprzednich zdań przyzwolonych, mówiących o zaletach bogactwa, szlachectwa, dobrego imienia i klienteli.

15. *sortior,* wylosowuję. (*Cf.* II. 3, 26). Koch. *l. c.:*

...śmierć sprawiedliwa
Jednakiego na wszystkich prawa używa.

destrictus ensis, miecz Damoklesa.

Cf. Cic. Tusc. V. 21, 61. — Kochan. *l. c.:*

Komu zawżdy nad szyią wisi miecz goły,
Nie uczynią mu smaku przyprawne stoły.

dulcem non elaborabunt saporem, nie wzbudzą przyjemnego smaku.

20. *avium citharaeque cantus,* śpiew ptasząt i dźwięki gęśli.

reducere, zwykłego snu...

Konstr.: *lenis somnus* (spokojny, łatwo przychodzący sen wieśniaków) *non fastidit humiles agrestium domos* (strzechą wieśniaczą, wiejską).

Tempe, w ogóle: dolina *(Τὰ Τέμπη, Tempe* w łac. *plur. neutr.),* dziko romantyczna dolina w Tessalii nad rzeką *Peneus* pomiędzy Olimpem a Ossą.

25. *desiderantem, quod satis est,* przestającego na małem.

saevus arcturi i t. d. ma na myśli wpływ konstellacyi na deszcz i burzę. *Arcturus,* gwiazda w konstellacyi Bootesa, zachodząca z końcem października; *Haedus,* właśc. *Haedi,* wschodzące z początkiem paźdz. sprowadzały deszcze i burze.

Cf. Verg. Georg. I. 204:

Praeterea tam sunt Arcturi sidera nobis
Haedorumque dies servandi.

impetus, gwałtowność.

30. *arbore culpante,* uosobienie, gdy drzewo (oliwne) usprawiedliwia *(culpare,* składać winę na kogoś z *acc.)* swą niepłodność czyto powodziami wiosennemi, czy też skwarnem latem *(torrentia agros sidera),* czy mrozem. *Torrentia sidera* — dla drzew oliwnych był osobliwie szkodliwym czas po wejściu kanikuły (psiej gwiazdy), gdyż doznawały wtedy często porażenia słonecznego *(sideratio, ἀστροβλησία),* (D.).

iniquus, nikczemny, srogi. Kochan. l. c.:

Kto swą chciwość na tym, co dosyć, miarkuie,
Tego ani burzliwe morze frasuie,
Ani ciężki grad, ani złe urodzaie,
Kiedy drzewo to ciepłu, to zimnu łaje.

contracta aequora (Hyperbola). Por. II. 15, 1, 2; II. 18, 20. Kochan. l. c.:

Delphinowie swe morza ścieśnione czuią,
Bowiem iuż y na wodzie zamki buduią:
Wszystka się do roboty czeladź rzuciła,
Y sam pan, bo mu sie iuż ziemia sprzykrzyła.

iactae in altum moles — olbrzymie materyały budowlane wrzucano w morze *(altum)*, aby je nimi wypełnić, a następnie na nich budować okazałe gmachy. Można jednak pojmować: po wystawieniu olbrzymich *(in altum)* budowli.

huc = *in altum*.

terrae fastidiosus, obrzydzający sobie ziemię, czujący wstręt 35.
do budowli na lądzie.

timor etc., *cf.* tosamo II. 16, 21. Patrz objaśnienie tamże. Dwie ostatnie zwrotki, począwszy od słów „*quod si*“ (przeto, więc), zawierają rezultat całego poematu, całej refleksyi.

atra, II. 3, 16. 40.

dolentem, cierpiącego. Tłómacz: „troski cierpień“. Koch. l. c.:

Ale boiaźń y groza pana prowadzą
Y z wysokich pałaców pchać się nie dadzą,
Na okrętli budowny, na końli wsiędzie,
Troska w okręcie, troska za siodłem będzie.

lapis, marmur frygijski, biały, z czerwonemi żyłkami.

purpurarum usus, zastosowanie purpury, ubiory, szaty purpurowe, „purpura“.

Falerna vitis, tyle co „posiadłość F.“.

Achem. costum, tyle co „bogactwa perskie“. *Achem.* II. 12, 21.

costum, olejki wyrabiane z korzeni rośliny arabskiej, indyjskiej i syryjskiej, zwanej *costus* (po indyjsku Kushthas).

invidendus, wzbudzający zazdrość. *Cf.* II. 10, 7. 45.

novo ritu, według nowego stylu. Konstr. *quid moliar sublime atr. inv. post. et novo ritu?*

moliar, dla czegóżbym się kusił?

divitias operiosiores, o bogactwa w połączeniu z ogromem trosk i zachodów. Kochan. *l. c.*:

A ieśli ani marmor serdeczney rany,
Ani ulżą iedwabiem obite ściany,
Przecz mam zayrzeć kosztownych pałaców komu,
A nie raczey w swym mieszkać oyczystym domu?

Umiarkowanie i niewyszukany sposób życia zapewniają człowiekowi szczęście.

Pieśń ta stanowi wstęp do całej III. księgi, a poeta we wstępie (1—4) oświadcza, że bez oglądania się na zapatrywania powszechne pójdzie w poezyi nowymi torami, wytkniętymi przez genialnych Greków. Oda ta odznacza się tonem, pełnym poczucia własnej godności i stałością swych przekonań i zapatrywań.

I. Jak potężnym jest Jowisz, ogarniający wszystkie twory, tak bezsilnym jest człowiek, goniący za zbytkiem i uciechami (5—24).

II. Prawdziwe szczęście znajduje człowiek w sobie samym i w wewnętrznem zadowoleniu (25—40).

III. Dlatego poeta przestaje na małem i uważa się za szczęśliwszego od bogaczów (41—48).

III, 2.

Metrum Alcaicum.

Amice, chętnie, z łatwością = *aequo animo, libenter.*

angusta pauperies, szczupłe ubóstwo, przestawanie na małem.

robustus z *abl.*, zahartowany w...

Parthos, *cf.* I. 19, 12; II. 13, 17; I. 12, 53.

sub divo, pod gołem niebem, w szczerem polu.

trepidae res, położenie pełne grozy, pełne niebezpieczeństw, najbardziej krytyczna chwila.

illum prospiciens, na niego...; obraz, malujący dzielność takiego młodzieńca, naśladowany z Homera.

matrona tyranni = *uxor regis bellantis, bellum cum populo Romano gerentis.*

suspiret, westchnie; *suspiret, suspirent, suspiriis timorem prodant, metuant, ne...* (Mitsch).

ne: niechaj nie, aby tylko nie.

sponsus, oblubieniec.

asper tactu (supinum), straszny, gdy go się zaczepi.

rapit, unosi.

dulce... mori, znane przysłowie; u Tyrtajosa

Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα
Ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον.

mors, (gdyż) śmierć.

persequitur, dosięga (dosł. ściga, aż go dosięgnie).

imbellis iuventa, tchórze.

timido tergo, analogiczne do *popl. imb. iuv.* nie należy wcale łączyć z tym *genet. (= tergo timidi viri, militis).*

Virtus, (uosobienie). Poeta hołduje tem zdaniem stoickiemu zapatrywaniu, że „tylko mędrzec (= cnotliwy) jest królem i to zawsze".

nescia repulsae, nie znająca odmowy haniebnej, gdyż szukając zadowolenia wewnętrznego nie dba o zaszczyty ani się o nie nie ubiega. Nawet w razie istotnej odmowy mędrzec nie czuje się dotkniętym, gdyż hańba raczej tych dotyka, którzy się ośmielili odmówić. Słusznie zauważa przy tych słowach Rosenberg (wydanie Od str. 128), że urzędy w czasie jedynowładztwa Augusta straciły na dawnem znaczeniu i wartości. Mężowie tacy, jak Maecenas, Vergilius, Horatius, Livius nie ubiegali się o nie wcale. *Cf. Sall. Iug. c.* 4.

intaminatis, nieskażonymi, prawdziwymi.

ponit — sumit, Hysteronproteron.

arbitrio popularis aurae, według upodobania zmiennego, chwiejnego ludu; Fiałkowski: „podług dziwacznej woli z wiatrem odmiennego ludu".

aura, niestałe usposobienie; *aura popularis,* chwiejna życzliwość ludu.

W 12. pieśni II. ks. Kochanowskiego w w. 13. i nast. znajdujemy nie tylko myśl tej zwrotki Horacego, ale i rozwinięcie i uzasadnienie tej myśli w duchu nauki stoickiej.

Cnota (tak iest bogata) nie może wziąć szkody,
Ani sye też ogląda na ludzkie nagrody;

Sama ona nagrodą y płacą iest sobie
Y krom nabytych przypraw świetna w swey ozdobie.

immeritis mori, zasługującym na nieśmiertelność.

tentat iter negata via, puszcza się drogą niedostępną, odmówioną gminowi.

coetus vulgaris, społeczność gminu (F.).

25. *vetabo, sit*, nie dopuszczę, aby...

arcanae, enall. = *arcanum*. Kult Cerery posiadał swoje misterye w *Eleusis (μυστήρια Δήμητρος)*.

sub isdem trabibus, pod jednym dachem.

phaselon solvere, na łódce odbijać, płynąć na morze; *phaselos, i* — m. łódka, gondola.

30. *neglectus*, obrażony.

incesto addidit integrum, niewinnego ze zbrodniarzem w ukaraniu zagarnął (razem ukarał).

poena pede claudo (abl. qual.), kulawa, chromająca, powolna wprawdzie, ale niezawodna.

deseruit, nie doścignęła (*perf.* aorystycznie użyte).

I. Kto się zahartował w twardych przeciwnościach życia, ten potrafi być mężnym w boju (1—16),

II. odważnym w pokoju t. j. posiadać hart duszy, w przeświadczeniu o własnej godności nie oglądać się na zdanie chwiejnego gminu (17—24)

III. i z męską odwagą poskramiać niepowściągliwość języka, gdy potrzeba wymaga milczenia (25—32).

Te trzy zalety kojarzą się razem w jednem, ogólniejszem pojęciu *virtus*, przez co jedność pieśni jest najkonsekwentniej przeprowadzona. Kochanowski *(l. c.)* tak kończy:

A ieśli komu droga otwarta do nieba,
Tym, co służą ojczyźnie: wątpić nie potrzeba,
Że, co im zazdrość uymie, Bóg nagradzać będzie,
A cnota kiedykolwiek mieysce swe osiędzie.

III, 3.

Metrum Alcaicum.

propositi tenax, wierny swemu przedsięwzięciu, wierny zasadom, człowiek niezachwianych zasad.

iustum ac prop. ten. Ἓν διὰ δυοῖν.

ardor = *furor.*

prava, nieposzanowanie praw.

voltus instantis tyranni, Enallage: groźny wzrok władcy.

quatit = *excutit,* nie wyprowadzi go z jego stałego sposobu myślenia, z jego zasad.

Auster, obacz Różę wiatrów.

magna, potężna.

ferient, uderzą weń, zabiją: *Onomatopoia.*

hac arte = *virtute,* stałością zasad, sprawiedliwością (filozofią życia w duchu zasad stoickich). *Pollux,* I. 3, 2.

enisus, wzbił się i...

vagus, który świat zeszedł, πολυπλάγκτος.

arces igneae, eter, siedziba bogów, składał się według zapatrywań stoików z cząstek ognistych.

purpureo ore = *splendido, nitido* (opromieniony, jaśniejący).

bibet, zapewnienie nieśmiertelności.

hac (sc. arte) merentem, gwoli tej zasługi.

indocilis, niepojętny, nieugięty.

Quirinus = Romulus.

Martis equis, przez wojowniczą dzielność. Niektórzy biorą: *equis* = *curru* i tłómaczą dosłownie.

fugit, uniknął A., a dostąpił nieba.

gratum eloquor, wypowiadam miłe, pożądane słowo.

consiliantibus divis, na radzie bogów, gdy się zastanawiano nad życzeniem Marsa, aby Romulusa przyjąć w poczet bogów.

fatalis, losem przeznaczony, Δύσπαρις, Αἰνόπαρις.

iudex, który rozsądzał spór między boginiami.

incestus, wszeteczny.

destituit, oszukał z *abl.* jak *privare;* oszukał Neptuna i Apollina, nie zapłaciwszy im umówionej *(pacta)* zapłaty za mury.

damnatum, Horacy częściej używa *neutr. Ilion,* niż *femin. Ilios; damnatum mihi et Minervae,* mnie i Minerwie na zagładę oddane.

ex quo destituit, jest określeniem czasu do *mihi damnatum.*

fraudulento duce = *Laomedonte.*

splendet, lśni przepychem i urodą Il. III. 392. κάλλεί τε στίλλων καὶ εἵμασιν.

25. *Lacenae adulterae, dat. commodi.* Można uważać także za *genet.*

nostris = *deorum.*

ductum = *productum, tractum.*

seditionibus, spory.

30. *resedit,* ustała. Obraz wzięty z burzy morskiej.

redonabo, zwrócę, oddam Marsowi, proszącemu za synem Romulusem. Oddam jako dar wzajemny za oddaną mi Troję (zapomnieć gniewu i oszczędzać wnuka, *ir. et inv. nep.*).

nepotem, według dawniejszego podania rzymskiego n. p. Enniusza była Ilia córką Eneasza, który w ten sposób był dziadkiem Romulusa.

Troica sacerdos, Ilia, *cf.* I. 2.

lucidas, por. w. 10.

35. *quietis ord. deorum (Enall. adi.),* błogosławionym zastępom bogów.

quieti, beati, μάκαρες.

inter, oddzielone od swego przypadku; *cf.* III, 15, 5; 27, 51.

parte, sc. orbis terrarum.

beati exules, oxymoron *(sc. Troiani); beati, enall.* szczęśliwie.

40. *busto,* chociaż nie był wcale pogrzebany, *cf. Verg.* Aen. II. 557 i nast.

insultare (v. intens. od *insilio)* wskakiwać na co na znak szyderstwa.

inultae, bezkarnie.

fulgens, opromieniony, pełen uroku i blasku.

triumphatus, zhołdowany.

ferox, I. 35, 10.

Medis, I. 2, 51.

45. *late horrenda,* jedno pojęcie: siejąc postrach na wszystkie strony.

ultimae orae, ostatnie krańce świata.

medius, leżący w pośrodku; wyraz ten służy tylko do plastycznego wysłowienia i w przekładzie może być opuszczony tak jak się często opuszcza *interiectus.* Pojęcie tego słowa tkwi w naszym języku w przekładzie wyrazu *secernit.*

liquor, wody (= *fretum Gaditanum*).

Afro, nazwa mieszkańca zamiast kraju.

Konstr. *fortior spernere (ad spernendum) aurum quam cogere, tangat hunc terminum, quicunque.*

fortior spernere, mężny, odważny wzgardą dla..., okazujący odwagę we wzgardzie... 50.

inrepertum, proleptycznie użyte prawie w znaczeniu zd. skutkowego.

cogere, eundo in viscera terrae, Ovid. Met. I. 138.

spernere fortior, połącz z *extendat.*

omne — dextra, ręka, która chciwie złota poszukuje, nie zawaha się także targnąć na największe świętości.

obstitit = oppositus est (kończy, zamyka), *visere gestiens,* połącz z *tanget; tanget gestiens = tanget et gestiet.*

debacchentur ignes, żar słoneczny bez granic szaleje, dopieka (o strefie gorącej). 55.

nebulae, „morze mgły“ zalega *(Zeugma).*

Quiritibus, cf. I. 1, 8.

fata, zwiastowany właśnie los (w. 41—56).

pii, z dziecęcym pietyzmem względem Troi.

res, potęga, własne siły.

Troiae, zawisłe od *tecta.* 60.

fort. Tr. ren., Enall. adi. (*fortuna,* blask). Nauck. uważa *fortuna* jako *vox media* i bierze *renascens = si renascetur alite lugubri* albo *renascetur et...* [dawniej.

iterabitur = eadem erit, Troja dozna tegosamego losu, co

Konstr. *me, coni. I. et sor., ducente cat.; cf.* Verg. *Ast ego quae divum incedo regina Iovisque et soror et coniunx.*

victrices, Prolepsis.

Phoebus, patron Troi.

aëneus, nawet ze spiżu. 65.

pereat, zginie, musi upaść.

capta, I. 15, 34.

hoc conveniet, zmieniają niektórzy wydawcy na *haec conveniunt* i słusznie. Refleksya poety, który spostrzega, że Muza go unosi do śpiewania pieśni w wielkim stylu.

tendis, zapuszczasz, zapędzasz.

sermones deorum, które opisują bohaterscy poeci, a nie liryczni w rodzaju Horacego. Porównaj ostatnią zwrotkę I. pieśni ks. II. *deorum,* przez *dei* rozumie także Augusta. 70.

tenuare, skromnie przedstawiać, obniżać, F.: słabością twych dźwięków zmniejszać.

modi parvi, krótkie wiersze przez liryków używane w przeciwstawieniu do długiego bohaterskiego heksametru.

I. Pochwała stałości zasad i sprawiedliwości, dzięki którym prastarzy bohaterowie osiągnęli nieśmiertelność, jest przedmiotem tej pieśni (1—17).

II. Sprawiedliwość zdołała przełamać zapamiętały gniew Junony (18—30)

III. i rokuje nowemu Romulusowi (Oktawianowi) przyszłość pełną blasku i opromienione chwałą wojenną jedynowładztwo światowe, byleby Rzymianie chowali cnotę sprawiedliwości, pamiętni strasznego losu niesprawiedliwej i nieobyczajnej Troi (31—68).

Strofa końcowa zawiera refleksyę poety, który nie czuje się na siłach do pisania poematów bohaterskich i sądzi, że lekka, krotochwilna jego Muza mogłaby tylko osłabić podniosłość poezyi o wielkim pokroju.

Uwaga. Niektórzy sądzą, że w. 57—68 odnosi się do zamiaru Augusta przeniesienia stolicy z Rzymu do Troi. Być może, że poeta czyni alluzyę do tego; to pewniejsza, że poeta przestrzega ziomków przed temi zdrożnościami, które Troi zgubę przyniosły, a w przestrzeganiu sprawiedliwości i stałych zasad widzi jedyną rękojmię powodzenia i szczęścia swego narodu. Może pamięć o Antoniuszu i Kleopatrze nie była bez wpływu na treść tej pieśni. W. 71, 72. *Cf.* Koch. P. II. 1, 69, 70, 71.

Pomni sye lutni: nie twoiey to głowy
Wspominać Boga żywego rozmowy:
Każ ty nam zasieść przy ciepłym kominie,
Aż zły czas minie.

III, 4.

Do Muz.

Metrum Alcaicum.

tibia, abl. instr.: przy wtórze fletu. Flet odpowiadał przedstawicielce poezyi lirycznej Euterpie, cytra Terpsychorze, muzie tanecznej. *Cf.* I. 12, 1.

longum melos, pieśń dłuższą, o wyższym nastroju; *melos*, właściwa nazwa greckiej pieśni obok *ᾠδή*.

Konstr. *vel dic voce acuta sive nunc mavis.*

dic, zaśpiewaj, zanuć.

Calliope, muza poezyi eposowej, przedstawiana z tabliczką woskową i rylcem w ręku.

acutus, sonorus, liquidus, dźwięczny, czysty, srebrny głos, *λίγεια φωνή*.

fidibus citharaque, ἐν διὰ δυοῖν, (= fides citharae), jako przeciwstawienie do frygijskiego fletu *(tibia)*.

fides — is, struna, instrument strunowy, gra, śpiew przy takim instrumencie. Flet nadawał się do pieśni, pełnej namiętnego wzruszenia, lutnia (cytra) do wtóru pieśni poważnej o spokojniejszym nastroju ducha. Flet służył do preludyum, lutnia do akompaniamentu (Schütz).

Auditis, żywa apostrofa do słuchaczów. *an me... insania*, 5.
Fiałkowski: „czy mnie miłe omamienie zwodzi“?, czy mnie przyjemny szał ogarnia?

insania = furor poëticus, μανία, ἐνθουσιασμός. Poeta czuje, że jest natchniony duchem proroczym; pierś jego pełna ducha poetyckiego.

Konstr.: *videor (mihi) audire et errare; audire sc. Musam, lucos*, gaje Muz, *pios*, dostępne tylko pobożnym.

aquae et aurae subeunt, (Zeugma) szemrzą strumyki i szumią wiatry; („przelotne wietrzyki igrają“).

fabulae palumbes, cudowne, tajemnicze gołębie. Gołębie, towarzyszki Wenery, wskazują na erotyczną żyłkę w poezyi Horacego, (u nas „gruchające gołębie“ symbol miłości wzajemnej), zresztą jako zwiastuny szczęścia, ptaki dobrej wróżby. *Cf.* gołębicę z różdżką oliwną w korabiu Noego.

Czytaj *altricis extra limen Apuliae* (albo *nutricis extra li-* 10.
mina sedulae).

Voltur, góra w Apulii w pobliżu Wenuzyi, miejsca rodzinnego poety. Jeden grzbiet tej góry sięgał aż do Lukanii.

altrix Apulia, ziemia, nasza żywicielka, ojczysta Apulia.

limen = fines.

fatigatumque, zamiast *somnoque fatigatum.*

quod, względno-skutkowe: przykryłv tak, że się wszyscy okoliczni mieszkańcy dziwili, jak to ja spałem.

celsae nidum A., Enall. adi.; nidus Ach., gniazdo na skalistej A.; *Acherontiae, genet. epexeg.*

Acherontia, miasto w Apulii, dziś Acerenza.

15. *saltus Bantini*, w Lukanii w pobliżu miasta Bantia, dziś Banzi.

Forentum w Apulii, dziś Forenza.

ut dormirem, zawisłe od *mirum*.

collataque, zamiast *lauroque collata*.

premerer = *tegerer*. Wawrzyn i mirt są wróżbą przyszłej sławy poety, wawrzyn wskazuje ogólnie na sławę poetycką, mirt na sławę w dziedzinie erotycznej poezyi.

20. *animosus infans*, dziarskie pacholę.

vester, ufny w waszą opiekę.

tollor, *ἐπαείρομαι*. Hom. Il. 21, 563 wznoszę się, pnę się w góry do włości mojej w Sabińskiem.

Sabinos, nazwa mieszkańców zam. kraju: górzysty kraj Sabinów.

seu mihi Praeneste = *vel Praeneste tollor, si mihi Pr. placuit, vel si Tibur placuit, vel Baiae placuere, vester vel Tibur tollor vel Baias.*

Praeneste, miasto w Lacyum (dziś Palestrina), również wysoko położone.

Tibur leżało u stoku góry *(supinum)*. Por. I. 7, 13, 21; I. 18, 2; II. 6, 5.

supinum, pagórkowaty, upłazowaty.

Baiae, miasto nadmorskie w Kampanii w pobliżu Neapolu i Kum *(Cumae)*, miejsce kąpielowe *(liquidae)*, lecznicze z powodu gorących źródeł, licznie odwiedzane przez zamożnych Rzymian.

25. *vestris fontibus amicum*, przyjaciela waszych zdrojów, oddanego waszym... t. j. jako poetę.

retro versa = *inclinata, in fugam conversa* t. j. klęska.

devota arbos, cf. II. 13, 11 *(triste lignum)* i III. 8, 7 i 17.

Philippis, cf. II. 7, 9 i 27.

Palinurus, przylądek Lukanii, nazwany od sternika floty Eneasza. *Cf.* Verg. VI. 373. Horacy miał w tem miejscu doznać rozbicia okrętu w powrocie z Macedonii po nieszczęśliwej bitwie filipińskiej.

utcumque, byle.

tentabo, puszczę się odważnie na... *viator*, w podróż po... *tentabo navita*, popłynę, *tentabo viator*, będę odbywał podróże, (pojadę, pójdę).

Assyrii, u starożytnych poetów często = *Syrii*.

hospitibus feros, rozbójniczych, którzy składali ofiary z przybyszów do ich ziemi.

Concani, kantabryjski szczep w Hiszpanii Tarraconensis. *Cf. Verg. Georg.* III. 461. *Et lac concretum cum sanguine potat equino.*

O Brytanach pisze *Tacit. Ann.* XIV. 30. *cruore captivo adolere aras et hominum fibris consulere deos fas habebant.*

Geloni, cf. II. 23.

Scythicus amnis: Tanais, Don, *cf.* II. 9, 21. *(Medum flumen).*

altum, przydomek bogów i królów.

simul, skoro.

abdidit, roz. powróciwszy z wypraw wojennych.

oppidis, abl.

antro, cf. II. 1, 39.

Pierio, Musis consecrato; Pieria, kraina w Macedonii, ojczyzna Muz. Groty Muz odwiedzali chętnie poeci. Wiersz ten wskazuje, że Oktawian stał się sam przez Mecenasa orędownikiem sztuk i literatury.

datis, (udzielacie). *dato*, paronomazya.

dato gaudetis, której udzielenie sprawia wam radość.

almae, pocieszycielki, orędowniczki.

caducus, rzucony.

temperat, trzyma w karbach (umiarkowania).

iners = bruta I. 34, 9. *terra iners*, bryła ziemi.

urbes[1]) = świat, ziemia w przeciwstawieniu do podziemia *(tristia regna)*, t. j. mieszkańców świata. *urbes, cf.* II. 20, 5.

regna tristia, cf. II. 13, 21, smutne królestwo Tartaru.

magnum, a przecież...

fidens bracchiis, ufna w swe..., potężna. (Mickiewicz: A jako piorun twe ramię.)

---

[1]) Huemer (Carm. sel. Wien 1882) czyta *imbres;* Lucian Mueller (Oden u. Epoden. Giessen 1882) czyta *umbras.*

fratres, Aloidowie: Otus i Efialtes *(Ephialtes)*.

imposuisse, inf. perf. odnoszący się do przyszłości na oznaczenie gorącej chęci dokonania czynności, którą sprawcy uważali jako już spełnioną, *cf.* I. 1, 4.

Typhoeus, olbrzymi syn Ziemi i Tartaru, kusił się o królestwo nieba, ale przez Jowisza pokonany leży pod Etną i usiłuje się stamtąd wydostać, zionąc piaskiem i dymem *(τύφος, τύφειν)*.

55. *Rhoetus, cf.* II. 19, 23.

Mimas, Porphyrion, Enceladus, giganci.

aegis, αἰγίς, egida, tarcza Pallady Ateny z głową Meduzy. Poeta wymienia rozmyślnie naprzód Minerwę jako boginią mądrości.

minaci statu, pomimo groźnej postawy.

iaculator evolsis truncis, (abl. instr.) ciskający wyrwane...

audax, zuchwale.

possent, cóż mogli zdziałać, czegóż mogli dokazać.

ruentes, gdy...

avidus, żądny walki.

stetit (sisto) = *stat, conf.* greck. ἔστηκα. Podobnie mówi się

obstitit = *oppositus est*,
obstitisse (obsisto) = *obstare*,
possedisse (possido) = *possidere*.
resedisse = *residere*.
quierunt = *quiescunt* (Nauck.).

60. *positurus*, w przekładzie *part. praes.*

Castalia, zdrój Muz u stóp Parnasu.

lavit, kąpie, u Hor. zawsze *lavere* za *lavare, cf.* II. 3, 18; III. 12, 7.

natalis silva, las *Cynthus* na Delos: stąd *Cynthius* i *Delius; Patareus*, zwany Apollo od miasta licyjskiego Patara, gdzie szczególniej go czczono.

65. *vis consilii expers*, siła bez rozumu, bez dobrej rady (F.), „moc bezrozumna“ (Mick.).

moles, ogrom.

idem (sc. dei), zarówno.

moventes należy do *vires*, (uosobienie); *omne nefas, animo moventes*, dwa razy *Complosio syllabarum. Cf.* II. 17, 4.

omne nefas movere, nie cofać się, nie wzdrygać się przed żadnem bezprawiem; *animo*, w duszy, w swoich zamysłach.

Do *testis* i *notus* domyśl. *est.*

sententiarum, charakterystyczne *plur.* zam. *sing.* 70.

Gyas, II. 17, 14.

notus et = *et notus* (osławiony).

tentator, kusiciel, napastnik.

integrae = *castae,* dziewiczej.

Orion, I. 28, 21; II. 13, 39.

virginea = *virginis (Enall.).*

iniecta dolet, z żalem spoczywa na... (greck. *part. praed.*).

monstris, gigantach, wyrodnych synach, potworach.

nec peredit Aet., ogień nie strawi Etny, przywalającej ciel- 75.
sko Enceladusa (według innego podania *Typhoeusa* lub *Aegaeona*), który w ten sposób „wiecznie" musi pokutować; *perf.* na oznaczenie tego, co się ciągle powtarza, podobnie w gnomach. *Cf.* 2, 32, *deseruit.*

incontinens, nieposkromiony w swych chuciach, wyuzdany, lubieżnik.

Tityos, cf. II. 14, 8.

reliquit, podobnie jak *peredit* = *aor. gnom.*

nequitiae, libidini = *nequam libidinoso, abstr. pro concreto (Enall.). Cf.* u Liw. *sacerdotium* = *sacerdotes* (I. 20).

custos z ironią, gdyż pożera ciągle wątrobę, jako siedzibę chuci.

amator = *adulter, γναιμανής,* lubieżnik.

Pirithous, syn Ixyona, król Lapitów, przyjaciel Tezeusza, 80.
chciał uprowadzić z świata podziemnego Prozerpinę, małżonkę Plutona, który go pojmał i przykuł do skały.

cohibeo, powściągam, krępuję, przykuwam. *Cf.* I. 28, 2; II. 20, 8.

I. Wezwanie muz o natchnienie (1—8).

II. Jak zawsze były orędowniczkami poety od wieku dziecęcego i jak pod ich opieką nie ulęknie się nigdy żadnych trudów i niebezpieczeństw, tak i Cezara mają w swej opiece i pozwalają mu spocząć po trudach wojennych (9—40).

III. Muzy wszczepiają w człowieka rozum i umiarkowanie, a upadek gigantów poucza, że bezrozumna siła własnym ogromem upada, zuchwały zaś zbrodniarz wieczną karę ponosi (41—80).

Uwaga: Co do treści por. I. 22, gdzie poeta wypowiada zdanie, że swobodny, Muzom oddany umysł zasłania go przed wszelkiemi niebezpieczeństwami.

III, 5.

Regulus.

Metrum Alcaicum.

caelo, abl. loci.

credidimus, perf. logicum.

praesens, stanowiące kontrast do *caelo,* tłóm. „na ziemi".

adiectis, „po..." w znaczeniu zd. warunk.

milesne, uzasadniająco: „Czyż nie" *(an non).*

5. *Crassus, M. Licinius Crassus Dives,* twórca pierwszego tryumwiratu z Cezarem i Pompejuszem w r. 60. przed Chr., później jako namiestnik Syryi w r. 53. poniósł haniebną klęskę w walce z Partami, a wojsko jego dostało się przeważnie do niewoli.

turpis, hańbą okryty.

coniuge, na ten *ablat.* wpłynęły zarówno *turpis,* nadając mu znaczenie przyczynowe, jak i *maritus,* łączący się u poet. niekiedy z *abl.* „hańbą okryty przez małżeństwo z...".

pro, wykrzyknik.

curia sc. inversa, siedziba senatu, senat. *Cf.* II. 1, 14. Do senatu zwraca się z okrzykiem wyrzutu, że mógł coś podobnego ścierpieć.

consenuit, osiwiał.

Marsus et Apulus, dopowiedzenie do *miles,* najdzielniejsi bojownicy. *Cf.* I. 2, 39; II. 20, 18.

10. *Ancile,* tarcza, która spadła z nieba za panowania Numy, owalna, po obu stronach wycięta (stąd nazwa *ancidere, amb-caedere*). Była *Palladium* Rzymu, gdyż od jej utrzymania zawisło szczęście i rozkwit państwa. Numa kazał dorobić jeszcze jedenaście innych i złożył je w świątyni Marsa, poruczając opieką nad niemi Saliom. *Cf.* I. 37, 2. Tutaj *ancilia,* jako symbol potęgi państwa; *genet. anciliorum* według drugiej deklinacyi.

nominis, sc. Romani.

togae, narodowego stroju.

Vestae, cf. I. 2, 27.

incolumi, przyzwalająco.

Iove, Capitolino.

hoc, z naciskiem: „takiej hańbie“ t. j. aby żołnierz rzymski nie przenosił hańbiącego poddaństwa nad śmierć zaszczytną.

caverat, chciał zapobiedz.

mens, w przekładzie można opuścić, jak się często nie tłómaczy *animus, os, oculus, manus, caput, corpus*, służące do plastycznego wyrażenia.

Reguli, cf. I. 12, 37.

condicionibus, dat. przy *dissentire*, sprzeciwiać się.

Czytaj *exemplo trahenti*, zawisłe od *dissentientis; trahentis*, 15.
oparte na powadze kodeksów = *trahi dicentis*, mówiącego (w przekładzie „mówiący“), że taki przykład pociąga za sobą zgubę na przyszłość.

Si non periret, (niezwykłe wzdłużenie końcowej zgłoski w tezie) = *si captivi redimerentur*; *immiserabilis*, niegodna litości. Regulusa zdradzili jego właśni żołnierze.

Czytaj *derepta.*

Signa sc. nostra, nasze sztandary i broń naszym żołnierzom odebraną.

sine caede, bez krwi rozlewu. Zawieszano bowiem tylko 20.
zbroję zabitych.

ego vidi, vidi ego, Anadiplosis z szykiem chiastycznym.

libero, Enall. adi. połącz z *civium.*

populata Marte nostro, przez naszych żołnierzy spustoszone.

Wiersz 25. zawiera silną ironię. Takich żołnierzy nie powinniście wykupywać.

repensus, ze wzgardą: odważony, wytargowany, zapłacony, 25.
wykupiony.

acrior, dzielniejszy.

flagitio additis damnum, hańbę powiększacie szkodą, stratą.

neque... nec, jak nie, tak nie...

refert, recipit, odzyskuje.

medicata fuco, czerwono ubarwiona.

amissos colores, t. j. pierwotnej białości.

virtus, uosobienie.

cum semel excidit, raz utracone męstwo; można tłóm.... „cnota“.

deterior, tchórz, człowiek zwyrodniały.

non curat reponi, nie wraca w poczet nędzników, którzy od niej odpadli, z nią się rozstali.

perfidis, Liv. XXI. 4, 9, *perfidia plus quam Punica.*

si, jeżeli to jest możliwem, aby... jeżeli to prawda, że *cerva pugnat* = jak nie walczy łania, która się wydobyła z sieci (pułapki), tak i żołnierz nie będzie odważnym, który...

proteret, silna ironia „zetrze w proch".

restrictis = *vinctis.*

iners, nikczemnik (F.), nie broniąc się do upadłego.

timuitque mortem, „z obawy przed śmiercią", rodzaj *hysteron proteron* z wyrazem *sensit.*

hic, ten, którego wyzwolić, wykupić chcecie.

unde sumeret, zawisłe od *inscius*, nie wiedząc w jaki sposób życie uratować.

pacem duello miscuit, pokój pomieszał z wojną, zachował się w czasie wojny, tak jak w czasie pokoju, okazał zaufanie nieprzyjacielowi t. j. swój własny spokój połączył z wojną narodu rzymskiego.

duellum, staroświecka forma = *bellum.*

ruinis, *abl. causae*, wywyższona przez...

ut, uzasadniająco.

capitis minor = *capite deminutus*, nie mający prawa, jak wszyscy więźniowie. Prawo osobiste zwało się *caput.*

consilio, połącz. z *firmaret.*

auctor, przez „udzielenie" rady nigdy nie dawanej. Udziela się bowiem rady dla ocalenia (Nauck.).

egregius exul, Oxymoron.

atqui, wszakżeż, a przecież...

non aliter, w tak wesołem usposobieniu, jakby się udawał na wieś do swoich dóbr celem pokrzepienia się po pracach zawodowych w mieście.

Venafranos, cf. II. 6, 16.

reditus [1]) *plur.*, stałe postanowienie powrotu, gorącą chęć powrotu.

---

[1]) Luc. Mueller (Oden u. Epoden. Giessen 1882) uważa *reditus* za *gen. sing.* przy czas. *morantem* na wzór greck. *κωλύειν.*

morantem, usiłującego powstrzymać.

tendens, aby się udać, podążyć.

I. August będzie bogiem na ziemi, jeśli pokona Brytanów i Persów (1—4).

II. Należy zmazać hańbę, którą się okryli żołnierze Krassusa w walce przeciw Partom (5—12).

III. Jako przykład godny naśladowania przytacza poeta Regulusa, który się okazał prawdziwym bohaterem i nie zachwiał się w swojem męskiem postanowieniu, ale wrócił w niewolę na niechybne katusze (13—56).

Uwaga. Wojsko Krassusa popadło w r. 53. w liczbie 10.000 w niewolę Partów po przegranej bitwie pod *Carrhae.* Poeta stara się wybitnym przykładem, wziętym z historyi, rozbudzić drzemiące u współziomków uczucie gorącego patryotyzmu.

III, 8.

Do Mecenasa.

Metrum Sapphicum.

1. marca *(Calendae feminеae)* obchodzono w Rzymie *Matronalia* na cześć Junony, jako opiekunki małżeństw. Poeta jako bezżenny nie ma co począć w tym dniu, jednak zaprasza do siebie na ucztę Mecenasa, gdyż ten dzień jest rocznicą szczęśliwego ocalenia. (*Cf.* II. 13).

velint, znaczą.

miraris, tłomacz przed *quid velint.*

caespite vivo, ołtarz ułożony z darniny.

docte, znawco. 5.

utriusque, t. j. greckiego i łacińskiego.

Libero. Cf. II. 17, 28. Tam przypisywał swe ocalenie Faunusowi, tutaj Bakchusowi, jako bogu poetów

funeratus, omal nie pogrzebany.

corticem adstrictum pice dimovebit, Fiałkowski: odetkam 10.
dzban wina smołą zalany; *cortex,* korek.

amphorae institutae, dzbana, który zaczął... (dosł. który się nauczył, któremu nakazano...).

bibere fumum, starożytni doprowadzali wino do wystałości i wytrawności przez wędzenie w dymie. Skład wina *(apotheca, fumarium)* znajdował się w górnej części domu, w pobliżu miejsca, którędy dym wychodził.

L. Volcatius Tullus, konsul z r. 66., a więc wino z czasów Tullusa pite w r. 29. (rok napisania tej ody) było rzeczywiście stare i godne zastawy dla tak miłego gościa, jakim był Mecenas. *Cf.* III. 21, 1.

sumc, wychyl; *centum* powiedziane z przesadą.

sospitis, „na zdrowie“ *(gen. subi.),* za ocalenie.

et vigiles... lucem, i niech lampy do dnia białego ciągle się palą (F.), doprowadź czujne lampy aż do świtania.

15. *mitte,* porzuć.

civiles, obywatelskie, polityczne.

super urbe curas civiles: Mecenas miał poruczony sobie nadzór nad Rzymem pod nieobecność Oktawiana, bawiącego na Wschodzie. Zresztą nie piastował urzędu. (*Cf. privatus* w. 21.)

Cotiso, naczelnik Daków, albo Getów, pokonany w czasie najazdu Pannonii przez Krassusa 29. r.

20. *dissidet sibi,* sam z sobą w niezgodzie toczy pożałowania godną wojnę domową *(luctuosis armis)* = wystawiony na opłakane waśni domowe. Niektórzy biorą *infestus* z dom. *Romae.*

sera, chociaż za późno *(Enall.).*

Cantabri, wojowniczy lud w północnej Hiszpanii.

laxus, spuszczony (z rezygnacyą), obwisły, już nie napięty.

Scythae, cf. II. 9, 23.

campis, ze swoich stepów.

25. *neglegens,* bez troski, spokojnie.

parce, „przestań“ w znaczeniu zwykłej negacyi. *Cf.* I. 9, 13 *(fuge).*

cavere, ne laboret, troszczyć się, aby w czem *(qua = qua parte)* nie doznał szkody. Łączenie *ne laboret* z *neglegens (= non timens)* mogłoby zawierać obrazę Mecenasa.

severa, sprawy poważne. Ostatnie dwa wiersze porównaj z w. Mickiewicza (Pieśń Filaretów):

Wypij i do dna chyl
Zwiastunkę słodkich chwil.

I. Poeta zapytuje, co ma czynić jako bezżenny w uroczystym dniu Matronaliów (1—5).

II. Dzień ten jest dla niego tylko rocznicą szczęśliwego ocalenia (6—8).

III. Zaprasza więc Mecenasa na wspaniałą ucztę (9—28).

III, 9.

Rozmowa kochanków.

Metrum Asclepiadeum III.

gratus eram, cieszyłem się twą wzajemnością.

potior, szczęśliwszy ode mnie rywal.

dabat, simplex pro composito, obejmował. *Cf.* II. 12, 18.

candidus, śnieżnej białości.

w. 4. zdanie główne, *vigui*, „żyłem“.

w. 5—8. zawiera odpowiedź kochanki przesadzającej w affektacyi.

alia, abl. instr., „dopóki nie rozpałałeś gorącem uczuciem dla innej“. 5.

multi nominis, „wiecznie sławiona“, której imię było ciągle u ciebie na ustach.

Ilia = Rea Silvia. Cf. I. 2, 17; III. 3, 32.

me regit, jest moją panią, królową.

Thressa, wypowiedziane z dumą, bo z krainy Muz.

dulces docta modos, znawczyni słodkich tonów, melodyi, piosenek. 10.

citharae sciens, κιθάρας εἰδυῖα, citharistria, citharoeda.

anima, „dusza, duszyczka“ w ustach kochanka zastępuje imię ukochanej osoby.

fata, II. 13, 16, 15.

superstiti, prolepsis, gdyż stanowi dopiero następstwo owego *parcent.*

face mutua, żarem wzajemnej miłości. Zarówno to wyrażenie, jak i *pro quo bis patiär mori* zawierają przesadną odpowiedź kochanki na słowa zwrotki poprzedniej.

Thurinus, z miasta *Thurii* w Lakonii.

diductos cogit, rozłączonych, zobojętniałych znów zwraca ku sobie (kojarzy).

aëneo = firmissimo, nierozłącznym węzłem *(iugo)* (sprzęga w spiżowe jarzmo).

excutitur sc. iugo, zostanie uwolniona z jarzma.

20. *Reiectae Lydiae (dat.),* dla odtrąconej L. Sens całej zwrotki *Quid si...*: A cóż będzie (co się stanie), jeśli się z tobą znowu pojednam, połączę?... Odpowiedź w zwrotce ostatniej, również pełnej przesady. Rosenberg uważa *Lydiae* za *genet.* i może słuszniej, bo wówczas *patet (sc. mihi) ianua rei. Lydiae* oznacza, że nawiązanie dobrych stosunków od L. zależy, co może tylko schlebiać jej dumie. Jednak i poprzedni sposób pojmowania jest usprawiedliwiony ze względu na odpowiedź w zwrotce następnej, której słowa zdają się wypowiadać, że L. tylko czeka na to, aby kochanek pierwszy podał rękę do zgody, a wówczas pragnie z nim tylko żyć i z nim umierać.

levior cortice, przysłowie: lżejszy od korka (o niestałym i lekkomyślnym człowieku).

iracundus, namiętny.

improbus Hadria, burzliwy Adryatyk.

amem, chętnie (greck. *part. praed.*); *cf.* I. 2, 50; II. 3, 10. Krasicki: „nie żal żyć w nędzy, nie żal i umierać.“ (Myszeis); *tecum anaphora.*

I. Byliśmy tak szczęśliwi w miłości (1—8).

II. Teraz się stosunki zmieniły (9—16).

III. Lecz miłość powróci i uszczęśliwi nas na wieki (17—24).

Oda ta, którą Jul. Caes. Scaliger, uczony humanista († 1558), nazywa słodszą nad ambrozyę i nektar i powiada, że wolałby być twórcą jej, niż królem całej Aragonii, osnuta na temat: Stara miłość nie rdzewieje, jakoteż zdania Terencyusza *Amantium irae amoris integratio est.*

W pieśni tej przedstawione trzy okresy miłości: dawniejszej, obecnej i przyszłej.

I w tej odzie, jak w innych, jedność poematu najkonsekwentniej przeprowadzona. W dwóch pośrednich zwrotkach (9—16) scena zazdrości toruje drogę do tem namiętniejszego wylewu uczuć w zwrotkach końcowych (17—24).

III, 13.

Do źródła.

Metrum Asclepiadeum IV.

Bandusiae, gen. epexegeticus, B. źródło pod Wenuzyą, także inne źródło w Sabińskiem.

splendidior vitro, przeźroczystsze od kryształu.

mero non sine floribus, w święto *fontinalia* (13. paźdź.) jako ofiarę wylewano wino i krew zabitego kozła na wodę i rzucano wieńce *(flores plur.).* Porównaj u nas „wianki“ na Wiśle (24. czerwca, świętojańskie).

turgida primis cornibus, „na którego czele wyrastają już *(primis)* rogi“ (F.).

venerem, swawolę. 5.

inficere, zabarwić.

lascivi suboles gregis, dziecię swawolnej trzody, „to plemię jurnego capa“ (F.).

hora, godzina, czas; *atrox hora,* ciężki czas.

Canicula (dem. od *canis),* psia gwiazda, pora najstraszniejszych upałów (Syryusz Σείριος, κύων, canis).

Poeta zapowiada sławę źródła przez opiewanie go w swej pieśni.

fies z *gen.* przynależności: „staniesz się jednem ze...“ 10.

nobilium fontium, jak np. *Arethusa, Castalia, Dirce, Hippocrene.*

me dicente, gdy *ja* (z poczuciem dumy poetyckiej) opiewam.

impositam, stojący (dąb) na...

loquaces lymphae desiliunt, Alliteracya. 15.

loquaces, Enall. ze szmerem, (dosł. gadatliwe).

lymphae, uosobienie.

I. Poeta zapowiada ofiarę przeźroczystemu zdrojowi Banduzyi (1—8),

II. który w całej pełni na to zasługuje, użyczając w czasie skwarnym cienistego chłodu (9—12).

III. Pieśń poety rozsławi imię źródła (13—16).

Krótka ta oda jest wybornym wzorem plastycznego przedstawienia, jednak za mało w niej ciepła, za mało uczucia. (Po-

równaj utwory nowszych poetów, gdzie mowa o duchach, nimfach wodnych, rusałkach i t. d.).

III, 17.

Do Eliusza Lamii.

Metrum Alcaicum.

nobilis ab, szlachetny potomku L.

quando, ponieważ.

priores Lamias, (że) prastarzy L., t. j. twoi przodkowie.

Lamos, król Lestrygonów i ludożerca u Hom. (Od. X. 81, *sq.*), założyciel miasta *Formiae* w Kampanii i praojciec rodziny Lamiów.

Lamia (-ae), L. Aelius Lamia, konsul 3 r. po Chr., potomek starożytnego rodu Lamiów, przyjaciel Horacego z lat młodocianych.

ferunt, tłomacz: jak mówią, według podania.

denominatos, otrzymali swe nazwisko.

hinc, stąd, t. j. od niego, *a vetusto L.*

nepotum, potomków, *cf.* II. 13, 3.

Konstr. *et genus omne nepotum* (długi szereg potomków) *per mem. fastos orig. ducit; fasti, (sc. dies)*, dni, w których pretor mógł spełniać swe czynności; wykaz tych dni w roku wraz z podaniem świąt, urzędników i ważniejszych zdarzeń, roczniki, kalendarz; *memores*, które dobrze pamiętają; *memores fasti*, drzewa genealogiczne, spisy rodów; *fastos* lub *fastus*.

5. Czytaj „*ab illo ducit*“ nie „*ducis*“.

auctor, praszczur, protoplasta.

Marica, bogini Laurentum i matka Latynusa. Pod *Minturnae* znajdował się poświęcony jej gaj w pobliżu brzegu morskiego. Przez ten gaj płynęła rzeka Liris. Imię bogini użyte tutaj zamiast imienia miasta *(Minturnae)* jej czci oddanego. *Liris*, t. j. okolice nad rzeką Liris. *innantem M. litoribus L., Liris*, przepływająca obszary minturnijskie. *Liris*, znaczna rzeka w południ. Lacyum (dziś *Garigliano*), po wielu zakrętach uchodzi do zatoki Gaeta, tocząc leniwo swe wody wśród bagnistych brzegów.

late tyrannus, król szeroko władnący.

nemus, ziemię lasu, „dno kniei“.

multis foliis, mnogiem liściem (F.). 10.

Eurus, uosob., obacz Różę wiatrów.

algā, trawą morską, (używana tylko do palenia i okrywania pni drzew, zresztą „nieużyteczna“. Stąd przysłowie: *vilior algā*, o tym, który nic nie wart).

aquae augur, wróżka deszczu. *Verg. Georg.* I. 388. Mick. Pan Tad. VI. 21, 22, 23.

potis, (sc. es.) t. j. przed burzą; *potis -e*, mogący.

aridum compone lignum. Miask. „tu suche, tu mi drzewka nieście do komina“. (Na komin.)

cras, z poprzedniem w w. 9. *anaphora*.

genium curare = placare, colere, venerari, ei sacrum facere. 14. *Genius*, duch opiekuńczy jednostki, który z człowiekiem się rodził, towarzyszył mu przez całe życie, był źródłem wszelkiego wesela w życiu, jako dobry duch był czczony winem, kwiatami i t. d. Umierał razem z człowiekiem. Czczony w wielu wesołych chwilach osob. w dniu urodzin; *curabis*, (powinieneś) wyraża życzenie.

operum (*genet.* u poetów) *solutis*, zwolnionym od robót, zajęć, pracy. Porównaj dwa epigramy Miaskowskiego p. t. „Na komin“ co do treści z dwoma ostatniemi zwrotkami Horacego.

I. Lamio, potomku prastarego rodu Lamosa (1—10),

II. na jutro deszcz się zapowiada (11—13):

III. przygotuj ucztę dla siebie i służby (14—16).

Jak w samym wstępie (1—9) wyśmiewa poeta długie tytuły i drzewa genealogiczne, świadczące o prastarej koligacyi, tak i formalną stroną poematu daje temu wyraz, gdy po olbrzymim wstępie następuje króciuchne, nic nie mówiące zakończenie („jutro będzie deszcz padał: spraw ucztę“). Słusznie możnaby tu za motto przytoczyć słowa: *„parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.“*

Wstęp można porównać z wspaniałym przedsionkiem do nizkiej chaty wiodącym. Pod adresem przyjaciela, z którego sobie poufale i bez uszczypliwości żartuje, daje nauczkę współziomkom, goniącym za tytułami i wywodzącym swe nazwiska z zamierzchłej przeszłości celem uświetnienia historyi swych rodów.

III, 18.

Do Faunusa.

Metrum Sapphicum.

Faunus (od *favco*), „dobry duch“, łaskawy, dobrotliwy bóg lasów, pól, gór i łąk, opiekun trzód.

amator, serdeczny przyjacielu.

lenis, łaskawie *(enall.)*.

aequus, życzliwy, z życzliwością dla... *(En.)*.

si, w modlitwach, zaklęciach = *si quidem, quando quidem* (jeśli, ponieważ ja gwoli ciebie takie ponoszę ofiary, to spełniaj moje życzenia).

parvis alumnis, dla młodej trzody. (Niektórzy uważają = *neque iratus venias neque irae vestigia relinquas*).

pleno = *exacto (anno)*, po dokonanym, pełnym, ukończonym roku (w grudniu), a więc corocznie.

cratera (puhar) jest *Veneris sodalis* w myśl Terencyuszowskiego: *Sine Cerere et Libero friget Venus.*

multo odore, obfitem kadzidłem, obfitym dymem kadzidł.

ludit, igra, roz. się pod twoją opieką.

nonae Dec. 5. grudnia i 13. lutego obchodzono corocznie święto Faunusa.

otiosus, wypoczywający.

pagus, ludzie całej wioski. *(Meton.)*

audaces, ośmielone, bezpieczne z powodu twej opieki.

tibi, na cześć twoją.

silva, uosobienie.

invisa, niepoczciwa, niedobra, która go tyle pracy kosztowała.

fossor, vinitor (winiarz, który okopuje latorośl winną), mści się nad ziemią, tańcząc po niej, wykonując po niej skoki taneczne *(terram pellere, quatere* I. 4, 7. *pulsare* I. 37, 2).

ter = *numero ternario*, w pląsach trzytaktowych.

gaudet, chętnie, z lubością (greckie *partic. praed.*). *Cf.* I. 34, 16.

pepulisse, perf. aor. jak I. 1, 4.

I. Poeta prosi Faunusa o opiekę nad jego włością i dobytkiem (1—4).

II. Wszakże corocznie składa mu ofiarę z kozła, wina i kadzidł (5—8).

III. Pod Fauna opieką trzoda wesoło będzie hasać po polach, a on wraz z sąsiadami przy końcu roku uroczyście obchodzić będzie jego święto (9—16).

III, 21.

Do dzbana.

Metrum Alcaicum.

Przetłomacz na czele poematu *voc.* z 4. w. *pia* (zacny, kochany, luby) *testa; testa,* dzban, gąsior.

nata mecum, Horacy ur. się w r. 65. za konsulatu L. Manliusza Torkwata i L. Aureliusza Kotty.

geris, wiedziesz, zawierasz, roz. się pod wpływem wina wypowiadane. Koch. P. I. 3. 3.

„Bądź płacz, bądź żarty, bądź gorące woyny,
Bądź miłość niesiesz albo sen spokoyny.“

insanos, wywołujące spory, kłótnie.

facilem, II. 11, 8.

quocumque nomine (por. nasze: „z jakiego tytułu“), w ja- 5.
kimkolwiek celu, jakiekolwiek skutki ten Massyk u różnych ludzi może wywoływać.

Massicum, cf. I. 1, 19.

lectum, zebrany (*sc.* z winnych gron).

digna moveri (sc. ex horreo, veterario), godny, aby cię z miejsca ruszono, aby cię wydobyto.

Corvinus, M. Valerius Messalla, konsul w r. 31., którego poeta zaprasza.

descende, ex apotheca, horreo, Koch. I. 3, 6.

Przymkni sie do nas, a day sie nachylić.

languidiora, vetustate mitigata, lenia, wytrawniejsze, starsze.

Socraticis sermonibus = philosophia Socratica, tutaj ogólnie: w uczoności, w filozofii.

madet, moknie (z alluzyą do pijących), „zatapia się“.

10. *te non negleget*, nie pogardzi tobą.

horridus, o ponurej twarzy, poważny.

Cato Maior, Censorius (234—149), autor dzieł *Origines* i *de re rustica*, cenzor z r. 184., Rzymianin starej daty. *Cf.* II. 15, 11. Zapraszał często do swej posiadłości sąsiadów na wesołe uczty.

lene tormentum, Oxymoron, lekkie, łagodne udręczenie, łagodny środek podniecający, Kochan. P. I. 3, 13.

Ty zmiękczysz każdego
Nastatecznieyszego.

Mitscherlich: *Vinum tormenta admovet, quibus expugnet ingenium durum, animi severitatem, morositatem.*

durus, twardy, nieużyty, niepoddający się (pod działaniem wina *(Lyaeo iocoso)* mięknie.)

15. *curas*, troski, zamysły, objaśn. do *arc. cons.* (tajemnicze plany).

cornua: K. I. 3, 19. Ty ubogiemu przyprawuiesz rogi.

post te, po użyciu ciebie, *cf.* I. 18, 5.

20. *iratos regum apices* = *iratorum r. a. (Enal. adi.)*, I. 34, 14.

te, poeta coraz bardziej uogólnia pojęcie wyrazu *testa*.

testa: czara (czasza), wino, zastawa biesiadników (R.).

Te Liber et Venus, porównaj uwagę do III. 18, 6 *(Veneris sodali)*.

segnes nodum solvere, nierozłączne, niechętnie rozłączające się; *segnes*, w znaczeniu negacyi *(metuentes, nolentes); segnis* z *infinit.* (jak *lenis recludere* I. 24, 17. *lenis aperire, C. saec.*) = *ad nodum solvendum; quae difficulter, omnino non solvunt nodum, mutuo amplexu haud divelluntur, χάριτες σνζύγιαι.*

nodus = *nexus*.

vivae (III. 8, 14, *vigiles*), ciągłę płynące, czujne, bo płoną aż do dnia białego.

te producent, t. j. przedłużą picie, ucztę.

dum, aż do tej chwili, gdy... (póki nie).

Por. Koch. P. I. 3, 24. ...aż dzień, iako trzeba,
Gwiazdy rospędzi co do iedney z nieba.

I. Warto wypić z przyjacielem dzban wina, czy ono skargi, żarty, czy kłótnie i miłostki, czy słodki sen sprowadza (1—8).

II. Zarówno mędrcy, jak bohaterowie, strapieni i biedni krzepią się winem (9—20).

III. Pijmy aż do dnia białego (21—24).

III, 23.

Do Fidyli.

Metrum Alcaicum.

caelo, dat. celu.

supinas, zwrócone dłonią w górę, jak zawsze u starożytnych przy modlitwie i ofiarach.

supinas manus ferre, „wznieść błagalną dłoń".

nascente luna, na nowiu.

rustica, wieśniaczko.

Phidyle, nazwisko sabińskiej wieśniaczki.

horna fruge, latosiem ziarnem (F.).

pestilentem Africum, zabójcze tchnienie wiatru południowego (Scirocco). Obacz Różę wiatrów. 5.

sterilis robigo, jałowa, nieużyteczna *(sterilis, quae segetem sterilem facit)* rdza zbożowa, pleśń, śnieć *(uredo, carbunculus).*

dulcis, miły.

alumni, młoda trzoda, jagnięta. *Cf.* III. 18, 4.

pomifero anno, „przy końcu jesieni", kiedy najniezdrowsze panuje powietrze.

grave, zabójczego. Po wyrazie *nam* dodaj *victima,* jako podmiot zdania głównego.

Algidus, góra w Lacyum, *cf.* I. 21, 6.

devota (morti) = *aris destinata,* przeznaczone na ofiarę *(victima).* 10.

quercus inter et ilices, „w gęstwinie dąbrowy".

herbis, pastwiskach.

tinguet, zabarwi na czerwono, zakrwawi.

te nihil attinet, ty nie potrzebujesz.

temptare, tosamo co I. 2, 26 *prece fatigare,* II. 18, 12 *deos lacessere,* błagać.

multa caede bidentium, (Enall. adi.) = zabiciem wielkiej ilości owiec, wielką ilością zabitych owiec.

15. *coronantem* należy do *te.*

parvos deos, należy zarówno do *temptare,* jak i do *coronantem.*

parvos deos = *parva simulacra deorum,* t. j. *Lares,* których posążki były małe. Czczono ich razem z Penatami. *Lares,* duchy zmarłych członków rodziny (*ἄνακτες, ἥρωες*), dosł. panowie domu; *penates* (właśc. *adi.* = *genii penates*) w związku z kultem Westy, były to duchy opiekuńcze, darzące rodzinę chlebem powszednim (*cf. penus,* zapas żywności (Schütz). Rodziny urządzały obiaty na cześć Larów. *feralia* = zaduszki.

marino rore, rozmarynem *(ros marinus).*

immunis, nawet bez darów. Inni uważają *immunis,* bez plamy, wolny od zbrodni *(manus).*

tetigit, mollivit, perf. gnomiczne, w pols. *praes.* = *mollire solet.*

sumptuosa uważaj jako *nom.* do *hostia* ze skróc. *a.*[1])

20. *far pium* = *mola salsa.*

mica saliens = *mica salis* (*salio* 4. skaczę; sól pryska w ogniu i skacze), szczypta soli, ziarnko, odrobina soli, którą posypywano zwierzę ofiarne lub (jak tutaj) sam ołtarz. W miarę większego pryskania solonej mąki była wróżba pomyślniejszą.

I. Skromna ofiara przebija także niebiosa (1—8).

II. Bogacz niech składa wielkie, ubogi skromne ofiary (9—16).

III. Zarówno wielka, jak mała ofiara odniesie skutek jednakowy (17—20).

Pieśń ta krótka, zawierająca pociechę zafrasowanej wieśniaczki z powodu skromności ofiary, przypomina swą tendencyą przypowieść o groszu ubogiej wdowy i czystości serca.

---

[1]) Ten sposób czytania nie wytrzymuje żadną miarą krytyki, gdyż ze względów metrycznych należy *a* koniecznie uważać za długie. Podajemy go jednak za Nauckiem jedynie dla ułatwienia uczniom. Wyjaśnienie Rosenberga również nie zadowala. Miejsce to jest niewątpliwie skażone co do tekstu i pod względem egzegezy bardzo trudne. Trudności te zgrabnie usuwa Schütz przez nader szczęśliwą konjekturę *vel* zam. *non,* albo *ne* (zaiste, zaprawdę) zam. *non.* Inni: *non blandior:* nie łatwiej skłaniając, *sumpt. hostia,* jako *abl.*

III, 24.

O chciwości.

Metrum Asclepiadeum III.

Intactis (abl. comp.), których jeszcze nie tknęła ręka nieprzyjaciół.

opulentior, większe posiadając skarby...

Arabum et Indiae = *Arabibus et Indis.*

thesauris, cf. I. 29, 2, *gazis.*

caementis... mare. Kochan. P. I. 1, 3—4.

Byś pałace rozwodził nie tylko na ziemi,
Lecz y morza kamieńmi zabudował swemi.

Cf. Hor. II. 18, 20; III. 1, 35.

mare publicum, dla wszystkich otwarte, wspólne, morza na dalekim świecie (niektórzy czytają *m. Apulicum* = *m. Hadriaticum* jako *pars pro toto*).

si = *siquidem, quandoquidem.* 5.

w. 5. 6. *Necessitas Ἀνάγκη,* służka Fortuny wbija gwoździe przeznaczenia w szczyty *(verticibus, dat.* zawisły od *figit)* pałaców naznaczając nieodmienny i nieodwołalny kres twoim zabiegom. *Cf.* I. 35, 17.

Koch. I. 1, 5. Jeśli diamentowe gwoździe mus ma w ręku (mus = *Necessitas*).

dira, jako zwiastunka śmierci.

non (expedies) animum etc. zd. główne.

laqueus, pułapka, sidło, sieć.

Scythae, cf. I. 35, 9; II. 11, 1; III. 8, 23.

domos połącz z *quorum.* 10.

campestres, koczowniczy, mieszkańcy stepów. Kochan. I. 1, 9.

Lepiey polnych Tatarów dawny zwyczay niesie,
U których każdy swoy dom wozi na kolesie.

rite, według przyjętego zwyczaju.

Getae nad Istrem i m. Czarnem.

liberas, wspólne, do użytku wszystkich.

fruges et Cererem, Hendyadys.

longior annua, cf. Caes. B. G. IV. 1; 6, 22. *Tac. Germ.* 26.

defunctam laboribus, tego, który w jednym roku pole uprawiał.

aequali sorte, abl. qual. do *vicarius,* zastępca podejmujący się podobnej pracy.

matre carentibus, osieroconym.

temperat, nie daje się we znaki, dokucza, znęca się.

nitidus, wymuskany (F.). *nitidus ad.,* gładki miłośnik (Koch. *l. c.*).

parentium, podobnie *sapientium,* III. 21, 14.

metuens, z *gen.* usuwająca się od...

alter w znaczeniu: obcy.

certo foedere, abl. abs. w znacz. przyczyn. Niektórzy uważają za *abl. qual.* do *castitas,* silna, oparta na silnym węźle wierność.

pretium, nagrodą, zapłatą (za występek) jest...

quisquis = quicunque est, qui...

caedes, rozlew krwi bratniej, I. 35, 34.

rabiem civicam, wściekłość wojen domowych, II. 1, 1.

tollere, kres położyć.

pater z alluzyą do Augusta.

si quaeret prawie = *quisquis.*

subscribi statuis, mieć napis na...

indomitam... licentiam, Kochan. I. 1, 25.

Niech obieździć swą wolą *(acc.)* śmie nieokróconą.

post genitis, u potomnych.

quatenus, bo = *quandoquidem.*

invidi, wskutek zazdrości, odnosi się do w. 31 i 32.

incolumem virtutem, (uosob.) cnoty żyjącej, Koch. „żywej" (t. j. żyjących).

quid tristes querimoniae: „co po tych skargach" (K.), na co się przydadzą?

si non reciditur, wskazuje na to, że należy przyczynę złego, t. j. chciwość wyrugować, zniszczyć.

Cf. Ovid. Med. I. 190 *immedicabile vulnus*
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.

si neque... Okres sięga aż do *arduae.*

pars mundi, cf. I. 22, 19 *latus mundi; pars,* III. 3, 55.

solo, abl. loci, na ziemi, pod stopami.

horrida, Asyndeton adversativum; w polsk. dodaj: lecz...

magnum opprobrium, dopowiedzenie do *pauperies*.

arduae, Enall. adi. do *viam*. Można tłomaczyć dosłownie: wysoko królującej cnoty. Koch. *l. c.* 37—40.

Ubóztwo hańba wielka, każe człowiekowi
Czynić y cierpieć wszystko: iuż on y wstydowi
Mir dawno wypowiedział, y cnocie niedbały
Poświęconey nie myśli dostępować skały.

in Capitolium, gdzie składano skarby, zdobyte na nieprzy- 45.
jacielu.

clamor et turba faventium, przyjazny okrzyk rzeszy, tłumów wołających n. p. w czasie pochodu tryumfalnego: *Io Triumphe; cl. et turba, (Hend.)* = *clamor turbae*.

gemmae, drogie kamienie.

lapides, perły.

inutiles, szkodę przynoszące.

materies, źródło, powód.

bene, szczerze. 50.

cupido, u Hor. zawsze *masc.* gdyż jako uosob. bóstwa (*pravus:* chciwość).

elementa, zarodki, początki.

tenerae nimis, zbyt zniewieściałe do tej pory. Koch. *l. c.*

Albo my do spólnego skarbu, gdzie życzliwa
Ludzka pochwała y głos pospolity wzywa,
Albo w morze przyczynę wszech nieszczęśliwości
Perły, złoto y wielkiej kamienie drogości
Zarzućmy: ieśli grzechów żałujem statecznie
Y nieprawości swoich. Potrzeba koniecznie
Złey napierwsze początki żądze wykorzenić,
A dziełem pracowitszym pieszczotę odmienić.

equo (abl.) haerere, utrzymać się na koniu. 55.

puer ingenuus, syn wolnego obywatela.

doctior, bardziej znający się, bieglejszy w...

trochus, τροχός, χρίκος, obręcz z żelaza lub z bronzu z nawieszanymi grzechotającymi pierścieniami. Chłopcy wprawiali ją w ruch za pomocą pałeczki *(clavis)*. Byłato wprawdzie niewinna zabawa, tutaj jako symbol zniewieściałości.

malis, odpowiada wyr. *iubeas (sc. ludere)*.

alea, gra w kostki, prawem zakazywana.

cum, gdy równocześnie.

periura patris fides, wiarołomny ojciec: *fides, cf.* I. 18, 16.

60. *consors socius*, wspólnik n. p. w handlowych sprawach; *sors* jest dział jednego z wspólników. Niektórzy czytają: *consortem et socium et hospitem.* (Trafny sposób czytania, nie oparty jednak na powadze rękopisów.) Wówczas *consors* i *socius*, stanowią dwa pojęcia. Następny dwuwiersz podaje ich różnicę.

Consortes *fortuna eadem*, **socios** *labor idem*,
sed caros faciunt, schola, ludus, mensa **sodales.**

indigno, bo wszystko przegrywa.

properet, gromadzi.

curtae można uważać za *genet.* zawisły od *nescioquid* (jeden wyraz, dlatego bez wpływu na składnię: „czegoś tam“), *nescioquid curtae rei*, jakiejś drobnostki braknie, albo jako *dativ.* przy *abest:* jednak zawsze czegoś braknie niezupełnej, małej sprawie (według zdania owych ludzi chciwych). Kochanowski.

Y przybywać [1]) mu rzkomo, ale nie wiem czemu
Zawżdy na czymści schodzi [2]) państwu niesporemu [3]).

I. Bogactwa nie zdołają odmienić przeznaczenia ani uwolnić człowieka od ostatecznego celu (1—8).

II. W prostocie obyczajów znaleźć można szczęście prawdziwe, którego bogactwa nie dają (9—24).

III. Dlatego potrzeba koniecznie dążyć do poprawienia skażonych obyczajów i z gruntu wykorzeniać chciwość, jako źródło wszelkich nieszczęść (25—64).

Tendencyą i charakterem zbliża się ten poemat do pieśni 1—6, ks. III. Kochanowski przełożył tę pieśń (I. 1) dość wiernie i dosadnie, jak o tem przekonywują przytoczone cytaty.

III, 25.

Do Bakchusa.

Metrum Asclepiadeum III.

plenum, cf. II. 19, 6. *nemora = in nemora.*

velox mente nova: na skrzydłach natchnienia. Można *velox* łączyć z *agor* i uważać = *citato cursu*, albo *mente nova* za *abl.*

---

[1]) = przybywa ci, [2]) = zbywa, [3]) któremu się nie wiedzie.

qual. do *velox* podobnie jak III. 24, 16, 23; *novus*, nowy, niezwyczajny; *nova mente*, przejęty niezwykłym sposobem myślenia, duchem.

quibus antris = *in quibus*. F. tak tłomaczy: o któreż skały obijać się będzie głos mój?

meditans, gdy się zaprawiam, gdy zamyślam, próbuję.

Caesaris decus, opisanie osoby.

stellis inserere, cf. Ov. Met. XV. 840 i nast.

insigne recens, acc. obi. (*dico insigne*, zaczynam śpiewać pieśń wzniosłą).

exsomnis, nie sypiająca, zapominająca o spaniu.

Euhias, Bakchantka, *cf.* I. 18, 9.

Hebrus, rzeka w Tracyi, dziś Marica.

Rhodope, góra w Tracyi.

ut, w związku z poprzedniem *non secus* = *quam, ac.*

devio, błąkającemu się na samotnej drożynie.

vacuum, bezludny, cichy, samotny.

libet = *iuvat.*

potens, I. 3, 1.

vertere, wyrywać z korzeniem, wywracać (*simplex pro composito*).

modus, rytm, melodya.

dulce periculum: Oxymoron.

Lenaeus (*Ληναῖος*) zwie się Bakchus od *ληνός* (*torcular*).

cingentem = *et cingere.* Nie należy wyrazu tego łączyć z *deum*, gdyż nie on się wieńczy, ale ten wieńczy mu skronie, który idzie za nim.

Pieśń ta jest dytyrambem na cześć Bakchusa i zawiera modlitwę (od w. 14—20) o powodzenie.

I. Poeta zamierza pisać pean pochwalny na cześć Cezara (1—8).

II. Pełen natchnienia poetyckiego, jak oszołomiona Bakchantka (9—14)

III. prosi Bakchusa o szczególniejsze poparcie swego zamiaru (14—20).

III, 28.

Metrum Asclep. III.

Festus Neptuni dies; w Rzymie obchodzono corocznie uroczyście *Neptunalia* nad brzegiem Tybru lub w Ostyi nad morzem pod gołem niebem.

- *potius*, raczej; tu: „przedewszystkiem“.

Caecubum, I. 1, 19.

Lyde, gospodyni wiejska w majętności Horacego.

adhibe vim (sc. vini) mun. sap.: przypuść szturm do opancerzonej mądrości całą siłą, całym zasobem wina. Myśl: „Porzuć zbytnią powagę.“

munitus, opancerzony, oszańcowany, surowy.

5. *inclinare*, chyli się ku wieczorowi.

parcis, nie chcesz (z oszczędności).

horreo, abl. cf. I. 9, 23.

horreum, wszelki skład, spichlerz, spiżarnia, tutaj skład wina, piwnica = *apotheca, cella.*

cessantem, ociągający się, ociężały, bo stoi w głębi piwnicy (zwlekający, gdy na niego z niecierpliwością czekają).

Bibuli consulis = *vini Bibulo consule nati*, z roku 59. a. C. Uważaj alluzyę do picia zawartą w nazwisku *Bibulus*.

M. Calpurnius Bibulus, kolega Cezara w konsulacie słynął z tego, że za jego konsulatu według Swetoniusza nic się nie stało godnego pamięci.

non Bibulo quicquam nuper sed Caesare factum est:
nam Bibulo fieri consule nil memini.

Dopiero ze strony Horacego spotyka go zaszczyt, że jego imię, zapraszające do picia, znajduje się na etykiecie dzbana (S.). W każdym razie mowa tu o starszym gatunku wina, gdyż oda napisana w r. 24.

invicem, na przemiany *(δι' ἀμοιβαίων)*.

lyra recines, będziesz wtórował przy dźwięku lutni.

10. *virides*, od barwy morza.

Cynthiae, I. 21, 2.

celeris, enall. adi.

summo carmine, przy końcu... *sc. dicetur.*

Cnidos, doryckie miasto w Karyi na półwyspie, słynne z kultu Wenery.

fulgentis, I. 14, 19.

Paphos, miasto na zachodniej stronie Cypru, ze słynną świątynią Wenery.

merita, zasłużona, należna. 15.

nenia (II. 1, 38), ponieważ noc kładzie kres uciechom i usypia (R.).

I. Jak mamy obchodzić święto Neptuna (1—2)?

II. Postawmy gąsior wina na stole (3—8)

III. i na przemiany śpiewajmy pieśni na cześć bóstw (9—16).

III, 29.

Do Mecenasa.

Metrum Alcaicum.

Tyrrhena, enall. adi. = *Tyrrhennorum. Tyrrhenus* = *Tuscus*, etruski. Mecenas pochodził z książęcego rodu etruskiego; obacz I. 1, 1.

tibi połącz z *est* w w. 5.

non verso cado, abl. w dzbanie, którego jeszcze nie nachylano, aby przelać zeń wino do mięszalników, a więc: w dzbanie nietkniętym lub: wino w dzbanie, jeszcze nie tknięte.

cum flore rosarum, jakoteż kwiaty róż.

balanus pressa, dosł. owoc balsamiczny wyciskany na olejek, sam wprawdzie bezwonny, ale przyjmujący łatwo wonności w siebie. Tutaj ogólnie: olejki.

eripe te morae, wyrwij się od tego, co cię zatrzymuje (F.). 5.

nec, Asyndeton przy wezwaniach dość często w łacinie używane, w j. polskim można przetłomaczyć: „i nie zawsze“.

Aefula, na górze leżące miasto latyńskie w pobliżu *Praeneste*. (Tutaj *ager Aefulanus* = *Praeneste*).

Tibur, cf. I. 7, 13; I. 18, 2; II. 6, 5; III. 4, 23.

contempleris, t. j. nie zadowalaj się ciągle tylko widokiem, jaki się z twego pałacu w Rzymie roztacza na Tybur, Praeneste i Tusculum.

iuga Telegoni, t. j. na wyżynie położonę *Tusculum*, założone przez syna Kirki, Telegonosa, który miał zamordować swego ojca Ulixesa.

copia, nadmiar dostatku, bogactw.

10. *molem prop. nubibus arduis (enall. adi.)*, olbrzymi pałac, strzelający w obłoki, t. zw. *turris Maecenatiana* w ogrodach eskwilińskich.

mirari, znajdować upodobanie.

fumum et opes (Hend.). (Porównaj nasze dymiące kominy fabryk, źródło dostatków).

plerumque explicuere (aor. gnom.) frontem, nieraz wypogodziły zasępione, zafrasowane czoło.

do *gratae* nie należy się domyślać *sunt*, ale łączyć *gratae vices* z *explic.*, jako podmiot główny, do którego bliższem wyjaśnieniem jest podmiot z w. 14; *que* w w. 14. jest *explicativum:* a mianowicie.

parvo sub lare pauperum, pod nizką strzechą biedaka.

lar, cf. III. 23, 15.

15. *cenae sine aulaeis et ostro*. Do tych dwóch *ablat.* należy albo domyśleć się odpowiednich *partic. pass.* n. p. *suspensis, strato* (Nauck.) lub nieistniejącego *part. praes.* czasownika *esse* do wyrazu *cenae:* stoły (t. j. pokoje jadalne) bez kotar i nakryć szkarłatnych, *vestes stragulae*, któremi pokrywano *lecti tricliniares*.

Androm. pater, t. j. *Cepheus*, jako gwiazda wschodzi 9. lipca wieczorem.

Andromeda, córka króla egipskiego Cepheusa, który został wraz z swą małżonką Kassyopeą między gwiazdami umieszczony.

occultum, tajony aż do swego wejścia; *occultum sc. antea*.

Procyon (łać. *Ante Canem*) wschodzi 15. lipca.

Słońce wstępuje w znak *(stella, sidus)* Lwa 20. lipca.

furit, szalenie przypieka, przygrzewa, dokucza.

20. *sole referente, abl. abs.:* a słońce sprowadza (posuchę).

horridus = *hirsutus*.

ripa sc. rivi w. 22. Por. Koch. P. II. 2, 37—40:

Stada igraią przy wodzie:
A sam pasterz, siedząc w chłodzie,
Gra w piszczałkę proste pieśni,
A Faunowie skaczą leśni.

Połącz: *tu curas, quis, etc.* 25.

urbi można łączyć z *times*, a w takim razie zd. następne jest wyjaśnieniem do tego i w przekładzie należy dodać: „a mianowicie, co przygotowują, jakie zamiary knowają“, albo wyraz *urbi* można uczynić wprost zawisłym od *parent.*

Seres, I. 12, 56.

regnata, niegdyś poddane, *cf.* II. 6, 12.

Bactra, orum, stolica państwa Baktryjskiego w Azyi, które niegdyś należało do państwa Cyrusa, a za czasów Hor. w części do Partów.

Tanais, dziś Don, uchodził za granicę między Azyą a Europą. Nad tą rzeką mieszkali Scytowie, którzy prowadzili ciągłe walki domowe.

premit, okrywa. Por. I. 4, 16. 30.

trepidat, swą obawę posuwa. Por. Koch. P. I. 9, w. 5—9.

Kto tak mądry, że zgadnie,
Co nań iutro przypadnie?

Sam Bóg wie przyszłe rzeczy, a śmieie się z nieba,
Kiedy się człowiek troszcze więcey niźli trzeba.

quod adest = *praesens tempus.*

componere, układać, porządkować.

feruntur, toczy się (F.).

medio aequore,[1]) tak, że gładka powierzchnia wody *(acquor)* jest w środku koryta.

Konstr. *cetera feruntur ritu fluminis nunc delabentis, nunc volventis.*

Etruscum, v. hypermeter z elizyą przed samogłoską nast. 35. wiersza.

adesos, podmulone, spłókane.

una, wraz, t. j. z sobą.

non sine clamore z *gen.*, z hałasem, hukiem, rozlegającym się po...

diluvies, powódź. 40.

potens sui, władnący sobą, panujący nad sobą, *ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ.*

---

[1]) Niektórzy *medio alveo*: środkiem koryta (F.).

deget, będzie żył.
in diem, codzień (zwykle *plur. in dies*).
vixi, użyłem życia.
polus, niebo.
occupare, zająć, otoczyć, oblec..
pater, I. 2, 2.
non tamen inritum efficiet, nie zmieni, nie odwoła.
quod est retro, co jest w tyle, co się stało, minęło, czcgośmy użyli.
45. *inritum non efficiet*, nie udaremni.
diffingere, przekształcić, zmienić.
infectum non reddet, nie cofnie.
vexit = *avexit*, uniosła. (Niektórzy biorą *vexit* w znaczeniu *advexit*, przyniosła.)
saevo laeta negotio, kochające się w okrutnych postępkach (F.).
50. *ludum ludere*, paronomazya: wyprawiać harce, igrzyska, igraszki („igrzysko losu“).
pertinax ludere, uporczywie wyprawiające... *(inf. poët.)*. Koch. P. II. 9, 23, 24. (Hor. I. 34, przy końcu.)

Bo z nas fortuna w żywe oczy szydzi,
To da, to weźmie, iako sye iey widzi.

manentem sc. Fortunam, jak długo trwa, zostaje przy mnie.
pennas; w I. 34, 15, *stridor*.
resigno, zrzekam się.
55. *involvo me*, jakby w płaszcz. Por. Kochan. I. 9, 30—33.

Chwalę szczęście stateczne:
Niechceli też bydź wieczne,
Spuszczę, com wziął, a w cnotę własną się ogarnę,
Y uczciwey chudoby bez posagu pragnę.

sine dote sc. Fortunae.
non est meum, nie jest moim zwyczajem.
Africis, enall. = *Africi procellis fractus*.
malus, maszt, *cf.* I. 14, 5.
votis, przez śluby.
pacisci, układać się, zawierać umowę z bogami.
60. *Cypriae*, z Cypru sprowadzone.
merces, towary.

addant divitias mari, nie przysporzyły morzu bogactw.

biremis praesidio scaphae tutum, allegorya = o własnych siłach; *scapha*, łódka, mały statek; *biremis*, o dwu wiosłach.

aura, pomyślny wiatr.

Aegaei tumultus, podobnie jak w w. 57, *Africis*.

geminus Pollux, dwoista gwiazda Polluxa, t. j. Dyoskurowie, *Castor* i *Pollux*. *Cf.* I. 3, 2.

W ostatniej zwrotce poeta pozostaje przy obrazie morskiej podróży, jednak rozumie przez nią podróż życia.

Por. Kochan. I. 9. w. 33—40.

Nie umiem ia, gdy w żagle
Uderzą wiatry nagle,
Krzyżem padać y świętych przenaydować dary,
Aby łakomey wodzie Tureckie towary
Bogactwa nie przydały,
Wpadwszy gdzie między skały:
Tam ia bespiecznym sercem y pełen otuchy
W równey fuście [1]) popłynę przez morskie rozruchy.

Pieśń ta jest wzorem ody, która wychodząc z osobistych stosunków rozwija ogólną zasadę życia logicznie i obrazowo, przyczem w poszczególnych częściach przejawiają się myśli ogólne (R.).

I. Mecenasie porzuć gwarny Rzym i przybądź do mnie w ustronne wiejskie zacisze (1—8).

II. Taka zmiana jest korzystna dla każdego, zwłaszcza w czasie skwarnego lata (Kanikuły) (9—24).

III. Troski o przyszłość zdaj na Boga: człowiek nie powinien nigdy ślepo ufać Losowi, ale być przygotowanym na rozmaite zrządzenia szczęścia i na zmienne życia koleje (25—64).

III, 30.

Do Melpomeny.

Metrum Asclepiadeum I.

Exegi, dokonałem, wykończyłem.

regium = quod regis est, regalis = quod rege dignum est (N.).

---

[1]) W małym statku.

situs, pleśń, zaśniedziałość; *regali situ pyr. altius = monumentum regalibus pyramidibus situ obductis altius; regalis situs (Enall. adi.): Oxymoron.* My mówimy odwrotnie „zbutwiała ozdoba, przyćmiony blask“, t. j. budowle wspaniałe pleśnią wieków omszone (N.). Niektórzy biorą *situs = status*, stanowisko, położenie; wówczas te wyrazy nie nastręczają najmniejszej trudności w przekładzie; cały wiersz = *situ (= statu) regalium pyramidum.* (Inni wreszcie *situs* = budowa, ogrom, kolos.)

quod non, względ. skutkowe.

edax, niszczący.

impotens sc. sui, niepohamowany, nie władnący sobą, szalony wicher północny.

5. *fuga*, szybki bieg.

non omnis, cf. II. 20.

multaque, que po negacyi = „lecz“; *multa*, przeważna, lepsza cząstka mojego „ja“, t. j. duch.

vitabit Libitinam, nie zejdzie do grobu. *Libitina*, staroitalska bogini śmierci i mar = śmierć, *cf.* III. 3, 16. *Acheronta fugere.*

postera, Enall. adi. = posterorum.

usque, ciągle.

recens, odmładzający się.

virgine sc. Vestali. W dniu *Idus* każdego miesiąca udawał się *Pontifex maximus* z 6 Westalkami drogą świętą *(via sacra)* na Kapitol celem złożenia Jowiszowi ofiary za pomyślność narodu rzymskiego.

10. *dicar*, sławić mię będą, będę na ustach wszystkich.

qua violens... [1]) należy do *ex humili potens: qua violens — populorum = ego Apulus*, sławić mię będą, że ja, Apulczyk (z prowincyi pochodzący).

aquae, genet. relat. „przy niedostatku wody (F.)“ D., władca kraju ubogiego w wodę.

Daunus, król Apulii, ojciec Turnusa.

regnavit z *genet.* na wzór grecki: ἄρχω.

ex humili potens, przydawka do *ego*, które jest zawarte w *dicar*; poecie zarzucano nizkie pochodzenie. II. 20, 6. *humilis* =

---

[1]) „Z rozgłośnym hukiem wre rzeka burzliwa“ (Walter Scott).

humili loco natus; — *potens,* który doszedłem do znaczenia, chociaż z nizkiego stanu pochodzę.

(dicar) deduxisse, żem sprowadził, żem zastosował.

princeps, pierwszy.

Aeolium carmen, alcejską i sapficką t. j. grecką lirykę przeszczepił na grunt italski. *Aeolium,* I. 1, 34; I. 32, 3; II. 13, 24 etc.

modos, miar wierszowych, rytmów.

sume superbiam, bądź dumną, możesz być dumna, otocz się 14.
urokiem dumy, nabytej zasługą.

volens, łaskawie.

Melpomene, ogólnie = Muzo!

I. Dokonałem dzieła nieśmiertelnego (1—5).

II. Imię moje nie zaginie, ale wiecznie żyć będzie (5—14).

III. Muzo moja, możesz być dumną z tego w poczuciu własnej godności (15—16).

Oda ta stanowi świetne zakończenie pierwszego zbioru poematów Horacego.

Trzy pierwsze księgi poezyi H. wyszły w r. 24. lub 23. a. C.

IV. 2.

Łabędź i pszczółka.

Metrum Sapphicum.

Iulle (dwuzgł.), *Iullus Antonius* (*cf.* w. 26), syn tryumwira M. Antoniusza i Fulwii, otrzymał staranne wychowanie od swej macochy Oktawii, siostry Augusta. Zajmował się poezyą i nakłaniał Horacego do opiewania czynów Oktawiana wierszem w rodzaju Pindara. Hor. jednak nie usłuchał tego wezwania.

ope Daedalea połącz z *ceratis,* na skrzydłach, sztuką Dedala skleconych woskiem.

nititur, próbuje lotu.

daturus, aby...

vitreo ponto, kryształowym wodom.

nomina, plur. zam. *sing.* (poet.).

amnis sc. fervet. 5.

imbres quem = *quem imbres.*

notas, jak I. 2, 10.

aluere, podniosły (stan wody).

fervet et ruit profundo ore, burzliwie płynie pełnym potokiem myśli; *fervet et ruit (Hend.)*, burzliwie płynie (dynamiczne użycie czasownika).

laurea, gałązka wawrzynu, wieniec wawrzynowy, ozdoba Apollina i poetów.

nova, nigdy nie słyszane.

audaces, śmiałe polotem.

numeris lege solutis, w rytmach żadnem prawem nie krępowanych; i płynnego *(fertur)* wiersza żadnemi nie krępuje prawi-

deos regesque, w peanach, hymnach i enkomiach. [dły (F.).

cecidit, Anaphora.

Centauri, I. 18. 8. *Peleus*, który z nimi walczył, był wnukiem, a Herakles synem Jowisza.

Chimaera, II. 17, 13.

Elea, olimpijska.

palma, I. 1, 4.

caelestes, podobnych do bogów *(ἰσοθέους)*, okrytych chwałą nieśmiertelną.

munere potiore, darem cenniejszym, t. j. przez *epinikion* na cześć szermierzy w walce na pięści *(pugilemve)* i zwycięzców w zapasach konnych *(equumve)*.

centum signis (abl. comp.). Posągi stawiano zwycięzcom w Olimpii.

iuvenemve et vires, Hend., młodzieniec w kwiecie wieku, *ve* = *sive*.

raptum = *praematura morte ereptum sponsae flebili* (M.).

plorat, w swoich trenach.

animum moresque aureos, złote serce i przednie (jaśniejące chwałą)...

W. 22. i 23. *versus hypermeter* z elizyą przed samogłoską następn. wiersza.

educit, wynosi, wywyższa.

invidet, wydziera (F.).

multa, obfite.

Dircaeus cycnus, tebański łabędź (Pindar) od tebańskiego źródła *Dirce*.

cycnus, łabędź, *cf.* II. 20.

Antoni, por. w. 2.

multa, wielki, pełny, potężny.

quotiens tendit, ilekroć usiłuje wzbić się w górne obłoków

more apis M., obyczajem pszczółki M. [krainy.

Matinus, należący do góry *Matinus* w Apulii, ojczyźnie poety.

carpere, zbierać, wysysać.

per laborem plurimum, mozolnie, z bardzo wielkim trudem; 30.
niektórzy łączą *plurimum* z *nemus* w znaczeniu: gęstwina leśna.

ripas sc. Anienis pod Tyburem, por. I. 7, 13; I. 18, 2; II. 6, 5; III. 4, 23; IV. 3, 10; III. 29, 6.

operosa, żmudnie.

parvus, bez zdolności, bez natchnienia.

concines sc. Antoni.

maiore plectro, o pełniejszem uderzeniu, z muzyki przeniesione na treść śpiewu, poemat o wyższym nastroju t. j. epos. „będziesz opiewał C. w poemacie bohaterskim".

clivus sacer, stroma część wznoszącej się ku Kapitolowi *viae* 35.
sacrae (= per clivum s. viae), II. 12, 11.

Sygambri, między rzekami Renem, Sieg i Lippe.

quo sc. Caesare.

aurum priscum = aurea aetas. 40.

concines, anaphora z w. 33; *super = de; ludum*, święto, uroczystość.

impetrato, uzyskanego (od bogów przez modły i ofiary), ubłaganego.

fortis, bohaterski.

forum litibus orbum wolniej: w odświętne szaty przystrojony. Fiałkowski: i o sądach od pieniactwa wolnych *(iustitium)*.

si quid loquar audiendum, jeśli mi się uda pieśń godna słuchania; *loquor* (jak niektórzy czytają) byłoby skromną alluzyą do jego sławy poetyckiej.

bona pars = magna pars meae vocis = acclamabo ei altis- 45.
sima, qua potero, voce (M.).

o sol pulcher, o laudande, o dniu piękny, dniu uwielbienia godny.

procedis, poeta przedstawia Antoniusza jako poprzedzającego pochód tryumfalny i wołającego w swej pieśni: *io triumphe*,

któremu to okrzykowi wtóruje poeta z rzeszą tłumów, idących za tryumfem i wołających również: *io triumphe* (wyrazy te nader malowniczo powtórzone).

51. *dabimus*, do tego dopowiedzenie *civitas omnis*. Na ulicach i placach, przez które tryumf postępował, wznosił się dym kadzideł *(tura)*.

solvet sc. voto, dopełnię ślubu... (czem? — łać. *nom. vitulus* etc. ofiarą z...) podobnie w poprzednim wierszu *te (solvent)*.

56. *in mea vota*, na spełnieniu mych ślubów.

Konstr. *imitatus (sc. vitulus) fronte curvatos ignes lunae referentis tertium ortum niveus videri, qua notam duxit.*

luna tertium ortum referens, księżyc w trzecim dniu po nowiu.

curvati ignes, ognisty sierp (księżyca).

niveus videri, biały, z wejrzenia biały, *λευκὸς ἰδέσθαι*.

qua notam gessit, odnosi się do znamienia białego na czole, w postaci małego półksiężyca, opisanego w w. 57. i 58. (*qua... videri*, z białą plamą na czole).

60. *cetera, acc. relat.* zaw. od *fulvus (videri)*. Ponieważ *qua* jest proleptycznie użyte ze względu na *cetera*, przeto można przetłomaczyć w. 59, 60: „cały płowy, z białą plamą na czole".

I. Lękając się kary Ikara nie śmie się wzbijać H. pod obłoki jak Pindar, którego lot jest niedościgniony we wszelkich gatunkach poezyi (1—26).

II. W przeciwstawieniu do Pindara, który jest łabędziem poetów, uważa się Horacy za skromną i skrzętną pszczółkę, mozolnie zbierającą miody (27—32).

III. Poeta wzywa Antoniusza, aby jako godny przedstawiciel epików zanucił pieśń na cześć bohaterskiego Augusta, sam zaś będzie się czuł dość szczęśliwym, jeśli przyłączy się do Antoniusza z swoją skromną Muzą, wznosząc wraz z tłumami okrzyk radosny na cześć tryumfującego Cezara (33—60).

Uwagi do I. Po ogólnej pochwale genialnego Pindara wyszczególnia Horacy jego poetyckie zdolności w czterech działach: *a)* w poezyi dytyrambicznej (w. 10—12), *b)* hymnach, peanach, enkomiach, śpiewanych na cześć bogów, bohaterów i znakomitych ludzi (13—16), *c)* epinikiach na cześć zwycięzców olimpijskich (17—20), *d)* pieśniach żałosnych *(θρῆνοι)* (21—24).

Po tem wyszczególnieniu zalet niezrównanego Pindara porównywa się Horacy z nim i przedstawia się jako skromna pszczółka wobec łabędzia.

IV, 3.

Do Melpomeny.

Metrum Asclepiadeum III.

Melpomene, u Hor. Muza śpiewu lirycznego lub ogólnie = Muza. Do Melp. zwraca się poeta także III. 30.

placido lumine videris, łaskawem rzucisz okiem.

nascentem, w dniu urodzin.

labor, zapasy istmijskie (na korynckim Istmie odbywano co 5 lat na cześć Posejdona).

pugilem, jako szermierza w walce na pięści, ogólnie: zapaśnika.

equus, o czworosprzęgach.

victorem, jako zwycięzcę.

curru Achaico, abl. instr. do *victorem.*

Delia folia, wawrzyn. Na Delos wieńczono wawrzynem zwycięzców w odbywanych co 5 lat na cześć Apollina Deliach (= ozdobią go tryumfalnym wawrzynem).

ostendent Capitolio, pokaże K. t. j. zaprowadzi w tryumfie na Kapitol.

res bellica, dzieła wojenne, *bellum.*

tumidus, enall. adi. do *regum,* nadętych pychą, butnych.

Tibur, por. uw. do IV. 2, 31.

praefluunt = praeterfluunt.

nemorum sc. Tiberis.

comae = folia, frondes. Tosamo obrazowanie u nowszych poetów (Por. Mick. „strumienie warkoczy“, o liściach i gałęziach brzozy). *Cf.* I. 21, 5.

spissae nemorum comae (Enall. adi.), gęstych gajów warkocze.

Aeolio carmine, III. 30, 13.

princeps urbium, stolica świata *(principis = primae).*

suboles, dziatwa, dzieci.

inter choros amabiles vatum, Enall. adi. (I. 1, 35).

dignatur, raczy, uważa za godnego, *ponere*, zaliczyć w poczet *(choros)*, chór, rzeszę.

mordeor, gryzie mnie.

W. 17. Po wykrzykniku tłomacz zaraz *Pieri:* Muzo. Zwykle plur. *Pierides. Cf.* III. 4, 40.

aureae testudinis, lutni złotostrunej, I. 32, 14; II. 13, 25.

strepitum, szmer, dźwięk, tony.

temperare, kierować, grać, uderzać w struny, I. 24, 14 *(moderari)*.

20. *donatura*, mogłabyś dać, *cf.* II. 6, 1.

Konstr. *totum hoc tui muneris, beneficii est*, wszystko to, całe to wyszczególnienie jest twoją łaską, twojem dobrodziejstwem.

monstror, że na mnie pokazują palcem przechodnie (oznaka chwały) jako na lutnistę. Średnik połóż po *lyrae* nie po *praetereuntium*.

spiro, żyję, oddycham (niektórzy tak pojmują: *spiro*, mowa o *spiritus poëticus*, że mam natchnienie poetyckie. *Cf.* II. 16, 38, IV. 6, 29).

tuumst, pochodzi od ciebie.

I. Muz oblubieńcy nie dbają o chwałę zwycięzców na igrzyskach, ani o sławę wojenną (1—9).

II. Dla nich największym zaszczytem pieśń sama, która ich otacza aureolą sławy (10—16).

III. Horacy jest przekonany o swych poetyckich zdolnościach w dziedzinie liryki i za ten dar składa Muzom gorącą podziękę (17—24).

Scaliger na równi stawiał tę odę co do wartości z III. 9 i tensam sąd o obydwóch wypowiedział. Porównaj pieśń cytowaną.

IV. 4.

Pochwała Druzusa.

Metrum Alcaicum.

Wyrazowi *qualem*, odpowiada w r. 17. *(talem) videre*. W przekładzie: „Jak orła, stróża piorunów, któremu..."

qualem alitem = veluti alitem, ministrum fulminis = Iovi fulmina ministrantem, t. j. orła, strzegącego piorunów Jowisza, orła, który jest niejako giermkiem Jowisza.

Ganymedes, syn trojańskiego króla Trosa, cudnej urody, porwany przez orła dla Jowisza, który obdarzył go nieśmiertelnością i uczynił podczaszym w miejsce Heby; *in Ganymede flavo:* przy porwaniu Ganymedesa.

expertus fidelem (sc. esse), doświadczywszy wierności jego.

Cztery pierwsze wiersze są tylko poetycką peryfrazą wyrazu 5.
aquila = *veluti (qualem) alitem (= aquilam) olim inscium lab. propulit iuv. et patr. vigor nido etc.* — *Olim (= primum), mox, nunc*, zawierają stopniowanie *(Gradatio)*.

iuventas, rzeźkość młodzieńcza.

patrius, a patre hereditate acceptus, dziedziczny, wrodzony (zapał).

połącz *nido* z *propulit, inscium* z *laborum, verni* z *venti*.

propulit, perf. aorystyczne: wygania, wyrusza.

Konstr. *vernique venti paventem docuere insolitos nisus*.

nisus, próby lotu. *Cf.* IV. 2, 3 *(nititur pennis)*.

remotis, gdy minęły.

docuere, aorystycznie.

Przy wyrazie *paventem* należy się domyśleć *primo* (= z razu) ze względu na następujące *mox*.

demisit, perf. aor.; taksamo *egit*. 10.

amor dapis, chęć uczty, t. j. zdobyczy.

reluctantes, pasujące się z orłami, stawiające im opór i splotami swymi obejmujące.

qualemve, tłomacz: „podobnego do lwa“, albo „jak lwa, którego“.

caprea, sarna.

laetus, wesoły, śmiejący się, bujny.

intenta połącz z *laetis pascuis*, wyłącznie zajęta bujnem pastwiskiem, wytężywszy swą uwagę jedynie na... t. j. bez obawy, przeraża ją więc tem bardziej niespodziewany widok lwa.

Konstr. *qualem vidit leonem iam depulsum ab ubere lacte* 15.
fulvae matris; lacte jest pleonastycznem określeniem do *ubere* = od piersi, napełnionej mlekiem, od mleka wymienia *fulvae matris*. Niektórzy tłomaczą *uber* (przym.) *lac*, od obfitego mleka etc.

novus, młody. Przecinek po *ubere* należy skreślić.

peritura z *abl.* w obliczu śmierci niechybnej od...

vidcre, tu się zaczyna następnik całego okresu. My tłomaczymy *qualem... (talem)* podobnego do...

Czytaj albo *Raetis sub Alpibus,* albo *Raeti et Vindelici; et* po wyrazie *gerentem* bardzo łatwo może być dodane w tekście. Windelikowie mieszkali u stóp *(sub)* Alp retyckich. Retów pokonał Druzus w r. 16., a w 15. wspólnie z bratem Windelików.

quibus unde mos obarmet, zawisłe od zdania *quaerere distuli:* nie chcę dochodzić, na mocy jakiego zwyczaju uzbrajają...

20. *Amazonia securi,* wojownicze niewiasty Amazonki, mieszkające na pobrzeżu m. Czarnego, uzbrajały się w topory oprócz tarczy, włóczni, łuku.

nec fas: nie podobna (nawiasowo), nie wolno.

sed sensere, współrzędne z *videre* (w. 17.).

late, na wielkich obszarach.

consiliis, tyle co dzielnością w sztuce wojskowej, roztropnem prowadzeniem kroków wojennych.

25. *rite sc. nutrita,* umysł starannie wykształcony t. j. co może zdziałać człowiek *(mens),* który staranne odebrał wychowanie.

quid indoles (rite) nutrita, co zdolności st. wych. Razem można przetłomaczyć: co zdołają zdziałać zdolności człowieka (męża), który staranne odebrał wychowanie.

sub penetralibus faustis, w domu cieszącym się opieką bogów: *penetrale, is,* wnętrze domu użyczające pewności i bezpieczeństwa, gdyż tam czczono Penatów.

animus, serce.

Nerones: pasierbowie Augusta z Liwii Druzyli *(Drusilla) Cl. Drusus Nero* i starszy *Tib. Cl. Nero,* następca Oktawiana.

fortes, z alluzyą do Neronów, gdyż *Nero = fortis ac strenuus.*

fortibus et bonis, abl., originis, καλοῖς κἀγαθοῖς. (Niektórzy uważają za *dat.* przy *pass.*).

creantur fortes: tęgie dzieci.

30. *patrum virtus,* własność (= przymioty, zalety) ich gniazda (F.).

sed, położone na drugiem miejscu, jak to czynią często poeci z wyrazami *et, aut.*

promovet, doskonali.

vim insitam, przyrodzoną siłę, wrodzone zdolności.

recti, genet. sing. „dobrego“, uczciwości, szlachetności.

cultus (plur.), pielęgnowanie, ćwiczenie się w...

roborant, hartują.

utcumque, tutaj = skoro tylko, ile razy. Podobnie I. 35, 23; II. 17, 11; III. 4, 29. 35.

bene nata, szlachetne porywy.

indecorant, silniej niż *dedecorant*.

culpae, występki.

Wiersze 37—76, zawierają pochwałę Neronów.

Metaurum (adi.) flumen = *Metaurus* (podobnie jak II. 9, 21. *Medum flumen*) tłomacz: „Metauru wody“. W r. 207. nad tą rzeką odniósł zwycięstwo konsul *C. Claudius Nero*. *Cf.* Liv. XXVII. 47—49.

Latio abl. przy *fugatis*. Można atoli ten wyraz uważać za *dat.* przy *pulcher*. 40.

qui risit, tł. ze zmianą podmiotu: w którym się po raz pierwszy do nas uśmiechnęło błogosławione zwycięstwo, dosł.: który się do nas po raz pierwszy uśmiechnął (który nam zajaśniał chwałą zwycięstwa).

adorea, nagroda w zbożu, które wydzielano żołnierzom za waleczność; przenośnie: sława wojenna.

Afer, Hannibal.

ut czasowe *(= ex quo)* z następnem *equitavit*.

equitavit, zapuszczał zagony, uganiał, zaganiał się, latał (F.).

ceu flamma per taedas sc. furit, któregoto wyrazu domyślamy się z *equitavit* przez *zeugma*.

taedae, smolne drzewo, łuczywo.

secundis laboribus, w pomyślnych usiłowaniach. 45.

Eurus. Por. Różę wiatrów. Wiatry wyobrażano sobie jako skrzydlate rumaki.

pubes, w znaczeniu: cały naród.

crevit, zyskała na sile.

habuere, otrzymały.

Konstr. *fana vastata tumultu Poenorum habuere*.

rectos deos, podniesione bogów posągi, przedtem obalone i podeptane.

tumultus, burza wojny.

perfidus, osławione wiarołomstwo Puńczyków poszło w przysłowie: *perfidia Punica* (Liv. XXI. 4, 9).

50. *luporum*, alluzya do baśni o wilczycy, piastunce Romulusa.

ultro, my... nie dość, że ich się nie lękamy, ale ich nadto ścigamy...

opimus, najszczytniejszy, obfity w plony, bogaty.

triumphus, dosłownie albo = szczęście najwyższe.

fallere, effugere, alliteracya.

fortis, dzielnie, po rycersku *(Enall.)*, połącz z *pertulit*.

cremata należy do Ilio *(nom. Ilios, fem.)*.

54. *sacra* = *Penates*. Poeta w przedstawieniu rzeczy nie jest zupełnie wiernym powszechnym podaniom o podróżach Eneasza.

tonsa, o obcinaniu gałęzi.

Algidus, I. 21, 6.

nigrae, o ciemnych liściach szpilkowych borów.

per damna, per caedes, przez klęski, przez ciosy (F.).

ducit, otrzymuje.

ferro, miecz.

60. *opes animumque ducit*, mocy i życia nabiera (F.).

Konstr. *Hydra non crevit firmior* (okazała się silniejsza względem) *(quam pubes Romana in Hannibalem) in Herculem vinci dolentem.*

hydra wąż wodny, osobliwie lernejski, płód Tyfona i Echidny, o wielu głowach (7). W miejsce jednej odciętej wyrastały dwie nowe. Hydrę pokonał Herkules.

vinci dolentem, wątpiącego o zwycięstwie, nie chcącego uledz, obawiającego się klęski, *cf. nescius cedere (cedendi)*, I. 6, 6.

monstrum, potwór, smok strzegący złotego runa w Kolchidzie, drugi raz smok Kadmusa.

submitto, wydaję.

Colchi, nazwa mieszkańców zam. kraju *(Colchis)*.

Echionius, należący do Echiona, który sam jeden pozostał z pięciu z ziemi wyrosłych mężów po zasianiu części smoczych zębów przez Kadmusa i razem z Kadmusem założył Teby. (*Ovid. Met.* III. 107; VII. 124.) Drugą część zębów smoka, zgładzonego przez Kadma, darowała Minerwa królowi Eetesowi *(Aeetes)* w Kolchidzie, gdzie je Jazon zasiał i również zastęp zbrojnych mężów z ziemi wywołał.

merses, luctere, w zn. zd. war. W przekładzie naśladuj to pełne siły połączenie okresu.

profundo, abl. niektórzy uważają za *dat.* celu = *in altum,* na dno morskie.

pulchrior, silniejszym.

evenit, wynurzy się, wróci.

luctere, pójdziesz w zapasy.

multa cum laude, z wielką...

proruet, obali.

integrum, cieszącego się pełnią sił.

coniugibus, sc. Romanis.

loquenda = celebranda, przedmiot opowiadań.

superbos, dumnych zwiastunów sławy oręża punickiego.

occidit, occidit, Anadiplosis: znikła, przepadła na wieki *(Anad.).*

nostri nominis = mea.

interempto, ze śmiercią...

Tu się kończą słowa Hannibala, ostatnią zwrotkę stanowią słowa poety samego.

nil non, wszystkiego *(Litotes).*

Claudiae (Enall.) = Claudiorum (Nerona).

manus, potężne ramię, dzielność osobista.

numen, opieka.

curae sagaces, czujność, czujna przezorność, przemyślne zabiegi (F.).

expediunt per acuta belli, przeprowadzają szczęśliwie przez niebezpieczeństwa wojny.

acuta belli, jak *cuncta terrarum,* II. 1, 23.

I. Jak orzeł lub młody lew rzuca się Druzus na niebezpieczeństwa walk i wychodzi z nich zwycięzko (1—24).

II. W ten sposób sławą opromienia swoje imię rodowe i przynosi zaszczyt swemu znakomitemu wychowawcy, Augustowi (25—36).

III. Rzym wie dobrze, ile ma do zawdzięczenia rodowi Neronów, zwłaszcza od czasów wojen punickich (37—76).

W odzie tej poeta sławiąc dzielność Druzusa i zasługi jego rodu, wielbi zarazem zgrabnie Augusta (w. 27, 28).

Pieśń ta o pokroju eposowym zawiera mnóstwo epizodów obyczajem epików dla tem lepszego uwydatnienia czynów bohatera poematu.

Oda napisana przy końcu r. 15.

IV, 5.

Tęsknota.

Metrum Asclepiadeum II.

Orte, potomku (ze względu na to, że August jest członkiem rodu Julijskiego, którego praojcem jest *Aeneas,* syn Anchizesa i Wenery). Inni tłomaczą dosłownie *orte* = *nate,* któryś się urodził pod łaskawą opieką bogów *(divis bonis).* Przeciwst. do *divis bonis* są wyrażenia jak *dis adversis, iratis, iniquis (natus).*

nimium diu, po trzyletniej nieobecności, uspokoiwszy Gallię, Hiszpanię i Germanię powrócił August w 14. r. a. C. do Rzymu.

concilium patrum = *senatus.*

5. *lux,* światło, błogosławieństwo, szczęście.

Konstr. *ubi instar* i t. d.

melius, łagodniej, milej, przyjemniej.

it gratior, przyjemniej schodzi; *it,* II. 14, 5 *(eunt).*

soles, promienie słoneczne.

invido, nienawistnem, nieżyczliwem, niesprzyjającem powrotowi.

10. *Carpathii,* I. 35, 8.

cunctantem połącz ze *spatio longius annuo* i z *trans aequora maris Carp.; cunctantem,* bawiącego n. p. w Azyi Małej lub Syryi.

votis... precibus, te wyrazy stanowią dwa człony: 1) *votis,* 2) *ominibus et precibus (Hend.),* pobożnemi modlitwami.

votum, ślub, błaganie, życzenie.

faciem non dimovere, oka nie spuścić.

15. *desideriis icta,* przejęta tęsknotą.

quaerit, żąda, wygląda.

rura (Anadipl.) w szyku chiastycznym.

nutrit, darzy urodzajem, czyni żyznemi.

Faustitas = *Fausta Felicitas,* bogini błogosławieństwa.

volitant, nie wskazuje na szybkość okrętów, ale na swobodne ich kołysanie się na falach morskich, których korsarze nie niepokoją.

culpari metuit fides = nunquam culpatur fides: Wierności 20.
(dotrzymania danego słowa) nie spotykają zarzuty, nikt nie czyni zarzutu danemu słowu. A więc jest to *fides integra, sancta, incolumis, incorrupta,* I. 24, 7 (S.). Niektórzy rozumieją przez wyraz *fides* kredyt w stosunkach handlowych; *metuit = non vult, cavet.*

lex, mianowicie *lex Iulia de adulteriis* naznaczała utratę części majątku i wygnanie na wyspę jako karę za wiarołomstwo *(maculosum nefas).*

edomuit, doszczętnie usunęły, wykorzeniły.

simili prole, abl. causae.

Kochan. II. X. (Pochwała dobrej żony w. 18.)

Ona dziateczki oycowi podobne
Rodzi: skąd rostą pociechy osobne:
Ani iuż spadków upatruią krewni,
Dziedzica pewni.

poena, cf. III. 2, 32. Alliteracya.

premere, iść tuż za kim, w ślady wstępować.

quis paveat fetus, quos Germania parturit; F.: „ktoby się 25.
lękał owych ludzi, których straszliwa ziemia niemiecka z łona swego wydaje?“ *fetus = iuventutem Germanicam; horrida* z alluzyą do strasznego i dzikiego wyglądania Germanów.

Hiberiae = Hispaniae. Kantabrów pokonano zupełnie w r. 19.

condit, kończy, przepędza.

collibus, w winnicach.

viduas = nondum maritatas, osierociałe, osamotnione. *Cf.* 30.
epod. 2, 10, C. II. 15, 4. *Maritatio,* przywiązywanie winogradu do drzew odbywało się na wiosnę; *arbores erant viduae,* pozbawione winnych latorośli z powodu spustoszenia, jakiemu uległy winnice w czasie wojen domowych.

vitem viduas, vina venit, alliteracya; *venit,* od uprawy wina zwraca się do uczty.

alterae mensae, drugi stół, druga zastawa po obiedzie, przyczem ofiarowano Larom i Penatom. Cześć także oddawano *(adhibet deum)* przez modlitwy i libacye Augustowi od r. 29. na wieść o pod-

boju Egiptu i załatwieniu spraw z Partami; *adhibere* z alluzyą obyczaju greckiego, kiedy posążki bogów przynoszono na stół i modlitwą je czczono; *mensis, dat.* zaw. od *adhibere,* sprowadzać kogoś jako boga do... *(mensis alteris),* wzywać jako boga, oddawać mu cześć boską.

multa prece, gorącą modlitwą.

prosequitur, czci, ofiarę składa.

mero effuso pateris (Ablat.), z czarą w ręku (F.) winem z czar wylanem, lejąc wino z czar.

35. *uti Graecia sc. numen Castoris et H. laribus miscet; tuum humen,* do czci Larów dodaje, przyłącza cześć twego bóstwa.

Castoris et Herculis, zaw. od *memor.* III. 3, 9.

ferias, dni uroczyste, świąteczne, gdyż każdy dzień pod panowaniem Augusta był niejako świętem, dniem spoczynku.

Hesperiae, II. 1, 32.

integro die (abl. abs.), gdy mamy jeszcze cały dzień przed sobą, od samego świtu, od pierwszego brzasku dnia. *(Cf.* I. 1, 20, *solido de die.)*

dicimus, błagamy, powtarzamy *(Anaph.).*

sicci, na czczo (I. 18, 3).

uvidi, wychylając kielich (wieczorem) (I. 7, 22).

integro — subest, myśl: od rana do wieczora.

I. Prośba o rychły powrót Oktawiana, którego z równą tęsknotą Rzym oczekuje, jak matka syna (1—16).

II. Pod błogosławionymi rządami Oktawiana obywatele w szczęściu i spokoju mogą się oddawać codziennym zajęciom (17—30).

III. Toteż każdy obywatel oddaje mu cześć boską na równi z bogami domowymi i błogosławi mu z całego serca (31—40).

IV, 6.

Do Apollina.

Metrum Sapphicum.

Dive, poeta przemawia do Apollina, jak następne zdania na to wskazują.

proles Niobea, t. j. synowie i córki Nioby.

quem vindicem, którego zemstę...

magnae linguae, za niepowściągliwość języka, za zarozumiałość w mowie, roz. ich matki przechwalającej się licznem potomstwem i wywyższającej się nad Latonę, matkę dwojga tylko dzieci t. j. Apollina i Dyany.

raptor, uwodziciel, napastnik.

Tityos, *cf.* III. 4, 77.

miles, bojownik. 5.

ceteris, walczącym po stronie Trojan.

tremenda cuspide pugnax, F.: w boju włócznią straszny. Niektórzy łączą *trem. cuspide* z wyrazem *quateret*.

pugnax, żądny walki.

mordax, morderczy, ostry.

impulsa sc. procidit: pada od uderzenia wichru wschodniego.

late, jak długi. 10.

Teucro, trojańskim.

ille (Achilles) non falleret, sed... ureret... ni wskazuje na to, że gdyby Achillesa nie była śmierć dosięgła przez Apollina, byłby w otwartym boju z powodu okrutnej surowości swojej wyniszczył doszczętnie Troję tak, że nie mogłaby się była nigdy odrodzić we Włoszech.

sacra mentito, kłamiącym święte cele, jako wrzekomy dar dla Minerwy. *Cf. Verg. Aen.* II. 15—17.

male, nie w porę.

feriatos, urządzających uroczystości.

laetam choreis, wesoło tańczący. 15.

falleret, coni. imperf. zam. *plsqprf.* dla plastycznego przedstawienia sytuacyi.

gravis captis, okrutny i nieludzki dla jeńców.

palam gravis, otwarcie straszny, groźny, nie szczędzący nikogo z jeńców w otwartym boju, bez uciekania się do podstępu.

nescios fari pueros, niemowlęta.

latentem (z dom. *puerum*), płód.

in alvo, w łonie. 20.

tuis vocibus victus, na twe prośby, gdyż jesteś bogiem opiekuńczym Troi, a Wenera matką Eneasza i protoplastką Rzymian.

rebus Aeneae = losowi Eneasza, Eneaszowi. Horacy przypisuje Apollinowi przyczynienie się do powstania Rzymu.

adnuisset, przyrzekł.

potiore alite, pod lepszą wróżbą, niż trojańskie. *Cf.* I. 15, 5; III. 3, 61.

ductos, partic. perf. pass. tłomacz przez rzeczownik umysłowy: (wykonanie, zbudowanie).

muros sc. Romae.

fidicen, dopowiedzenie zam. przydawki, nauczyciel-lutnista.

argutae, śpiewnej, por. III. 4, 3; III. 14, 21.

Thaliae, Muzy lirycznej.

Argivae doctor Th. = który Greków nauczyłeś lirycznych pieśni.

qui lavis (kąpiesz), *cf.* III. 4, 61.

Xanthus, rzeka w Licyi. U ujścia jej leżała Patara, gdzie szczególniejszej czci doznawał Apollo. Porównaj poprzedni cytat.

lēvis, gładki, bez zarostu na twarzy, symbol wiecznej młodości.

Dauniae Camenae, t. j. opiekuj się także Muzą włoską.

Agieu, stróżu dróg i ulic, na których mu w Atenach ołtarze stawiano.

Phoebus, anaphora.

spiritum, cf. II. 16, 38; IV. 3, 24.

mihi i *carminis*, należą do obydwóch członów.

virginum primae, szlachetne dziewice (*cf.* II. 7, 5). Od w. 29—44 poeta zwraca się do chóru.

orti, synowie.

tutela, będący przedmiotem troski; *tutela* odnosi się do obydwóch chórów, gdyż i dziewczęta zostawały pod opieką Dyany.

fugaces, pierzchliwe.

cohibentis, która poskramia, ubija.

Lesbium pedem, miarę wiersza L., t. j. rytm sapficki.

ictus, uderzanie w struny.

rite, anaphora: godnie.

face, światłem.

Noctiluca = Dyana, której kult mieszano z kultem Księżyca i jako taki czczono ją na Palatynie.

prosperam frugum, darzącą owocami: *genet. relat.* jak po *fertilis; prosperam* = *quae fruges prosperas reddit rore nocturno* (M.).

celerem volvere = *cel. ad volvendum* albo *quae celeriter volvit.*

pronos, umykające.

W. 41. poeta oświadcza, że uczestniczki tego chóru będą sobie w późniejszem życiu z dumą i przyjemnością o tem wspominały.

nupta, zamężna.

iam, tłomacz przed wyrazem *nupta*.

dis, Apollinowi i Dyanie.

luces, dni.

reddere, wygłaszać.

docilis z *gen. modorum*, na wzór przym. *peritus*.

I. Febusie, ojcze i opiekunie Rzymu (1—24),

II. z którego łaski jestem natchnionym poetą, użycz swego orędownictwa Muzie włoskiej (25—30)

III. i pozwól godnie zaśpiewać pieśń w stuletnią uroczystość na cześć twoją i Dyany (31—44).

Pieśń tę należy uważać jako wstęp do *carmen saeculare*, do której napisania wezwał August poetę w r. 17.

IV, 7.

Pieśń na wiosnę.

Metrum Archilochium I.

redeunt gramina campis, łąki ponownie okrywają się zielenią.

arboribus comae, drzewa stroją się w liście; *coma* w znaczeniu liść, por. uw. do IV. 3, 11. Koch. P. I. 2, 5.

Teraz drzewa liście na się wzięły,
Polne łąki pięknie zakwitnęły.

mutat terra vices, zmienia kolejno swą postać (F.).

praetereunt, oczywiście w korycie.

audet ducere (greck. *part. praed.*), śmiało prowadzi, zawodzi.

Gratia, I. 4. 6. 5.

annus, w znaczeniu: lata upływające.

immortalia, trwałego, nie żyw, nie snuj trwałych nadziei, wieczności życia. *Cf.* I. 4, 15.

Zephyris, od tchnienia Zefirów, *cf.* I. 4, 1.

frigora: Niemc.: mroźne powietrze.

ver proterit, wiosnę ściera, wypiera, zwalcza, usuwa.

simul, skoro tylko. 10.

iners, gnuśna, jałowa, I. 34, 9; II. 9, 5.

damna caelestia, swe straty na niebie, a wraz z niemi i zmiany pór roku, powstające przez różne fazy księżyca, ubytek tarczy księżyca.

celeres lunae, szybki bieg księżyca.

14. *decidimus*, por. Mick. Pieśń Filaretów:

„W wieczności wpadniem toń."

summa, ogół dni życia, I. 4, 15.

crastina tempora, dzień jutrzejszy.

amico animo, ukochanej duszy, t. j. czego „sobie samemu" nie odmówisz.

avidas (enall. adi.) = *avidi.*

21. *splendida (enall. adi.)* = *splendidus*, pełen przepychu królewskiego.

spl. arbitria, znaczy dosł.: wspaniale wypowiedziany wyrok, uroczysty wyrok, gdyż i sam sędzia jest *splendidus*. Niektórzy pojmują *splendida* w znaczeniu: „z powodu twych zalet wspaniały".

Torquatus, potomek Tytusa Manliusza Torkwata, obrońca sądowy i przyjaciel Horacego.

genus, „świetne urodzenie" (N.).

pietas, II. 14, 2.

restituet, *sc.* do życia.

26. *Hippolytus* czysty *(pudicus)* nie dał się uwieść namowom namiętnej swej macochy Fedry.

Lethaea vincula, więzów świata podziemnego.

Pirithous, napastnik Proserpiny.

Podanie Horacego różni się od powszechnie znanego, które mówi, że Tezeusz razem z Pirytouszem wtargnęli do podziemia celem porwania Proserpiny dla Pirytousza. Obaj jednak pojmani ponosili karę za zuchwalstwo, dopóki Tezeusza nie uwolnił Herkules. Pirytousza jednak wyzwolić nie zdołał, zaskoczony trzęsieniem ziemi.

Metrum tej ody archilochijskie z powodu rytmów spadających nadaje się do pieśni o tle ponurem, tchnącem rezygnacyą i pewną tęsknotą nieziszczonych marzeń i niedoścignionych pragnień.

I. Kolejno zmienia się wszystko w przyrodzie i wraca na nowo (1—13).

II. Człowiek powinien korzystać z każdej chwili, gdyż on jeden nie wraca, nie odmładza się (13—20),

III. a z więzów śmierci nic go nie wybawi (21—28). Porównaj co do treści i nastroju tę pieśń z I. 4, a nadto co do myśli z II. 3 i II. 14.

IV, 8.

Do Cenzoryna.

Metrum Asclepiadeum minus.

donarem; Rzymianie mieli zwyczaj przesyłania sobie wzajemnych podarunków w czasie Saturnaliów.

commodus, uprzejmie, chętnie, szczerem sercem.

C. Marcius Censorinus, był konsulem w 8. r. a. Chr. (Rok śmierci Horacego.)

aera, spiżowe naczynia szczeg. korynckie.

ferres, odniósłbyś, otrzymałbyś. 5.

divite me, abl. abs. w znacz. warunk.

artes, dzieła sztuki.

Parrhasius, Efezyjczyk, słynny malarz, żył w 4. w. a. Chr.

Scopas z Paros, rzeźbiarz w 4. w. a. Chr. Posąg Apollina jego dłuta znajdował się w świątyni palatyńskiej.

sollers z *inf.* w znaczeniu: biegły w czem, mistrz w tworzeniu *(ponere).*

non haec mihi vis, nie jestto w mojej mocy.

nec tibi res est: twój dom *(res)* nie potrzebuje takich dzieł 10.
sztuki (gdyż ich dość posiada), ani twe serce *(animus)* ich nie pragnie (gdyż ty jesteś raczej przyjacielem poezyi) (S.).

deliciae, kosztowności, osobliwości.

pretium dicere muneri, oznaczyć cenę dla mego daru, t. j. pieśni. Tu się zaczyna pochwała pieśni na temat, że jest „arką przymierza między młodszymi, a dawnymi laty".

incisa, okryte napisami.

marmora, pomniki z marmuru.

notis publicis, Hypallage (R). na podstawie... napisami. pochodzącymi od państwa.

Do *celeres fugae* należy także Hannibalis *sc.* po bitwie pod 15.
Zamą.

nomen lucratus, mając w zysku przydomek *Scipio Africanus Maior*, o którym tu jest w ogóle mowa od w. 15—20.

Wiersz 17. prawdopodobnie nie wyszedł z pod pióra Horacego i zawiera pewną sprzeczność, gdyż fakt w nim przedstawiony odnosi się do Scypiona Młodszego.

eius połącz z *laudes*.

20. *Calabrae Pierides*, Muza Enniusza, pochodzącego z Kalabryi (ur. się w *Rudiae* r. 239., pisał *Annales*, w których sławił czyny Scypiona Starszego).

chartae, kartki, pieśni, poezye.

quod bene feceris, ogólnie: za dobre... znakomite...

Iliae Mavortisque puer = *Romulus*, I. 2, 17.

taciturnitas. *Cf.* 9, 33.

Romuli, w zastępstwie zaimka *eius*. Konstr. *si invida taciturnitas obstaret Rom. meritis*.

25. *Aeacus*, syn Jowisza, król Eginy, ojciec Telamona i Peleusa. Z powodu sprawiedliwości i pobożności został sędzią w świecie podziemnym.

virtus, jego dzielność osobista.

favor et lingua (Hend.), życzliwe słowo.

divitibus, na szczęśliwych, błogosławionych.

insulae, wyspy na najdalszym zachodzie Oceanu, jako przybytek pobożnych. Hor. umieszcza w. II. 13, 22, Eaka w Elizyum.

consecrat, jako poświęconego umieszcza, t. j. użycza nieśmiertelności.

30. *impiger*, niezmordowany.

clarum sidus, dopowiedzenie do *Tyndaridae*, mowa o Dyoskurach, *cf.* I. 3, 2.

quassas, skołatane.

ab inf. aeq., z morskiej topieli.

ornatus, *cf.* III. 25, 20.

Liber, pierwotnie bóstwo ziemskie, dostąpił chwały boga Olimpu dopiero w pieśniach poetów. Zarówno Dyoskurowie, jak Bacchus byli przyjaciółmi poetów.

vota ad bonos exitus ducere, życzenia pomyślnym skutkiem uwieńczyć. W w. tym zawarta alluzya do życzeń poety przesłanych Cenzorynowi.

I. Nie dzieła sztuki chcę ci ofiarować, ale pieśń moją (1—12).

II. Potęga słowa i pieśni jest trwalszą od marmurowych posągów (13—24).

III. Pieśni czynią ludzi nieśmiertelnymi i wynoszą ich do nieba (25—34).

IV, 9.

Do Lolliusza.

Metrum Alcaicum.

Ne forte credas, abyś przypadkiem nie sądził. Zdanie to jest zawisłe jako *protasis* od *apodosis*, którą stanowi 2. i 3. zwrotka i od domyślnego wyrazu na czele 2. zwrotki: „to wiedz“. Gdyby to zdanie *ne forte*... było użyte bezwzględnie, musiałby w niem być niewątpliwie *coni. perf. credideris* i wówczas tłomaczylibyśmy: „Nie sądź przypadkiem.“ Z tego powodu po wyrazie *chordis* należy położyć dwukropek, a nie kropkę. Po *interitura* tłomacz wyraz *verba* z w. 4.

longe sonans, rozgłośny, huczący, z rozgłośnym hukiem płynący. *(Cf.* III. 30, 10, *violens Aufidus)*.

per non volgatas ante artes, cf. III. 30, 13; *per artes* = *arte (sc. lyrica)*.

socianda połącz z *per non volgatas artes*.

chordis, abl. sc. citharae, przy wtórze lutni, przy dźwięku cytry (II. 12, 4). 5.

Maeonius, I. 6, 2.

priores sedes tenere, prym dzierżyć, pierwsze zajmować miejsce w przybytku Muz.

Po wyrazie *Pindaricae* (IV. 4), tłom. *Camenae* (= pieśni liryczne).

Ceae: Symonidesowe, II. 1, 38.

minaces, poeta ma na myśli στασιωτικὰ Alceusza, pieśni bojowe, „pełne siły, potężne“, któremi zagrzewał ziomków do przewrotów politycznych i obalenia rządu tyranów (I. 32, 5; II. 13, 31).

graves, poważne, gdyż Stesichoros znakomicie odtwarzał charaktery swych bohaterów.

Stesichoros, liryczny poeta z Himery w Sycylii (632—553), słynął jako melik, pisał poematy, pełne godności, osobliwie pieśni choralne, hymny i t. p.

Zdanie główne: *non* (w. 5) *latent* (w. 6) *Camenae* (w. 8), Muzy nie zostają w ukryciu, t. j. pieśni nie idą w zapomnienie.

si quid = *quidquid lusit (παίζω, παίγνια)* pisał w igraszkach (F.).

10. *non delevit aetas,* nie zatarł ząb czasu.

spirat adhuc, tchnie jeszcze, żyje jeszcze...

calores (ognie) *commissi* (które powierzyła), *puellae* (*dat.* przy *pass.* dziewica) *fidibus* (lutni), t. j. żyją dotąd, są na ustach wszystkich miłosne utwory Sapfony.

Nauck czyni *Aeol. puell.* jako *genet.* zawisły od *fidibus.* Można także łączyć *vivunt calores Aeol. puellae comm. fidibus.*— *Aeolia puella,* Sapho (II. 13, 24).

non sola Helene, H. nie była jedyną, która... (nie H. jedynie, nie pierwsza H.) w znaczeniu: lecz o innych nie wiemy, gdyż brakło poetów, którzyby ich czyny opiewali.

arsit, bezwzględnie: zapłonęła namiętną miłością (ku Parysowi). W przekładzie jednak: rozgorzała ogniem, żarem namiętnej miłości ku... *(adult.),* podziwiając jego...; od *mirata* zaw. *acc. crines* et *aurum* et *cultus* et *comites.* — *crines compti,* trefione włosy; *aurum vest. inlitum,* szaty złotem przetykane; *crines,* I. 15, 19 i nast.; *reg. cultus,* królewska wytworność (F.).; *comites,* dworzanie.

16. *Helene Lacaena,* III. 3, 25.

primusve po *non:* „nie pierwszy".

direxit, dobrze, pewnie ciskał.

Teucer, I. 15, 24.

Cydonia, miasto na Krecie, dostarczające wybornej trzciny na strzały. Słynni byli kreteńscy łucznicy (I. 15, 17).

non semel vexata, nie raz dobywano Troi, n. p. Herkules i Telamon, ale to poszło w zapomnienie, bo nie było śpiewaka, któryby to podał potomności.

ingens, odznaczający się olbrzymią siłą.

pugnavit proelia dicenda Musis, staczał bitwy, godne pieśni.

20. *Idomeneus,* dowódca Kreteńczyków pod Troją.

Sthenelus, I. 15, 24.

ferox, I. 6, 3, dzielny.

Deiphobus, syn Pryama i Hekuby, małżonek Heleny, najukochańszy druh Hektora.

pudicis, epith. orn.

inlacrimabiles, nieopłakiwani; gdyż o nich zapomniano. 25.

nocte longa ignoti (zapoznani) *urguentur:* wieczna noc i niepamięć pokryła.

sacer, natchniony.

carent, nie znaleźli piewcy swoich czynów bohaterskich.

paulum distat, nie wiele (w niczem nie) różni się (w oczach potomnych).

celata, ukryte w niepamięci, zapomniane. 30.

inertiae sepultae, dat.

M. Lollius Palicanus, konsul w r. 21. poniósł ciężką klęskę w r. 16. od Sygambrów; mimoto cieszył się wielką wziętością u Augusta. Miał być niezrównanym hipokrytą i bardzo przekupnym. Perły, które zapisał wnuczce swej, żonie cesarza Kaliguli, oceniano na 40 milionów sest. Pochwał Horacego, zawartych w tej odzie, nie należy brać dosłownie; są one może raczej delikatnem przypomnieniem Lolliuszowi, jakim być powinien, albo uważać je należy jako niejakie usprawiedliwianie wobec opinii powszechnej.

chartis, IV. 8, 21.

carpere lividas obliviones, wolniej: aby zawistne zapomnienie pogrzebało (w niepamięci), aby zgryzł zawistny ząb czasu; *lividus*, blady, zsiniały od zazdrości.

rerum prudens, świadomy mądrości życia. 35.

rectus, niewzruszony, a zarazem prawy.

w. 37 i 38 = *Est tibi animus ab omni cupiditate liber* (M.).

avara fraus, chciwością wywołana zdrada.

Konstr. *(animus) abstinens pecuniae ad se cuncta ducentis.*

consul odnosi się do *animus tibi est* w znaczeniu *tu es consul:* zasługujesz na to w całej pełni, aby nieraz być kons. Zdanie to wypowiedziane w duchu zasad filozofii stoickiej, która głosiła, że tylko mędrzec jest prawdziwym królem (= konsulem nie jednego roku, ciągłym, wiecznym) = *animus tuus perpetuum consulatum gerit* (M.). Do tegoż wyrazu *animus (= Lollius)* odnoszą się wyrazy następne *iudex* (41), *victor* (44).

41. *iudex = existimator.*

alto voltu, z dumną pogardą, okiem dumnej pogardy.

nocentium, zbrodniarzy.

obstantes catervas, stojące w drodze tłumy kusicieli. Bronią w ręku sprawiedliwego sędziego przeciw kusicielom jest uczciwość. Można jednak wyrazy te pojmować dosłownie w znaczeniu: posiadasz odwagę i dzielność, a potęgą swego oręża torujesz sobie drogę *(arma sua expl. sc. animus)* przez zastępy otaczających cię nieprzyjaciół *(per obst. cat.).*

explicuit = tulit explicita. Por. III. 5, 47 i 51. Poeta urywa nagle tok poprzedniego przedstawienia i przechodzi w sentencyę, równą co do myśli zdaniu: *Est animus tibi sorte sua qualicunque contentus.*

non vocaveris possidentem multa recte (prawdziwie) *beatum,*
45. stoicka zasada, *cf.* II. 2, 17; III. 1, 25.

occupat, otrzymuje, właść. może sobie rościć prawo do... *pauperiem pati,* III. 2, 1.

callet, umie, rozumie.

timidus (sc. ὤν) perire, dwukrotnie składnia grecka, przymiotnik z *inf.* i z dom. *partic.* od *esse* ὤν = *nec timet perire* (M.).

I. Pieśni poetów i to nie tylko takich, jak Homer, ale i drugorzędnych, zapewniają dziełom ludzkim nieśmiertelność (1—24).

II. Wielu znakomitych mężów wieczna niepamięć pokryła, ponieważ nie znaleźli piewców swych czynów (25—30).

III. Z tych pobudek chce poeta przekazać potomności imię Lolliusza, który zawsze cnotę i uczciwość przenosił nad pożytek, stosując się ściśle do zasad filozofii stoickiej (31—52).

IV, 12.

Do Wergilego.

Metrum Asclep. II.

animae, tchnienia wiatru, powiewy, Ornitye, wiatry północne, których nazwa wskazuje na przylot ptaków z wiosną, wieją przez miesiąc począwszy od 20. lutego.

Konstr. *iam veris comites, animae Thraciae (adi.), quae mare temperant, lintea impellunt.*

temperant, łagodzą po burzach zimowych.

impellunt, uderzają o..., nadymają, gdyż czynią morze przydatnem do żeglugi.

rigent, są zmrożone, szronem pokryte.

Koch. I. 2, 6, 7.

Lody zeszły, a po czystęy wodzie
Idą statki y ciosane łodzie.

Lenartowicz (Wiosna):

Zniknęły już śniegi, spłynęły już lody
I rzeka porusza się gładko.

Ityn, Tereus, król tracki, mąż Prokny, córki Pandyona, 5.
króla Aten, uwiódł siostrę Prokny, Filomelę. Obie siostry zabiły syna jego i Prokny, Itysa, i podały ojcu do zjedzenia.

Tereus w czasie pogoni za siostrami przemieniony w dudka, Prokne w jaskółkę, Filomele w słowika.

flebiliter gemens, jęcząc żałośnie nad...

aeternum opprobrium, przedmiot wiecznej hańby.

Cecropiae domus, I. 6, 8; *Cecropius* = ateński.

barbaras regum libidines, Enall. adi. = *barbarorum r. l. (Terei)* (*Plur.* zam. *sing.* I. 29, 4).

male, brzydko, szpetnie, niegodziwie, złośliwie.

Lenartowicz *l. c.*

Jaskółki szczebiocąc wybiegły z pod wody,
Całe ich unosi się stadko.
Kręcą się, wiją się, to niżej, to wyżej
Nad czystą, jak kryształ, rzeczułką,
A coraz to szybciej, a coraz to chyżej,
A w kółko, a w kółko, a w kółko.

infelix avis, jedni rozumieją jaskółkę, inni słowika.

dicunt, wygrywają. Lenartowicz: 9.

Na brzegu zielonym, na bujnej, na trawce
Dwie pasą się krówki, baranek,
A pastuch przygrywa na długiej ligawce.

deus, Pan; *nigri*, od ciemnego tła sosnowych borów (I, 21, 7).

delectantque, ku uciesze...

adduxere, ducere, Paronomazya.

pressum Calibus, *cf.* I. 20, 9.

ducere, nasze: ciągnąć hausty wina (III. 8, 34).

15. *clicns iuvenum,* kliencie złotej, dostojnej młodzieży. Nie którzy rozumieją przez *iuvenes* Polliona, Messallę, Gallusa, także Mecenasa, a może nawet Oktawiana (D.).

nardum, ἡ νάρδος, olejek nardowy z soku łodygi nardu.

merebere, zasłużysz sobie olejkiem nard., który mi dasz za wino kaleńskie. Poeta chce przez to żartobliwie powiedzieć, że Werg. musi się także czemś przyczynić do wspólnej zabawy.

onyx (uosob.), czara na olejki, zrobiona z onyksu t. z. *alabastrites* (u Herodota *ἀλάβαστρος*, t. j. bez ucha *λαβή*).

eliciet, wywabi, wydobędzie.

Sulpicia horrea, wielkie składy wina, własność Sulp. Galby.

largus spes donare novas, nadający się do ożywienia nowych nadziei.

20. *elucre efficax,* wypróbowany w..., skuteczny na zalanie gorzkich frasunków (F.).

amara curarum, znany zwrot, jak *angusta viarum* lub II. 1, 23, *cuncta terrarum.* Por. IV. 4, 76. *amara,* goryez; zaw. od *elucre.*

gaudia, zabawę.

cum tua merce, z tem, co masz dobrego.

immunem, bez daru z twej strony, za darmo.

non meditor, nie myślę, nie mam zamiaru.

poculis (winem), *meton.* (naczynie zamiast zawartości).

plena domus, dom zamożny.

25. *pone moram,* nie zwlekaj, nie ociągaj się.

ponas studium lucri, tyle co: „nie bądź skąpy“ z żartobliwą przymówką. Wyrazy *si properas* z w. 21. nie zostają w żadnej sprzeczności z wyrazami *pone moram,* ale zawierają tęsamą myśl, co w w. 15. *si gestis,* t. j. gotowość i skłonność Wergilego udania się na ucztę, na którą go poeta zaprosił.

ignes, zgliszcza stosów. Por. uw. do II. 3; II. 14.

misce, połącz, staraj się pogodzić.

consiliis, dativus, z filozoficznemi zasadami, regułami życia, z powagą w życiu.

brevem misce stultitiam, przydaj odrobinę prostoty, bezpretensyonalnej swobody.

dulce est desipere in loco, miło poszaleć, kiedy jest miejsce (właśc. pora) po temu (F.).

I. Z nastaniem wiosny wszystko się ożywia (1—12).

II. I my się ożywmy i zabawmy wesoło (13—16).

III. Kiedy chwila stosowna, korzystajmy z niej, rozpędzając winem czarne troski i porzućmy przesadną powagę (17—28).

Pieśń ta w tonie żartobliwym pisana, zawiera zaproszenie na ucztę przyjaciela, według niektórych objaśniaczy lekarza domowego Neronów lub nawet kupca [1]), któremu poeta każe przynieść czarę olejków wonnych w zamian za swe wyborne wino.

IV, 15.

Do Augusta.

Metrum Alcaicum.

lyra, jedni objaśniacze łączą z *loqui* (opiewać przy wtórze lutni), inni zaś słuszniej łączą z wyrazem *increpuit* = *lyrā plectro tactā, pulsata lyra increpuit*, t. j. Apollo sam uderzył w struny mej lutni i napomniał mię, przestrzegł, abym nie... Gdy bowiem poeta zamierzał opiewać czyny wojenne Augusta, przestrzegł go Apollo, gdyż jego liryczna muza jest do tego za słabą.

loqui, opiewać III. 25, 18; IV. 2, 45; 9, 4.

Tyrrh. mare, po Tyrreńskiem t. j. burzliwem morzu.

ne parva vela darem, abym nie rozwijał żagli małych do jazdy po..., płynął małym statkiem po..., z małą łódką nie puszczał się na...

fruges et = *et fruges*. Uważaj na *polysyndeton* w tej 5.
zwrotce i następnych.

signa, por. III. 5 co do treści, osobliwie w. 5. i *sq.*

Czytaj *derepta* nie *direpta* (I. 9, 23; III. 5, 21). Phrahates, król Partów zwrócił Rzymianom w roku 20. sztandary, niegdyś zabrane Krassusowi i Antoniuszowi. August poświęcił je Marsowi zwanemu *Ultor*.

superbis, u nas taksamo: z pysznych. Niektórzy przyjmują tu *enall. adiect.* = *superborum*.

postibus, abl. separ. sc. templorum.

vacuum duellis, po wojnach (F.).

---

[1]) W takim razie *pone studium lucri* = porzuć chęć zysku.

Ianum: Cic. nat. deor. 2, 27, 67, *transitiones perviae iani nominantur;* Liv. I. 19, 2. *Ianum ad infimum Argiletum indicem pacis bellique fecit, apertus ut in armis esse civitatem, clausus pacatos circa omnes populos significaret.* Łuki i bramy tryumfalne, w których umieszczano dwugłowe bóstwo Janusa (stąd *bifrons, geminus*) były otworami zwrócone ku wschodowi i zachodowi, a uważane były za świątynie i zwały się także *Iani.* Ponieważ *Quirinus* = sabiński Mars, przeto zwano *Ianusa* ze względu na jego stosunek do boga wojny także *Ianus Quirinus,* u poetów niekiedy, jak n. p. tutaj *Ianus Quirini*[1]). *Ianum Quirini* znaczy dosłownie „świątynię t. j. łuk, bramę *(ianum)* Kwiryna“ czyli „świątynię boga wojny“. Najstarsza taka świątynia zbudowana przez Numę znajdowała się w Rzymie na Forum z łukiem lub bramą wspaniałą, którą tylko w czasie pokoju zamykano. August zamknął ją trzykrotnie, w r. 29. po bitwie pod *Actium,* w r. 25. po pokonaniu Kantabrów i w r. 1. po nar. Chr.

clausit w r. 29.

Konstr. *iniecit frena* (ujął w karby, powściągnął) *licentiae evaganti rectum* (wyuzdaną).

10. *evagari* z *acc.* na wzór *egredi.*

culpas, zbrodnie.

veteres, enall. = *veterum,* przodków.

artes, cnoty, III. 3, 9; IV. 1, 15.

15. *porrecta (scil. est)* rozszerzyły się.

ortus, plur. w znacz. *sing.*

res, państwo.

exiget, wydrze.

20. *miseras,* proleptycznie.

inimicat (wyraz nowy, utworzony przez H.), rzuca kość niezgody pomiędzy...

Danubius otrzymuje nazwę Ister dopiero w Iliryku. Tu oznacza niepodległe jeszcze niemieckie ludy.

edicta Iulia, zarządzenia Augusta.

Seres, III. 29, 27.

---

[1]) L. Mueller Hor. Od. (Giessen 1882) str. 184. powiada, że poeta zmienił dla eufonii wyrażenie *Ianum Quirinum* na *Ianum Quirini.*

Tanain prope flumen orti, „których kolebka o brzegi Donu
rącała“.

profestae luces, dni powszednie. 25.

lucibus, IV. 6, 42.

iocosi, III. 21, 15.

munera, I. 18, 7; III. 6, 26.

virtute (Brachyl.) = virtutis munere, którzy na polu chwały dziarsko się spisali, odznaczyli.

more patrum (= maiorum). Cf. Cic. Tusc. IV. 2, 3, *morem apud maiores hunc epularum fuisse, ut deinceps qui accubarent, canerent ad tibiam clarorum virorum laudes ac virtutes.*

Lydis tibiis, abl. instr. IV. 1, 22. Flet lidyjski, którego 30.
tony były najwyższe, wyrażał miękkość i łagodność.

remixto, przy wtórze.

carmine canemus (do *more patrum*), uroczystą pieśń zanucim na cześć... (łać. *acc.*).

progeniem Veneris: Augusta. Można pojmować także dosłownie: Eneasza, jako protoplastę rodu Julijskiego.

I. Gdym nie dorósł do opiewania czynów wojennych wierszem bohaterskim, będę opiewał dzieła pokojowe Augusta (1—4).

II. Błogosławieństwa pokoju, stworzonego przez Augusta, są wszędzie widoczne i trwałe, gdyż potęga ziemi włoskiej i sława imienia rzymskiego sięga od wschodu do zachodu (5—25).

III. Wdzięczni Rzymianie będą zato Augustowi oddawać cześć boską (26—32).

Pieśń ta wyszła najpóźniej z pod pióra poety i stanowi wspaniałe zamknięcie całego zbioru ód Horacego. Treścią zbliżona całkiem do pieśni 5. tejsamej księgi.

Carmen saeculare.

Pieśń na obchód stuletni.

Metrum Sapphicum.

W. 1—8 śpiewają oba chóry chłopców i dziewcząt (*προῳδός*).

potens, I. 3, 1; III. 22, 1.

lucidum decus, odnosi się do obojga, Apollina i Dyany. Można jednak uważać za dopowiedzenie tylko do wyrazu *Diana*.

colendus, czci godny.

semper et = *et semper*.

date quae precamur, wysłuchajcie próśb naszych.

tempore sacro, w świętej dobie (N.) t. j. w obchodzie stuletnim. Uroczystość *ludorum saecularium* odbywała się w lecie i trwała trzy dni. Pieśń odśpiewano 3. czerwca 17. r. a. Chr.

Po wyrazie *quo* tłómacz *dicere carmen*.

lectas i castos, obydwa pojęcia odnoszą się zarówno do *virgines*, jak i *pueros*. Rodzice ich musieli należeć do stanu senatorskiego i odznaczać się najsurowszym trybem życia.

5. *monuere dicere* (= *ut dicerent*), nakazały...

placuere (*et placent*), którzy (*quibus*) sobie upodobali i znajdują upodobanie.

alme, życiodajny, błogi, błogosławiony.

promis, okazujesz.

celas, rozumie się: zachodząc.

10. *alius et idem*, nowe, a jednak tosamo.

possis: obyś... Można także pojmować: „chociaż wszystkie zakątki świata przeglądasz, nie mogłobyś...“

Od w. 13. zaczyna się modlitwa do Dyany, zwanej *Εἰλείθυια* (13—16) i *κουροτρόφος* (17—20).

lenis aperire, *cf.* I. 24, 17; I. 12, 11 i 27; przym. z *infinit.* I. 35, 28; I. 37, 27; III. 3, 50, łagodna w rozwiązywaniu, łagodnie, łatwo rozwiązująca.

lenis ap. partus = *quae opem fers parturientibus*.

Ilithyia, córka Junony, najstarsza bogini narodzin, identyfikowana z Junoną lub Dyaną.

15. *Lucina*, przydomek Junony lub Dyany od wyrazu *lux*, światło dzienne (por. nasze: ujrzał światło dzienne), łacińska nazwa, oznaczająca tosamo, co *Ilithyia*. Tosamo oznacza przydomek Dyany *Genitalis* = *partuum praeses* (opiekunka).

matres = *puerperas*.

probas, *cf.* I. 2, 43; *patiens* z *nom. c. inf.* zam. *acc. c. inf.* Modlący się pozostawia bogini do wyboru, którym przydomkiem, jako sobie najmilszym, chce być nazywana.

producas, pozwól się chować w zdrowiu.

prosperes decreta, szczęść uchwałom (F.)

patrum, senat uchwalał z polecenia Augusta (*lex Iulia de* 20.
maritandis ordinibus) ustawy *(lex marita = maritalis ferax prolis novae)* celem usunięcia coraz bardziej zakorzeniającego się zwyczaju pozostawania w stanie bezżennym.

feraci, przydawka do *lege; ferax*, F. bardzo trafnie: źródło.

orbis, okres czasu.

certus, przysłówkowo: pewnie, niechybnie (powtórzą się *ludi saeculares* w sposób uroczysty, gdy ludność Rzymu stale wzrastać będzie) (D.). Może lepiej jest pojmować *certus* dosłownie w znaczeniu pewny, określony przez księgi sybillińskie okres 110 lat.

undenos decies per annos. Obchód stuletni na pamiątkę zarazy w r. 249. według etruskiego sposobu liczenia odbywał się co 110 lat. Na cześć Plutona i Proserpiny urządzano *ludi Tarentini* (od placu *Tarentum* na polu Marsowem).

ut referat, niech wznowi.

referatque ludos, zam. *ludosque referat*.

frequentis połącz z *ludos*, powtarzane, trwające, uroczyście obchodzone (użycie przymiotnika zam. odpowiedniego *partic.)*.

cecinisse, zawisł. od *veraces*, prawdomowne w waszych wy- 25.
rokach *(cecinisse)*; grecka składnia = *veraces in canendo, quae veridicos cantus editis, quarum decretum immutabile est* (M.).

Dla lepszego zrozumienia w. 26—28. przetł. naprzód: *Parcae, bona iam peractis (bonis) iungite fata* (do dokonanych pomyślności dołączcie wyroki pomyślne), następnie: *quod semel dictum est stabilisque rerum terminus servet* (i niechaj stały kres zachowa to, coście raz wypowiedziały t. j. niech pomyślny koniec uwieńczy wasze wyroki). W ten sposób myśl zdania względn. odnosi się do *bona fata* w zdaniu głównem. Niektórzy wydawcy łączą zd. wzg. *quod...* z wyrazem *veraces:* prawdomowne w tem, co się raz rzekło i co oby... zachował (uwieńczył)...

spicea corona — Kochan.: „i w kłosianym wieńcu lato 30.
chodzi".

fertilis, z *genet.* względu.

aquae, deszcze.

fetus, *acc.* płody.

salubres, odnosi się także do *aurae*

condere, schować.

mitis, przeciwstawienie do *acerbus, placidus* do *ferus*.

supplices, którzy cię pokornie błagają.

35. *bicornis*, o dwurożnym księżycu.

litus Etruscum, I. 2, 14, t. j. przybyli do ziemi włoskiej.

Iliae turmae = *Troiani*.

pars, garstka niedobitków, appozycya do *turmae, iussa* = *iussi, oraculi Apollinis monitu*.

lares et urbem mutare, t. j. otrzymawszy rozkaz opuszczenia dawnej ojczyzny.

40. *sospite cursu*, pomyślną żeglugą, po szczęśliwem przebyciu morza.

cui sc. parti, połącz z *iter munivit*.

castus tosamo, co *pius*.

sine fraude, bez szkody, gdyż za przyczynieniem się swej matki Wenery przeprowadził cało towarzyszów przez pożogę i grad pocisków.

plura relictis = *ampliora relictis, maius regnum, quam quod amisissent*, Rzym i panowanie nad światem.

47. Uważaj na barwę i dźwięk słów *remque prolemque; res:* potęga; *prolemque*, elizya przed samogłoską nast. wiersza.

quae, neutr. plur. „o co was ze czcią błaga“.

bobus albis, ofiarą z..., które składano w ofierze drugiego dnia *ludorum saecularium* w świątyni Jowisza Kapitolińskiego.

50. *sanguis*, potomek, August.

prior = *hoste superior*, zwycięzca, *bellante*, wojującego nieprzyjaciela. *Cf. Verg. Aen.* VI. 852—854.

„*tu regere imperio populos, Romane, memento;*
hae tibi erunt artes, pacisque imponere morem
parcere subiectis et debellare superbos.“

potentis manus, potęga ramienia (nie należy jednak odnosić tego wyrażenia wyłącznie do Augusta. Tutaj tyle co „potęga oręża rzymskiego“).

potentes, należy do *mari terraque*.

secures, władza urzędników rzymskich *(Albanas)*.

55. *responsa, sc. patrum* (senatu), odbierają wyroki, F.: „o rozkazy proszą“.

superbi nuper należy do *Scythae;* przy wyrazie *Indus (Indi)* jest domyślne.

redire audet, śmiało wraca.

pleno cornu, z rogiem obfitości.

copia, dostatek, zamożność (uosob.), I. 17, 14. 60.

augur Phoebus, przepowiadający przyszłość.

fulgente, gdyż *fulgenti* nie nadawałoby się do miary wiersza; *cf.* I. 2, 2.

decorus, I. 21, 11.

acceptus, miły.

levat, koi, leczy.

fessos, schorzałe; *Apollo medicus*, *ἀκέσιος*, doznawał zdawiendawna czci w Rzymie.

si = *siquidem*, *quandoquidem*. 65.

arces [1]) = *montem*, gdzie miał świątynię.

acquus, łaskawie, życzliwie.

felix, należące do *Latium* jest użyte proleptycznie.

lustrum, jako część *aevi*.

prorogat, prawie w znacz. *coniunct.*, jednak życzenie w hymnie zawarte uważa poeta jako niewątpliwie spełnione, prośbę jako już wysłuchaną. Podobnie niżej *curat* (= *curet*).

tenet, włada, ma w swej opiece. Dyanę czczono w Rzymie na Awentynie, gdzie jej w czasie stuletniego obchodu ofiarowano żyto, jęczmień i bób (D.).

Algidum (I. 21, 6) wskazuje na cześć Dyany w okolicy Rzymu.

applicat (= *applicet*).

quindecimviri Sibyllini albo *sacris faciundis* od czasów 70.
Sulli; pierwotnie było ich dwóch (*duumviri*), później 10 (*decemviri*). Oni to orzekli, że ostatni obchód stuletni miał przypadać na r. 126. August zarządził nowy obchód w r. 17. a. Ch., licząc według rachuby etruskiej, przyjętej w księgach sybillińskich (110 lat na jeden wiek) i wezwał Horacego do napisania hymnu na cześć Apollina i Dyany.

puerorum, dziatwy, młodzieży, zarówno chłopców, jak dziewcząt.

---

[1]) Niektórzy czytają: *aras*. Myśl tasama.

aures amicas applicare, przyjaźnie ucha nakłonić.

Od *spem reporto,* zawisły *acc. c. inf.* w w. poprzedzającym.

75. Konstr. *chorus doctus dicere laudes et Phoebi et Dianae.*

Obydwa chóry 27 chłopców i 27 dziewcząt śpiewają strofę 1. i 2. *(προῳδός)* i str. 16—19 *(ἐπῳδός).* Chór chłopców śpiewa strofę: 3, 5, 7, 10, 12, 14. Chór dziewcząt śpiewa strofę: 4, 6, 8, 11, 13, 15. W strofie 9. *(μεσῳδός)* w. 1. i 2. chłopcy, 3. i 4. dziewczęta.

I. (1—8). Wezwanie Apollina i Dyany, na których cześć ten hymn śpiewa chór chłopców i dziewcząt z rozkazu ksiąg sybillińskich *(προῳδός).*

II. *α)* (9—32). Prośba o pomyślność, szczęście i wielkość Rzymu za wstawiennictwem innych bóstw, jako to: Słońca (9—12), Ilityi (13—24), Park (25—28), Cerery (29—32). } I. część główna.

β) (33—36). Ponowne wezwanie Apollina i Luny *(μεσῳδός).*

γ) Ponieważ Rzym jest dziełem bogów i powstał z gruzów Troi, następuje prośba o pomyślność dla rodu Romulusa, a w szczególności dla Augusta, nad którym bogowie widocznie łaskawą roztaczają opiekę, darząc go już obecnie powodzeniem, a państwo szczęściem i błogosławieństwem (37—60). } II. część główna.

III. (61—76). Chór wynurza niepłonną nadzieję, że bogowie próśb wysłuchają i szczęście obecne w najdalsze przedłużą wieki *(ἐπῳδός).*

Hymn ten odśpiewano jako pieśń procesualną na wzgórzu Palatyńskiem w świątyni Apollina (w. 65.) i na Kapitolu przy świątyni Jowisza i Junony (strofa 10. i nast.)[1]). Kult Apollina był dawny. Już w V. w. prz. Chr. ślubowano mu świątynię, w czasie 2. wojny punickiej ustanowiono corocznie się powtarzające *ludi Apollinares,* ale dopiero August uczynił go bóstwem narodowem. Dyana zaś, stare plebejskie bóstwo, miała świątynię na Awentynie, później połączono kult jej z kultem palatyńskiego Apollina. August, jak wiadomo, uważał się za syna Apollina i wielce był czci jego oddany.

---

[1]) Por. Eos czasop. filol. Lwów 1894. Zesz. I. str. 75.

Ep. 1.

Do Mecenasa.

Metrum Iambicum.

Ibis (sc. navibus), popłyniesz. Liburnijskie statki były lekkie; imto zawdzięczał Oktawian główne zwycięstwo w r. 31. odniesione nad Antoniuszem, którego olbrzymie okręty, opatrzone wieżami, słusznie poeta nazywa tutaj *propugnacula* (baszty F., przedmurza, wały ochronne), I. 37, 30.

subire tuo (sc. periculo), wziąć na barki swoje.

amice, oddzielone od wyrazu *Maecenas*, do którego należy.

quid nos? a ja? 5.

Czytaj: *quibus vita te superstite sit iucunda, si contra (est), gravis; te superstite*, za życia twego, jak długo ty żyjesz. Niektórzy zamiast *sit* czytają (idąc za rękopisami) *si* i tak wyjaśniają: *quibus vita, si te superstite (vivitur) iucunda (est), si contra (est), gravis.*

iussi persequemur otium, mam stosownie do rozkazu twego zażywać wczasu; *utrumne*, czy może?

non dulce nisi tecum, słodkiego tylko w twojem towarzystwie.

an, czy raczej. Konstr. *laturi (sumus) hunc laborem* (t. j. 9. wspólną wyprawę) *(ea) mente* („tak“) *qua* („jak“) *non molles viros ferre decet.* Przecinek przed *mente* i po *laturi* jest zbyteczny, gdyż wówczas potrzebaby do wyrazu *laborem* uzupełniać *persequemur* z poprzedniego zdania.

non molles (Litotes), mężnym, dzielnym.

vel, vel (nawet), *Anaphora.*

inhospitalem, I. 22, 6.

forti pectore, plastycznie: śmiało, odważnie.

quid iuvem tuum meo labore, na co przyda ci się mój trud, 15. jaką ci pomoc przyniosę, ja *imbellis ac parum firmus.*

comes, towarzysząc ci.

minore... metu, nie będę w takiej trwodze o ciebie, jaka...

maior, w wyższym stopniu.

absentes habet, ogarnia (dręczy) w nieobecności.

ut, podobnie jak; w przekładzie można całe to porównanie przetłomaczyć w formie zd. głównego, zacząwszy od słów: „tak lęka się napadu“ *(adlapsus)*.

adsidens, o ptaku siedzącym przy pisklętach *(pullis)*.

pullus od *puer*, *puellus*.

21. *relictis dat.* przy *timet*, gdy je opuści na jakiś czas, szukając żeru.

ut adsit, w razie obecności, pleonastyczne do *praesentibus* (*ut* = *licet*).

non latura plus auxilii, chociaż nie więcej pomoże.

praesentibus = *eis*, przez obecność swoją.

militabitur sc. a me, podejmę się wszelkich trudów tej wojny *(hoc bellum)*.

in spem tuae gratiae, w nadziei pozyskania twych względów, dla ciebie jedynie.

25. *aratra* (uosob.) *inl. plur. iuvencis nitantur* (pasowały się z oporną, przez nie krajaną ziemią = pługi orały). W przekładzie można podmiot zmienić: nie aby więcej zaprzężonych wołów ciągnęło mozolnie me pługi (t. j. nie w tym celu, abym uprawiał ziemię na obszernych włościach *(latifundia)*.

Calabris (pascuis) mutet Lucana, kalabryjskie pastwiska mieniało na lukańskie, dokąd je w lecie przeganiano dla uniknięcia większego skwaru, panującego w Kalabryi. Składnia *mutare* jak I. 17, 2; I. 34, 12 i t. d.

w. 27. w 2. stopie *tribrachys* ⏑ ⏑ ⏑.

30. *superni Tusculi, genet.* zawisły od *Circ. moenia; Telegonos*, syn Kirki, był założycielem *Tusculum*, III. 29, 8.

superni, na górze leżącego, wysokiego, dziś *villa della Rufinella*. Wartość willi zależała od blizkości miasta.

candens, bielejąca, biała.

satis superque, II. 18, 12 i nast.

benignitas, szczodrobliwość.

paravero, fut. exact. w zd. głównem na oznaczenie faktu niezawodnego.

Konstr. *quod aut terra premam ut ad. Chremes aut perdam ut discinctus nepos.*

Chremes, stary sknera, w komedyi Menandra zakopujący swe skarby, uosobienie typowego skąpca.

nepos, F. trafnie: „młodzik“, papinek, mamin syn, marnotrawca (znana pobłażliwość dziadków).

discinctus, u nas tasama przenośnia: rozpasany. Wyraz *discinctus* = *dissolutus*, oznacza człowieka zniewieściałego, a rozpustnego, gdyż tacy chodzili nieopasani.

I. Wyruszasz na pole walki (1—4).

II. Będę ci towarzyszył (5—14)

III. nie z pobudek egoistycznych, ale z obawy o ciebie (15—34).

Ep. 2.

Lichwiarz wychwala życie wiejskie.

Metrum Iambicum.

negotia, zajęcia, szczeg. sprawy państwa, zajęcia kupieckie i handlowe, słowem: zajęcia codziennego życia (angielskie: busines, u nas: interesa).

procul neg. „daleki od zgryźliwych zatrudnień“ (F.).

exercet, uprawia, sprawia.

solutus, wolny.

fenus (oris), dochód, zysk, czynsz, lichwa.

neque excitatur. dalszy ciąg zd. względnego.

excitare, budzić, alarmować. 5.

excitari, zrywać się na głos...

classicum, pobudka trąbki wojennej (I. 1, 23).

non horret, nie potrzebuje się lękać: *iratum mare*; *iratum*, rozhukane. Miask. (Pociecha do żalu) „morze w gniewie“.

vitat, unika, nie ma styczności.

superba, Enall. adi. = *superborum*. (Czekanie w przedpokojach możnych), Niemcewicz:

Nie będzie dźwigał zmordowanej nogi
Na wyniosłe panów schody.

Klienci odwiedzali rano patronów i towarzyszyli im na *forum*.

populos = topole, gdyż do nich i do wiązów przywiązywano gałązki winogradu.

10. *maritat* z *abl. Cf.* uw. do II. 15, 4; III. 5, 5; IV. 5, 30, poślubia, kojarzy związkiem małżeńskim, przywiązuje. Podobna przenośnia u nas. Por. Wallenrod Wstęp w. 29—35.

mugientes, bydło rogate, woły *(antonom).*

in reducta valle, w ustronnej dolinie (I. 17, 17).

inutilesque... inserit, Fiałkowski: „nieużyteczne wilki *(ramos)* nożem obrzynając, szczęśliwsze zrazy szczepi".

feliciores, wydatniejsze, bujniejsze. U Werg. Georg. I. 1. *laetus* podobnie użyte: *quid faciat laetas segetes.*

15. *pressa*, plastry miodu wyciskano *(premere)* i przecedzano przez przetaki *(colum, saccus)* zrobione z łoziny, sitowia lub łyka.

condit z *abl.* chowa, zlewa do...

infirmas, ciche, łagodne.

Autumnus, uosobienie.

agris abl. przy *extulit*, w przekładzie jednak jako *abl. loci.*

caput decorum = ornatum, (dlatego z *abl.*) zdobną, jaśniejącą.

mitis, dojrzały.

ut (exclam.) gaudet decerpens, z jakąż radością zrywa (greck. *part. praed.).*

insitiva, uszlachetnione.

Konstr. *pira et uvam certantem purpurae.*

20. *certare* z *dat.* współzawodniczyć, *cf.* I. 3, 13; II. 6, 15. *purpurae, Comparatio compendiaria* (brachyl. w porównaniu) t. j. współzawodnicząca z barwą szkarłatu; można jednak tłomaczyć dosłownie.

qua muneretur (celowe), dla złożenia ci z nich ofiary.

Priapus, bożek ogrodów.

Silvanus, bóg lasów, plantacyi, łanów, uprawy pól; przedstawiano go jako starca mieszkającego wraz z Faunami w gęstwinach leśnych. Przydawano mu nóż ogrodniczy, pieniek drzewa i wieniec sosnowy.

tenax, gęsty, bujny.

25. *altis ripis, abl. qual.*

queruntur in silvis aves: Karpiński: Kłócą powietrze ptaszkowie leśni.

lymphis, abl. qual. do *fontes*. Niektórzy uważają *lymphis* za *dativ.; obstrepunt sc. iacenti* wedł. w. 23. F. „płynące ze źródeł strumyki szmer przyjemny czynią".

somnos invitare, sprowadzać sen albo: zapraszać, zachęcać do snu (drzemki).

quod = *ut id* (III. 4, 13) t. j. *murmur fontium*.

Annus, pora roku (uosob.).

comparare, sprowadzać. 30.

multa cane, ze zgrają ogarów; *canis* w znaczeniu psa myśliwskiego najczęściej *feminin*.

trudit, nagania.

obstantes plagas, zastawione sieci.

lĕvis, zdradliwy.

ames, itis, soszki, pręt używany przez ptaszników do rozpinania sieci.

rara retia, siatki oczkowane, dzierzgane w oczka.

dolos, dopowiedzenie do *retia*. *turdus*, drozd.

W w. 35. w stopie 1. i 5. anapest, w 2. tribrachys w miejsce 35.
jambów uplastyczniają szybkość uciekającego zająca.

advena, wędrowny, przelotny.

grus, żóraw.

laqueus, pętlica, sidło, sznur.

Konstr. *quis non obliviscitur inter haec malarum (sc. curarum), quas amor habet* (sprowadza, z sobą niesie). Niemcewicz: Nie zapomni ciężkich miłości zawodów.

quodsi, I. 1, 35.

in partem, ze swej strony, co do swej osoby, *sc.* dzieląc troski z mężem.

mulier in partem iuvet domum ac liberos = zajmuje się domem, gospodarstwem domowem i wychowaniem dzieci.

iuvet = *iuvando curet*.

Przed *Sabina* domyślne *talis mulier, qualis Sabina*. Sabinki 41.
i apulskie niewiasty słynęły z zacności i skrzętności.

solibus, IV. 5, 8.

perusta solibus = ogorzała od słońca.

pernix, rączy, chyży jako góral.

velustus, suchy.

45. *cratis*, zagroda, ogrodzone miejsce w polu jako koszary dla bydła, otoczone płotem, dlatego *textae*.

siccet, doi.

distenta, pełne.

dolium, kadź.

conchylium, muszla, ostryga. Słynne były ostrygi z jeziora Lukryńskiego, w pobliżu kampańskiego miasta *Baiae*, w sąsiedztwie zatoki Puteolańskiej.

50. *rhombus*, płaszczka, gatunek ryby; *scarus*, przeżuwacz, czworozębiec, wyborna ryba morska, pstra i nakrapiana; łowiono ją na greckich i azyatyckich wybrzeżach (D.).

fluctibus Eois, dat. zawisły od *intonata*, burza grzmiąca na falach Wschodu.

hoc mare sc. Tyrrhenum.

Afra avis, pantarka, kura afrykańska, zwykle zwana *gallina Africana* lub *Numidica*, przysmak ulubiony na wykwintnych stołach Rzymian.

attagen, jarząbek.

55. *gravis*, ociężały wskutek niestrawności spożytych pokarmów.

lapathus, szczaw *(rumex)*. Przypisywano mu własności lecznicze przeciw niestrawności.

malvae, I. 31, 16.

Terminalia, obchodzone uroczyście w lutym na cześć bożka granic ofiarą z jagnięcia.

61. *ut iuvat*, jakże miło.

pastas, wypasłe, tłuste.

videre, anaphora.

w. 62. w 2. stopie tribrachys.

65. *postos (= positos, syncope)*, zasiadających do wieczerzy dokoła ogniska *(circum Lares)*.

ditis domus examen, stanowi dopowiedzenie do *vernas = vernarum examen*, rój niewolników, służby, czeladzi; *examen*, rój, od których się dom roi, w domu rojno i gwarno.

renidentes, połącz z *vernas*, z twarzą rozpromienioną. Niektórzy łączą wyraz *renidentes* z *Lares*, których posążki powleczone woskiem stały przy ognisku i odbijały jasne promienie ognia, lśniły i połyskiwały się *(renidentes)*.

Alfius, osobistość historyczna, tutaj jako typ dorobkiewicza, dla którego bóstwem jest pieniądz; jednakże nie pozbawiony manier wielkiego świata i dobrego tonu; ma nawet niekłamany zapał poetycki i żyłkę idealnego sentymentalizmu, które jednak mijają po chwili, jak ogień słomiany.

futurus, mający zostać wieśniakiem.

redegit, pościągał od wierzycieli celem zakupienia wsi.

quaerit, silne *asyndeton adversativum:* a już na pierw- 70.
szego... *quaerit ponere*, stara się pożyczyć na lichwę (por. u nas „pieniądze ulokować"). Niespodziewane *(aprosdoketon)* zakończenie poematu, pisanego w tonie ciętej satyry, przypomina koniec satyry Krasickiego p. t. Pijaństwo. Lichwiarz Alfiusz wypowiada z zapałem pochwały życia wiejskiego:

I. Wrzawa i zgiełk nie mącą cichego życia wieśniaka (1—8).

II. Zatrudnienie wieśniacze pełne poezyi i romantyczności (9—38).

III. Błogosławieństwa, szczęście i pociecha zacnego życia rodzinnego (39—66).

Mimo to, nie nauczywszy się cnoty przestawania na małem wraca do dawnego trybu życia, sprawdzając słuszność słów Owidyusza: *Video meliora proboque deteriora sequor* (Metam. VII. 20).

Ep. 6.

Na człowieka uszczypliwego.

Metrum Iambicum.

hospites, ludzi obcych, nieznanych.

immerentes, niewinnych, którzy ci nic złego nie wyrządzili.

vexas, szarpiesz, gryziesz.

canis ignavus, w znacz. przyzwal.

lupos, tyle znaczy, co: źli ludzie, ale zarazem silni, zdolni odeprzeć wszelkie zaczepki. Można też brać w ogóle w znaczeniu: cięty nieprzyjaciel.

quin vertis, czemuż raczej nie zwracasz się? = zwróć się raczej.

huc odnośnie do mówiącego = *in me.*

potes = *audes.*

me remorsurum, który się odgryzę.

5. *Molossus, Lacon*, wyborne gatunki psów, pierwszy z Epiru, drugi lakoński.

amica vis, dzielny przyjaciel.

aure sublata, strzygąc uszyma.

per altas nives, po zaspach śnieżnych.

quaecunque, każdą, która (zwierzyna)...

praecedet, roz. się ścigana przeze mnie.

10. *odoraris*, wietrzysz, t. j. dajesz się przekupić.

proiectum, w znacz. pogardliwem, gdyż sam nań nie zarobiłeś, nie upolowawszy zwierzyny.

cave, cave, anadiplosis.

asperrimus, nieubłagany.

tollo, połącz z *in malos.*

parata, z gotowością.

Lycambae spretus, dat. przy *pass.; qualis Lyc. spr. inf. gener:* t. j. podobnie jak Archilochos, który doznał odprawy od Lykambesa. Archilochos z Paros, ojciec jambografów, pierwowzór Horacego w Epodach, żyjący około r. 700. a. Chr., zaręczony był z córką Lykambesa, Neobulą. Mimo to odmówił Lykambes poecie ręki swej córki, za co Archilochos tak się mścił swymi jambami (*ἰάπτω* szczypię), że się Lykambes z rozpaczy powiesił. Podobnie rozpaczliwem samobójstwem skończył Bupalos, rzeźbiarz (540), smagany nielitościwie przez poetę Hipponaxa z Efezu, który za rzeźbę przedstawiającą go niezbyt pochlebnie przedstawił w swych jambach najgorszą karykaturę Bupalosa.

Bupalo, dat. zawisły od *acer*, poniekąd od *hostis.*

15. *atro*, czarnym, ostrym, złośliwym.

petiverit, dotnie, dokuczy, dogryzie mi.

ut flebo = flebo. ut.

puer, dziecko, niezdolne jeszcze do odparcia krzywdy

I. Jesteś nikczemnym paszkwilantem (1—2).

II. Zmierz się ze mną: sprobuj mię zaczepić (3—4).

III. Jesteś człowiekiem bez charakteru i tchórzem: nie zlęknę się ciebie, ale się, jak brytan, odgryzę (5—16).

Uwaga. Starożytni objaśniacze Horacego przypuszczają, że wiersz ten skierowany był do uszczypliwego poety i mowcy Kassyusza Sewera, który w r. 32. po Chr. skończył na wygnaniu.

Ep. 7.

Do rodaków.

Metrum Iambicum.

ruitis, rwiecie się. *dexteris, dat.*

conditi, już schowane, na nowo...

aptantur, ze zmianą podm.: chwytacie.

Neptuno, po morzu *(Metonymia)*.

super należy także do *campis*. Niektórzy uważają *super fusum* za *tmesis*.

intactus, jeszcze dotąd nie podbity, gdyż podbojom ze- 7.
wnętrznych nieprzyjaciół stanęły na przeszkodzie walki domowe.

catenatus, w kajdany okuty.

descenderet, w czasie pochodu tryumfalnego.

via sacra zniżała się od *Carinae* ku *forum*, następnie wznosiła się do Kapitolu (IV. 2, 35). Kiedy pochód przybył na *forum*, odprowadzano jeńców do więzienia państwowego *(Tullianum* albo *robur)* (D.).

Parthorum, I. 12, 53; II. 13, 17; III. 2, 2; IV. 15, 7; IV. 5, 25.

secundum vota, stosownie do życzeń.

feris nisi in dispar (*neutr. sing.* rzecz. użyte), dzikie tylko 13.
względem obcego gatunku zwierząt.

caecus, zaślepiony, *caecos*, na oślep.

vis acrior, moc wyższa, która was ubezwładnia n. p. *fatum*.

inficit, okrywa.

mentesque percussae stupent, a serca strachem przejęte truchleją (z powodu przeświadczenia o winie, popełnionej w czasie bratobójczych wojen domowych).

agunt, ścigają.

fraternae necis, bratobójstwa.

ut, od czasu gdy, odkąd.

sacer, jako przekleństwo, z przekleństwem, *sacer* = *exsacrabilis*.

I. Poetę w przykre zdumienie wprawia zapamiętałość Rzymian i pochopność do wojen domowych (1—4).

II. To zaślepienie zgotuje im zgubę ku radości nieprzyjaciół (5—16).

III. Są to skutki przekleństwa za bratobójstwo niewinnego Remusa, którego krew spadła na głowę wnuków (17—20).

Ep. 9.

Do Mecenasa.

Pieśń tryumfalna.

Metrum Iambicum.

repostum (Sync.) = *repositum*, schowane. Por. III. 28, 2, *reconditum.*

Caecubum, I. 1, 19.

victore laetus Caesare, uradowany zwycięstwem Cezara (= Oktawiana).

alta domus, M. posiadał na wzgórzu Eskwilińskiem pałac z wysoką wieżą, III. 29, 10.

sic gratum, tak się podoba, tak chce J.

mixtum tibiis, z towarzyszeniem fletu (IV. 1, 24).

sonante lyra, gdy lutnia zabrzmi do pieśni (śpiewu).

Dorium, barbarum, nastrój muzyki doryckiej był poważny, uroczysty, frygijskiej (*barbarum* = *Lydium* [IV. 15, 30]) miękki, łagodny, słodki: dorycka nadawała się do pieśni wojennych, frygijska do spokojnych pieśni biesiadnych.

hac sc. lyra, illis sc. tibiis (sonantibus).

actus (= fugatus), freto (sc. Siculo); poeta ma na myśli Sext. Pompejusza, który doznawał takiego powodzenia w bitwach morskich, że się mienił synem Neptuna (*Neptunius*, Neptuńczyk); *freto (= in freto)* połącz z *fugit; actus fugit*, 36. r. po przegranej pod *Naulochos* umknął na Lesbos.

minatus urbi vincla, odgrażając się, że Rzym okuje w kajdany.

perfidis = *fugitivis.*

servis należy zarówno do *detraxerat*, jako też do *amicus; amicus servis*, przez zdjęcie z nich kajdan i obdarowanie wolnością.

Romanus połącz z *miles.* Poeta ma na myśli Antoniusza i jego zwolenników.

feminae (dat.) emancipatus, poddawszy się kobiecie, niewolnik kobiety (Kleopatry).

vallum, pale, koły, używane przy oszańcowaniu.

rugosis, zwiędłym.

spado Mardion z innemi podobnemi sobie indywiduami stanowił radę przyboczną Kleopatry.

turpe, hańbiącą *sc.* Rzymianina, zwłaszcza w towarzystwie 15.
rzymskich sztandarów.

conopium (*κωνωπεῖον*), rodzaj siatki używanej w Alexandryi do odstręczania komarów. Bardzo trafnie przełożył to miejsce Fiałkowski: „Co za hańba! słońce patrzy na kotarę egipską, wojskowymi Rzymu znakami otoczoną.“

hoc (acc.) frementes, szemrając na to z oburzeniem.

Galli, Galatowie pod młodszym Dejotarem, którzy przeszli *(equos verterunt)* od Antoniusza na stronę Cezara; *verterunt* ze skróc. *e* w końcówce.

canentes C., z uwielbieniem wymieniając imię C., wznosząc okrzyk na cześć C., Fiałkowski: „śpiewając: Niech żyje Cezar!“

puppes navium sc. fugientium, wykonały zwrot w lewo od 20.
Actium i schroniły się *(latent)* w przystani, uchylając się od walki.

cieo, wprawiam w ruch, *puppes citae*, okręty do ucieczki zwrócone.

Triumphe (uosob.) jako bóstwo *(anaph.)*.

moraris, spóźniasz się z...

currus, *plur.* zam. *sing.*, mowa o pozłacanym wozie, na którym jechał tryumfator.

intactae boves, *iugum non passae*, białe krowy, które tryumfator ofiarowywał na Kapitolu.

io triumphe, IV. 2, 49.

Iug. bello parem ducem t. j. Maryusza *neque Africanum* (jako *parem ducem*) *reportasti*, t. j. Scypiona Afrykańskiego Młodszego.

cui... condidit, któremu jego dzielność na gruzach K. 25.
pomnik wystawiła.

Jeśli mamy *sepulcrum* brać w znaczeniu „nagrobek“, to i wówczas myśl jest dobra, gdyż zawsze jest on pomnikiem sławy wielkiego wodza, zawierającym ryte na nagrobku napisy o zwycięstwach odniesionych. Niektórzy czytają: *Africano sc. bello* z domyślnem *parem ducem rep.*, *cui...* Najmniej racyi ma lekcya: *Africani*.

Punico lugubre sagum mutavit, zamienił płaszcz szkarłatny na żałobny; *Punico, abl. pretii.* F. „na kir żałobny“. Składnia przy *mutare* ob. I. 17, 2; I. 29, 15; I. 34, 12.

Cretam sc. petit.

30. *non suis,* przeciwnymi *(adversis,* gdyż *suis = secundis).*

Syrtes, cf. I. 22, 5; II. 6, 3.

exercitatas, chłostane.

incerto, pełnem niebezpieczeństw.

scyphi, kielichy głębokie.

Chium vinum, słodkie, łagodne; *Lesbium* I. 17, 21.

35. *nausea fluens,* choroba morska, może z alluzyą do morskich walk Antoniusza „strumień obrzydzenia“ (N.).

quod: dla (celowe).

metire sc. cyathis.

Caecubum, I. 1, 19.

rerum C., o bezpieczeństwo C.; *res,* III. 3, 59; IV. 6, 23.

dulci Lyaeo solvere, F. „w słodkiem winie utopić“.

I. Wezwanie Mecenasa do uroczystej biesiady z powodu odniesionego pod *Actium* zwycięstwa (1—10).

II. Upadkiem w sromotną niewolę niewieścią zhańbiony Rzymianin dźwignął się z więzów i zrzucił krępujące go haniebne jarzmo, zadawszy cios stanowczy srogiemu nieprzyjacielowi (11—32).

III. Niech nam wina przyniosą: święćmy i my tryumf, pijąc na cześć zwycięzcy Oktawiana (33—38).

Ep. 13.

Zachęta do wesołości.

Metrum Archilochium II.

contraxit, zachmurzyła, zasępiła.

imbres nivesque deducunt Iovem, deszcze i śniegi sprowadzają J., który wśród niepogody na ziemię zstępuje.

Iovem, I. 1, 25.

siluae, trzyzgłosk. *Threicio* bez elizyi *o.*

amici = sodales, I. 37, 4.

rapiamus occ. de die, cf. I. 11, 8; III. 8, 27; *de die,* z chwili obecnej, z dnia dzisiejszego (I. 1, 20).

dum virent genua: „jak długo krzepkie są nogi“ (F.).

obducta fronte (abl. separ.), z zasępionego, chmurnego czoła. 5.

solvatur, niech zniknie, ustąpi. „Rozwesel oko, rozjaśnij czoło“ (Mick. Child Harold).

senectus, powaga, ponurość starca.

Torquatus, III. 21, 1.

move, III. 21, 6.

cetera, I. 9, 9.

mitte, zastępuje negacyę (jak bardzo często), *cf.* I. 38, 3.

haec, nasze smutne stosunki.

in suam sedem, na właściwe tory, do porządku (przyprowadzi), III. 1. 21.

Achaemenio nardo, *cf.* II. 12, 21; III. 1, 44.

fides Cyllenea, lutnia Cyllenejska, zwana od miejsca rodzinnego jej wynalazcy Merkurego (góra *Cyllene* w Arkadyi).

pectora levare, ulżyć sercu, albo ulgę sobie (*pectora* plast.) 10. zrobić.

ut, w polsk. przekładzie: „tak“.

Centaurus Chiron, nauczyciel Achillesa *(grandi alumno)*, biegły w sztuce lekarskiej.

cecinit, wypowiedział jako słowa pełne głębokiej mądrości (złote słowa, złotą regułę życia). Zresztą używa się *canere* o słowach wyroczni.

Assaraci tellus, Troja, gdyż As. był synem Trosa, dziadkiem Anchizesa.

te manet, czeka cię Troja, tam cel i kres twój (twego życia).

parvi (sprzeczne z Homerem Il. XX. 73), niektórzy czytają *tardi* (o leniwo płynącej wodzie), inni *flavi* ze względu na barwę wody (*cf.* greckie ξάνθος).

flumina, strumienie.

findunt, przerzynają.

lubricus, ruchliwy.

certo subtemine (abl. qualit.) do wyrazu *Parcae* snujące 15. niechybne, pewne, nieodwołalne nici żywota (II. 3, 16).

caerula jako bogini morska.

deformis aegrimonia, przykre zmartwienie; *deformis*, smutny, zasmucający.

dulcia alloquia, słodką pociecha.

I. Chociaż burza szumi nad nami, nie upadajmy na duchu, ale korzystajmy z każdej chwili, której nam los użycza (1—5).

II. Porzućmy troski i zgryzoty, a chmurę z czoła rozpędźmy winem i wonnościami (6—10).

III. Taksamo radził mistrz Chiron swemu wychowankowi Achillesowi (11—18).